

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE’DE KADIN SIĞINAKLARINA
YÖNELİK FEMİNİST MODEL TARTIŞMALARI

LEYLA SOYDİNÇ

2501140466

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞRET. ÜYESİ BERRİN OKTAY YILMAZ

İSTANBUL – 2019

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : LEYLA SOYDINÇ Numarası : 2501140466
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : KADIN ÇALIŞMALARI Danışmanı : DR.ÖĞR.ÜYESİ BERRİN OKTAY YILMAZ
Tez Savunma Tarihi : 30.07.2019 Saati : 10:30
Tez Başlığı : TÜRKİYE'DE KADIN SIĞINAKLARINA YÖNELİK FEMİNİST MODEL TARTIŞMALARI

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ.DR.SEDA İREM ÇAKIRCA		KABUL
2-DOÇ.DR.SEVGİ USTA		KABUL
3-DR.ÖĞR.ÜYESİ BERRİN OKTAY YILMAZ		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ.DR.AYNUR SOYDAN ERDEMİR		
2-DR.ÖĞR.ÜYESİ MELEK İPEK		

ÖZ

TÜRKİYE’DE KADIN SĞINAKLARINA YÖNELİK FEMİNİST MODEL TARTIŞMALARI

Leyla SOYDİNÇ

Dünyada ve Türkiye’de cinsiyetler arasındaki güç eşitsizliğinin ve ataerkinin doğrudan bir sonucu olarak kadına yönelik şiddetin kamusal ve özel alanda her türünün yoğun bir biçimde yaşandığı bilinmektedir. Dünyada 1970’lerin başında, Türkiye’de ise 1980 sonrası dönemde yükselişe geçen feminist hareket; kadınların özel alanda yaşadığı soruları da politika konusu yapmıştır. Bu mücadelede feminist hareketin bir kazanımı olarak sığınaklar; erkek şiddetine maruz bırakılan kadınların güçlenmeleri ve şiddetten uzak bir hayat kurmaları açısından çok önemli bir rol oynamaktadır. Ancak sığınakların ve genel anlamda sosyal politikaların hangi yaklaşımla yürütüldüğü kadınların şiddet sonrası güçlenme süreçlerinde oldukça belirleyici olmaktadır. Feminist bir yaklaşıma sahip olmayan sığınaklar başlı başına bir baskı ve kontrol aracı haline dönüşmektedir. Ayrıca kadına yönelik şiddetle mücadelede yetersiz sosyal destek mekanizmaları da kadınların şiddet ortamına dönmesi ya da bağımsız hayatlarını sürdürememeleri ile sonuçlanabilmektedir.

Bu çalışma; Türkiye’de kadın sığınaklarını, sığınaklara dair birimleri, destek mekanizmalarını, kurumları ve uygulamaları sosyal politikalar açısından değerlendirmeyi amaçlayan ve kadınların sığınak deneyimlerini esas alan feminist yöntemle yürütülmüş nitel bir çalışmadır. Aynı zamanda bu çalışma, özel anlamda feminist sığınaklar konusunda bir model önerisi yaparken; genel anlamda bütüncül ve feminist yaklaşımla sosyal politika önerilerinde bulunmaktadır.

Anahtar sözcükler: Kadına Yönelik Şiddet, Kadın Sığınakları, Feminist Sığınak, Feminist Sosyal Hizmet, Feminist Sosyal Politika

ABSTRACT

DISCUSSIONS ON FEMINIST MODEL OF WOMEN'S SHELTERS IN TURKEY

Leyla SOYDİNCİ

Violence against women with different forms in public and private spheres is still a widespread problem both worldwide and in Turkey as a result of unequal power relations between gender roles in the patriarchal system. Violence against women especially in private sphere became more visible and has been taken into the political agenda as a problem with the rise of the feminist movement in the early 1970s in the world and in Turkey after 1980s. Shelters as an achievement of the feminist movement in this struggle; has a very important role in the empowerment of women who have been subjected to male violence, for their lives away from violence. However, the approach which the shelters are run by and the entire social policies are determinant in women's empowerment processes after violence. Shelters which are not carried out with feminist perspective have become a tool of oppression and control per se. In addition, due to the inadequate social support mechanisms for struggling VAW, women have to return to their violent relationships or they face difficulties to maintain their lives independently.

This is a qualitative study that has been carried out with the feminist method and based on women's experience of shelters and aims to discuss women's shelters and related units, institutions, support mechanisms and practices in Turkey, in terms of social policy. At the same time, this study proposes a model for feminist shelters in particular; and holistic and feminist perspectives to general social policies.

Keywords: Violence Against Women, Women's Shelters, Feminist Shelters, Feminist Social Work, Feminist Social Policy

ÖNSÖZ

Özellikle “özel alan” olarak tariflenen ev içi şiddeti gündeme getiren kadın hareketi; şiddetle mücadelede kendi kurumlarını oluşturmuş ve kadın dayanışmasının önemini ortaya koymuştur. Bu anlamda sığınaklar kadınların şiddetten uzaklaşıp ihtiyaç duydukları desteklere erişebilecekleri yerler olduğu kadar; kadınların dayanışma içinde olabilecekleri, kadın olmalarından ötürü yaşadıkları şiddetin ve tüm deneyimlerinin bireysel olmaktan çıkıp politikleşebileceği mücadele alanlarıdır. Kadınların birçok farklı dinamik nedeniyle içinde bulundukları şiddet döngüsünden çıkabilmeleri için de önemli rolü olan sığınaklar, güçlenmeye ve “iyileşme hali”ne referans edebilecek; güven, kontrol, özgüven ve bağımsızlık, kadın dayanışması gibi birçok duygunun onarılması, geri kazanılması ya da keşfedilmesi için bir geçiş ortamı ya da aracı sayılmaktadır. Bu çalışmada da sığınakların erkek şiddetine maruz bırakılan kadınların ve çocukların güçlenme süreçlerinde ve kadına yönelik şiddetle mücadelede çok önemli bir politik araç olduğu ortaya konmuştur.

Ancak sığınakların hangi yaklaşımla yürütüldüğü ve genel anlamda kadına yönelik şiddetle mücadele alanındaki sosyal politikalar, kadınların şiddet sonrası güçlenme süreçlerinde oldukça belirleyici olmaktadır. Feminist bir yaklaşıma sahip olmayan sığınaklar, işlevinin ve çıkış noktasının aksine, güncel devlet politikaları nedeniyle kadınlar için başlı başına bir baskı ve kontrol aracı haline dönüşmektedir. Ayrıca kadına yönelik şiddetle mücadelede yetersiz destek mekanizmaları ve kadın odaklı yaklaşımla yürütülmeyen sosyal politikalar; kadınların şiddet ortamına dönmesi ya da bağımsız hayatlarını sürdürememeleri ile sonuçlanmaktadır. Bu nedenle sığınakların, sığınaklara dair birimlerin, kurumların, bu alana dair bütün destek mekanizmalarının ve sosyal politikaların bu perspektiften değerlendirilmesi gerekmektedir.

Özelde sığınaklara dair, genelde ise sosyal politikalara dair bütün bu önerilerin temelinde; kadına yönelik şiddetin nedeninin cinsiyet eşitsizliğine dayandığı ve çözümün de ancak bu politikaların kadının güçlenmesi ve bağımsızlaşması odağında bütüncül olarak dönüştürülmesi gerektiği yatmaktadır. Ancak kamuya bağlı

sığınakların ve genel anlamda sosyal politikaların feminist modelden ciddi şekilde ayrılan bir yaklaşıma ve işleyişe sahip oldukları görülmektedir. Kamuya bağlı sığınakların feminist modelden temel farkı; bu sığınaklarda kadınlarla dayanışma fikri yerine, kadınların “devlete sığınması” fikrinin hakim olmasıdır. Yerel yönetimlere bağlı sığınaklarda ise bu yaklaşım genellikle “halka hizmet” odağında şekillenmiştir. Bu noktada sığınaklarda kadınlara sağlanan destekler onlara “bahşedilen”, sağlanamayan destekler ya da kötü uygulamalar da devletin “yetemediği” durumlar olarak sunulmaktadır. Bunun yanı sıra özellikle son yıllarda daha da yükselen bir eğilim olarak; güncel devlet politikalarının “aile kurumu”nun korunması üzerine kurulması sosyal politikalara da doğrudan yansımıştır. Aile kurumu; kadını ikincilleştiren, özel alana hapseden, emeğini sömüren sistemin devamını sağlamak için kurgulanmıştır ve bu sistemin kadınlara uyguladığı tüm şiddet “ailenin korunması” adına altında romantize edilmektedir.

Devlet politikaları böyle iken; devlet tarafından yürütülen sığınak çalışmaları da kadının bağımsızlaşması ve özgürleşmesini samimiyetle önceleyen bir yaklaşıma sahip olması beklenemez. Başa dönecek olursak, sığınaklar kadınlara bahşedilen yerler değil, kadınların mücadelesiyle bizzat talep ettikleri ve oluşturdukları politik yerlerdir. Bu nedenle sığınakların şiddetle mücadelede bir araç olabilmesi ancak kadınların deneyimlerinden yola çıkan ve kadınlar tarafından üretilen politikalarla mümkündür. Bütün bu teorik ve politik arka plan doğrultusunda bu çalışma da tam olarak kadınların deneyimlerinin ortaklıklarıyla kendi deneyimlerimin kadınlar adına yine kadınlar tarafından bir politika üretmek amaçlanmıştır.

Tüm bu nedenlerle bu çalışmada; “kadınlar hakkında” ve “kadınlar adına” söz üreten çalışmaların aksine; sığınaklarda kalan kadınların deneyimlerinden yola çıkılmıştır. Bu araştırmayı feminist yapan unsur kadınları ya da sığınakları ele alması değil; kadınlarla kurulan ilişki biçimi, birlikte düşünme, politika üretme hali ve dayanışmadır. Bu çalışma benim de kişisel tarihimde yalnızca akademik bir çalışma değildir. Bir kadın olduğum, kadın olduğum için şiddete maruz bırakıldığım, farklı yaklaşımlarla yürütülen sığınaklarda ve şu anda da feminist bir kadın örgütünün

sığınağında kadınlarla dayanıştığım için kadınlarla beraber bir politika üretme çabasının yanı sıra bir “şifa bulma” haline dönüşmüştür.

Bu nedenle;

Tez sürecimde değerli katkılarını sunan ve çalışmamı tamamlamamda büyük emeği olan tez danışmanım Dr. Öğret. Üyesi Berrin Oktay Yılmaz’a,

Attığım her adımda yanımda olan ve mücadelesiyle bana ilham veren annem Nuray Özkurşun Soydinç’e,

Dünden bu güne dayanıştığı kadınlardan edindiği deneyimlerle çalışmama büyük katkı sunan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın tüm gönüllülerine ve yol arkadaşlarıma,

Son olarak da hayatımı çok daha anlamlı kılan, kendimi bulmamı sağlayan, yolumun kesiştiği ve hikayelerini benimle paylaşan bütün kadınlara çok teşekkür ederim.

Leyla SOYDİNÇ
İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE SİĞİNAKLARLA İLGİLİ KAVRAMSAL, TARİHSEL, HUKUKİ ÇERÇEVE

1.1. Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini	11
1.1.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramını ile İlgili Güncel Tartışmalar	13
1.1.2. Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet İlişkisi	15
1.2. Kadına Yönelik Şiddet.....	16
1.2.1. Ataerkinin Kavramsallaştırılması	17
1.2.2. Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerki İlişkisi	18
1.2.3. Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Mitler	21
1.2.4. Kadına Yönelik Şiddet Türleri.....	23
1.2.4.1. Fiziksel Şiddet.....	23
1.2.4.2. Cinsel Şiddet.....	24
1.2.4.3. Psikolojik Şiddet	25
1.2.4.4. Sosyal Şiddet.....	26
1.2.4.5. Ekonomik Şiddet.....	26
1.2.4.6. Dijital Şiddet	27
1.2.4.7. Israrlı Takip.....	27
1.2.4.8. Flört Şiddeti	28
1.2.5. Şiddet Döngüsü	28

1.2.6. Kadınların Şiddet Yaşadıkları İlişkiden Çıkmalarının Önündeki Zorluklar	30
1.2.7. Şiddetle Mücadele Ulusal ve Uluslararası Yasal Mevzuat	32
1.2.7.1. Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)	32
1.2.7.2. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)	33
1.2.7.3. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun	34
1.2.7.4. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	35
1.2.7.5. Türk Ceza Kanunu (TCK)	36
1.2.8. Dünyada Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Hareketi	38
1.2.9. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Hareketi	40
1.3. Dünyada ve Türkiye’de Sığınaklar	42
1.3.1. Dünyada Sığınak Mücadelesi Hareketi	42
1.3.2. Türkiye’de Sığınak Mücadelesi Hareketi	44
1.3.3. Feminist Sığınak Örneği Olarak: Mor Çatı Deneyimi	45
1.3.4. Sığınakların Politik İşlevi	46
1.3.5. Sığınakların Şiddete Maruz Kalan Kadınların Güçlenme Sürecindeki İşlevi	48
1.3.5.1. Şiddet Döngüsü ve Sığınaklar	48
1.3.5.2. Güvende Hissetme	49
1.3.5.3. Kontrol, Özgüven, Bağımsızlık Duygusu ve Kadın Dayanışması	50

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE YAYGIN SIĞINAK MODELLERİ, GÜNCEL DURUMU, ELEŞTİRİLER VE İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

2.1. Dünyada ve Türkiye’de Yaygın Sığınak Modelleri	54
2.1.1. Otonom (Bağımsız) ve Yarı Otonom (Bağımsız) Sığınaklar	54
2.1.2. Kiliselere Bağlı Sığınaklar	55
2.1.3. Bakanlık ve Belediyelere Bağlı Sığınaklar	56

2.2. Dünyada Sığınaklarla İlgili Güncel Durum	57
2.3. Türkiye’de Sığınaklarla İlgili Güncel Durum.....	59
2.4. Türkiye’de Şiddetle Mücadelede Sığınağı Destekleyici Birimler	61
2.4.1. Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM).....	61
2.4.2. İlk Kabul Birimleri.....	62
2.4.3. Kadın Danışma/Dayanışma Merkezleri	62
2.4.4. Alo 183 Sosyal Destek Hattı.....	63
2.5. Sığınaklarla İlgili Güncel Tartışmalar ve Eleştiriler	64
2.5.1. Sığınak Sayısının ve Sığınaklara Ayrılan Bütçelerin Yetersizliği	65
2.5.2. Kadın Danışma / Dayanışma Merkezlerinin Sayıca Azlığı ve Yaklaşımı.....	66
2.5.3. Sığınaklara Erişimde Yaşanan Sorunlar ve Ayrımcılık	67
2.5.4. Kolluk Birimlerinde Karşılaşılan Kötü Uygulamalar	69
2.5.5. ŞÖNİM ve İlk Kabul Birimleri’nin Yapısal Sorunları ve Olumsuz Uygulamalar.....	72
2.5.6. Sığınaklarda Zorlayıcı Kurallar ve Denetim.....	74
2.5.7. Sığınak Çalışanlarının Olumsuz Yaklaşımı ve Hiyerarşi	76
2.5.8. Sığınaklarda Zorlayıcı Fiziksel Koşullar ve Ortak Yaşam Sorunları	79
2.5.9. Sığınak Çalışmasında Yetersiz Sosyal Çalışma ve Sosyal Destek	80
2.5.10. Sığınak Çıkış Süreci Planlamasının ve Sığınak Sonrası Desteklerin Yetersizliği.....	82
2.5.11. Dünyada ve Türkiye’de Sığınaklarla İlgili Güncel Politik Tartışmalar	84
2.6. Hukuki Mekanizmalar Açısından Sığınaklarla İlgili Güncel Tartışmalar ve Problemler.....	89
2.6.1. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)	89
2.6.2. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi).....	90
2.6.3. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.....	93
2.7. Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı Sonuç Bildirgesi’nde Öne Çıkan Konular	97

2.8. Avrupa'dan Feminist Sığınak Modellerine Dair İyi Uygulama Örnekleri	98
2.8.1. Avusturya Örneği.....	99
2.8.2. Almanya Örneği.....	101
2.8.3. İsveç Örneği	102

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SIĞINAK DENEYİMİ OLAN KADINLARLA FEMİNİST YÖNTEME DAYALI NİTEL ÇALIŞMA

3.1. Çalışmanın Amacı.....	104
3.2. Araştırmanın Örneklemi	105
3.3. Araştırmanın Yöntemi	106
3.4. Araştırmada Kullanılan Araçların Tanımlanması	110
3.4.1. Sosyodemografik Bilgi Formu.....	110
3.4.2. Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşme Formu.....	110
3.5. Veri Çözümlemesi	111
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	111
3.7. Araştırmaya Katılan Kadınların Sosyodemografik Özellikleri.....	111
3.8. Araştırmaya Katılan Kadınların Sığınak Deneyimlerine Dair Anlatılarının Nitel Analizi.....	115
3.8.1. Sığınak Öncesine Dair Deneyimler	117
3.8.1.1. Sığınaklarla İlgili Bilgiye Erişim ve Yönlendirmeler.....	117
3.8.1.2. Kolluk Birimleri İle İlgili Deneyimler.....	118
3.8.1.3. Sosyal Hizmet Birimleri İle İlgili Deneyimler.....	121
3.8.2. Sığınak Sürecine Dair Deneyimler	122
3.8.2.1. İlk Kabul Birimleri İle ilgili Deneyimler	123
3.8.2.1.1. Fiziksel Koşullar	123
3.8.2.1.2. Kurallar	124
3.8.2.1.3. Ortak Yaşam ve İşbölümü	125
3.8.2.1.4. Çalışanların Yaklaşımı ve Hiyerarşi	126
3.8.2.1.5. Sosyal, Ekonomik ve Ayni Destekler	128
3.8.2.1.6. Nakil Süreçleri	128

3.8.2.2. Kadın “Konukevleri” İle İlgili Deneyimler	129
3.8.2.2.1. Kurumsal Deneyimler	129
3.8.2.2.1.1. Fiziksel Koşullar	130
3.8.2.2.1.2. Kurallar	130
3.8.2.2.1.3. Ortak Yaşam ve İşbölümü	133
3.8.2.2.1.4. Çalışanların Yaklaşımı ve Hiyerarşi	133
3.8.2.2.1.5. Sosyal, Psikolojik ve Hukuki Destekler.....	137
3.8.2.2.1.6. Ekonomik ve Ayni Destekler.....	139
3.8.2.2.1.7. Çıkış Süreçleri.....	139
3.8.2.2.2. Duygulara İlişkin Deneyimler.....	142
3.8.2.2.2.1. Olumlu Deneyimler	142
3.8.2.2.2.1.1. Güvende Hissetme	142
3.8.2.2.2.1.2. Bağımsızlık, Özgüven ve Özgürlük.....	143
3.8.2.2.2.1.3. Kadın Dayanışması	144
3.8.2.2.2.2. Olumsuz Deneyimler	145
3.8.2.2.2.2.1. Ortak Yaşam Zorlukları	145
3.8.2.2.2.2.2. Suçluluk, Baskı ve Denetlenme	146
3.8.2.3. Feminist Sığınak Deneyimleri	147
3.8.2.3.1. Kurumsal Deneyimler	148
3.8.2.3.1.1. Fiziksel Koşullar	148
3.8.2.3.1.2. Kurallar ve İş Bölümü.....	148
3.8.2.3.1.3. Çalışanların Yaklaşımı ve Hiyerarşi	149
3.8.2.3.1.4. Sosyal, Psikolojik, Hukuki ve Ekonomik Destekler	150
3.8.2.3.1.5. Çıkış Süreçleri.....	151
3.8.2.3.2. Duygulara İlişkin Deneyimler.....	151
3.8.2.3.2.1. Kadın Dayanışması	152
3.8.2.3.2.2. Bağımsızlık, Özgüven ve Özgürlük.....	152
3.8.2.3.2.3. Ortak Yaşam Zorlukları	153
3.8.3. Sığınak Sonrasına Dair Deneyimler.....	154
3.8.3.1. Kurumsal Sosyal, Ekonomik ve Ayni Destekler	154
3.8.3.2. Kişisel Sosyal ve Ekonomik Destekler	157

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FEMİNİST BİR Sığınak Modeline Doğru Öneriler

4.1. Sığınakların İşleyişine Dair Öneriler	159
4.1.1. Fiziksel Koşullar ve Konum	160
4.1.2. Gizlilik ve Güvenlik.....	160
4.1.3. Kurallar	163
4.1.4. Çalışanların Yaklaşımı ve Hiyerarşi	164
4.1.5. Sosyal Çalışma ve Destekler.....	167
4.1.6. Toplu Yaşam ve Dayanışma	169
4.1.7. Çocuk ve Ergen Çalışması.....	170
4.1.8. Sığındıktan Çıkış Süreçleri.....	172
4.2. Kurumsal Yapılara Dair Öneriler.....	174
4.2.1. Kolluk Birimleri.....	174
4.2.2. ŞÖNİM'ler ve Kadın Da(ya)nışma Merkezleri	175
4.2.3. İlk Kabul Birimleri.....	176
4.3. Sosyal Politikalara Dair Öneriler	178
4.3.1. Sığınak, Da(ya)nışma Merkezlerinin Sayıları ve Ayrılan Bütçeler	179
4.3.2. Sığınaklara İlgili Bilgiye Erişim ve Sığınak Kabulleri	180
4.3.3. Kadınların Farklı İhtiyaçlarına Yönelik Özel Politikalar.....	181
4.3.4. Personel Eğitimleri ve Süpervizyon.....	183
4.3.5. Sığınak Sonrası Sosyal Politikalar ve Destekler	184
4.3.6. Kadına Yönelik Şiddet ve Başvurularla İlgili Verilerin Düzenli Tutulması ve Paylaşılması.....	187
4.4. Özel Bölüm: Araştırma Kapsamında Sığınak Deneyimi Olan Kadınlardan Öneriler	188
SONUÇ.....	191
KAYNAKÇA.....	195
EK 1.	209
EK 2.	212

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Kadınların Güncel Sosyodemografik Özellikleri.....	112
Tablo 2. Araştırmaya Katılan Kadınların Sığınaklarda Kalırken Aldıkları Destekler.....	114

KISALTMALAR LİSTESİ

AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Akt.	: Aktaran
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
FRA	: European Union Agency for Fundamental Rights (Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı)
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
OSCE	: Organization for Security and Co-operation in Europe
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	: Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi
t.y.	: Tarih Yok
VAW	: Violence Against Women (Kadına Yönelik Şiddet)
WAVE	: Violence Against Women Europe (Avrupa Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ağı)
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

GİRİŞ

Kadına yönelik şiddet, cinsiyeti nedeniyle ev içinde ve dışında kadına uygulanan sistematik şiddet davranışlarıdır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016). İstanbul Sözleşmesi'ndeki kadına yönelik şiddet tanımı ise; yine bu eşitsiz güç ilişkilerini, şiddetin birçok farklı türünü ve hem kamusal hem özel alanda gerçekleştiğini dile getirmesi açısından önemlidir. “Kadına yönelik şiddet” bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem veya bu eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir (Avrupa Konseyi, 2011).

Dünyada ve Türkiye’de cinsiyetler arasındaki güç eşitsizliğinin doğrudan bir sonucu olarak kadına yönelik erkek şiddetinin her türünün yoğun bir biçimde yaşandığı bilinmektedir. Uluslararası araştırmalara göre kadınlar; saldırı, yaralama ve cinsel şiddete en sık olarak şimdiki ya da eski partnerleri tarafından maruz bırakılmaktadırlar. 80 ülkeden alınan verilere dayanan güncel araştırmalara göre, kadınların %10 ile %60 arasında değişen oranlarla, evli oldukları kişi, partnerleri ya da eski partnerleri tarafından en az bir kere fiziksel şiddete maruz bırakılmaktadırlar. Ek olarak birçok çalışma yakın ilişki şiddetinin yaşam boyu tekrarlanma sıklığının oranını %20 ile %50 arasında olduğunu göstermektedir (WHO, 2013). Dünyada 3 kadından 1 tanesi hayatları boyunca fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz bırakılmaktadırlar. Bu şiddetin büyük bölümü kadınlara yakın ilişki içerisinde partnerleri tarafından uygulanmaktadır (WHO, 2017). FRA’nın geniş kapsamlı araştırmasına göre (2014), Avrupa’da 13 milyon kadının araştırma döneminden en fazla 12 ay öncesine kadar fiziksel şiddete; 3,7 milyon kadının ise cinsel şiddete maruz bırakılmaktadır. Ayrıca 3 kadından birinin 15 yaşından itibaren cinsel ve/veya fiziksel şiddete maruz bırakıldığı saptanmıştır. Her ne kadar şiddet büyük oranda ilişki devam ederken gerçekleşiyor olsa da 6 kadından 1’inin ayrıldığı partneri tarafından şiddete maruz bırakıldığı görülmüştür. Ek olarak 5 kadından 1’i 15 yaşından itibaren partneri olmayan bir kişi tarafından şiddete maruz

bırakıldığını bildirmiştir. 2005 ile 2016 yılları arasında 87 ülkeden toplanan verilere göre; 15-49 yaş arasındaki kadınların %19'u araştırma yapılmadan en fazla 12 ay öncesine kadar yakın partnerleri tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz bırakıldıklarını belirtmişlerdir (Birleşmiş Milletler, 2017). Doğu Avrupa özelinde 1325 kadın ile birebir görüşmelere dayanan bir araştırmada kadınların %70'inin 15 yaşına kadar şiddet biçimlerinden birine maruz kaldıkları, %45'inin yine 15 yaşına kadar en azından bir cinsel şiddet biçimine maruz kaldıkları, %21'inin ise çocuklukları boyunca fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddete maruz kaldıkları ortaya konmuştur (OSCE, 2019). Sıkça düşülen yanlışın aksine Kuzey Avrupa'da da kadına yönelik şiddet yoğun bir biçimde yaşanmaktadır. İsveç'te her 20 dakikada 1, bir kadının bir erkeğin fiziksel şiddetine maruz kaldığı bilinmektedir. İsveç Ulusal Suç Önleme Konseyi'ne göre bu kadınların % 75'i bu şiddete ev içerisinde maruz bırakılmaktadırlar. Ayrıca İsveç'te her 17-20 kadından biri aile içi şiddet yüzünden öldürülmektedir. Her yıl İsveç'te kadınlara karşı 36.000 tecavüz vakası yaşanmaktadır. Bu da her gün yaklaşık 100 tecavüz anlamına gelmektedir. Ayrıca cinsel şiddet sayılarının aslında var olandan daha az ihbar edildiği düşünüldüğünde bu sayıların daha yüksek olduğu bildirilmektedir (İnci, 2016: 44). Amerika'da her yıl 4.8 milyon yakın ilişki içinde fiziksel ya da cinsel saldırı olayı yaşanmaktadır (Centers For Disease Control and Prevention, 2012). Yine aynı merkezin daha güncel araştırma verilerine göre; 4 kadından 1'i hayatları boyunca cinsel, fiziksel ve/vaya ısrarlı takibe maruz bırakılmaktadır (Centers For Disease Control and Prevention, 2015). Bildirimi resmi mercilere yapılmayan suçları da sayıca kapsayan Ulusal Suç Araştırması'nın 2006 verilerine göre; Amerika'da 232.960 kadın tecavüze ya da cinsel tacize maruz bırakılmıştır.

Türkiye'de de kadına yönelik sistematik olarak uygulanan erkek şiddetinin geçen yıllar boyunca yoğun şekilde yaşanmaya devam ettiği bilinmektedir. Ancak Türkiye'de kadına yönelik şiddetle ilgili istatistiki veri tutulmasında ve paylaşılmasında problemler yaşanmaktadır. Türkiye bu sözleşmeyi imzaya açıldığı 11 Mayıs 2011 tarihinde imzalamış, 14 Mart 2012 tarihinde ise onaylamıştır. 1 Ağustos

2014 tarihinde yürürlüğe giren İstanbul Sözleşmesi de imzacı devletlere kadına yönelik şiddetle ilgili düzenli veri tutma ve bu verileri paylaşma ile ilgili bir sorumluluk vermektedir. Türkiye’de şiddete maruz bırakılan kadın ve çocukların çoğunlukla başvurduğu ilk kurum olan kolluk kuvvetlerinin verileri ya da bu anlamda detaylı bir veri tabanı bulunan ŞÖNİM’lerde toplanan veriler kamusal olarak paylaşılmamaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017). Kadına yönelik şiddetle ilgili yapılan en güncel ve geniş kapsamlı çalışma aşağıda verilerine de yer verilmiş olan 2015 tarihli araştırmadır. Bu bölümde Türkiye’de şimdiye kadar yapılan 3 adet geniş kapsamlı araştırma verilerine yer verilmiştir. Bunun yanı sıra daha güncel veriler için şiddet başvurusu alan kadın örgütlerinin faaliyet raporlarından yararlanılmıştır. Altınay ve Arat’ın 2008 yılındaki araştırması Türkiye’de evli kadınların % 35’inin hayatı boyunca evli oldukları kişi tarafından en az bir kez fiziksel şiddete maruz bırakıldığına işaret etmektedir. Her 10 kadından yalnızca 1’i başka bir şehre/köye eşinden izin almadan gidebilmekte, 3’ü eşinden izin alma ihtiyacı duymadan ailesini ziyaret edebilmekte veya alışverişle/çarşıya gidebilmekte, 4’ü eşinin iznine tabi olmadan komşu/arkadaş ziyareti yapabilmektedir (Altınay ve Arat, 2007). Hemen ardından 2009 yılında yapılan kapsamlı bir diğer araştırmaya göre; kadınların %30’u evli oldukları kişi ya da partnerleri tarafından fiziksel ve cinsel şiddete maruz bırakılmaktadır (Jansen ve diğ., 2009). 2015 yılında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı KSGM tarafından desteklenen, Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nda çıkan veriler de şiddetin yaygınlığının azalmadığını göstermektedir. Bu araştırmaya göre kadınlar; evlilikleri ya da ilişkileri devam etsin ya da etmesin genellikle en yakınlarındaki erkekler tarafından şiddete maruz bırakılmaktadırlar. Ülke genelinde, kadınların % 38’inin yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel veya cinsel şiddetten birine maruz bırakıldıkları bulunmuştur. Kadınların % 44’ü evli oldukları veya birlikte oldukları erkekler tarafından korkutma, tehdit, küfür, hakaret ve aşağılama gibi duygusal şiddet konusu olacak davranışlara maruz bırakıldıklarını belirtmişlerdir. Evli oldukları kişiden boşanmış ya da ayrı yaşayan kadınların yaklaşık 4’te 3’ü yaşamlarının bir döneminde fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz bırakıldıklarını ifade etmişlerdir. Kadınların partnerleri tarafından fiziksel ve/veya

cinsel şiddete maruz bırakılma yaygınlığının % 7 düzeyinde olması şiddetin evlilik ilişkisi dışındaki varlığına dikkat çekmesi açısından önemlidir. Yine bu araştırmaya göre öne çıkan durumlardan bir diğeri de sosyal şiddettir. Kadının her an nerede olduğunun, birlikte olduğu erkek tarafından bilinmek istenmesi, kadının başka erkeklerle konuşmasına erkeğin sinirlenmesi ve kadının kıyafetlerine karışılması en sık karşılaşılan davranışlar arasındadır. Araştırma kapsamında yüksek oranda saptanan bir diğ şiddet türü olarak ise dijital şiddettir. Israrlı takip, her 10 kadından neredeyse 3'ünün en az bir kez maruz bırakıldığı şiddet biçimidir. En yaygın ısrarlı takip biçimleri sürekli telefonla arama, kısa mesaj, mektup veya e-posta gönderme, sosyal medya aracılığıyla takip etme ve çalışılan ya da yaşanan yerlere gelerek rahatsız etme şeklindedir.

Güncel olarak Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın 2018 yılı faaliyet raporuna göre; şiddet uygulayanların %91'i kadınların yakını olan ve tanıdıkları erkeklerdir. Kadınların %61'i kocalarının ya da eski kocalarının şiddetine maruz kaldıklarını paylaşmışlardır. 2018 yılında da kadın ve çocukların en fazla maruz kaldıkları şiddet biçimi %94 ile psikolojik şiddet olmuştur. Psikolojik şiddet tek başına uygulanabileceği gibi fiziksel, ekonomik, dijital şiddet veya ısrarlı takip gibi diğ şiddet biçimleriyle birlikte de uygulanmaktadır. Paylaşılan psikolojik şiddet biçimleri arasında; çocuğuna veya ailesinden birine zarar vermekle tehdit etme, baskı uygulama, aldatma, hakaret, izolasyon, ölümle tehdit, güven kırma, aşağılama, alay etme, çocukları kaçırmakla tehdit etme, suçlama, bağırma, evden atma, zorla evlilik ve küfür bulunmaktadır. Psikolojik şiddetten sonra kadınların en fazla maruz kaldıklarını dile getirdikleri şiddet biçimi ise %64 ile fiziksel şiddet olmuştur. Yaygın olarak görülen bir diğ şiddet biçimi ise %39 ile ekonomik şiddettir. Maaşa el koyma, çalışmasına izin vermeme, adına kredi çekme veya adına kredi kartı çıkartıp harcamaları bu karttan yaparak borçlandırma, evin ve çocukların ihtiyaçları konusunda sorumluluk almama, eve para bırakmama veya çok az bırakma, kadınları çalışmaya zorlama, parayı kullanarak aşağılamaya çalışma en yaygın görülen ekonomik şiddet biçimleri olarak öne çıkmıştır. Paylaşılan şiddet biçimlerinden %26'sı ise cinsel şiddettir. Cinsel şiddete maruz kaldığını paylaşan kadın ve çocuklar, evlilik içinde ve dışında tecavüz,

taciz ve istismar gibi cinsel şiddet biçimlerine maruz kalmaları nedeniyle destek aldılar. Kadınların bazıları için fiziksel ve cinsel şiddet oldukça ağır etkileri olan bir şiddet biçimi iken psikolojik şiddetin etkilerinin tüm şiddet biçimlerine eşlik ettiği ve uzun yıllar etkisini gösterip kadınların şiddetten uzaklaşmasının önünde engel teşkil ettiği gözlemlenmiştir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2018: 5-7).

Bir başka güncel veri olarak Kadın Dayanışma Vakfı'nın 2018 faaliyet raporuna göre; yıl içinde Kadın Danışma Merkezi'ne başvuran kadınların %87'si hakaret, aşağılama, hareketlerini kısıtlama, küçük düşürme, bağırma, ilgi alanlarını kısıtlama ve aşağılama, iftira, şantaj, kıskançlık bahanesiyle üzerinde baskı kurma, suçlama, çocuğunu göstermeme, çocuğunu kaçırmakla tehdit etme, eğitimini engelleme, yalnızlaştırma, iletişim araçlarını kullanmasına engel olma, kadının kendisine ya da yakınlarına zarar vermekle tehdit etme, evden kovma, öldürmekle tehdit etme, istemediği şeyler için zorlama gibi farklı biçimlerde psikolojik şiddete maruz bırakılmıştır. Psikolojik şiddete maruz kalan kadınların arasından 205 kadın aynı zamanda fiziksel şiddete de uğramıştır. Kadınların %56'sı fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Bir yıl boyunca merkeze başvuran kadınların %45'i ekonomik şiddete maruz kalmıştır. Merkeze başvuran kadınların %24'ü cinsel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. 49 kadın, sevgili, eski sevgili, baba, arkadaşının sevgilisi gibi sosyal çevrelerinden tanıdıkları erkeklerin uyguladığı dijital şiddete maruz kalmıştır. Dijital şiddet, izinsiz şekilde uygulama indirerek telefonunu takip etme; ısrarla mesaj atma ve arama; cinsel içerikli fotoğraflar gönderme; fotoğraf, video, ses kaydı göndermeye zorlama; sosyal medya hesaplarının şifresini isteme; sosyal medya hesaplarını ve e-posta hesabını kontrol etme; kadının adına sahte hesap açarak fotoğraf paylaşma vb. şekillerde uygulanmıştır. Merkeze başvuran 20 kadına eşleri, eski sevgilileri, yabancılar ya da yaşadıkları mahallelerde yaşayan, gittikleri kafelerde çalışan erkekler tarafından ısrarlı takip uygulanmıştır. 18 kadın ise zorla evlendirme, etnik ayrımcılık, mobbing gibi diğer şiddet türlerine maruz kalmıştı. Danışma merkezine başvuran kadınların %53'ü evli olduğu kişi, 27 kadın ise eski eşi tarafından şiddete maruz bırakılmaktadır. Başvuranların %11'ine şiddet uygulayanlar kadınların sosyal çevrelerinden tanıdıkları veya arkadaşları olan erkeklerdir. 38 kadına kendi aile

bireyleri olan erkekler şiddet uygulamıştır. 20 kadına şiddet uygulayanlar kadınların tanımadıkları kişiler iken, 18 kadın erkek arkadaşından şiddet görmüştür (Kadın Dayanışma Vakfı, 2018: 4-5).

Bütün bu veriler kadına yönelik şiddetin halen yoğun biçimde yaşandığını ortaya koymuştur. Dünyada 1970'lerin başında, Türkiye'de ise 1980 sonrası dönemde yükselişe geçen feminist hareket; kadınların özel alanda yaşadığı soruları da politika konusu yapmıştır. Feminist literatüre göre ev içi şiddet; toplumsal cinsiyet ilişkilerine dayanan, güç eşitsizlikleri sonucunda ortaya çıkarak kadınların ezilmesine yol açan bir sorun alanıdır (Donovan, 1997; Marshall, 2009; Hooks, 2012). Bu anlamda özellikle “özel” olarak tariflenen ev içinde kadına yönelik bütün şiddet biçimleri daha görünür hale gelmiş ve bir mücadele alanı olmuştur. Özel alan olarak tanımlanan ev içinde yaşanan fiziksel ve cinsel şiddet gibi konular, kamusal alanda tartışılmaya ve görünürlük kazanmaya başlamıştır. Kadınlar tarafından yürütülen bilinç yükseltme gruplarının da etkisiyle kadınların yaşadıkları şiddeti “kadın oldukları için” yani cinsiyet temelli yaşadıklarını fark etmelerinden sonra bu şiddet öncelikli politika konusu olmaya başlamış ve kadın hareketinin önemli sloganlarından biri olan “özel olan politiktir” sloganı ortaya atılmıştır.

Bu harekete paralel olarak sığınaklar; hem dünyada hem de Türkiye'de 1970'ler sonrası ikinci dalga radikal feminist hareketin özel alana ve özel alanda kadınların yaşadığı şiddete dikkat çekmesiyle talep edilmiştir. Sığınaklar¹; erkek şiddetine maruz bırakılan kadınların çocuklarıyla birlikte kalabilecekleri, şiddetten uzak ve bağımsız bir yaşam kurmak için, barınmanın yanı sıra ihtiyaç duydukları diğer psikolojik, sosyal, hukuki vb. destekleri alabilecekleri kurumlar olarak tanımlanmıştır (Mor Çatı

¹ Kadınların yaşadıkları sistematik şiddetten kurtulmak üzere gittikleri yerlere “konukevi” ve “sığınmaevi” gibi isimlerin kullanılması kadına yönelik şiddetin ciddiyetini ve sığınakların politik anlamını görünmez kılmaktadır. Bu tür kavramlar kullanmak şiddete maruz kalan kadınların konukevlerinde “barınma” desteği alıp geçici bir süreyle “misafir” edildikten sonra aynı toplumsal koşullara gönderilerek sorunların çözülebileceği algısını da beraberinde getirmektedir. Sığınak kadınların can güvenliğini sağlamak ve güçlenmek amacıyla gittikleri yerlerdir. Bu nedenle çalışma boyunca bilinçli olarak sığınak ifadesi kullanılmıştır.

Kadın Sığınağı Vakfı, 2016) Ayrıca kadına yönelik şiddetle mücadele hareketine dair politik sürecin devamındaki bir araçtır. Sığınaklar sadece orada kalan kadınlar ve çocuklar için değil, bütün kadınlar için şiddetten uzak ortamlar hazırlama amacındadırlar. Bu nedenle sığınakta kalan kadınların deneyimlerinin ve yaşadıkları zorlukların görünür kılınması ve politikleştirilmesi çok önemlidir. Politik anlamda bir baskı grubu oluşturularak özellikle kadınları etkileyen güncel olaylar karşısında tepki vermek, olumsuzlukları protesto etmek, ortak eylemlerde bulunmak ve kadınlar için gerekli yasaların ve uygulamaların savunuculuğunu yapmak gibi tepkiler sığınakların bütün kadınları etkileyen politik sonuçlar doğurmasını da sağlamaktadır (Şahinoğlu, 1998). Sığınakların kadın hareketi içindeki politik işlevi kadar, kadınların bireysel anlamda şiddetle mücadele ve güçlenme süreçlerinde de önemli işlevleri bulunmaktadır. Kadınların birçok farklı dinamik nedeniyle içinde bulundukları şiddet döngüsünden çıkabilmeleri için de önemli rolü olabilecek olan sığınaklar aynı zamanda bireysel güçlenmeye ve “iyileşme hali”ne referans edebilecek güven, kontrol, özgüven ve bağımsızlık, kadın dayanışması gibi birçok duygunun onarılması, geri kazanılması ya da keşfedilmesi için bir geçiş ortamı ya da aracı sayılmaktadır. Sığınakları gündeme getiren kadın hareketi; şiddetle mücadelede kendi kurumlarını oluşturmuş, şiddetle mücadelede kadın dayanışmasının önemini ve gücünü ortaya koymuştur.

Ancak sığınakların hangi yaklaşımla yürütüldüğü ve genel anlamda kadına yönelik şiddetle mücadele alanındaki sosyal politikalar, kadınların şiddet sonrası güçlenme süreçlerinde oldukça belirleyici olmaktadır. Feminist bir yaklaşıma sahip olmayan sığınaklar işlevinin ve çıkış noktasının aksine güncel devlet politikaları tarafından kadınlar için başlı başına bir baskı ve kontrol aracı haline dönüşmektedir. Ayrıca kadına yönelik şiddetle mücadelede yetersiz sosyal destek mekanizmaları ve kadın odaklı bir yaklaşımla yürütülmeyen sosyal politikalar; kadınların şiddet ortamına dönmesi ya da bağımsız hayatlarını sürdürememeleri ile sonuçlanmaktadır. Bu nedenle sığınakların, sığınaklara dair birimlerin, kurumların, bu alana dair bütün destek mekanizmalarının ve sosyal politikaların bu perspektiften değerlendirilmesi gerekmektedir. Türkiye literatüründe daha önce bu konuda yapılan kapsamlı

alışmalar bulunmaktadır. Altan Şahinoğlu'nun 1998 yılında yayınlanan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınaklarının Rol ve İşlevleri Türkiye'den Bir Deneyim: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Aysel Yıldırım'ın 1998 yılında yayınladığı “Sıradan Şiddet”, Songül Sallan-Gül'ün 2011 yılında yayınlanan “Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?” alışması, 2015 yılında Hacettepe Üniversitesi ve KSGM tarafından yayınlanan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması ve özellikle sosyoloji, sosyal hizmet, psikoloji literatüründe yayınlanan araştırmalarda sığınaklarda kalan kadınların deneyimlerine yer verilmiştir ve çeşitli değerlendirmelerle öneriler yapılmıştır.

Bu güncel çalışmadan hemen önce ise, yazarın 2018 yılında yaptığı; “Kadın Sığınağı Modellerinin Kadınların Ruh Sağlığına Etkileri Üzerine Nitel Bir İnceleme” adlı çalışmasında; sığınak modellerinin yarattığı değişkenlerin (fiziksel koşullar, kurallar, işleyiş, personelin yaklaşımı, destek hizmetleri vb.) kadınların güçlenme süreçlerine paralel olarak ruh sağlıklarına olumlu (güçlenme, özgüven ve bağımsızlık, kontrol duygusunun yeniden kazanımı vb.) ve olumsuz (baskı ve denetlenme hissi, korku ve endişe, re travmatizasyon vb.) etkileri olduğu ortaya konmuştur. Özellikle feminist yaklaşımın, ortaya konan olumlu etkilerle ilişkili olduğu saptanmıştır (Soydınç, 2018). Ancak bu çalışma sığınakların kadınların ruh sağlığına etkilerine odaklanmış, konunun sosyal politikalar açısından geniş bir biçimde ele alınması konunun çerçevesi gereğince mümkün olamamıştır. Bu çalışmanın tamamlanabilmesi için sığınakların ve sığınaklarla ilgili birimlerin sosyal politikalar perspektifinden de değerlendirilmesi ve sığınaklara dair kadınların deneyimlerinden yola çıkarak önerilerde bulunabilmek için konunun bu anlamda da incelenmesi gerektiği bir önceki çalışmada ortaya konmuştur.

Yukarıdaki nedenlerle bu çalışma yazarın bir önceki çalışmasının bir diğer boyutu ve tamamlayıcısı olarak kurgulanmıştır. Bu çalışmada bir önceki çalışmayı bütünleyen şekilde kadınların sığınak deneyimleri sosyal politikalar açısından ele alınmıştır. Çalışmanın başında hali hazırda bu alanda var olan literatürde ortaklaşan şiddete dair kavramsal çerçeve, yazarın bir önceki çalışmasıyla da ortaklaşmaktadır. Ancak bu çalışma için katılımcılardan ayrıca bir onam alınmış, veri analizi güncel çalışma için

yeniden yapılarak sosyal politikalar çerçevesine oturtulmuş ve bu anlamda değerlendirme yapılmıştır.

Bu çalışmanın özgün niteliği ise; alanda var olan sığınak çalışmalarını güncellemesi, tamamen kadınların deneyimlerine dayanan nitel ve feminist yöntemle yürütülen bir araştırma olması ve yalnızca kadınların sığınak deneyimlerini değil; sığınak öncesi ve sonrası deneyimleri de kapsamına almasıdır. Araştırma İstanbul'un çeşitli ilçelerinde daha önce şiddete maruz bırakıldığı için sığınaklara başvurmuş ve orada en az 3 aylık süre ile kalmış ve en az 3 ay önce sığıntan ayrılmış olan 8 kadınla 15 Mart - 15 Mayıs 2018 tarihleri arasında yürütölmüş nitel bir çalışmadır. Çalışmaya katılan kadınlar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na, belediyelere ve bir kadın örgütüne bağılı sığınaklarda kalmış olan kadınlardan oluşmaktadır.

Dört bölümden oluşan bu çalışmanın Birinci Bölümü'nde; kadına yönelik şiddet kavramına yer verilmeden önce bu konuya bağılı olarak toplumsal cinsiyet ve ataerki tartışmalarına yer verilmekte ve sonrasında kadına yönelik şiddet türlerine, şiddet döngüsüne ve şiddetle ilgili mitlere detaylı şekilde değinilmektedir. İlerleyen kısımlarda ise Dünyada ve Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelenin hukuki boyutuna ulusal ve uluslararası anlamda yer verildikten sonra şiddetle mücadele hareketini tarihsel boyutuyla ele alınmaktadır. Bu kavramsal çerçeve sunulduktan sonra ise yine Dünyada ve Türkiye'de sığınak hareketinin tarihsel boyutundan bahsedilmekte ve sığınakların politik işlevinin yanı sıra kadınların bireysel güçlenme süreçlerindeki işlevine de yer verilmektedir. Çalışmanın İkinci Bölümü'nde ise; Dünyada ve Türkiye'de yaygın olan sığınak modellerine ve sığınakların güncel durumlarına değinilmektedir. Diğer bölümlerde ise; Türkiye özelinde sığınaklarla ilgili diğer birimlerin güncel durumlarına, sonrasında ise yine Dünyada ve Türkiye'de sığınaklarla ilgili eleştirilere ve tartışmalara detaylı şekilde yer verilmektedir. Bu eleştiriler sığınaklarla ilgili yapılan izleme çalışmaları, kadın araştırmaları, feminist örgütlerin raporları ve hukuki araçlar üzerinden değerlendirilmektedir. Son bölümde önerilere geçmeden evvel, sığınaklarla ilgili Avrupa'dan iyi uygulama örneklerine de yer verilmektedir. Üçüncü bölümde çalışmanın amacı, yöntemi, örnekleme,

araştırmada kullanılan formlar, veri çözümlemesi ve çalışmanın sınırlılıkları detaylıca açıklandıktan sonra; araştırmaya katılan kadınların sosyodemografi özelliklerine ve sığınak deneyimlerine dair anlatılarının nitel analizine yer verilmektedir. Son bölüm olan Dördüncü Bölüm’de ise; öne çıkan eleştiriler ve problem alanlarına dair bu araştırmanın ortaklaşan sonuçları da ortaya konup değerlendirilerek ve ilgili problem alanlarına yönelik sığınakların işleyişine, ilgili kurumlara ve sosyal politikalara dair önerilere yer verilmektedir.

Bu araştırma feminist yöntemlerle yürütülmüş nitel bir çalışma olarak tanımlanmaktadır ve nitel bir çalışma olması feminist yöntemle yürütülmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bütün bu teorik ve politik arka plan doğrultusunda bu çalışmada da tam olarak kadınların deneyimlerinin ortaklıklarıyla araştırmacının deneyimlerinin birleşiminden kadınlar adına yine kadınlar tarafından bir politika üretmek amaçlanmıştır. Ayrıca bu çalışmanın araştırmacısı hem bir kadın olması hem de daha önce bir belediyenin sığınağında ve güncelde Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın sığınağında kadınlarla dayanıştığı için bir öznedir. Hem sığınakta kalan kadınların hem de sığınakta çalışmış bir kadının deneyimlerinden yola çıkarak politik bir tartışma zemini üzerinden feminist yaklaşım penceresinden sığınaklar ve genel anlamda sosyal politikalara dair öneriler paylaşılmıştır. Bunu yaparken kadınların anlatılarından yola çıkılmış hatta öneriler bölümünde de birebir kadınların anlatılarına yer verilmiştir. Çalışmaya katılan kadınlarla da feminist yöntem açısından tariflenen bir ilişki kurulmuştur. Feminist çalışma yürüten araştırmacı zaten kadın olmasından doğru araştırma öznelerinden farklı ya da yukarıda bir konumda değildir. Bu araştırmanın her aşamasında feminist yaklaşım bir arka plan olarak varlığını sürdürmüştür. Bu araştırmayı feminist yapan unsur kadınları ya da sığınakları ele alması değil; kadınlarla kurulan ilişki biçimi, çalışma boyunca kullanılan dil, birlikte düşünme ve politika üretme hali ve dayanışmadır. Aynı zamanda bu çalışma, özel anlamda feminist sığınaklar konusunda bir model önerisi yaparken; genel anlamda bütüncül ve feminist yaklaşımla sosyal politika önerilerinde bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE SİĞINAKLARLA İLGİLİ KAVRAMSAL, TARİHSEL, HUKUKİ ÇERÇEVE

Bu bölümde kadına yönelik şiddet kavramına yer verilmeden önce bu konuya bağlı olarak toplumsal cinsiyet ve ataerki tartışmalarına yer verilecek ve sonrasında kadına yönelik şiddet türlerine, şiddet döngüsüne ve şiddetle ilgili mitlere detaylı şekilde değinilecektir. İlerleyen kısımlarda ise Dünyada ve Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadelenin hukuki boyutuna ulusal ve uluslararası anlamda yer verildikten sonra şiddetle mücadele hareketini tarihsel boyutuyla ele alınacaktır. Bu kavramsal çerçeve sunulduktan sonra ise yine Dünyada ve Türkiye’de sığınak hareketinin tarihsel boyutundan bahsedilecek ve sığınakların politik işlevinin yanı sıra kadınların bireysel güçlenme süreçlerindeki işlevine de yer verilecektir.

1.1. Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Roller

Cinsiyet (biyolojik, verili ya da eşey cinsiyet); cinsiyetler arasındaki genetik ve biyolojik farklılıklar olarak düşünülebilir. Bu fizyolojik farklılıklar; yumurtalık veya testisler, kromozomlar, dış üreme organları, iç üreme organları ve hormonları kapsamaktadır. Toplumsal cinsiyet ise; kadınlık ve erkekliğin ya da “cinsiyetlerin” toplumsal olarak kurgulandığını, cinsiyetlere atfedilen kişilik özelliklerinin, davranışların, rol ve sorumlulukların, işlerin ve mesleklerin; içinde yaşadığımız tarihsel, toplumsal, politik ve coğrafi koşulların bir ürünü olduğunu ifade etmektedir (Toplum Gönüllüleri Vakfı, 2017). Avrupa Konseyi ise İstanbul Sözleşmesi’nin 3. maddesinde toplumsal cinsiyet kavramını; “herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler” olarak tanımlamıştır (Avrupa Konseyi, 2011). Ann Oakley açısından da “cinsiyet” biyolojik manada erkek ve kadın ayrımını ifade

ederken, “toplumsal cinsiyet” erkeklik ve kadınlık durumları olarak toplumsal alanda yaratılan eşitsiz bölünmeyi ifade etmektedir (Marshall, 2009: 98). Bu kavramın arkaplanını ve kurgusunu daha derinlemesine anlayabilmek için toplumsal cinsiyet rollerini detaylıca tartışmak gerekmektedir.

Sosyalleşme süreci doğuştan itibaren kişilerin cinsiyetlere atfedilen farklı renklerde giysilere, farklı oyuncaklara ve farklı mesleklere yönlendirilmeleriyle başlayan bir süreçtir. Bu sosyalleşme sürecinin bir parçası olan toplumsal cinsiyet rolleri; toplum tarafından bir kişiye cinsiyeti üzerinden atfedilen ve kişinin uyması beklenen tutum, davranış ve eylemler olarak tanımlanabilir. Bu roller; kişilere cinsiyetlerinden doğru atfedilen çeşitli kişilik özelliklerini, meslekleri, işleri, sorumlulukları yükleyerek onların “yapıp-yapamayacaklarını” tariflemektedir. Bu roller “norm” olarak tabir edilen ve verili olarak doğru olduğu kabul edilen yazısız kurallar aracılığıyla belirlenmiş ve meşrulaştırılmıştır. Kişiler bu “norm” olarak belirlenen kurallardan farklı davrandığı zaman ise ötekileştirilmekte; ayrımcılığa ya da şiddete maruz bırakılmaktadırlar. Örneğin, kadınlar toplumda genellikle anne ve eş rolleri üzerinden tanımlanmakta, duygusal ve kırılgan olarak tariflenmektedir. Kadınlar söz konusu bu rolleri performe etmedikleri ya da bu rolleri reddettikleri zaman ise “kalıp dışı” veya “anormal” olarak nitelendirilmektedirler. Aynı şekilde toplumsal cinsiyet rolleri erkekleri de belli kalıpların içine sokmakta ve erkeklerden koruyan, kollayan, dayanıklı olmaları ve duygusallık barındırmamaları beklenmektedir. Ancak erkekler de bu belirlenen rolleri sergilemedikleri ya da kadınlara atfedilmiş olan özelliklere sahip olduklarında “yeterince erkek olmamakla” suçlanır ve aşağılanırlar. Çünkü norm haline gelmiş toplumsal cinsiyet rollerine göre kadınlar ikincil konumda görülmektedir (Toplum Gönüllüleri Vakfı, 2017: 4; Soydinç, 2018:7). Ayrıca kadınlık ve erkeklik tanımlarını ifade etmek için kullanılan bu roller yaşam boyu aile, okul, iş yeri, sosyal çevre, dil ve medya gibi farklı araçlar aracılığıyla öğrenilmektedir. Bu araçlar; toplumsal cinsiyet ilişkilerinin düzenlenmesine, eşitsiz ilişkilerin pekiştirilerek yeniden üretilmesine ve meşrulaştırılmasına neden olmaktadır (Akt. Özen, 2015).

Feminist hareketin ve kuramın toplumsal cinsiyet çalışmalarına önemli katkıları olmuştur. Çünkü feminist kuramcılar yaygın toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin nedenlerini sorgulamış ve bu eşitsizliklerin temelinin “doğal” olduğunu iddia eden biyolojik ve özcü yaklaşımlara karşı çıkmış, bu eşitsizliklerin arkasındaki toplumsallaşma sürecinin izini sürmüşlerdir. Feminist düşünür ve yazar Simon de Beauvoir’ın 1949’da yazdığı “İkinci Cins” kitabında “kadın doğulmaz; kadın olunur” ifadesi tam da “kadınlık” kavramının arkasındaki toplumsallaşma sürecine referans vermektedir. Feminist teorinin ortaya çıkmasıyla birlikte, toplumsal cinsiyet rolleri ve güç ilişkileri yeniden sorgulanmaya ve farklı açılardan tartışılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda, toplumsal olarak kurulan ataerkilliğin ve kadın üzerinde kurulmak istenen erkek egemenliğinin, “biyolojik farklılıkların kaçınılmaz sonucu” olmadığı ve toplumsal olarak kurgulandığı ortaya konmuştur (O’Toole-Schiffman, 1997; Uygur ve Çağlar, 2013: 121; Soydinç, 2018:7). Bu nedenle değişmez, sabit ve koşulsuz bir cinsiyet kavramı bulunmamaktadır ve cinsiyetler arasında kurulmuş eşitsiz ve hiyerarşik ilişkinin kendisi yapaydır; değişebilir, dönüştürülebilir bir ilişkidir (Toplum Gönüllüleri Vakfı, 2017: 3). Hatta bundan bir adım ötesinde cinsiyetin kendisi bu eşitsiz güç sistemine uygun olarak kurgulanmış ve suni bir olgudur. Feminist hareket ve teori erkek egemenliğinin de bu yapay sistemin bir parçası olduğunu ortaya koymuşlar ve politik mücadelelerini bu nokta üzerinden yürütmüşlerdir (Ecevit, 2011). Toplumsal cinsiyetin kadın ve erkeği eşitsiz kılan sosyal pratikler sistemiyle yani ataerki ile ilgisini tartışmışlar; erkek egemenliği ile politik mücadeleyi de bu değişebilirlik ve dönüşebilirlik üzerinden yürütmüşlerdir. Bu konunun detaylarına Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerki İlişkisi bölümünde ayrıntılı biçimde yer verilecektir. Cinsiyet meselesine yönelik güncel tartışmalar cinsiyet kavramının biyolojik ve toplumsal olarak ayrılarak tartışılmasını da eleştirmektedir. Bu konuya “Toplumsal Cinsiyet Kavramı İle İlgili Güncel Tartışmalar” bölümünde daha detaylı yer verilmiştir.

1.1.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı ile İlgili Güncel Tartışmalar

Cinsiyet kavramının biyolojik ve özcü açıklamalarına dair getirilen feminist eleştiriler cinsiyetin toplumsal niteliğini, cinsiyetler arası eşitsiz ilişki pratiği ve normlar sistemi

ile ilişkisini ortaya koymasından sonra yapılan güncel tartışmalar; cinsiyetin biyolojik ve toplumsal olarak kavramsallaştırılmasının da belirli noktaları açıklamakta yetersiz ya da indirgemeci olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan çeşitli postmodern ve eleştirel cinsiyet yaklaşımları bulunmaktadır (Soydınç, 2018:8)

Postmodern feministler; “biyolojik” olarak tanımlanmış ve verili olduğu düşünülen olan cinsiyet kavramının kendisinin; değişmeyen ve kaçınılmaz olarak görülen biyolojinin bir sonucu olmayıp toplumsal olarak üretildiğini savunmuşlardır. Bu anlamda cinsiyet tartışmalarında daha önce yapılan biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımını reddetmişlerdir. Çünkü bu ayrıma göre “biyolojik cinsiyet” kavramının doğal olduğu algısı oluşmakta; sadece toplumsal cinsiyet kavramı sosyal olarak inşa edilmiş gibi düşünülmektedir. Ancak postmodern feministlere göre biyolojik olarak görülen cinsiyetin kendisi de “verili”dir ve sosyal olarak kurgulanmıştır. İkinci olarak; postmodernizm sadece ataerkilliği kalıcı bir kategori olarak sorgulamakla yetinmemiş; ‘erkek’ ve ‘kadın’ gibi ikili cinsiyet kavramlarını da sorgulamıştır. Bu nedenle postmodernistler savunuculuğu hala “kadınlık” kimliği üzerinden ve kadınların ezilmeleri üzerinden yürüten feministler tarafından eleştirilmişlerdir. Ancak Bryson gibi bazı yazarlara göre de postmodernizm, kadınların ortak hareketine kökünden karşı değildir ve “dayanışma” ile kadın hareketi ile bağdaşabileceğini öne sürmüş ve kadınların tarihsel ve özgül deneyimlerini hesaba kattıkları müddetçe postmodernizm ve feminizm için daha geniş kesişimler olabileceğini öngörmektedir (Akt. Ecevit, 2011: 22-23; Soydınç, 2018:8).

90’lı yıllara gelindiğinde ise bu tartışmalar daha fazla ilerlemiş ve cinsiyet kimliklerinin ikili; hatta sabit ve değişmez olduğuna dair görüşlere eleştiriler yükselmiş ve bireyleri toplumsal olarak önceden belirlenmiş ve sabitlenmiş kategoriler içine sıkıştırmanın doğru olmadığına yönelik tartışmalar başlamıştır. Bu tartışmaların sonucunda kuir (*queer*) teori; “normaller” üzerinden kurulan bütün sistemlerin yapısını, yani normativiteyi sorgulayan bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Kuir teori; kimlikleri külliye reddetmez ancak kimliklerin değişmezliğini ve bu nedenle kimlikler üzerinden kurgulanan politikaları eleştirmektedir. Cinsiyet, toplumsal

cinsiyet, cinsel yönelim, cinsel pratiklerin dayandırıldığı her tür kategoriye karşı durmakta; özellikle egemen olandan farklı cinsiyet oluşları üzerine odaklanarak, hakim cinsiyet tarafından belirlenen ‘normal’ kategorilerinin cinsel davranışlara, eylemlere ve kimliklere yaptığı atıfların politik eleştirisini ortaya koymaktadır (Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi, 2015). Bu teorik arka plana paralel olarak gelişen kuir hareket; baskın anlayışın dayattığı ikili cinsiyet sistemi rejiminde “öteki” olarak görülenleri ve bu kişilerin mazur bırakıldıkları şiddet ve ayrımcılıkla mücadelesini anlatmak için de kullanılmıştır. Kuir kuramının önemli isimlerinden Judith Butler; “Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi” isimli kitabında (1990), feminist hareketin kimlikleri “kadın ve erkek” ikiliği temelinde sabitleştirmesini ve onların ortak özellikler etrafında bir araya getirilerek genellenmesini eleştirmiştir. Bu postyapısalcı yaklaşımı ile Butler, sabit kimliklere karşı akışkan kimlikler önermiş ve cinsiyet rollerini açıklamak için kendini tekrar eden ve doğalmış gibi görünen durumu açıklamak için “performativite” kavramını kullanmıştır (Ecevit, 2011; Soydinç 2018:9) Kuir yazın ve hareket günden güne gelişmekte ve kendisini yenilemektedir. Ancak bu çalışmanın kapsamı gereği kuir tartışması çok temel düzeyde tutulmuştur. Ayrıca bu çalışmada “kadına yönelik erkek şiddetini” tartışabilmek için hala bu kavramlar üzerinden politika yürütmenin gereği olduğu düşünülmektedir ve bu kavramlar çalışma boyunca bilinçli olarak tercih edilmiştir.

1.1.2. Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet İlişkisi

Yukarıdaki bölümlerde de ele alındığı gibi, feminist teoriye göre normatif toplumsal yapının sürdürülmesi ile öğrenilen toplumsal cinsiyet rolleri yalnızca eşitsizliği değil aynı zamanda şiddeti de ortaya çıkaran bir ortam yaratmaktadır. Erkeklerden “öfkeli, güçlü, baskın, koruyucu, rekabetçi ve duygularına hakim olan” gibi özellikleri taşıması beklenirken; kadınlardan ise tam tersine “duygusal, bakım veren, pasif, öfkelenmeyen” gibi özellikler taşıması beklenmektedir (Wekerle ve Wolfe, 1999). Feminist teori; şiddetin bu toplumsal rollerin çatışması ya da kişilerin bu rollere uymaması ya da uyamamasından kaynaklandığını ve ortaya çıkan şiddetin bireysel dinamiklerin sonucu değil, toplumsal olarak inşa edilen roller ve beklentiler kaynaklı

olduğunu savunmaktadır. Veur'e göre de (2007); toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin temel işlevi kadınlık ve erkeklik rolleri dışına çıkmak isteyenlere izin vermemektedir. Bu kişiler "normal" yani norm tarafından belirlenmiş olan kadınlık ve erkeklik rolleri için tehlikeli bulunmaktadır. Ayrıca toplumsal cinsiyet temelli şiddet, kadının toplumdaki bağımlı rolünü de sürdürmesine neden olmaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet temelli şiddet bu normlar sisteminin hem sonucu hem de sürdürücüsüdür (Soydinç, 2018:11) Cinsiyetler arası güç dağılımındaki eşitsizlik, bir cinsiyetin başka bir cinsiyet tarafından denetlenmesi ya da kontrol edilmesi ataerki sistem tarafından meşrulaştırılmakta ve yeniden üretilmektedir. Cinsiyet rollerinin öğrenilmesiyle gelişen toplumsallaşma süreci; erkeklere toplumda güçlü ve üstün bir konum sağlamak ve erkeklerin kadınlara şiddet uygulaması için meşru bir ortam hazırlamaktadır. Toplumun erkeği güçlü, akılcı, üretici olarak çizmesi ve kadına hakim olma ve onu yönetme rolünü vermesi ile erkeğin "bu rolü yerine getirme aracı" olarak şiddetin meşru bir araç haline gelmesi söz konusudur (Öztunalı-Kayır, 1996; Soydinç, 2018:12). Bu şiddetin ardında, erkeklerin toplumun her alanında görülen egemenlikleri ve kadın ile erkek arasındaki eşitsizlikler yatmaktadır. Bu anlamda kadına yönelik şiddet ve ataerki ilişkisine ileriki bölümlerde detaylı şekilde yer verilecektir.

1.2. Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddetin günümüzde birçok farklı kurum, kuruluş ve yasal mevzuat tarafından tanımlanmıştır. Ancak bu tanımların kimisinde kadına yönelik şiddetin cinsiyetlerarası güç ilişkilerine dayalı boyutu görmezden gelinmektedir. Kadına yönelik şiddet; cinsiyeti nedeniyle ev içinde ve dışında kadına uygulanan sistematik şiddet davranışlarıdır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016). İstanbul Sözleşmesi'ndeki tanım ise yine bu eşitsiz güç ilişkilerini, şiddetin birçok farklı türünü ve hem kamusal hem özel alanda gerçekleştiğini vurgulaması açısından önemlidir. Bu sözleşmede "kadına yönelik şiddet" bir insan hakları ihlali ve "kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik zarar veya ıstırap

veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem veya bu eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” olarak tanımlanmıştır (Md. 3). Kadına yönelik şiddetin arka planında toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyetler arası eşitsiz güç ilişkilerinin olduğunu bilmek önemlidir (Hollander, 2001: 84). Kadına yönelik şiddet tanımında cinsiyetler arasındaki eşitsiz ilişkinin varsayıldığı gibi doğal olarak ve kendiliğinden olmadığını, tarih boyunca toplumsal ve kültürel olarak kadın ve erkek cinsiyetlerine yüklenen rollerin beklentilerin bu eşitsizliği ortaya çıkardığı bir önceki bölümde detaylıca tartışılmıştır. Bu anlamda biraz daha derinleşmek için cinsiyetler arası bu eşitsizlik sistemi olarak ataerki kavramı kadına yönelik şiddet tartışmalarında önemli bir pencere açmaktadır.

1.2.1. Ataerkinin Kavramsallaştırılması

Ataerki kavramının sosyal bilimciler arasında bir kavram olarak kullanımının bir tarihi bulunmaktadır. Bu anlamda literatürün bir kısmında, özellikle sosyalist ve Marksist tartışmalar “patriyarka” kelimesi tercih edilmekte; çoğunlukla ataerkinin kapitalizm ilişkisinin de ön plana çıktığı bir örgütlenme düzenine referans vermektedir. Weber (1947) patriyarka kavramını erkeklerin evin reisi olma konumlarını kullanarak yönettiği toplumlardaki devlet sistemlerine referansla kullanmıştır (Akt. Walby, 2016: 38). Ancak özellikle feminist tartışmaların ışığında; ataerki ya da patriyarka kavramının kapsamı ve anlamı dönüşüm geçirmiştir. Walby’e göre (2016: 39) patriyarka; erkeklerin kadınlar üzerinde egemen olduğu, kadınları ezdiği ve sömürdüğü toplumsal yapılar sistemidir.

Ataerkinin toplumsal alanda “rıza” veya baskı yoluyla devam ettirilmesi farklı kurumlar içerisindeki erkek egemen ilişkilerin yeniden üretimine dayanmaktadır. (Özen, 2015: 25) Bu anlamda aile kurumu ataerki ideolojinin yeniden üretiminde önemli bir role sahiptir (Kandiyoti, 1997; Mitchell, 2006; Öztürk, 2012). Çünkü aile; birey ile toplumsal yapı arasında aracı rolü oynamakta ve bireylerin toplum içindeki yerleri konusunda ataerki ideolojiyi benimsemelerine yönelik tutumlar geliştirmelerini sağlamaktadır. Kadın, aile yapısı içinde konumlandırılmakta ve kadına; üreme, yeniden üretim, cinsellik ve çocukların toplumsallaştırılması gibi

görevler yüklenmektedir (Mitchell, 2006: 40-41). Ayrıca aile; politik ve diğer çevresel faktörler yetersiz kaldığı zaman bir denetim rolünü üstlenerek düzenin devamını sağlamaktadır (Millett, 2000: 62-65). Poster'a göre kadınlar üzerinde kurulan baskı ve denetim hali kadını özel alanla sınırlandırmakta, ev içine hapsetmektedir. ve bu durumu da "kadının kaderi" olarak yansıtmaktadır. Böylece aile ve toplum düzeyinde hakim olan ataerkil sistem bu cinsiyet hiyerarşisinin yaratılmasına ve sürdürülmesine neden olmaktadır (Poster, 1998: 194). Ataerkillik en genel manada bir egemenlik biçimini yansıtsa da bu egemenlik halinin toplumsal alandaki yansımaları tek tip bir ataerkillik üzerinden açıklanamamaktadır (Özen, 2015: 25). Çünkü ataerkillik, toplumsal alanda çeşitli kurumlar aracılığıyla yeniden üretilerek sürdürülen bir sistemdir. Bu nedenle farklı kurum ve yapılarda yaşanan değişim ve dönüşümlere bağlı olarak ataerkillik de farklı biçimlerde sürdürülmektedir. Özellikle aile kurumu temelinde üretilen toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü yeniden tanımlanabilmekte, toplumsal cinsiyet ilişkileri ve erkek egemenliği farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir (Hartmann, 1992; Kandiyoti, 1997).

Bu bağlamda kadına yönelik şiddet; politik, sosyal ve ekonomik eşitsizlik sisteminin hem bir sonucudur hem de bu denetimin sürdürülmesinde rol oynayan bir araçtır. Kadına yönelik şiddet türlerinin ortak yanı kadınları kontrol altında tutmak için bir yöntem olarak kullanılmasıdır. Ataerkil pratiklerle oluşturulan bütün sosyal yapılar; kadının bağımlı rolünün devamına ve ataerkinin kurumsallaşmasına sebep olmaktadır (O'Toole-Schiffman, 1997: 8).

1.2.2. Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerki İlişkisi

Kadına yönelik şiddet ile birçok farklı analiz ve teorik tartışma bulunmakta ve her biri bu konuyu farklı bakış açılarından ele almaktadır. Örneğin; psikolojik teoriler şiddeti daha çok kişisel dinamiklere bağlarken, öğrenme teorisi çocukluktan başlayan öğrenme süreçlerine, biyolojik teori de fizyolojik dinamiklere bağlayarak açıklamaya çalışmaktadırlar (McCue, 2008: 12). Ancak kadına yönelik şiddeti cinsiyete dayalı güç ilişkilerinden ve ataerkil sistemden bağımsız analiz eden kimi teoriler; cinsiyet kategorilerini tamamen yok sayarak ya da şiddeti kişisel dinamiklere bağlayarak

patolojikleştirmektedir. Bu durum da şiddetle ilgili kimi mitleri yeniden üreterek şiddeti meşrulaştırmaktadır. Bu konuya “Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Mitler” bölümünde detaylıca yer verilecektir. Bu çalışmanın her aşaması feminist teori ve arka plan üzerine kurulmuştur. Bu nedenle bu bölümde kadına yönelik şiddet tartışmalarına feminist teorinin açtığı pencereden yaklaşılabacaktır.

1970’lerde feminist hareketin bir parçası olarak kadınlar kendi yaşamlarında özellikle de ev içinde yaşadıkları şiddeti dile getirmeye başlamışlardır. Feminist hareket, kadına yönelik şiddetin bir özel alan meselesi olarak görülmesine karşı çıkmıştır (Frohmann-Mertz, 1994: 830). Özellikle 2. dalga diye adlandırılan kadın hareketi ve radikal feministler, kadınlar üzerindeki erkek şiddetini, tecavüz ve dayaağı, “psikolojik sorunları olan birkaç adamın neden olduğu münferit örnekler” diye ele alan geleneksel yaklaşımlardan farklı olarak; kadınları denetim altında tutan bir sistemin parçası olarak görmüşler ve analiz etmişlerdir (Walby, 2016: 14). Walby’e göre; radikal feminizmin ayırt edici özelliğı erkeklerin kadınlara tahakküm kuran ve kadınların egemenlik altına alınmalarından çıkar sağlayan esas grup oldukları yönündeki analizidir. Patriyarka; erkeklerin kadınlar üzerinde egemen olduğu, kadınları ezdiği ve sömürdüğü toplumsal yapılar sistemi olarak tanımlanmıştır. Radikal feministler, geleneksel olarak toplumsal eşitsizlik analizlerinin parçası olarak kabul görmeyen bir dizi olguyu sosyal bilimlerin gündemine sokmuştur. “Kişisel olan politiktir” sloganının da işaret ettiğı gibi, gündelik yaşamın kişisel yönleri, yani kadınların deneyimleri de bu analizlerin bir parçası haline gelmiştir. Donovan’a göre ise ataerkil ideoloji; erkek egemenliğini ifade etmektedir ve bu ideolojik yapı; kadınları erkeklere hizmet etmeye yönlendirmekte, bu hizmet etme rolünü de kadınlar adına şart kılmaktadır (Donovan, 1997: 186). Millett’a göre de ataerkillik; coğrafi ve tarihsel süreçte her yerde görülebilen bir iktidar ilişkisi ve egemenlik biçimidir ve nüfusun kadın olan yarısının erkek olan yarısı tarafından denetlenmesi olarak ele alınmaktadır (Millett, 2000: 50).

Radikal feministlerden farklı olarak sosyalist feministler kadına yönelik şiddet ve patriyarka ilişkisini kapitalizm bağlamından açıklamışlardır. Hartmann (2006), sosyalist feminizmin önerdiği stratejilere değinmiş ve tek başına Marksizmin kadın

meselesini ele almak için elverişli olmadığını ve radikal feminizmin de yetersiz olduğunu düşündüğünden, yeni kategoriler geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Ona göre araştırılması gereken temel alanlar; kadının emek gücünden kimin yararlandığı, patriyarkanın maddi temeli ve erkekler arasındaki hiyerarşi ve dayanışma mekanizmalarıdır. Hartmann patriyarkayı; maddi temeli olan ve hiyerarşik olsa da karşılıklı bağımlılık ve dayanışma kuran erkekler arasında, onların kadınlara egemen olmalarını sağlayan toplumsal ilişkiler dizisi olarak tanımlamıştır. Ona göre erkekler, kadınlar üzerindeki egemenlik ilişkilerini paylaşmak bakımından birleşmişlerdir ve patriyarkanın dayandığı maddi temel; erkeklerin kadınların emek gücü üzerindeki denetimleridir. Erkekler bu denetimi, kadınların kimi temel öneme sahip kaynaklara ulaşmalarını önleyerek ve kadınların cinselliğini kısıtlayarak sürdürmektedirler. Yani erkekler özellikle ekonomik ve cinsel şiddeti kullanarak kadınları tahakküm altına almaya çalışmaktadırlar. Hartmann'a göre, erkeklerin kadınların cinselliğini kontrol etmeleri kapitalizme de hizmet etmektedir. Çünkü çocuk yetiştirmek de yine patriyarkayı bir sistem olarak sürdürmede çok önemli bir görevdir. Ancak patriyarkal davranışların öğretildiği ve kadınların aşağı konumda tutulduğu ve bu konumlarının pekiştirildiği okul, medya gibi kamusal alanların ve araçların da bu anlamda rolü büyüktür. Bu nedenle feminist sosyalistler hem patriyarkaya hem de kapitalizme karşı mücadeleyi hedefleyen bir pratik oluşturmayı amaçlamalıdır (Acar, 2013) ve kadına yönelik şiddetin arkasındaki iktidar ve eşitsizlik ilişkisi, kaynakların elde edilmesi ve kullanılması bakımından da değerlendirilmelidir. Erkekler sosyal, siyasal ve ekonomik kaynaklara kadınlara oranla çok daha fazla hakimdir. Kadınlar ise tüm bu kurumsal araçlardan yoksun bırakılmaktadırlar. Bu şekilde ortaya çıkan toplumsal cinsiyet eşitsizliği de, erkeklerin kadınları korumakla ilgili paternalistik rollerini sürdürmelerini ve kadınların da bu korumanın nesneleri haline gelmesini mümkün kılmaktadır (Akt. Uygur, 2013: 125; Soydinç, 2018:12). Erkekler bu ayrıcalıklı konumlarını sürdürmek için güç kullanmaktadırlar. Bu şekilde toplumsal cinsiyet temelli şiddet, ekonomik ve sosyal eşitsizlik sistemlerinin sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır. Erkeklerin kadınlara şiddet uygulamasının nedeni; güç göstermek, öfke boşaltmak, kadınları kontrol etmek ya da cezalandırmaktır. Fiziksel, cinsel,

psikolojik, ekonomik, dijital şiddet biçimlerinin tümü bu amaca yöneliktir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016).

Kadına yönelik şiddeti; toplumsal cinsiyet ilişkilerine dayanan, güç eşitsizlikleri sonucunda ortaya çıkarak kadınların ikincilleştirilmesi yol açan bir sorun alanı olarak tanımlamak mümkündür (Donovan, 1997; Marshall, 2009; Hooks, 2012). Feminist hareket ve teori kadına yönelik şiddeti birçok farklı boyuttan ele almış ve her tartışma ataerkinin analiziyle ilgili önemli bakış açıları getirmiştir. Bu konunun tarihsel boyutuna Dünyada ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Hareketi bölümlerinde detaylı şekilde yer verilecektir.

1.2.3. Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Mitler

Bir önceki bölümlerde feminist perspektife göre kadına yönelik şiddet; cinsiyetler arası güç eşitsizliği, erkeklerin kadınlar üzerindeki kontrol ve denetim kurdukları patriyarkal sistem, kaynakların eşitsiz dağılımı ve erkeklerin imtiyazlı rollerinden vazgeçmeyerek sistemin sürekli yeniden üretilmesi üzerinden tartışılmıştır. Ancak kadına yönelik şiddeti analiz eden bazı teoriler şiddetin cinsiyet boyutunu görünmez kılarak kişisel dinamiklere dayandırmakta ve şiddeti yeniden üreterek meşrulaştırmaktadır. Feminist perspektifin şiddet çalışmalarına sunduğu analizlerden önce liberal yaklaşımlar; kadına yönelik şiddeti “az sayıda erkeğin psikolojik dengesizliği” olarak açıklamakta ve toplumsal bağlamdan çok psikolojik süreçlere odaklanmaktadır. Bu açıklamalara öncelikle feminist perspektiften eleştiriler getirilmiştir. Öncelikle erken dönem geleneksel yöntemle yapılan araştırmalar dahi şiddet uygulayan erkeklerin çoğunluğunun psikolojik sorunları olduğu tezini yanlışlamaktadır. Örneğin; 1978’de tecavüz faillerinin sadece % 3,5’inin akıl sağlığı yasası kapsamında hastane gözetiminde kalmasına karar verilmiştir. Nesilden nesile aktarılan, kadınlara yönelik erkek şiddetinin psikolojik süreçlerle açıklanması en iyi ihtimalle şiddetin çok küçük bir bölümü için geçerli olabilmektedir (Walby, 2016: 203-205).

Kadınlara yönelik erkek şiddeti birkaç erkeğin psikolojik dengesizliğiyle açıklanamayacak kadar toplumsal bir konudur. Buna benzer olarak kadına yönelik şiddetin erkeklerin öfke sorunu olduğuyla ilgili de yaygın bir inanış bulunmaktadır. Şiddet uygulamak bir tercihtir. Erkekler kendilerinde şiddet uygulama hakkı gördükleri, kendilerine izin verdikleri için bu davranışı seçmektedirler. Şiddetin açıklamasını bu noktalardan kurmak şiddeti patolojik hale getirerek şiddet uygulayan erkeğin sorumluluğunu psikiyatrik hastalığa ya da öfke kontrolü sorununa yükleyerek şiddeti meşrulaştırmaktadır.

Aynı şekilde cinsel şiddete dair birçok mit bulunmakta ve bu mitler cinsel şiddeti normalleştirmekte ya da meşrulaştırmaktadır. Bunlardan en yaygın olanı cinsel şiddet uygulamanın cinsel dürtülerin kontrol edilememesi ile ilgili olduğudur. Cinsel şiddet bir cinsellik biçimi değil; cinselliğin kadını kontrol etmek, denetlemek, küçük düşürmek, aşağılamak, cezalandırmak amacıyla şiddet aracı olarak kullanılmasıdır. Feminist perspektife göre cinsel şiddet; "kadınlara hadlerini bildirmeye" yönelik bir şiddet eylemi ve toplumsal denetim mekanizmasıdır (Akt. Schully, 2016: 62).

Ayrıca kadına yönelik şiddetle ilgili yaygın mitlerden bir diğeri de sosyoekonomik düzeyin şiddet uygulamanın ya da maruz bırakılmanın belirleyicisi olduğudur. Ancak her eğitim ve gelir seviyesinde erkeğin şiddet uygulayabildiği bilinmektedir. Bu anlamda anlamlı olabilecek tek fark eğitim seviyesi arttıkça erkeklerin şiddeti daha profesyonelce uygulamaları; fiziksel şiddet yerine psikolojik şiddet ve manipülasyon gibi yöntemleri tercih etmeleridir. Aynı zamanda şiddete her eğitim ve gelir düzeyinden kadın maruz bırakılabilmektedir. Çünkü erkek şiddetine maruz kalmak kadın olmak ile alakalıdır. Ancak eğitim ve ekonomik düzey şiddete maruz kalan kadınların kaynaklara, desteklere erişimleri konusunda belirleyici olabilmektedir. Bunun dışında şiddete maruz kalmanın nedeni olarak gösterilemez.

Sonuç olarak; erkeklerin kadına yönelik uyguladıkları şiddetin nedeni kadınları kontrol etmek, denetlemek ve güç göstermektir. Bütün bu nedenlerden dolayı şiddet uygulamak; eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzey, öfke kontrolü ya da ruh sağlığı

sorunu gibi bireysel dinamiklere değil toplumsal cinsiyet rollerinin yarattığı eşitsiz güç ilişkilerinin ve onu yeniden üreten ataerkil sistemin bir sonucudur.

1.2.4. Kadına Yönelik Şiddet Türleri

Kadına yönelik şiddet türleri; fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet, sosyal şiddet ve ekonomik şiddet olarak ele alınabilir. Ancak son yıllarda yapılan şiddet çalışmalarında yaygınlığı tespit edilen ve özgün nitelikleri nedeniyle ayrıca kavramsallaştırılması gereken şiddet türlerinin arasına flört şiddeti, dijital şiddet ve ısrarlı takip de dahil edilmiştir (Soydınç, 2018: 12)

1.2.4.1. Fiziksel Şiddet

Bedensel güç veya üstünlüğün; bir şiddet aracı olarak kadını kontrol etmek, denetlemek, küçük düşürmek, aşağılamak veya cezalandırmak amacıyla kullanılmasıdır. Kişiye zarar vermek amacıyla, kasıtlı olarak fiziksel bir güç uygulamak, doğrudan temas ederek veya bir eşya, bir araç, bir hayvan ya da fiziksel üstünlük kullanılarak; korkutucu, tehdit edici bir beden dili, yüksek ses tonu ve tahakküm edici jest ve mimiklerle sergilenen her tür tutum ve davranışı içermektedir. Yumruklama, tokat atma, vurma, ısırma, tekmeleme, sert bir cisim fırlatmak, kesici/vurucu aletlerle ya da yakıcı maddelerle hem kişinin kendi bedenine hem de yakınlarına veya eşyalara zarar vermek olarak da görülebilmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016). Ayrıca doğrudan fiziksel güç kullanımı olmaksızın, kadının sağlık hizmetlerinden yararlanmasına engel olarak onu sağlıksız koşullarda yaşamaya mecbur bırakmak, intihar etmeye zorlamak, bir yere kilitlemek, tehlikeli bir yerde yalnız bırakmak, korktuğu bir şeyle baş başa bırakmak olarak da karşımıza çıkmaktadır (Kadın Dayanışma Vakfı, 2017).

Ek olarak her yıl sayısı artan kadın cinayetleri (femisid²) de kadına yönelik fiziksel şiddetin en vahim biçimidir. 2018 yılında Türkiye'deki yerel, ulusal ve internet

² Femisid; kadınların cinsiyetlerinden dolayı ya da toplumsal cinsiyet rollerine “aykırı görülen” eylemleri bahane edilerek, öldürülmesi ya da intihara zorlanmasıdır.

basınına yansıyan haberlerden derlenen güncel verilere göre; erkekler en az 255 kadını öldürmüşlerdir. Erkekler kadınların 76'sını "ayrılmak-boşanmak istemek", "sevgili olmayı/görüşmeyi reddetmek", 25'ini de “kıskançlık” bahanesiyle öldürmüştür. Erkekler kadınların en az 7'sini nedeni belli olmayan tartışma sonrası, 15'ini ise; hırsızlık, dışarı çıkmak isteme, boşanmak isteme, tecavüze direnme, yemek yapmama, para vermeme gibi bahanelerle öldürmüşlerdir. Erkeklerin öldürdüğü en az 111 kadının öldürülme bahanesi ise basına yansımamıştır (Bianet, 2019).

1.2.4.2. Cinsel Şiddet

Cinselliğin; kadını kontrol etmek, denetlemek, küçük düşürmek, aşağılamak, cezalandırmak amacıyla şiddet aracı olarak kullanılmasıdır. Cinsel şiddet; kişinin rızası olmadan, rızası inşa edilerek veya rıza gösteremeyeceği durumlarda (örneğin; alkol, uyuşturucu etkisi altında, bedensel/zihinsel/ruhsal olarak rıza vermekte yetersiz kalabileceği durumlarda) katılmaya zorlandığı her türlü cinsel eylem ve veya cinselliğe müdahale içeren her türlü şiddet durumu olarak tanımlanmaktadır (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2018). Cinsel şiddet; hoyratça ve acıtarak cinsel ilişkiye girmek, tecavüz etmek, eşya ile tecavüz etmek, istemediği şekillerde, istemediği zamanlarda dokunmak, cinselliği bir ceza/ödül yöntemi olarak kullanmak, kadının bedenini ve cinselliğini aşağılamak, kendisini yetersiz hissettirmek, başka kadınlarla karşılaştırmak, istemediği cinsel pozisyonlara zorlamak, başkalarıyla cinsel ilişkiye girmeye zorlamak, kendisi başkalarıyla olurken seyretmeye zorlamak, seks işçiliğine zorlamak, zorla pornografik görüntüler izletmek en yaygın görülen cinsel şiddet biçimleridir.

Ayrıca cinsel şiddet kadının bedeninin ve cinselliğin denetlenmesi yoluyla da gerçekleşebilir. Doğum kontrol yöntemlerini kullanmamak veya kullanılmasına engel olmak, kürtajı engellemek, kürtaja zorlamak buna örnek olarak verilebilir. Bunun yanı sıra çocuk yaşta evliliğe zorlama, genital sakatlama, cinsiyet kimliği ya da cinsel yönelime yönelik şiddet ve ayrımcılık şeklinde de görülebilmektedir (Soydinç, 2018: 14).

Cinsel şiddet uygulayan kişiler bir aile üyesi, partner, eski partner, evli olunan kişi, eskiden evli olunan kişi, kişinin sosyal çevresinden herhangi biri, ilk defa karşılaşılan biri ya da tamamen bir yabancı olabilir. Yaygın inanışların aksine, cinsel şiddet evlilik ilişkisi içerisinde de oldukça sık yaşanır. Özellikle kadın örgütlerinin ve feminist hukukçuların verdikleri mücadelenin önemli bir kazanımı olan; evlilik içi tecavüzün suç kapsamına alınması 1 Haziran 2005 yılında yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu 102 maddesinde düzenlemiş, ancak şikayete bağlı kılmıştır. Evlilik içi tecavüz yasalarca tanınmasına rağmen, toplumdaki yaygın algı nedeniyle halen cinsel şiddet kapsamında kabul görmediği bilinmektedir (Soydinç, 2018: 14).

Ayrıca cinsel suçların büyük bölümü adli makamlara yansımamaktadır. Çünkü kadınların yaşadıklarını tekrar tekrar anlatarak olayı yeniden yaşamak istememesi, şikayet halinde tecavüzcünün intikam alacağından korkması, anlattıklarına inanılmayacağından çekinmesi, suçlanacağından korkması, utanç, şok, tecavüzcünün sorumlu tutulmayacağını düşünmesi, adli birimlere ve adalet sistemine güvenmemesi, ailesinin ve çevresinin tepkilerinden korkması gibi nedenlerle şikayetçi olmadıkları bilinmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016).

1.2.4.3. Psikolojik Şiddet

Kadınların ruhsal bütünlüğüne zarar verecek, korku uyandıracak, akıl sağlığından şüphe duymasına neden olacak, kendine olan güvenini ve saygısını zedeleyecek konuşma ve davranışlara maruz bırakılması psikolojik şiddettir. Duygusal güç veya ihtiyaçlar, kadını kontrol etmek, denetlemek, küçük düşürmek, aşağılamak, cezalandırmak amacıyla şiddet aracı olarak kullanılıyorsa “psikolojik şiddet” söz konusudur. Karmaşık dinamikleri nedeniyle psikolojik şiddeti tarif etmek fiziksel şiddetin aksine daha zordur (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016). Kadına baskı uygulamak, intihar etmekle tehdit etmek, arkadaşlarına, ailesine kendisi ile ilgili yalanlar söylemek, bilgi saklamak, bütün davranışlarını kontrol altında tutmaya çalışmak, görmezlikten gelmek, alay etmek, suçluluk ve utanç duymasına neden olmak, tehdit etmek gibi birçok biçimi bulunmaktadır. Henüz Türkçe’de tam biri çevirisi bulunmaması nedeniyle İngilizce olarak kullanılan ancak psikolojik şiddetin

belirli biçimlerine yönelik önemli bir kavram olarak “*gaslighting*”³ şiddet literatüründe yerini almaya başlamıştır. Bu kavram psikolojik şiddetin özellikle manipülasyon özelliğine dikkat çeker ve çoğunlukla kişilerin algısını bozarak kendi aklından şüphe etmesine hatta sonra kendilerini suçlamalarına ve özür dilemelerine kadar gidebilmektedir. Psikolojik şiddet; sevgi ve güven ihtiyacı gibi dinamikleri de içerisinde barındırdığı için diğer şiddet biçimlerine göre biraz daha karmaşıktır. Çünkü erkekler sistematik olarak kadının bu duygusal ihtiyaçlarını kullanarak kadını kendisine bağımlı kılar, güvenini kırar ve kıskançlık gibi bahanelerle uyguladığı şiddeti meşrulaştırır. Bu nedenle psikolojik şiddeti durdurmak güç olabilmektedir. Bu konunun detaylarına “Şiddet Döngüsü” ve “Kadınların Şiddet Yaşadıkları İlişkiden Çıkmalarının Önündeki Zorluklar” bölümlerinde detaylıca yer verilecektir.

1.2.4.4. Sosyal Şiddet

Kadının doğrudan sosyal ilişkilerini hedef alan bir şiddet biçimidir. Kadının sosyal ilişkilerinin kısıtlanması, kontrol edilmesi ve sosyal çevresinden soyutlanması ya da yalnızlaşmasına sebep olacak şekilde davranılması olarak tanımlanmaktadır. Kadının arkadaşlarıyla ve ailesiyle görüşmesine izin vermemek, kıskançlığı bahane göstererek sosyal ilişkilerini kısıtlamaya çalışmak, arkadaşlarına zaman ayırdığında suçlamak, eleştirmek veya küsmek, sürekli başkalarıyla flört edip etmediğini araştırmak, sosyal ortamlarda küçük düşürmek, sosyal izolasyona maruz bırakmak örnek olarak verilebilir. Sosyal şiddet, şiddete maruz bırakılan kadınların sosyal ilişkilerini hedef aldığından kişinin şiddeti fark etmesi, durdurması ya da destek ilişkileri kurmasını zorlaştırır ve kişinin yalnız olduğunu düşünerek çaresiz hissetmesine sebep olmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016).

1.2.4.5. Ekonomik Şiddet

Maddi güç ve üstünlük, bir şiddet aracı olarak kadını kontrol etmek, denetlemek, küçük düşürmek, aşağılamak, cezalandırmak amacıyla kullanılması olarak

³ Gaslighting kavramı 1944 yapımı “Gaslight” filminin teması gereği bu şiddet biçimi ile özdeşleştirilerek bu isimle kullanılmaya başlanmıştır.

tanımlanmaktadır. Kadını ekonomik olanaklardan ve kaynaklardan mahrum bırakmak, sahip olduğu ekonomik kaynaklar üzerindeki söz hakkını ve kontrolünü elinden almak, maddi kaynakları kadının üzerinde bir tehdit ve kontrol aracı olarak kullanmak, kadının çalışmasına engel olmak, çalışmaya zorlamak ya da kazancına ya da mal varlığına el koymak, nafaka ödememek, kendisinden habersiz onun adına kredi çekmek, borç aldirmek ya da kefil yapmak, kısıtlı para vererek yoksun bırakmak, bütçe ile ilgili konularda kadına bilgi vermemek, ekonomik kararlarla ilgili söz hakkı tanımamak, kadının iş yaşamı ile ilgili bilgi ve becerisini artırabileceği etkinliklere katılmasını engellemek ya da iş hayatında yükselmesini olumsuz etkileyecek şekilde kısıtlamalarda bulunmak, ortak edinilmiş mallara zarar vermek, miras hakkını elinden almak ya da devretmeye zorlamak en yaygın görülen biçimlerindendir (Kadın Dayanışma Vakfı, 2017).

1.2.4.6. Dijital Şiddet

Teknolojik araçların; kadını kontrol etmek, denetlemek, küçük düşürmek, aşağılamak, cezalandırmak amacıyla kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Kadının sosyal medya hesaplarının kontrol etmek, onayı olmadan karıştırmak, sosyal medya araçları ile kadına istemediği cinsel içerikli mesajlar, fotoğraflar, resimler göndermek, almak ya da göndermesi için tehdit etmek, kadının paylaşılmasını istemediği bilgilerini ya da fotoğraflarını dijital araçlarla yaygınlaştırmak ya da yaygınlaştırmakla tehdit etmek, kadının adına hesaplar açarak paylaşımlarda bulunmak dijital şiddetin farklı türlerine örnek gösterilebilir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016). Dijital şiddet günümüzde özellikle genç kadınlara yönelik yaygın bir flört şiddeti biçimi olarak görülmektedir. Dijital şiddet bir sonraki başlıkta ele alınan ısrarlı takip konusunda bir araç olarak da karşımıza çıkabilmektedir.

1.2.4.7. Israrlı Takip

Kadınların herhangi bir iletişim aracıyla ya da bizzat takip edilerek rahatsız edilmesi, güvensiz hissettirilmesi, baskı altında tutulması ve kontrol edilmesidir. Israrlı takip kadının tanıdığı biri ya da hiç tanımadığı biri tarafından uygulanabileceği gibi kadının

ayrıldığı kocası ya da partneri tarafından da uygulanabilmektedir. Şiddet uygulayan kişinin habersizce kadının evine, iş yerine, okuluna ya da bulunduğu ortama gitmesi, her yerde karşısına çıkması, hediye göndermesi, farklı iletişim araçlarından iletişim kurması, onunla arkadaşları yoluyla iletişim kurmaya çalışması ısrarlı takip davranışlarına örnek olarak verilebilir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016). İsrarlı takip yalnızca fiziksel şekilde değil sanal (dijital) yollarla ve araçlarla da gerçekleşebilmektedir.

1.2.4.8. Flört Şiddeti

Flört şiddeti; yakın ilişkide fiziksel, psikolojik, sosyal, dijital ve/veya cinsel yönden kontrol ve baskı kurarak karşı tarafa zarar verme olarak tanımlanabilir. İki kişinin birbirini “çift” olarak tanımlamasının ardından erkeğin, kadını kontrol etmeyi, denetlemeyi “hak” olarak görmesi, onun adına kararları vermek istemesiyle başlamaktadır. Bu davranışlar; partneri kontrol etmek için sözel, duygusal, dijital, fiziksel ya da cinsel şiddetin uygulandığı ya da tehdit olarak kullanıldığı pek çok farklı biçimde gerçekleşebilir. Sözel ya da duygusal olarak başlayan şiddet; kısa sürede fiziksel ya da cinsel şiddete dönüşebileceği gibi, tüm bu şiddet türleri iç içe geçmiş olarak da yaşanabilir. Flört şiddeti de diğer bütün şiddet biçimleri gibi cinsiyete dayalı güç eşitsizliğinden kaynaklanan bir şiddet biçimidir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016).

1.2.5. Şiddet Döngüsü

Amerikalı feminist psikolog Lenore Walker’ın 1979 yılında kadına yönelik şiddet ile ilgili geliştirdiği döngü teorisine göre; kadının maruz bırakıldığı şiddetle ilişkili üç farklı evre bulunmaktadır. Her ilişkide birebir aynı biçimde olmasa da, şiddet içeren ilişkilerin önemli bir bölümünde kadınların şiddet yaşantısının içinden çıkmalarını zorlaştıran bir döngü bulunmaktadır. “Şiddet döngüsü” adı verilen bu döngüyü tanımak, kadınların yaşadıkları şiddeti anlamlandırmalarında yardımcı olmaktadır. Bu evreler; gerginliğin tırmanması evresi, şiddet evresi ve pişmanlık evresi olarak sıralanmıştır. Birinci aşama olan gerginliğin tırmanması aşaması; “fırtına öncesi

sessizlik” dönemi olarak da tarif edilmektedir. Bu evrede; şiddet uygulayan erkek gerilim yaratmak, kıskançlık göstermekte, küçük şeylerden kavga çıkartmakta, kadının tüm yaşamını kontrol etmeye çalışarak psikolojik şiddet uygulamaktadır. Kadın ise bu aşamada genellikle elinden geldiğince gerginliği azaltmaya çalışmaktadır. Şiddet aşamasında ise; şiddet uygulayan erkeğin öfkesi birdenbire tırmanır ve erkek öfkesini kontrol etmemeyi tercih ederek fiziksel şiddet uygulamakta ve şiddeti uyguladıktan hemen sonra bahaneler sunmaya başlamaktadır. Fiziksel şiddetin başladığı bu aşamada şiddetin boyutları değişebilmektedir. Üçüncü aşamada ise; şiddet uygulayan erkek pişmanlığını dile getirerek özür dilemekte, değişeceğine ilişkin sözler vererek, hediyeler alarak durumun “normale” dönmesi için ilgili, sevecen ve yapıcı bir tutum sergilemektedir. Kadın ise genellikle erkeğin bu tutum ve davranışlarına inanmak isteyerek ona yeni bir şans vermektedir. Fakat bu dönemden sonra erkek tekrar gerilimi arttırıcı davranışlarda bulunmakta ve yeniden birinci aşama olan gerginliğin tırmanması aşamasına geçilmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016).

Bu noktada şiddet uygulayan erkeğin aşırı kontrol edici davranışları, kadının çevreyle olan iletişimini ve duygusal paylaşımını sınırlandırmaktadır. Bu yalnızlık hissi kadının izole olmasına ve şiddet uygulayan kişiye daha fazla bağlanmasına neden olmaktadır. Kadın yaşadığı şiddet ile baş edebilmek için bazı gerekçeler bulmaya çalışmakta ya da şiddeti durduramadığı noktada da her şeyin aslında o kadar kötü olmadığına inanmak istemektedir. Benzer şekilde; partnerlerin tarafından şiddete maruz bırakılan kadınlar, yeterince itaatkar veya yeterli bir eş olmadıkları inancıyla kötü muameleyi hak ettiklerine de kendilerini inandırabilirler (Walker, 1984). Bu duygusal dinamiklerin tümü kadınların şiddet döngüsünü fark etmeleri ya da durdurmaları önünde engeller oluşturmaktadır. Ancak Curnow (1997) tarafından şiddet döngüsüne dair yapılan çalışmada ise “açık kapı evresi” olarak bir kavramsallaştırma yapılmıştır. Bu evrede kadın, şiddeti ancak şiddet uygulayan kişinin durdurabileceğini ve kendi suçu olmadığını fark edip şiddet ilişkisinden çıkmaya yönelik alternatiflerini araştırmakta ve buna dair destek arama davranışına eğilimi artmaktadır. Tam olarak bu aşamada

kadınlarla şiddet üzerine yürütülen sosyal çalışmalar ve dayanışma kritik önem taşımaktadır. Sığınakların bu anlamda işlevine ileriki bölümlerde yer verilecektir.

1.2.6. Kadınların Şiddet Yaşadıkları İlişkiden Çıkmalarının Önündeki

Zorluklar

Bu bölümde bir önceki bölümlerde değinilen şiddet döngüsünün dinamiklerine daha detaylı ve kapsamlı şekilde yer verilecektir. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın (2016) “Erkeklerin Şiddetine Karşı Dur! Yaşamı Değiştir!” broşüründe kadınların şiddet yaşadıkları ilişkiden çıkmalarının önündeki zorluklara birçok boyutuyla detaylıca yer verilmiştir.

Kadınlar genellikle ilişkilerinin değil, şiddetin bitmesini istemektedirler. Ancak şiddeti durdurmanın yalnızca uygulayanın elinde olduğu fark ettikleri ve şiddet döngüsünü durdurmak istedikleri noktada da birçok engelle karşılaşabilmektedirler. Kadınlar şiddet uygulayan erkeklerden defalarca ayrılmayı denemelerine karşın; şiddetin döngüsünün dinamikleri ve kişisel ya da toplumsal nedenlerden dolayı şiddet ilişkisine geri dönebilmektedirler. Ayrıca kadınlar için genellikle en riskli dönem şiddet uygulayan kişiyle ayrılmaya çalışma dönemi olmaktadır. Ayrılmaya çalışan kadınların büyük bir bölümü, ölümle sonuçlanabilen, çok ağır şiddet biçimlerine maruz kalmaktadırlar. Bu aşamada kadın yalnızca şiddet uygulayan değil, şiddet uygulayanın ailesi, kendi ailesi ya da toplum tarafından da baskı ve şiddete maruz kalabilmektedir.

Kadınların şiddet ilişkisinden çıkamamalarının kişisel, ekonomik, toplumsal ya da çocuklarla ilgili birçok nedeni bulunmaktadır. Kişisel nedenlerin başında kadınların ilişkiyi bitirmeye dair korku yaşaması sayılabilir. Kadınlar, şiddet uygulayan kişinin kendisine, çocuklarına, ailesine daha çok zarar vereceğinden, intikam alacağından korkabilir; yalnız, güçsüz ve çaresiz kalabileceklerini düşündükleri için endişelenmektedirler. Ayrıca kadınların yaşadığı sosyal izolasyon (tecrit) de bu çaresizlik hissini arttırmaktadır. Kadınların bu aşamada maddi ve manevi destek alabileceği bütün kişiler ve kurumlarla bağlarının sistematik bir şekilde koparılmış

olmaları; hukuki haklarından ve gerçek alternatiflerinden haberdar olamamaları, gündelik yaşam mücadelesi içinde hayatta kalmaya çabalamaktan daha geniş tabloyu ve alternatifleri görememelerine neden olmaktadır. Ayrıca kadınların yaşadıklarını şiddetten utanmaları, şiddet uygulayan kişiye acımaları, şiddetin kendi suçları olduğunu, yeterince iyi olmadıklarını, yetersiz bir kadın, anne ve eş olduklarını ve şiddetin kendileriyle ilgili olduğunu düşünmeleri de şiddet ilişkisinden çıkamama nedenlerindendir. Aynı özellikle şiddetle baş etmenin zorlaştığı durumlarda; “patolojik” olarak tanımlanabilecek bir umut duygusuna bağlı olarak her şeyin zamanla düzeleceği, şiddetin duracağı ya da geçici olduğu inancı taşımak, şiddetin sorumluluğunu üstlenme eğilimi, her şeyin her zaman kötü olmadığını, mutlu anlar olduğunu tekrarlamak ve şiddetini normalleştirmek de şiddet döngüsünü beslemektedir.

Yukarıda belirtilen kişisel dinamikler dışında kadınların şiddet ilişkisinden çıkamamalarının ekonomik bir boyutu da bulunmaktadır. Örneğin; ücretli bir işte çalışmıyor olmak, ücretli bir işte çalışıyor olsa bile geçinebilecek kadar para kazanamıyor olmak, hem çocukların hem de kendisinin masraflarını ödeyemeyecek durumda olmak, şiddet uygulayan tarafından borçlandırılmış olmak ya da şiddet uygulayan tarafından eğitim/çalışma hakkı elinden alındığından hayatını devam ettiremeyeceğini düşünmek bu nedenlerden sayılabilir.

Kadınların şiddet ilişkisinden çıkamamalarının arkasında birçok toplumsal neden de bulunmaktadır. Örneğin; ailevi, kültürel, dini kısıtlamaların ve baskılar, kadının ne olursa olsun eşinden ayrılmaması ve buna katlanması gerektiğinin telkin edilmesi ve kendisinin de bunu içselleştirmesi, adli süreçlerden ve destek alabileceği diğer kurumlarla ilişki kurmaktan çekinmesi sonucunda yeterli desteği görememesi, hatta caydırıcı tavırlarla karşılaşması, boşanmanın getirdiği maddi ve manevi zorluklardan korkması, erkek egemen toplumun “boşanan kadına” bakış açısı yüzünden farklı şiddet ve tacizlere maruz kalacağını düşünmesi, ailenin ve arkadaşlarının çoğu zaman destek olmamaları, destek olmaya korkmaları, hatta kimi durumlarda kadınların ayrılmasını engellemeye çalışmaları bu nedenlerden sayılmaktadır. Ek olarak da

kadınların ayrılmasını zorlaştıran çocuklarla ilgili nedenlerden söz edilebilir. Kadının çocuklarının kaçırılmasından, zarar görmesinden, velayetinin alınmasından ya da istismar edilmesinden korku duyması veya tek başına çocuklara bakamayacağını düşünmesi, çocukların babayla beraber büyümeleri gerektiği inancı ya da bu anlamda sosyal olarak büyük bir baskı altında tutulması da onların babasız kadınları şiddet ilişkisinden çıkması konusunda zorlamaktadır.

1.2.7. Şiddetle Mücadele Ulusal ve Uluslararası Yasal Mevzuat

Bu bölümde Dünyada ve Türkiye’de şiddetle mücadele alanındaki en temel yasal mevzuatlar ele alınacaktır. Bundan sonraki bölümlerde ise bu yasal mevzuatların detaylarına sığınaklar ve uygulamada yaşanan problem alanları özelinde değinilecektir.

1.2.7.1. Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)

Birleşmiş Milletler düzeyinde 18 Aralık 1979 tarihli ve 34/180 sayılı Kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmıştır. 1979 yılında kabul edilip 3 Eylül 1981’de yürürlüğe giren Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi’nin (CEDAW) hukuken bağlayıcı nitelikli bir insan hakları sözleşmesi olması ve kadına yönelik ayrımcılığın ne olduğunu uluslararası yasa düzeyinde tanımlaması onun özgün niteliğidir. Türkiye’nin 1985’te kabul etmiş olduğu CEDAW’da kadınlara herhangi bir alanda; onların insan hakları ve temel özgürlüklerden erkeklerle eşit şekilde yararlanmalarını engelleyen ve onlara cinsiyetleri nedeniyle yapılan her türlü “ayırım, mahrumiyet ve kısıtlama” insan hakları ihlali olarak tanımlanmıştır (Acar ve Ertürk, 2011: 273). Bu sözleşmenin; kadınların hem kamusal hem özel alanda ortaya çıkan hak ihlallerini önlemek ve bunlar hakkında gerekli önlemleri almak yükümlülüğünü taraf devletlere yüklemesine karşın, kadına yönelik şiddet konusu “özel bir mesele” olduğu gerekçesi ile ilk etapta düzenlenmemiştir. Bu eksikliğin giderilmesi için küresel kadın hareketi büyük bir mücadele vermiş ve 1992’de CEDAW Komitesi 19 no’lu Genel Tavsiye Kararı

kadınlara yönelik şiddeti; “kadınlara kadın oldukları için yöneltilen ve/veya kadınları orantısız olarak etkileyen şiddet” olarak tanımlamıştır (Acar ve Ertürk, 2011: 278) ve kadına yönelik şiddetin cinsiyete dayalı ayrımcılığın bir sonucu olduğu açıkça beyan edilmiş ve şiddetin en önemli sebeplerinden birinin kadına yönelik ayrımcılık olduğu vurgulanmıştır (Çağlar-Gürgey, 2015: 64-65). Bu karar sayesinde devletleri “özel alanda” erkeklerin kadınlara uyguladıkları şiddet eylemlerini engellemek ve cezalandırmaktan sorumlu tutmak mümkün olmuştur. CEDAW Komitesi’nin 12 numaralı Tavsiye Kararı’nda ise (1989); kadınların şiddetten korunmasının üye devletlerin yükümlülüğünde olduğunu belirtilmiş ve ülke değerlendirmelerinde bu yönde geliştirilen tedbirlerin rapor edilmesi istenmiştir.

1.2.7.2. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla

Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

Bu sözleşmeden bahsetmeden önce sözleşmeye zemin hazırlayan önemli hukuki bir süreçten ve kazanımdan söz etmek yerinde olacaktır. 2009 yılında Nahide Opuz vs. Türkiye davası ile; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ilk defa taraf devlet olan Türkiye’yi kadın cinayetinden sorumlu tutmuş, cinsiyet temelli ayrımcılık ve yaşam hakkı ihlalinden mahkum etmiş ve kadına karşı erkek şiddeti konusunda gerekli uygulamaların mevcut olmadığına karar vermiştir. Bugün erkek şiddeti konusunda tüm dünyada içtihat niteliğinde görülen Opuz vs. Türkiye davası kararı, İstanbul Sözleşmesi’nin de temelini oluşturmuştur (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2014)

Avrupa Konseyi tarafından 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul’da imzaya açılan “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi” uluslararası hukukta kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konusunda yaptırım gücü olan ilk sözleşme niteliği taşımaktadır. Sözleşme, İstanbul’da imzaya açılmış olması nedeniyle “İstanbul Sözleşmesi” olarak da anılmaktadır. Türkiye, Sözleşme’yi imzaya açıldığı 11 Mayıs 2011 tarihinde imzalamış; 14 Mart 2012 tarihinde ise onaylamıştır. Bu sözleşmede kadına yönelik şiddetle mücadele için kapsamlı bir hukuki çerçeve oluşturmak üzere; önleme

(*prevention*), koruma (*protection*), kovuşturma (*prosecution*) ve destek mekanizmaları oluşturma politikaları (*policy*) konularına yer verilmiştir. İstanbul Sözleşmesi'nin özgünlüğü ve önemiyle ilgili birkaç nokta özellikle ele alınmaktadır. Öncelikle İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğu ve şiddetin kadın-erkek eşitsizliğinin bir sonucu olduğunu vurgulaması açısından çok önemlidir. Sözleşme aynı zamanda; medeni hal, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ayrımı olmaksızın kadınlara yönelik şiddetle mücadeleyi esas almıştır. Ayrıca sözleşmede; toplumsal cinsiyet, kadına yönelik şiddet tanımlamalarına da yer verilmiş ve fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik gibi şiddet türleri de vurgulanmıştır. Toplumsal cinsiyet; “kadınlar ve erkekler için toplum tarafından uygun görülen ve sosyal olarak inşa edilen roller, davranışlar, eylemler ve nitelikler” olarak tanımlanırken; kadına yönelik şiddet ise, “kadına kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız biçimde etkileyen şiddet” olarak ele alınmıştır. (Md. 3) Ayrıca sözleşme; psikolojik şiddeti, taciz amaçlı takibi, fiziksel şiddeti, cinsel saldırı dahil cinsel şiddeti, zorla evlendirmeyi, kadın sünnetini, zorla kürtaj ve zorla kısırlaştırmayı ve cinsel tacizi de tanımlamaktadır (Md. 32 – 42.) (Bakırcı, 2015: 150).

Ek olarak bu sözleşmede; şiddetle mücadele için ilgili tüm kurum ve kuruluşların etkili işbirliği yapması, istatistiksel verilerin toplanması ve bu verilerin kurulacak uzmanlar grubuna iletilmesine yer verilmiştir. Sözleşme, şiddetin önlenmesi konusunda bir yol haritası çizmiş; farkındalığı artırma, uzmanların eğitimi, önleyici müdahale, özel sektör ve medya desteğinin alınması, psikolojik ve hukuksal destek hizmetleri, sığınakların kurulması, acil yardım hatlarının açılması, çocuk tanıklar için koruma, bedensel zarar görenlere tazminat ve adli yardım hizmetleri gibi konuları ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Ayrıca bu çalışmalara yönelik bağımsız bir izleme mekanizması kurularak bir uzmanlar grubu oluşturulması (GREVIO) bakımından da çok önemlidir (Moroğlu, 2012: 366-368).

1.2.7.3. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Uluslararası hukuk alanındaki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de kadın hareketinin baskısıyla ulusal yasal mevzuatta da kadına yönelik şiddet özelinde gelişmeler

yaşanmıştır. Türkiye’de şiddete maruz bırakılan kadınları korumak amacıyla önemli bir adım atılmış ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 1998’de yürürlüğe girmiştir. Bu kanun evlilik devam ederken aile içi şiddetin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmasına ilişkin özel bir kanundur ve önemli bir hukuki araçtır. Yasanın eleştirilmekte olan eksiklerinin bir bölümü 2007 yılında yapılan değişiklikle giderilmiş ve 2008 yılında yasanın uygulanması hakkında bir yönetmelik çıkarılmıştır. Kanunda “aile içi şiddet” olarak belirtilen şiddet türlerine yönetmelikte açıklık getirilmiştir. Bu kanuna göre şiddet; “aile bireyinin fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanması muhtemel hareketler, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik her türlü davranış” olarak tanımlanmıştır (Moroğlu, 2012: 370-372). 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, 2012 yılında 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un yürürlüğe girmesinden sonra sonra yürürlükten kaldırılmıştır.

1.2.7.4. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un hazırlık aşamasında “Şiddete Son” platformu adı altında 230’dan fazla kadın örgütü bir araya gelerek yoğun savunuculuk çalışmaları yürütmüş, önerilerini ve taleplerini Bakanlık ile paylaşmışlardır. Tasarı, TBMM Genel Kurulu’nda temel yasa niteliğinde görüşülmüş ve 8 Mart 2012 tarihinde 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun olarak yasalaşmıştır (Moroğlu, 2012: 373). Bu yasada şiddet; “fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmek veya acı çekmek ile sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketler” olarak tanımlanmaktadır. Kanunda geçen tedbir kararlarına başvurmak için delil gerekmemesi (uygulamada farklı sorunlar yaşanmasına rağmen) ve tedbir kararının yalnızca resmi olarak evli olunan kişi değil; dini nikahlı eş, boşanılan eş, baba, ağabey, kuzen, herhangi bir akraba, sevgili, eski sevgili ya da tanınmayan kişiler için de

alınabilecek olması yasanın önemli taraflarıdır. Ayrıca bu kanunun şiddete maruz bırakılan kadınları koruması yanı sıra şiddeti önleyici nitelikte maddeler de içermesi bakımından çok kritiktir. Bu Kanun; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirleri düzenlemektedir. Bu yasaya paralel olarak kurulan ŞÖNİM'ler (Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri) ile kadına yönelik şiddetle mücadelede kurumlar arası koordinasyon amaçlanmıştır. Yasa kapsamında şiddete maruz bırakılan kadınların başvurabileceği; geçici maddi destek, sığınak desteği, kreş desteği, tedbir nafakası ve geçici velayet gibi kapsamlı tedbirler de bulunmaktadır. Ancak yasa çıkalı 7 sene geçmiş olmasına rağmen halen hukuki ve kurumsal altyapı sorunları devam etmekte, yasanın uygulayıcılarının bilgi eksiklikleri ya da kötü uygulamalarından dolayı kadınlar birçok problemle karşılaşmaktadır. Bu konuya güncel problemlerin anlatıldığı bölümlerde detaylıca yer verilecektir.

1.2.7.5. Türk Ceza Kanunu (TCK)

Kadın hareketinin büyük çabasıyla 2004 yılında birçok maddesinde değişiklik yapılan Türk Ceza Kanunu da kadına yönelik şiddet alanındaki önemli ulusal hukuki araçlardandır. Türk Ceza Kanunu değişikliği 2003-2004 yasama yılı için meclis gündemindeki en önemli konulardan biri olmuştur. Mayıs 2003'te Bakanlar Kurulu tarafından TBMM Adalet Komisyonu'na sevk edilen yasa tasarısı; kadınlara yönelik ayrımcılığın devamı için yasal zemin sunmakta, kadınların insan hakları ihlallerini engellemek, bedensel bütünlüklerini, hak ve özgürlüklerini korumak için gerekli düzenlemelerden yoksun bulunmuştur. Ayrıca bu tasarıdaki maddelerin Türkiye'nin taraf olduğu Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Anayasa'nın cinsiyet eşitliği ilkesine açıkça ters düştüğü kadın örgütleri tarafından ifade edilmiştir. Türkiye çapında kadın örgütleri temsilcileri ve baro üyelerinden oluşan ve koordinasyonunu Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği'nin yürüttüğü TCK Kadın Çalışma Grubu; TCK Tasarısı'nda kadın erkek eşitliğini esas alan bir bakış açısının oluşturulması ve kadının insan hakları ihlallerini meşrulaştıran düzenlemelerin Tasarı'dan çıkartılması için yoğun bir kampanya

yürütmüştür. Bu anlamda Tasarı'da sorunlu görülen maddeler tek tek gerekçelendirilmiş ve raporlanmıştır (TCK Kadın Çalışma Grubu, 2003).

2003 tarihli tasarı; genel anlamda kadın bedeni üzerinde erkeğe, aileye ve topluma tasarruf yetkisi veren bakış açısını yasa eliyle meşrulaştırdığı konusunda eleştirilmiştir. Bu raporda; cinsel suçların topluma değil bireye karşı işlenen suçlar olarak sınıflandırılması ve kanunda bulunan; edep, ırz gibi kelimeler çıkartılması gerektiği vurgulanmıştır. Yine raporda evlilik içi tecavüzün suç kapsamına alınması gerektiği belirtilmiştir. Güncel yasada evlilik içi tecavüz ceza kapsamına alınmış ancak şikayete tabi tutulduğu için hala sorunludur (Md.102). Raporda tecavüz sonrası evlilikle cezanın iptalini sağlayan maddenin kalkması yönünde fikir beyan edilmiş ve o madde kaldırılmıştır. Ayrıca raporda tecavüzün “kendisine yapılmasını sağlamak” maddesinin çok sorunlu bir ifade olduğu ve tecavüze maruz bırakılan kişinin yaşadığı olaydan sorumlu tutulmasına yol açtığı belirtilmiş ve bu ifade yasada kaldırılmıştır. Yine raporda belirtilen “namus bahanesiyle” işlenen kadın cinayetlerinin faillerinin haksız tahrik indiriminden faydalanmasının engellenmesi yasada gerçekleşmiştir. Ancak uygulamada halen bu algıya hizmet eden kararların verildiği bilinmektedir. Ayrıca yasada kavramın “namus bahanesiyle işlenen” değil, “töre saikiyle” şeklinde geçmesi de halen problemlidir (Md.82). “Töre” kanıtlaması zor bir olgu olduğu için bu kanun namus bahanesiyle işlenen cinayetlerin bir çoğunu dışarıda bırakmaktadır. Ayrıca “töre cinayeti” kavramı olguyu meşrulaştırması ve onu sanki tek bir coğrafyada gerçekleşen bir meseleymiş gibi sunması bakımından halen sorunludur. Raporda eleştirilen bir diğer konu ise kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçunda; kişinin kaçırdığı kişi ile evli olmasının ağırlaştırıcı sebep olmasıdır. Bu maddeyle, bekar bir kişinin hürriyeti evli bir kişininkinden daha değersiz görülmektedir ve madde halen yasada bu şekliyle yer almaktadır (Md. 109).

Yukarıda da görüldüğü gibi TCK maddeleri kadın örtülerinin büyük çabalarıyla düzenlenmiş olsa da hala sorunlu alanlar bulunmaktadır. Ancak psikolojik ve fiziksel şiddet ile ilgili kavramların; hakaret, tehdit, şantaj, cebir, yaralama, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, özel hayatın gizliliği ihlali olarak tanımlanması ve cinsel şiddete dair suçların kişinin cinsel dokunulmazlığı karşı suçlar altında

tanımlanarak; cinsel taciz, cinsel saldırı, özellikle evlilik içi tecavüzün şikayete bağlı olmasına rağmen suç kapsamına alınması yasada kadına yönelik şiddetle ilgili önemli noktalardır. Ancak tüm bunlara rağmen geline nokta kanun içerisinde halen değiştirilmesi ya da eklenmesi gereken ifadeler bulunmaktadır. Ayrıca uygulayıcıların ve hukuk sisteminin eril işleyişinden dolayı hukuki mücadele süreçleri kadınlar için yıpratıcı ve zorlayıcı olabilmektedir.

1.2.8. Dünyada Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Hareketi

Kadına yönelik şiddetin kadın ve erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin bir sonucu olarak sorunsallaştırılması 70’ler Avrupa ve Kuzey Amerika’da feministlerin şiddete karşı örgütlenmeye karar vermesi ile gerçekleşmiştir (Dobash ve Dobash, 1996; Edwards, 1990; Mooney, 2000; Soyduñ, 2018: 28). Süfraj hareketinden kadınlar 19 yy. sonu ve 20.yy başında erkek şiddetine dikkat çekmiş olsalar da (Clark 1987; Pleck 2004); kadına yönelik şiddetin bir problem olarak geniş biçimde kabul edilmesini ve kadın sığınaklarının kurulmasını sağlayanlar 60’ların sonu 70’lerin başında radikal feministlerin çabasıyla gerçekleşmiştir (Ekal, 2014; Soyduñ, 2018: 28).

Ancak feminist hareket birikimsel olarak ilerlemiş ve birinci dalga feminist hareketin kadınların kamusal alanda yaşadığı ayrımcılığa dikkat çekmiş ve bu alanda erkeklerle eşit haklara sahip olmaları için mücadele yürütmüş olması yakın dönem gelişmeler için uygun zemin hazırlamıştır. Bu anlamda birinci dalga feminizm dönemi “eşitlikçi feminizm” ya da “liberal feminizm” olarak ifade edilmektedir (Donovan, 1997; Berktaş, 2006). Bu dönemin önemli isimlerinden biri olan Mary Wollstonecraft’ın 1792’de yayımladığı “Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi” (*A Vindication of the Rights of Woman*) adlı eseri; kadınları erkeklerle eşit eğitim alma imkanından yoksun bırakan Fransız devrimcilerine ve ülkenin tüm burjuva kesimine karşı bir isyan niteliğindedir (Michel, 1993; Donovan, 1997). Bu doğrultuda birinci dalga feminizm döneminin daha çok kadınların siyasal, hukuki ve toplumsal alanda eşitliği, özellikle oy kullanma ve eğitim hakkı talepleri çerçevesinde sürdürüldüğünü söylemek mümkündür (Berktaş, 2004: 7). Ancak kadınların bu dönemdeki hak ve eşitlik talepleri ikinci dalga feminist hareketin talepleri için uygun zemin hazırlamıştır.

Bundan sonraki dönemde ortaya çıkan Bilinç Yükseltme Grupları, ABD'de kadın kurtuluşu hareketi içinde gelişen küçük gruplardan oluşmaktadır. Bu grupların amacı; kadınları içinde bulundukları yalnızlıktan çıkarmak, benzer deneyimleri yaşayan kadınları yanyana getirmek, duyguların konuşulmasına ve yorumlanmasına ortam hazırlamak ve kadınlara gerekli özgüveni kazandırmak olarak özetlenebilir (Şahinoğlu, 1998). Buradan doğru radikal feministlerin gündeme getirmesiyle birlikte, “özel alan” olarak tanımlanan ev içinde yaşanan fiziksel ve cinsel şiddet gibi konular, kamusal alanda da tartışılmaya ve görünürlük kazanmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak kadın hareketinin önemli sloganlarından biri olan “özel olan politiktir” görüşü ortaya çıkmıştır. Yani her kadının deneyimi biricik olduğu kadar aslında bir o kadar da kadın olmaktan yana ortaklaşır, bu da özel yani kişisel deneyimlerin hepsinin aslında politik bir anlamı olduğunu göstermektedir. Feministler bu noktada; her türlü egemenlik, ezme-ezilme ilişkisinin gerçekte politik olduğunu savunmuşlar ve bu söz doğrultusunda cinsel taciz, tecavüz, dayak, baskı gibi farklı erkek şiddeti biçimlerinin kişisel değil politik bir sorun olduğuna dikkat çekmeye çalışmışlardır (Ramazanoğlu, 1998; Philips, 2012). Ayrıca kadınların özel alan olarak görülen ev içiyle sınırlandırılmaları aile içi iş bölümüne dayandırılmış ve bu durumun kadınların aile-evlilik-annelik üçgeniyle sınırlandırılarak kısıtlanmalarına neden olduğu ortaya konmuştur (Sancar, 2011: 58).

Ayrıca radikal feministler kadın bedeninin denetlenmesine yönelik şiddetin bir aracı olarak kürtaj yasaklarına karşı da mücadele vermişlerdir. Fransa, İtalya, Almanya ve bazı ABD eyaletlerinde bununla ilgili eylemler düzenlenmiştir. Buna ek olarak kadına yönelik cinsel şiddete karşı da büyük bir mücadele başlatılmış ve tecavüzün yasalarca suç kapsamına alınması için büyük bir çaba gösterilmiştir (Michel, 1993). Bu noktada şiddete maruz bırakılmış kadın ve çocuklar için güvenli alanlar olarak sığınaklar talebi gündeme gelmiştir. Feminist hareketin gündeme getirmesiyle “dövülmüş kadınlar için sığınaklar” kurulmuş ve kadınların şiddetten uzaklaşıp kendilerine güvenlerinin gelmesine olanak sağlanmıştır. ABD’de, İngiltere’de, Fransa’da ve Almanya’da sığınak olanağının yanında kadınların telefonla destek alabilecekleri merkezler de

kurulmuştur (Michel, 1993; Mor Çatı, 2004). Bu konunun devamına “Dünyada Sığınak Mücadelesi Hareketi” bölümünde yer verilecektir.

1.2.9. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Hareketi

Dünyadaki kadın hareketine paralel olarak, Türkiye’de kadınların erkek şiddetine karşı en önemli başkaldırısı bir grup feminist tarafından 1987’de gerçekleşmiştir. Çankırı’da bir yargıç, "kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmemek gerekir" diyerek bir kadının boşanma talebini reddetmiştir ve bu karar bir dizi eylemin de başlangıcı olmuştur. Bu karardan sonra Türkiye’de “Dayağa Karşı Kadın Dayanışma Kampanyası” adı altında erkek egemen zihniyeti derinden sarsan eylemler gerçekleştirilmiştir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, t.y.). 4 Nisan 1987’de kadınlar, Sultanahmet Adliyesi’nin koridorlarını ellerinde dilekçeleri ile 1 Liralık manevi tazminat talebiyle başvurmak için doldurmuşlardır. “Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü” ise erkek şiddetine karşı kadınların Türkiye’de sokağa döküldüğü ve binlerce kadının feminizm ile tanıştığı ilk eylem olması açısından çok değerlidir. Ayrıca “Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası” kadınların özel alan olarak görülen aile içinde yaşadıkları şiddetin evin duvarları dışına çıkarak toplumsal alanda görünür ve tartışılır olması açısından çok önemli bir organizasyondur (Yıldırım, 1996). Askeri darbeler, sokağı fiilen eyleme ve siyasete kapatan bir baskının yansıması olarak kayıtlara geçmişken, Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü; sokağı yeniden siyasete açan, erkek şiddetine karşı kadınların evlerden, işyerlerinden, mekanlardan sokağa taşıdığı bir dönüm noktası olarak tanımlanabilir. Kadınlar mücadele için örgütlenirken, aynı zamanda şiddet hikayelerinin de ne kadar çok olduğunu fark etmişlerdir. 80’lerin sonu 90’ların başından itibaren örgütlü mücadeleleri yükselirken, birbirlerine aktardıkları kadınlık deneyimlerinde ev içi şiddetin ne kadar fazla olduğunu görmüşlerdir (Büyükgöze ve diğ., 2015). 17 Mayıs 1987’de Kadıköy Yoğurtçu Parkı’nda kadınların geniş katılımıyla yapılan yürüyüşü, 4 Ekim 1987’de Kariye Müzesi’ndeki “Kadın Şenliği” izlemiştir. Bütün bu çalışmalar sürerken hazırlanan Bağır Herkes Duysun isimli kitap 1988 Mart’ında yayınlanmıştır (Şahinoğlu, 1998).

Sonraki süreçte 1989'un Eylül ayında kadınlara vapurda satılan mor iğnelerle meyhane ve kahvehane gibi “erkek mekanlarına” düzenlenen toplu baskınlarla; “Bedenimiz Bizimdir/Cinsel Tacize Hayır” Kampanyası” yürütülmüştür. Bunu takiben 1990 Şubat'ında Türk Ceza Kanunu'nun seks işçilerine tecavüzde ceza indirimini öngören 438. maddesini protesto için genelev mahallelerinde protesto kampanyası yapılmıştır. Ayrıca Medeni Kanun'un kadının çalışmasını kocasının izni olmak koşuluyla kabul eden 159. maddesine karşı da imza kampanyası başlatılmıştır. Aralık 1990'da Aile Araştırma Kurumu'nun açılmasını protesto için önce İstanbul'da Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi ile Kadın Araştırmaları Derneği büyük bir kadın lobisi oluşturmuş ve feminist gruplardan 30 kadar kadın tarafından boşanma davası açılmıştır. Ayrıca Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Cemil Çiçek'in "flört bir nevi fahişeliktir" sözüne karşı sokaklarda protesto eylemi yapılmıştır.

Özetle; 1986 Mart ayında BM'nin “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) Türkiye tarafından imzalanması yönünde kadınların açtıkları kampanya, 1987'de “Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası”, “Kariye Kadın Şenliği”, 1989'da “Mor İğne Kampanyası”, 1990'da “Bedenimiz Bizimdir” ve boşanma eylemleri kadın kurtuluşu mücadelesinin o dönemdeki köşe taşlarını oluşturmuştur. Bu sürece kadar yapılan buluşma ve toplantılardan sonra, kadınlarla dayanışmak için bir alan ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 1990 yılında Mor Çatı'nın ve Mor Çatı'nın açtığı ilk bağımsız kadın dayanışma merkezinin oluşum süreci başlamıştır. 1990 yılında İstanbul'da Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 1991 yılında ise Ankara'da Kadın Dayanışma Vakfı kurulmuştur. Kurulan dayanışma ağları sayesinde şiddet yaşayan kadınlara ulaşılabilmiş ve şiddete karşı kadın dayanışmasının ilk tohumları atılmıştır. Daha sonra ise, şiddete maruz bırakılan kadın ve çocukların barınabileceği bir evin kurulması aşamasına sıra gelmiştir (Şahinoğlu, 1998). Bu konunun devamına “Türkiye’de Sığınak Mücadelesi Hareketi” kısmında yer verilecektir.

1.3. Dünyada ve Türkiye’de Sığınaklar

Sığınakların politik işlevini daha iyi anlamak ve esasen kadınlar tarafından talep edilen ve kadın hareketinin mücadelesi sonucu gündeme gelen sığınakları tartışabilmek için Dünyada ve Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele hareketinin içerisinde sığınak hareketinin detaylarına da bakmak gereklidir.

1.3.1. Dünyada Sığınak Mücadelesi Hareketi

Sığınaklar 1970’ler sonrası ikinci dalga feminist hareketin özel alana ve özel alanda kadınların yaşadığı şiddete dikkat çekmesiyle yine kadınlar tarafından talep edilmiş ve oluşturulmuştur. Kadınların şiddetle mücadele ederken güvenli yerlere ihtiyaçları olmuştur ancak sığınaklar yalnızca barınma işlevi gören yerler değildir. Sığınakların açılmasından önce kiliseler zor durumda kalan kadınlara “yardım etmek” amacıyla kalabilecek yer sağlamışlardır. Bu yerlerin kadına yönelik şiddetle mücadelede hiçbir politik işlevi olmadığı gibi kadınları çocuklarıyla birlikte kabul etmemiş ve şiddete maruz kalan kadınlar için özel önlemler getirmemişlerdir (Şahinoğlu, 1998). Sığınaklar aynı zamanda kadına yönelik şiddetle mücadele hareketine dair politik sürecin devamındaki bir araç; kadınların dayanışması için bir mekanizma ve sosyal destek kaynağıdır. Dünyada şiddete maruz bırakılan kadınlar için bilinen ilk sığınak, Chiswick Kadın Dayanışma Merkezi adıyla, bir bilinç yükseltme grubu tarafından 1972’de İngiltere’de açılmıştır. Uzun süre kısıtlı imkanlarla ayakta duran sığıntan yararlanan kadınların ve çocukların sayısı kısa sürede artış göstermiştir. Bu gelişmeden sonra sığınak ihtiyacı oldukça görünür olmuş ve yeni sığınakların açılması yönünde kamuoyu oluşmaya başlamıştır. Sığınak giderleri; yerel mülkiyet vergileri, sosyal güvenlik ödemeleri, yardım satışları, yapılan giysi ve mobilya bağışlarıyla karşılanmaktadır. Kadınlar arası dayanışma ağlarının da etkisiyle, diğer sığınakların İngiltere genelinde açılmasını takiben; Avrupa, ABD, Kanada ve Avustralya’da da sığınaklar kısa sürede açılmaya başlanmıştır (Akt. Açık, 2009: 25).

İngiltere’nin ardından Amerika’da açılan ve yaygın olarak bilinen ilk sığınak; Minnesota Eyaleti’nde kadına yönelik şiddetle mücadele eden bir bilinç yükseltme

grubu olan Kadın Yandaşları Kolektifi (*Women's Advocates Collective*) tarafından açılmıştır. 1975 yılında, Ulusal Kadınlara Yardım Federasyonu (*Woman's Aid*) şiddete maruz bırakılan kadınlarla ilgilenen gönüllü kadın grupları tarafından kurulmuştur. İngiltere'de başlayan hareketin etkisiyle; İskoçya'da 1974'te, 1975'te Kanada'da da sığınaklar açılmaya başlanmıştır. Tüm bu gelişmelere paralel olarak 1977-78 yılları arasında sığınakların sayısında bir artış görülmüştür. 1979'da sığınakların sayısı daha da artmış, 80'li yıllara gelindiğinde Kanada Quebec'te 30 civarında sığınak açılmıştır. Kanada'da Kadın Bakanlığı tarafından finanse edilen sığınakların sayısı 1985'lere gelindiğinde 48'i bulmuştur. Ayrıca cinsel şiddete maruz bırakılan kadınlar için 1985 yılında bakanlık tarafından finanse edilen sığınakların sayısı 9'a ulaşmıştır (Şahinoğlu, 1998). Almanya'da, kadın hareketinin etkisiyle ilk sığınak Berlin'de 1974 yılında kurulmuştur. Berlin I. Kadın Evi'nin oluşumu sonrasında, 1994 yılı itibariyle, Almanya'da bağımsız kadın grupları tarafından işletilen 10; kilise ya da belediye gibi resmi ve yarı resmi kuruluşlarca yürütülen 130 sığınak açılmıştır. Bu yıllardan sonra, danışma merkezleri ve sığınakların sayısı giderek büyüyüp yaygınlaşmıştır. 1986 yılı verilerine göre; yalnızca ABD'de 700'ün üzerinde kadın sığınağı bulunmaktadır. Bununla eş zamanlı birçok Avrupa ülkesinde yayılan sığınak hareketine paralel olarak; Fransa Paris'te 1976'da, Norveç Oslo'da' 1977'de, İsviçre Zürih'de 1977'de sığınaklar açılmıştır. Aynı dönemde pek çok ülkede sığınakların yanı sıra, şiddete maruz bırakılan kadınların başvurabileceği danışma merkezleri, acil telefon hatları ve kadın büroları da açılmıştır (Yıldırım, 1996; Soydinç, 2018: 30).

80'li yıllarda feministlerin çabalarıyla; erkek şiddetine maruz bırakılan kadınlar için destek hizmetleri, özellikle şiddetten kurtulmak isteyen kadınlar için sığınaklar, tecavüz kriz merkezleri, çocukken aile içinde istismara maruz bırakılanlar için dayanışma grupları yine kadınlar tarafından kurulmuştur. Bu tür politik müdahaleler, feministlerin kaynaklarını yeni feminist kurumlar yaratmak için kullanarak kendilerine yardım grupları oluşturmalarıyla sürmüştür. Ancak sonrasında bu mekanizmalar devletten aldıkları fonlar ile çoğunlukla kurumsallaşmıştır. Artık Amerika'da ve Avrupa'da birçok sığınak, acil destek hattı ve tecavüz kriz merkezi bulunmaktadır. Bu kurumsallaşma üzerine feministler devletin kadına yönelik şiddetle ilgili tutumunu

değiştirmek ve iyileştirmek için eleştirilerde bulunmuşlardır (Walby, 2016). Bu eleştirilere “Sığınaklarla İlgili Güncel Tartışmalar ve Eleştiriler” bölümünde detaylı şekilde yer verilecektir. Tüm bunlara karşın sığınaklar; kadına yönelik şiddetle mücadelenin önemli bileşenlerinden biri, şiddete maruz bırakılmış kadınlara ve varsa çocuklarına; barınma, güvenlik, psikolojik, sosyal, sağlık, eğitim ve hukuki destek gibi destekler sunarak, onları şiddet ortamından uzaklaştırmayı ve kendilerine şiddetten arınmış bir hayat kurma mücadelesinde onlarla dayanışmayı amaçlayan önemli bir araçtır (WAVE, 2007).

1.3.2. Türkiye’de Sığınak Mücadelesi Hareketi

Türkiye’de sığınakları gündeme getiren kadın hareketi; şiddetle mücadelede kendi kurumlarını oluşturmuş ve şiddetle mücadelede kadın dayanışmasının önemini ve gücünü ortaya koymuştur. “Dayağa Karşı Kampanya” öncesi tartışmalardan Gülnur Acar Savran’ın aktardığı üzere; feminist kadınlar kampanyanın somut hedeflerinden biri olarak kadın sığınağı açılmasını belirlemişlerdir. Sadece şiddete maruz bırakılan kadınları “korumak” için değil, sığınak fikrinin politik yanı olan kadınların güçlenmesi de hedeflenmiştir (Büyükgöze ve diğ., 2015).

Bu mücadeleye paralel olarak Türkiye’de Kadın Dayanışma Vakfı’nın Altındağ Belediyesi işbirliği ile kurduğu sığınak 1993’te, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’na bağlı sığınak 1995 yılında açılmıştır (Açıkel, 2009). Kamuya bağlı sığınaklar ise; 2828 sayılı SHÇEK Kanunu’nda yapılan değişiklikle sığınakların bir sosyal hizmet kurumu olarak tanımlanması ve SHÇEK’e bağlı sığınakların açılmasını düzenleyen “Kadın Misafirhaneleri’nin Kuruluş ve İşleyişine Dair Yönetmelik”in 16 Mart 1991’de yürürlüğe girmesiyle gerçekleşmiş ve SHÇEK bünyesinde “Kadın Misafirhaneleri” açılmaya başlamıştır. SHÇEK’e bağlı ilk misafirhane Ağustos 1990’da İzmir’de açılmış, arkasından 1991 yılında Ankara ve Bursa’da, 1992’de Antalya’da, 1993’te Eskişehir’de, 1995’te İstanbul’da, 1996’da Tekirdağ’da ve 1997’de Samsun’da misafirhaneler açılmıştır (Yıldırım, 1996). Türkiye’de SHÇEK bünyesinde açılan sığınakların dışında, yerel yönetimler tarafından açılan ilk sığınak 1990 yılında Bakırköy Belediyesi tarafından açılan “Kadın Evi” olmuştur (Açıkel, 2009).

1.3.3. Feminist Sığınak Örneği Olarak: Mor Çatı Deneyimi

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın sığınak çalışması Türkiye'de kadın hareketi ve sığınak hareketi içerisinde önemli bir yerdedir. Bu nedenle Mor Çatı'nın sığınak deneyimi sürecine sığınakların arkasındaki politik hareketi anlamlandırabilmek adına ayrıca yer verilmek istenmiştir. Ancak bu kısım Mor Çatı sığınak deneyiminin yalnızca tarihsel arka planına odaklanılacak; işleyiş, ilkeleri ve çalışma biçimine ileriki bölümlerde daha detaylı şekilde yer verilecektir.

Mor Çatı Dayanışma Merkezi'nin kurulması, 1987'de başlayan kampanyanın somut hedeflerinden birine ulaşılması konusunda önemli bir adım olmuştur. Merkez kurulduğunda; kadınların şiddete karşı mücadele için gönüllülük yaptığı, bir araya geldiği, kadınlarla birebir bulunduğu bir yer haline gelmiştir. Avrupa'da sığınakların nasıl çalıştığı, kadınlarla birebir dayanışmanın nasıl sağlandığı ve Avrupa'daki feministlerden kadınları güçlendiren sığınaklar konusunda alınan deneyim aktarımı, Mor Çatı'da da sığınak kurulması sürecine büyük bir katkı sağlanmıştır. Avrupa'da kurulan feminist sığınakları ziyaret bu deneyim paylaşımlarının bir parçası olmuştur (Büyükgöze ve diğ., 2015). Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın amacı; aile içinde ve dışında şiddete maruz bırakılan kadınlarla dayanışma içinde olmak, onlara sığınak olanağı sağlamaktır (Arın, 1996). Ancak bunu yaparken bir hayır kurumu niteliğinde çalışmalar sürdürmeyi reddetmiştir. Mor Çatı şiddete maruz bırakılan kadınlara dayanışırken; kadına yönelik şiddet konusu ile ilgili her konuda söz söylemeyi, karşı tavır sergilemeyi, baskı unsuru olmayı, sürekli bildiriler ve eylemlerle toplumun duyarlılığını açık tutmayı ve erkek egemen kuralların her alanda değişmesi için kadın politikası üretmeyi amaçlamıştır (Şahinoğlu, 1998).

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, kaynak sıkıntısı nedeniyle ilk yıllarda sığınak açamamıştır. Kasım 1990'da gönüllü kadınların ve uzmanların desteğiyle şiddete maruz bırakılan kadınlar için danışma desteği vermeye başlamıştır (İlkaracan ve diğ., 1996). Sığınak açılması için gerekli finansal ve bilgi birikimini sağlayan Vakıf 1995 yılında kendi bağımsız sığınakını kurmuştur. Bu sığınakta gizlilik şartı ve sığınakta

kalan kadınların ve çalışanların şiddetsizlik ilkesi temel prensipler olarak belirlenmiştir. Bunun dışında diğer sığınaklardaki zorlayıcı ve denetleyici kurallar bulunmamaktadır. Çalışanları ve gönüllüleri sığınak çalışmasında feminist ilkeleri odaklarına almakta ve kadınlarla dayanışma ilişkilenmektedirler. Sığınağın işleyişi, sığınakta kalan kadınların ve çocukların katılımıyla yapılan haftalık toplantılarda alınan kararlarla ve iş bölümü yapılarak düzenlenmiştir. Böylelikle kadınların ve çocukların sığınağa ilişkin karar alma sürecine doğrudan katılımları sağlanmıştır. Vakfın ve sığınağın temel işleyiş ilkelerinden biri de kadınlar arasında hiyerarşik ilişkilerin olmamasıdır (Kerestecioğlu ve Kaşker, 2005). Mor Çatı sığınağında çalışanlar ya da gönüllüler kendilerini “kurtulmuş kadınlar” olarak konumlandırmazlar ve sığınakta kalan her kadınla eşit ilişkilenmektedirler. Hem kurumsal yapısı hem de işleyiş özellikleri ile bağımsız bir sığınak modeli ortaya koyan Mor Çatı Kadın Sığınağı, açıldıktan 3 buçuk yıl sonra 1998’de kaynak yetersizliği nedeniyle kapanmak durumunda kalmıştır (Açıkel, 2009). 2005 Ekim ayında Beyoğlu Kaymakamlığı, Dünya Bankası’ndan aldığı kredi ile açacağı sığınağın Mor Çatı tarafından yürütülmesini önermiştir. Mor Çatı’nın dayanışma merkezi ve sosyal çalışmacı, psikolog, psikiyatrist, avukat gönüllüleri aracılığıyla destek verdiği bu çalışma 3 yıl sürmüştür; Aralık 2008’de Beyoğlu Kaymakamlığı kaynak bulamadığı gerekçesi ile bu çalışmayı durdurmuştur. Mart 2009’dan bu yana bağımsız sığınak faaliyetini Şişli Belediyesi, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu gibi kuruluşların ve Mor Çatı gönüllülerinin destekleriyle ve dayanışmasıyla sürdürmektedir. Mor Çatı aynı zamanda feminist sığınak modelinin yaygınlaştırılması için ulusal ve uluslararası savunuculuk faaliyetleri ve politika da yürütmektedir (Soydinç, 2018: 35).

1.3.4. Sığınakların Politik İşlevi

Sığınakların Dünyada ve Türkiye’de kadın hareketine paralel olarak talep edilen ve kurulan politik yerler olduğuna önceki bölümlerde de kapsamlı olarak yer verilmiştir. Mor Çatı’nın Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmaları İzleme Raporu (2016) kapsamında sığınaklar; erkek şiddetine maruz bırakılan kadınların çocuklarıyla birlikte kalabilecekleri, şiddetten uzak ve bağımsız bir yaşam kurmak için, barınmanın yanı sıra ihtiyaç duydukları diğer psikolojik, sosyal, hukuki vb. destekleri

alabilecekleri kurumlar olarak tanımlanmıştır. Kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli mekanizmalardan biri olan sığınakların temel hedefi, kadınların güçlenmesi olmalıdır. Stella Ovadia, sığınakların "kadınların düzene karşı direnme odakları" olduğunu söylemektedir (Şahinoğlu, 1998). İstanbul Sözleşmesi'nin Açıklayıcı Kitapçığı'na göre de; sığınaklar kadınlar ve çocuklara sadece geçici barınma hizmeti sunmaz, bunun yanı sıra "travmatik deneyimlerini atlatmalarına, şiddet içeren ilişkilerden ayrılmalarına, özsaygılarını kazanmalarına ve kendi tercihlerine göre bağımsız bir yaşantının temellerini atmada yardımcı olmaktadır" ifadesi yer almaktadır. Sığınakta yaşayan kadınların ve çocukların güçlenmesi şiddetsiz bir hayat sürmelerinin temel adımlarından biridir. Güçlenme; kadınların ve çocukların yaşadıkları travmatik deneyimlerle başa çıkmaları, şiddet nedeniyle zarar görmüş özgüvenlerini yeniden kazanmaları, rotasını kendilerinin çiziceği bir hayatın temellerini atmaları ve kendilerine uygulanan şiddet mekanizmalarını fark edip şiddete karşı etkin mücadele stratejileri geliştirmeleri yönünde verilecek destek ile sağlanabilmektedir (WAVE, 2007). Bireysel görüşmelerle sağlanan psikososyal destek; kadınların duygu, düşünce ve deneyimlerini paylaşarak diğer kadınlarla etkileşime girdiği grup çalışmaları ile pekiştirilmektedir (WAVE, 2007; KSGM, 2008).

Tüm bu nedenlerle sığınaklar hayır veya yardım kurumu ya da barınak değildirler. Sığınaklar ürettikleri politikalarla kadınların ve çocukların güçlenmesinin yanı sıra toplumsal ve politik bir işlev de taşımaktadırlar. Sığınaklar sadece orada kalan kadınlar ve çocuklar için değil, bütün kadınlar için şiddetten uzak ortamlar hazırlama amacındadırlar. Bu nedenle sığınakta kalan kadınların deneyimlerinin ve yaşadıkları zorlukların görünür kılınması ve politikleştirilmesi çok önemlidir. Politik anlamda bir baskı grubu oluşturularak özellikle kadınları etkileyen güncel olaylar karşısında tepki vermek, olumsuzlukları protesto etmek, ortak eylemlerde bulunmak ve kadınlar için gerekli yasaların ve uygulamaların savunuculuğunu yapmak gibi tepkiler sığınakların bütün kadınları etkileyen politik sonuçlar doğurmasını da sağlamaktadır (Şahinoğlu, 1998).

1.3.5. Sığınakların Şiddete Maruz Kalan Kadınların Güçlenme Sürecindeki

İşlevi

Sığınakların kadın hareketi içindeki politik işlevi kadar, kadınların bireysel anlamda şiddetle mücadele ve güçlenme süreçlerinde de önemli işlevleri bulunmaktadır. Kadınların birçok farklı dinamik nedeniyle içinde bulundukları şiddet döngüsünden çıkabilmeleri için de önemli rolü olabilecek olan sığınaklar aynı zamanda bireysel güçlenmeye ve “iyileşme hali”ne referans edebilecek güven, kontrol, özgüven ve bağımsızlık, kadın dayanışması gibi birçok duygunun onarılması, geri kazanılması ya da keşfedilmesi için bir geçiş ortamı ya da aracı sayılmaktadır. Ancak bu noktada sığınak çalışmasının hangi yaklaşımla yürütüldüğü belirleyici olmaktadır. Bu konuya çalışmanın bütününde de detaylıca yer verilecektir. Bu bölüm konusu gereği sığınakların kadınların güçlenme sürecindeki etkisini incelediğinden yazarın bir önceki çalışması olan; Kadın Sığınağı Modellerinin Kadınların Ruh Sağlığına Etkileri Üzerine Nitel Bir İnceleme çalışmasının kavramsal kısmından ve araştırma sonuçlarından faydalanılmıştır (Soydinç, 2018).

1.3.5.1. Şiddet Döngüsü ve Sığınaklar

Bir önceki bölümlerde şiddet döngüsünün sebebi olan birçok farklı dinamikten söz edilmiştir. Şiddet döngüsünün “açık kapı evresi”nde (Curnow, 1997) kadınların şiddeti ancak şiddet uygulayan kişinin durdurabileceğini ve kendi suçu olmadığını fark etmesi, şiddet ilişkisinden çıkmaya yönelik alternatiflerini araştırması ve buna dair destek arama davranışına eğiliminden söz edilmektedir. Tam da bu aşamada sığınak ihtiyacı olan kadınlarla yürütülecek sığınak çalışması şiddet döngüsünü kırmakta önemli rol oynayabilir. Ancak bu noktada kadınlarla yürütülecek sığınak çalışmasının ve sosyal destek mekanizmalarının niteliği oldukça belirleyicidir. Kadınlarla sığınakta yürütülen feminist sosyal çalışma, psikososyal destek ve dayanışma kadınların şiddet ortamına geri dönme riskini azaltmaktadır. Ancak olumsuz bir sığınak deneyimi ve yetersiz destek ise kadınların şiddet ortamına geri dönmelerine ya da şiddete maruz bırakılma riski olan yeni durumlara yönelmelerine sebep olabilmektedir. Mor Çatı’nın İzleme Raporuna göre (2016) sığınaklarla ilgili yönetmelikte geçen hizmetlere erişim

ve uygulamalarda problemler bulunmaktadır. Bu nedenle şiddetsiz hayat için alternatifler üretmekte zorlanan kadınlar şiddet ortamına geri dönmek zorunda bırakılmaktadırlar. Sığınaktan ayrılıp evine dönen kadınlarla yapılan bir çalışmada; kadınların sığınak sonrası yaşam memnuniyetinin sığınak ile kurdukları ilişkiye bağlı olarak değiştiği ve sığınakta kalan kadınların; özsaygı, güçlenme ve sığınakta elde ettikleri desteklere dair deneyimlerinin büyük ölçüde yaşam memnuniyetlerini belirlediği ortaya konulmuştur. Ayrıca sığınak sonrası süreçte de desteklere erişebilen kadınların bir çoğunun şiddet ortamına geri dönmediği bulunmuştur (Sullivan ve Baybee, 2005; Soydinç, 2018: 18).

Kadınların şiddet yaşadıkları ilişkilerine geri dönme ya da şiddet yaşama riski bulunan yeni durumlara yönelme eğilimlerinin arkasındaki dinamikler bir önceki bölümlerde bireysel, toplumsal, ekonomik ve çocuklarla ilgili nedenler olarak detaylıca tartışılmıştır. Bu nedenle kadınlarla yürütülecek sığınak çalışmasının da bütün bu dinamikleri bütüncül olarak ele alması çok önemlidir. Sığınak çalışmasının feminist perspektifle yürütülmesi, şiddeti ve kadın olma deneyimlerini konuşmanın da bu çalışmanın bir parçası olması, kadınlarla yapılan paylaşım toplantıları, dayanışma grupları, şiddet ve güçlenme ile ilgili tematik toplantılar ve kadınlarla yürütülen bireysel psikososyal çalışmalar yukarıda söz edilen kişisel dinamiklerin aşılması için çok önemlidir. Ayrıca bu çalışmanın ekonomik ve sosyal dinamikleri de kapsayacak şekilde yürütülmesi ve kadınların bu anlamda kaynaklara ve desteklere erişimlerinin sağlanması çok önemlidir. Ancak unutulmamalıdır ki her kadının kendi kaynakları, koşulları ve yaşadıkları nedeniyle şiddet döngüsünden çıkma durumu farklı işlemekte ve süreçleri değişebilmektedir (Soydinç, 2018: 19).

1.3.5.2. Güvende Hissetme

Sığınak deneyimi olan kadınlarla yürütülen çalışmalarda öne çıkan ve güçlenmeye referans verebilecek kavramlardan bir tanesi güvende hissetme halidir. Opdebeek'e (1994) göre sığınakların başlıca işlevlerinden biri kadını şiddet ilişkisinden ve şiddet uygulayandan uzaklaştırması, şiddetin olduğu mekandan ayırmasıdır. Herman'a göre (2007) ruhsal travmadan sonra iyileşme süreci 3 ana evreden oluşmaktadır. Birinci

evrenin ana görevi güvenliğin tesis edilmesi, ikinci evrenin ana görevi hatırlama ve yas, üçüncü evrenin ana görevi ise olağan hayatla yeniden bağ kurmaktır. Bu durumda sığınakların kadınları şiddet ortamından uzaklaştırarak ilk evreye hizmet ettikleri düşünülebilir. İkinci ve üçüncü evre ise sığınaklarda sunulan sosyal destek ve diğer kadınlarla dayanışma imkanı ile ilişkilendirilebilir. Kadınların şiddete maruz bırakıldıkları ortamdan çıkıp kendilerini güvende hissedebilmeleri için öncelikle bedenleri sonra da çevre üzerindeki kontrol duygularını yeniden geliştirmeleriyle mümkün olmaktadır. Sığınaklarda şiddet ortamından çıkmış olmanın kendisi bu kontrol duygusunun geri kazanılmasına olanak tanımaktadır. Sonraki süreçte sığınakta yapılacak sosyal destek ve güvenlik planları kadınların güvenlik hissinin uzun süreli tesis edilmesine destek olmaktadır (Soydinç, 2018: 39-40). Sığınakta kalan kadınlarla yapılan bir araştırmada kadınların tamamına yakını sığınakları; şiddetin olduğu ortamdan kurtuluşu sağlayan ve kendilerine güvenli, huzurlu, şiddet içermeyen, aksine kendisine destek olmaya hazır insanlara ve desteklere ulaşabilme olanağı sunan yerler olarak tanımlamışlardır (Yıldırım, 1998). Başka bir çalışmada ise kadınların 3'te 1'i sığınaktaki ilk gecelerinde hayatlarında ilk kez geldikleri yerler olmasına rağmen şiddetten uzak bir ortamda oldukları için huzurlu hissettiklerini belirtmişlerdir. Paralel olarak yapılan başka bir çalışmada da kadınların çoğunluğu; huzur, güven, özgürlük gibi tanımlarla sığınaklara benzer anlamlar yüklemişlerdir (Sallan-Gül, 2011).

1.3.5.3. Kontrol, Özgüven, Bağımsızlık Duygusu ve Kadın Dayanışması

Yapılan çalışmalarda sığınakta kalan kadınların güçlenmeye dair deneyimlerinde kontrol duygularının yeniden kazanılması, özgüven, bağımsızlık ve kadın dayanışması gibi konseptlerin ön plana çıktığı görülmüştür.

Erkek şiddetine maruz bırakılmak; kadınların kendi bedenlerine ve genel anlamda hayatlarına dair kontrol duygusuna da zarar vermektedir; güçlenme sürecinde bu kontrol duygusunu onarmak ve geri kazanmak çok önemli bir rol oynamaktadır (Herman, 2007). Güçlenmenin önemli bir aracı olarak sığınaklar; kadınların özgüvenini, hayata dair umudunu ve yaşam memnuniyetini artırarak onların güçlenmesini amaçlamaktadır. Sığınakların sağladığı ortamı yaşayan kadınlar

kendilerine güven duymayla birlikte şiddet ortamına dönmemeye karar verip alternatif hayatlar yaratabilmektedirler. Bu anlamda kadınların kendi hayatları üzerinden kontrol duygusunu hissedebilmeleri ancak kendi alternatiflerini değerlendirip kendi kararlarını alabilecekleri alanlar yaratan çalışmalarla mümkün olabilmektedir. Öncelikle sığınaklar kadınların yaşadıkları şiddetle ilgili kendilerini ifade edebilecekleri bir ortam sunmaktadır (Opdebeek, 1994). Bu sayede de şiddete maruz kalmalarına dair utanç ve suçluluk duygularından kurtulup kendi kararlarını vermeye ve kendi hedefleri doğrultusunda adımlar atabilmeye başlamayabilmektedirler. Sığınaklarda kalan kadınlar şiddet uygulayan kişiye geri dönme kararı alsalar bile, aslında aynı kişi olarak dönmezler. Tekrar şiddetle karşılaşsalar dahi, yalnız olmadıklarının ve şiddete karşı durabileceklerinin, haklarının, alternatiflerinin farkına varmaktadırlar (Şahinoğlu, 1998). Kadınların güçlenmesinin ilk adımı şiddet döngüsündeki yerlerini fark etmeleri ve şiddet deneyimleri ve bu deneyimlere dair hislerini konuşabilmeleridir. Bu süreç özyeterlilik, özgüven ve son olarak da güçlenme ile sonuçlanmaktadır (Murray, 1988: 81).

Sığınakta güçlenme sürecinin önemli parçalarından bir diğeri ise bağımsızlık duygusudur. Stark ve Flitcraft (1988) otonomiye; “bir ayrı olma duygusu, esneklik ve kişinin öz çıkarını tanımlamasına ve önemli seçimler yapmasına yetecek kadar kendine hakim olma” olarak tanımlamışlardır. Şiddete maruz bırakılmış kadınlara destek olurken onların umudunu ve bağımsız hareket edebileceklerine dair inançlarını güçlendirmek ve kendi kararlarını alabilecekleri bir alan açmak çok önemlidir (Shumueli ve Buchbinder, 1994). Sığınakların kadınların şiddet sonrası kontrol, özgüven, bağımsızlık duygularını hissetmelerine katkı sağladığı yapılan çalışmalarla da ortaya konmuştur (Akt. Itzhaky ve Ben Porat, 2005: 40; Soydinç, 2018). 1996’da yapılan bir çalışmaya göre kadınların sığınaktaki kaldıktan sonra özgüvenlerinin yükseldiği, kontrol kaybı duygularının ise azaldığı öğrenilmiştir (Orava ve diğ.). Türkiye’de yapılan bir çalışmada ise araştırmaya katılan kadınların tamamına yakını sığınakta kalırken kendilerini evdekine göre daha güçlü hissettikleri belirtmişlerdir. Kendini güçlü hisseden kadınların bunun nedenlerini; “sığınakta yalnız olmadığımı gördüm, kendime güvenim arttı, huzur duydum” şeklinde ifadelerle belirtmişlerdir.

Diğer yarıya yakın grup, kendini güçlü hissetme nedeni olarak şiddet ortamından ve şiddete failinden uzaklaşmayı göstermektedir (Yıldırım, 1998). Tutty (2006) tarafından güncel olarak yapılan benzer bir çalışmada da kadınlar; sığınak deneyiminden sonra daha iyi bir hayatı hak ettiklerine olan inançlarının, hayata dair umutlarının ve kendilerini güvende hissetme oranlarının arttığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde İsrail’de sığınaklarda yapılan çalışmalarda da kadınların 3 ay sığınakta kaldıktan sonra daha yüksek özgüven, kişisel güçlenme, umut ve yaşam memnuniyeti bildirdikleri görülmüştür (Itzhaky ve Ben Porat, 2005). Yine buna paralel olarak güncel bir çalışmada 10 kadından 6 tanesi “Sığınakta kalırken hayatımın kontrolünü elime aldığımı hissettim” ifadesine, 8 kadın ise; “Sığınağa yerleştikten sonra kendimi daha güçlü hissettim” ifadesine katılım göstermiştir (Soydinç, 2018).

Sığınaklarla güçlenme sürecinin bir başka boyutu ise; kadınların amaçlarını belirlemesi, işlevselliğinin artması ve amaçlarına ulaşabilmelerini destekleyen sosyal ve maddi kaynaklara erişiminin artırılmasını içermektedir (Cattaneo ve Chapman, 2010). Sığınak çalışanları da kadınların güçlenme sürecine onların kendi destek ağlarına ve sosyal çevreleri ile bağlantısını artırmaya çalışmaktadırlar (Cattaneo ve Chapman, 2010; Sullivan, 2012). Yapılan bir çalışmada kadınların %80’inden fazlası sığınanın güvenliğinin sağlandığını, sosyal destek hizmetleri ile ilgili bilgi sahibi olduğunu, hayata dair umutlarının ve amaçlarını başarabilecekleri inancının arttığını belirtmiştir (Lyon ve diğ., 2008). 2015 yılında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı KSGM tarafından desteklenen, Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nda görüşülen kadınların bir kısmı sığınaklara gelerek rahatladıklarını, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinden yararlandıklarını ve kendilerine güveninin tazelendiğini belirtmişlerdir. Araştırmanın verilerine bakıldığında, sığınaklarla ilgili memnuniyetin, büyük ölçüde kurum çalışanlarının tavırlarına bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Bu anlamda olumsuz deneyimlere ileriki bölümlerde yer verilecektir.

Kadınların sığınaklarla ilgili güçlenme sürecinde önemli olan bir diğer nokta ise sığınaklarda kalan diğer kadınlarla karşılaşması, paylaşımda bulunması üzerinden bir

dayanışma kurulması olarak ön plana çıkmıştır. Bu sayede kadınlar sığınaklara geldiklerinde yaşadıkları şiddetin yalnız kendi başlarına gelen bir olay olmadığını ve kadın olmalarından kaynaklandığını görmektedirler. Sığınaklar bu anlamda kadınlara dayanışma ile güçlenmeye yönelik de önemli bir alan açmaktadır. Yıldırım'ın sığınakta kalan kadınlarla yaptığı araştırmaya göre; (1998: 53) kadınların tamamına yakını kendilerini birbirlerini karşı yakın hissetmekte ve benzer sorunlar yaşadıklarını düşünmektedirler. Kadınların neredeyse tamamı sığınakta bir arada yaşıyorken arkadaş olduklarını belirtmişler, kimileri ise bir arada olmanın getirdiği paylaşım ve dayanışmanın etkisiyle güçlü hissettiklerini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Kanada'da sığınakta kalan kadınlarla yürütülen nitel bir çalışmaya göre kadınlar; sığınakların orada kalan diğer kadınlarla deneyimlerini konuşmak ve sosyal destek kanallarını öğrenmek açısından çok faydalı olduğunu belirtmişlerdir (Tutty ve diğ., 1999). Ancak birbirinden farklı gündelik ya da kültürel alışkanlıkları olan kadınların bir arada toplu yaşamı paylaşması zaman zaman anlaşmazlıklara ve çatışmalara da sebep olabilmektedir. Bu noktada önemli olan ortak yaşamı ve kadın dayanışmasını destekleyen çalışmaların yürütülmesidir. Bu konunun detaylarına önerilerle ilgili bölümde detaylı şekilde yer verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE YAYGIN SIĞINAK MODELLERİ, GÜNCEL DURUMU, ELEŞTİRİLER VE İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Bu bölümde ilk olarak; Dünyada ve Türkiye’de yaygın olan sığınak modellerine ve sığınakların güncel durumlarına değinilecektir. Diğer bölümlerde ise; Türkiye özelinde sığınaklarla ilgili diğer birimlerin güncel durumlarına, sonrasında ise yine Dünyada ve Türkiye’de sığınaklarla ilgili eleştirilere ve tartışmalara detaylı şekilde yer verilecektir. Bu eleştiriler sığınaklarla ilgili yapılan izleme çalışmaları, kadın araştırmaları, feminist örgütlerin raporları ve hukuki araçlar üzerinden değerlendirilecektir. Son bölümde önerilere geçmeden evvel, sığınaklarla ilgili Avrupa’dan iyi uygulama örneklerine de yer verilecektir.

2.1. Dünyada ve Türkiye’de Yaygın Sığınak Modelleri

Dünyada ve Türkiye’de yaygın olan çeşitli sığınak modelleri bulunmaktadır. Yıldırım (1998), sığınakları işleyişleri bakımından otonom (bağımsız) sığınaklar, yarı otonom yapıdaki sığınaklar, belediye ve kiliselere bağlı sığınaklar ve devlete bağlı sığınaklar olarak 4’e ayırmıştır. Burada farklı olarak otonom (bağımsız) ve yarı otonom (bağımsız) sığınaklar bir başlıkta toplanmış; Bakanlık ve belediyeler bağlı sığınaklar da farklı bir başlıkta kiliselere bağlı sığınaklardan ayrılmıştır (Soydınç, 2018: 32)

2.1.1. Otonom (Bağımsız) ve Yarı Otonom (Bağımsız) Sığınaklar

Otonom yani bağımsız yapıdaki sığınaklar çoğu zaman kadın hareketi içinde bulunmuş ve feminist perspektifi olan kadınlar tarafından yürütülen ve büyük ölçüde gönüllülük esasıyla sürdürülen sığınaklardır. Bağımsızlığı savunan, işleyiş ve politika bakımından dışarıdan müdahalelere karşı olan sığınaklar, kendi iç politika ve işleyişlerine karışılmaması koşuluyla nakdi ve ayni destekler alabilmektedirler.

Bu anlamda ABD ve Avrupa’da özellikle Almanya, Avusturya, İsveç, İspanya, Hollanda ve İskandinav ülkelerinde bağımsız yapıda sığınak örnekleri bulunmaktadır. Ancak bu sığınaklar zamanla devlet ya da yerel yönetimlerce desteklendikleri için yarı otonom olarak da değerlendirilebilirler. Bu sığınaklar kadın örgütleri tarafından yürütülmekte; kimileri devlet tarafından finansal anlamda desteklense de işleyiş bakımından özerkliğini korumaktadır. (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017; Sallan Gül, 2011: 50) Bağımsız yapıda sığınakların Türkiye’deki ilk ve tek örneği, 1995 yılında Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın açtığı sığınaktır (Alpago, 2006). Bu sığınak 350 kadın ve 250 çocuğa şiddetsiz bir yaşama adım atma konusunda destek sağlamıştır. Ancak sonraki süreçte finansal kaynak sorunları yaşadıktan sonra kapanmıştır. Mart 2009’dan bu yana bağımsız sığınak faaliyetini Şişli Belediyesi, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu gibi kuruluşların ve Mor Çatı gönüllülerinin destekleriyle ve dayanışmasıyla sürdürmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, t.y.). Buna ek olarak Balıkesir Kadın Danışma ve Dayanışma Vakfı ve İstanbul’da İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı cinsel ve ticari sömürüye maruz bırakılan kadınlar için sığınak çalışmaları yürütmüştür. Van Kadın Derneği (VAKAD) ise 2004 kurulmuş, 2006 yılında sığınak açmış ancak daha sonrasında finansal sebeplerden dolayı kapanmıştır (Sallan-Gül 2011). Yarı otonom (bağımsız) yapıda ise; Türkiye’de bir dönem aktif çalışmış olan Ankara Kadın Dayanışma Vakfı’nın Altındağ Belediyesi desteğiyle yürüttüğü sığınak örnek olarak verilebilir.

2.1.2. Kiliselere Bağlı Sığınaklar

Kiliseler tarafından fonlanan ve yürütülen sığınaklara Almanya, İspanya, İtalya, Portekiz, Polonya gibi birçok Avrupa ülkesinde, Rusya ve Amerika’da yoğun şekilde rastlanmaktadır. Ancak kiliselere bağlı sığınaklar şiddete maruz bırakılan kadınlara “yardım etmek” gibi bir yaklaşımla ve bir “hayır kurumu” perspektifi üzerinden destek vermektedir ve sığınakların çıkış noktasında politik işlevinden farklı bir konumdadır (Soydınç, 2018: 33). Bu anlamda kadın örgütlerinin eleştirilerine ilgili bölümde yer verilecektir.

2.1.3. Bakanlık ve Belediyelere Bağlı Sığınaklar

Devlete her yönüyle (finansal ve işleyiş açısından) doğrudan bağlı olan sığınak modelleridir. Türkiye’de önceden Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na (SHÇEK) bağlı olan sığınaklar bulunmaktadır. 1990 yılında Aile Danışma Büroları ve Aile Danışma Merkezleri olarak kurulan ve 1993 yılında Toplum Merkezleri adı ile destek vermeye devam eden danışma merkezleri ve “Kadın Misafirhaneleri” resmi düzeyde oluşturulan ilk kurumlardır. 2828 sayılı SHÇEK Kanunu’nda yapılan değişiklikle sığınakların bir sosyal hizmet kurumu olarak tanımlanması ve SHÇEK’e bağlı kadın sığınaklarının açılmasını düzenleyen “Kadın Misafirhanelerinin Kuruluş ve İşleyişine Dair Yönetmelik” 16 Mart 1991’de yürürlüğe girmiş, SHÇEK bünyesinde “Kadın Misafirhaneleri” açılmaya başlamıştır. SHÇEK’e bağlı ilk misafirhane Ağustos 1990’da İzmir’de, arkasından 1991 yılında Ankara ve Bursa’da, 1992’de Antalya’da, 1993’te Eskişehir’de, 1995’te İstanbul’da, 1996’da Tekirdağ’da ve 1997’de Samsun’da açılmıştır (Yıldırım, 1996; Soydinç, 2018: 33).

Güncel durumda ise devlete bağlı sığınaklar “Kadın Konukevleri” şeklinde tanımlanmakta ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı şekilde yürütülmektedir. Önceki süreçte sığınaklarla ilgili yasal mevzuat ve işleyiş 8 Mayıs 2001 tarihinde yayınlanan, “Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği”ne göre belirlenmiştir. Ancak daha sonra 5 Ocak 2013 tarihinde “Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik” kapsamında; sığınakların amacı, hizmetleri, işleyişlerine ilişkin esasları, kadın ve varsa çocuklarının kabulünde izlenecek yol, kabul koşulları, kabul edilmeme koşulları, güvenlik için alınacak önlemler, kalınacak süre, uyulması gereken kurallar, uyulmaması durumunda yapılacak işlemler, kadın ve çocuklarına sağlanacak ayni ve nakdi yardımlar, personelin nitelik ve görevleri, mali işlemler ve belirtilmesi istenilen diğer hususlar açıklanmıştır. Bu yönetmelikte sığınaklar; “fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri ve kadın konukevi, sığınmaevi,

kadın sığınağı, kadınevi, şefkatevi ve benzeri adlarla açılmış ya da açılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşu” olarak tanımlanmıştır (Soydınç, 2018: 34)

Türkiye’de yerel yönetimler tarafından açılan ilk sığınak 1990 yılında Bakırköy Belediyesi tarafından açılan “Kadın Evi” olmuştur. Ancak sığınak açıldıktan kısa bir süre sonra, belediye yönetiminin değişmesiyle 1992 yılında kapanmıştır. İkinci örnek olarak; 1990 yılında Şişli Belediyesi tarafından açılan sığınak yerel seçimlerden sonra kapanmıştır. Türkiye’de 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesinde yer alan “Büyükşehir Belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyeler, kadın ve çocuklar için konuk evleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durum ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadın ve çocuklar için konuk evleri açabilirler” ifadesi geçmektedir. Ancak bu kanunun uygulamada işletilmediği ve sığınak açması gereken belediyelerin birçoğunun halen sığınağı olmadığı bilinmektedir. Türkiye’de bu sığınaklar finansal anlamda belediyelere bağlı olsalar da, kabullerini ŞÖNİM’ler (Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi) üzerinden yapmakta ve iç işleyişinde Bakanlığın Kadın Konukevleri Yönetmeliği’ni esas almaktadır. Ayrıca birçok belediyenin sığınak çalışmalarındaki yaklaşımının kadın güçlenmesi ve dayanışmasından çok “hizmet götürme” perspektifi üzerinden ilerlediği düşünülmektedir (Soydınç, 2018: 34). Bu konuya sığınaklar üzerine eleştirilerin yer aldığı bölümde daha detaylı değinilecektir.

2.2. Dünyada Sığınaklarla İlgili Güncel Durum

İstanbul Sözleşmesi’nin 23. maddesinde sığınakların yatak kapasitesinin 10.000 nüfusa en az 1 yatak ayrılabilir şekilde düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir (Avrupa Konseyi, 2012: 81). Avrupa Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ağı’nın (WAVE, 2015) ülke bazlı verilerine göre; İngiltere’de 348, Hollanda’da 96, Norveç’te 45, İtalya’da 73, İspanya’da 53, Fransa’da 33, Danimarka’da 43, Belçika’da 37, Yunanistan’da 26 ve Bulgaristan’da 7 sığınak bulunmaktadır. Son verilere göre Avrupa’da en fazla sığınağı olan ülke 350 sığınak ile Almanya’dır (WAVE, 2015). Avusturya’da ise 30 adet sığınak bulunmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı,

2017). İsveç'te 180 (İnci, 2016: 44-46), Portekiz'de ise Eşitlik Bakanlığı'nın 2017 verilerine göre 39 sığınak bulunmaktadır.

Yine aynı ağı 2017 ülke raporuna göre; Avrupa'da şiddete maruz bırakılan kadınlar ve çocuklar için 1.915 sığınak ve buna bağlı 26.938 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Ancak 43 tane Avrupa ülkesinden yalnızca 7'si (%16) İstanbul Sözleşmesi'nde geçen minimum yatak kapasitesi standardını; 26 Avrupa Birliği ülkesinden ise sadece 21 tanesi (%81'i) minimum yatak kapasitesi standardını karşılamaktadır. Bu rapora göre Avrupa Birliği üyesi ve İstanbul Sözleşmesi imzacısı yalnız 5 ülke (Danimarka, Letonya, Lüksemburg, Malta ve Slovenya) minimum yatak kapasitesinin tamamını karşılamaktadır. Avrupa Birliği dışında ve imzacı olmayan Rusya, Beyaz Rusya ve Azerbaycan'ın ise yatak kapasitesi eksikliği %80'in üzerindedir. AB üyesi olmayıp imzacı olan ülkelerin ise kapasite eksikliği oranları; Arnavutluk (42 %), Bosna Hersek (49 %), Gürcistan (72%), Karadağ (32 %), Serbia (64 %), İsviçre (64 %) olarak verilmiştir. AB üyesi olmayan ve yatak kapasitesini karşılayan yalnızca 2 ülke; Norveç ve Lihtenştayn bulunmaktadır (WAVE, 2017). Avrupa'da sığınakların bir kısmı devlet ya da kilise tarafından yürütülmekteyken; bir kısmı da bağımsız kadın örgütleri tarafından yürütülmektedir. Ancak bu örgütlerin de devlet tarafından maddi kaynaklarla desteklenen bir bölümü bulunmaktadır. Bu konuya Avrupa'dan Feminist Sığınak Modellerine Dair İyi Uygulama Örnekleri bölümünde detaylıca yer verilecektir.

Yine aynı ağı 2015 Avrupa'da "Kadınlara Yönelik Uzmanlaşmış Hizmetlerin Rolü" üzerine hazırlanmış raporuna göre; araştırma kapsamına alınan Avrupa ülkelerinden 16'sında kadın ve çocukların sığınaklardan ayrıldıktan sonra kalabilecekleri "geçiş evleri" modelleri olduğu, 12'sinde ise böyle bir modelin olmadığı belirtilmiştir. Özellikle Norveç, Avusturya ve Hollanda'da kadınlar ve çocuklar için sosyal konut modelleri bulunmaktadır. Aynı raporda sığınak desteklerinin kadınlar için maliyeti meselesinde de farklı uygulamaların olduğu görülmüştür. Bu raporda yer alan 22 ülkede sığınak desteğinin kalan kadınlar için tamamen ücretsiz olduğu, İsviçre'de ise devletin sığınak masraflarını yalnızca ilk 3 hafta karşıladığı belirtilmiştir. 13 ülkede

(Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Almanya, Macaristan, İzlanda, İtalya, Lihtenştayn, Lüksemburg, Sırbistan, Slovenya, İngiltere) ise sığınak desteğinin ücretsiz olduğunu ancak geliri olan kadınların konaklama giderlerine katkı yapmasının beklendiği görülmüştür.

Amerika’da ise; 1977 yılından önce 89 sığınak açılmış (Roberts, 2002), bu sayı 1982’ye kadar 300’e çıkmıştır. 2000 yılına gelene kadar Amerika’da sığınakların da olduğu 2000’den fazla müdahale programı açılmıştır (Berns, 2004). Bu programların içinde “Acil Durum Sığınakları”, “Aile İçi Şiddet Sığınakları” ve “Geçiş Evleri” gibi destek modelleri bulunmaktadır. Acil Durum Sığınakları daha kısa süreli kriz müdahalelerine yönelik iken, “Geçiş Evleri”, “Acil Durum Sığınakları”ndan ayrıldıktan sonra 2 yıla kadar kalınabilen daha düşük ücretli ve güvenli evlerdir (National Network To End Domestic Violence, 2007). Bir önceki bölümde de değinildiği üzere; Amerika ve Avrupa’da sığınakların finansal kaynakları; kiliseler, devlet ya da yerel yönetimler, özel işletmeler, sivil toplum kuruluşlarının bireysel kaynakları ve bağışlar olarak çeşitlenebilmektedirler. Ancak güncel raporlar özellikle şiddete maruz kalan kadın ve çocukların sığınak ve geçiş evleri taleplerinin karşılanmakta yetersiz kaldığını göstermektedir (National Network To End Domestic Violence, 2019). Bu konunun detaylarına güncel eleştiriler bölümünde daha detaylı şekilde değinilecektir.

2.3. Türkiye’de Sığınaklarla İlgili Güncel Durum

Eylül 2018 verilerine göre; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı 81 ilde 2697 kapasite ile 110 sığınak bulunmaktadır. Bunun dışında; Belediyelere bağlı 725 kapasite ile 32, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne bağlı 12 kapasite ile 1, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’na bağlı 20 kapasite ile 1 tane sığınak olmak üzere toplamda 3454 kapasite ile 144 sığınak hizmet vermektedir. Birleşmiş Milletler’in kadına yönelik şiddetle mücadele mevzuatı gereğince; yerleşim yerlerinde kadın sığınakları her 10.000 nüfusa karşılık en az 1 yatak kapasitesi olacak şekilde hizmet vermelidir. Buna göre Türkiye’de kadın sığınaklarının 8.081 yatak kapasitesi olması gerekmesine

rağmen Türkiye genelinde bulunan 144 kadın sığınağı 3.724 yatak kapasitesi ile hizmet vermekte, Türkiye’deki kadın sığınaklarının yatak kapasitesi %54 oranında eksik kalmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2018) Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın yaptığı açıklamada da belirttiği üzere 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun “Belediyelerin görev ve sorumlulukları” başlıklı 14/(a) maddesinde yer alan “Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açma zorunluluğu getirilmiştir. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler” hükmü doğrultusunda nüfusu 100.000’in üzerinde olan belediyelerin kadın sığınağı açma zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak 2017 yılı Haziran ayı itibariyle Türkiye’de nüfusu 100.000’in üzerinde bulunan 237 belediye olmasına rağmen Bakanlığın açıklamasında da belirttiği üzere sadece 32 belediyenin kadın sığınağı bulunmaktadır.⁴

Kadın sığınaklarının nicel kapasitesi kadar, şiddete maruz bırakılan kadınların ve çocukların, sığınak sürecinde ve sonrasında hangi mekanizmalarla desteklendiklerinin ve yeterli desteğe ulaşp ulaşamadıklarının da şiddetten uzak yeni bir hayat kurabilmeleri için ne kadar önemli olduğu bilinmektedir. Şiddete maruz bırakılan kadınların ve çocukların destek almak için başvurdukları kurumlarda karşılaştıkları ihlaller ve yanlış uygulamalar kadınların şiddetten uzak bir hayat kurma sürecini oldukça zorlaştırmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017). Kadın sığınakları ile problem alanlarına ilerideki bölümlerde çok daha detaylı biçimde değinilecektir. Önceki bölümde de belirtildiği gibi; Türkiye’de Bakanlığa ve Belediyelere bağlı sığınaklar 5 Ocak 2013 tarihinde “Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik” kapsamında; sığınakların amacı, hizmetleri, işleyişlerine ilişkin esasları, kadın ve varsa çocuklarının kabulünde izlenecek yol, kabul koşulları, kabul edilmeme koşulları, güvenlik için alınacak önlemler, kalınacak süre, uyulması gereken kurallar, uyulmaması durumunda yapılacak işlemler, kadın ve çocuklarına sağlanacak ayni ve nakdi yardımlar, personelin nitelik ve görevleri, mali işlemler ve

⁴ <https://www.morcati.org.tr/tr/471-siginak-tartismasi-uzerine>

belirtilmesi istenilen diğer hususlar açıklanmıştır. Türkiye’de sığınaklara yönlendirmeler ve kabuller sığınakların yasal statülerine göre birkaç farklı şekilde yapılmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı sığınaklara; ŞÖNİM’ler, mülki amir ya da kolluk kuvvetleri aracılığıyla başvurular yapılabilmektedir. Bu yollarla sığınak talebinde bulunan kadınlar ve varsa çocukları eğer o şehirde bir İlk Kabul Birimi varsa oraya yönlendirilmektedirler. Bu birimlerde sığınaklara nakil edilene kadar belirli sürelerde kalan kadınlar, sığınakların yer durumlarına göre Bakanlığa ya da belediye sığınaklarına yönlendirilmektedirler (Soydinç, 2018: 38). Eğer ilgili şehirde İlk Kabul Birimi yoksa, kadınlar ŞÖNİM üzerinden ya da doğrudan sığınağa yerleştirilmektedirler. Bakanlığa bağlı olmayan belediye sığınakları ya da sivil toplum kuruluşlarına ait sığınaklar kendi danışma/dayanışma merkezleri ya da sosyal hizmet birimlerinde yaptıkları görüşmeler ile sığınak kabullerini gerçekleştirmektedirler. Ancak son yıllarda belediyelerin neredeyse hepsinin kabullerini ŞÖNİM’ler üzerinden yaptığı bilinmektedir. Şu anda aktif olarak çalışan ve bağımsız bir sığınak olan Mor Çatı Sığınağı; sığınak başvurularını Dayanışma Merkezi üzerinden almakta ve kabulleri bu merkezden yönlendirilmektedir.

2.4. Türkiye’de Şiddetle Mücadelede Sığınağı Destekleyici Birimler

Bu bölümde Türkiye’de sığınaklarla birlikte düşünülmesi gereken destekleyici birimlerden; Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi, İlk Kabul Birimleri, Kadın Dayanışma ve Danışma Merkezleri detaylı şekilde ele alınmıştır.

2.4.1. Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM)

İstanbul Sözleşmesi’nin 10. maddesi’nin 1. fıkrası sözleşmenin taraflarına; “Devletler şiddeti önlemek ve bununla mücadele etmek için politikaların ve önlemlerin koordinasyonu, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinden sorumlu bir veya birden fazla resmi birim görevlendirir veya kurar” ifadesiyle sorumluluk vermiştir. Mevzuata göre bu birimler aynı zamanda veri toplanmasının koordine edilmesinden, analizinden ve sonuçlarının yaygınlaştırılmasından da sorumlu olmalıdır. Türkiye’de,

İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanması ve ardından 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un yürürlüğe girmesi üzerine Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri kurulmuştur. 17 Mart 2016'da yürürlüğe giren Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik ile ŞÖNİM'lerin kuruluş, işleyiş, yürüteceği işlemlere ilişkin usul ve esaslar ile ŞÖNİM'de çalışacak personelin görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir (KSGM). ŞÖNİM'lerle ilgili güncel eleştiri ve problemlere ileriki bölümlerde detaylı şekilde yer verilecektir.

2.4.2. İlk Kabul Birimleri

İlk Kabul Birimleri; İlk Adım Merkezleri ya da İlk Adım İstasyonları olarak da bilinmektedir. Sığınakların işleyişine ilişkin Kadın Konukevleri Yönetmeliği'nin 3. Maddesinde İlk Kabul Birimleri; “ŞÖNİM'e başvuran kadınlar ve beraberindeki çocukların geçici kabulleri yapılarak ilk gözlemlerinin yapıldığı, tıbbi kontrol ve tedavilerinin sağlandığı, psiko-sosyal ve ekonomik durumlarının incelendiği, 2 haftaya kadar kalabilecekleri birim” şeklinde tanımlanmaktadır. Aralık 2016 itibariyle AÇSHB'ye bağlı 25 İlk Kabul Birimi 24 ilde hizmet vermektedir (KSGM, 2016: 24). Ancak sığınak başvurusu yapan kadınların deneyimlerine göre İlk Kabul Birimleri'nde kalış süresi 15 günden çok daha uzun sürebilmektedir. Özellikle büyük şehirlerde İlk Kabul Birimleri'nin sayısının azlığı, kalabalık ve kaotik yaşam koşulları, kuralları ve çalışan personelin yaklaşımı kadınlar için oldukça zorlayıcı olmakta, bu nedenle kadınların büyük bölümü sığınaklara yerleştirilmeden şiddet ortamına geri dönmektedirler. Bu konuya sığınaklarla ilgili eleştiriler bölümünde yer verilecektir.

2.4.3. Kadın Danışma/Dayanışma⁵ Merkezleri

Türkiye'de kadın hareketinin mücadelesiyle ilk kez 1990 yılında hayata geçen kadın danışma/dayanışma merkezleri; kadının gerek özel, gerekse kamusal alanda maruz bırakıldığı tüm şiddet biçimleri karşısında ihtiyaç duyduğu her türlü desteği ve

⁵ Kadınlarla şiddetle mücadele üzerine yürütülecek çalışmalarda “destek alanlar” ve “destek verenler” gibi hiyerarşik bir ayrımın olmaması gerektiği düşüncesinden yola çıkarak, kadınlarla dayanışma üzerinden bir çalışma yürütülmesi gerektiği düşünüldüğünden bu çalışmada kadın danışma merkezleri için “dayanışma merkezi” ifadesi kullanılması tercih edilmiştir.

dayanışmayı bulabileceği önemli yerler olmuşlardır (Soydınç, 2018: 73). Kadın danışma/dayanışma merkezleri ve sığınaklar birbirinin önemli tamamlayıcılarıdır ve dayanışma merkezleri sığınakların dışı açılan pencereleridir (Yıldırım, 1998: 54-55). Örneğin; Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Kadın Dayanışma Vakfı'nın dayanışma merkezlerinde her sene şiddete maruz bırakılan kadınlara ve çocuklara hukuki, sosyal, psikolojik destek sağlanmakta ve gerekli durumlarda sığınak yönlendirmesi yapılarak kadınlarla dayanışılmaktadır. Ayrıca bu merkezler; kadınların sığınaklara gitmeden de şiddetsiz bir yaşam kurabilmelerine yönelik çalışmaların yürütülmesi ya da bir kadın sığınağa gidecekse de hakları ve yaşayacağı süreç ile ilgili bilgi alması, sığınak ihtiyacının tespiti ve sığınak çalışmasının planlanması için çok kritik önemdedir. Sığınak sonrasında ise, kadınlar bağımsız yaşamlarını kurmuş olsalar da çeşitli desteklere (psikolojik, hukuki, sosyal vb.) ihtiyaç duymaya devam edebilmektedirler. Dayanışma merkezleri üzerinden kabul yapıldığında, burada sığınak öncesi kadınla görüşen ve bir çalışma başlatan sosyal çalışmacı gerekli hallerde sığınak sonrasında kadın ve çocuklarının çalışmasını devam ettirebilmektedir. Böylelikle güçlenme sürecinin sığınak sonrasında da kesintiye uğramaması sağlanmaktadır. (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017)

Günümüzde şiddet başvurusu alan kadın örgütlerine ait Kadın Danışma/Dayanışma merkezleri bulunmaktadır. Bu ek olarak büyük şehirlerde kimi ilçe belediyelerin de Kadın Danışma Merkezleri bulunmakta, ancak buradaki çalışmalarda çalışan personelin yaklaşımı ve merkezin işleyiş biçimi kadınlarla dayanışmada belirleyici olmaktadır. Kadın Danışma Merkezlerinin sayıca artması gerekmele birlikte nitelik olarak da kadınları destekleyen, özgürleştiren, kadın odaklı bir perspektifle çalışması gerekmektedir. Bu konuyla ilgili detaylı değerlendirmeye güncel tartışmalar ve eleştiriler bölümünde yer verilecektir.

2.4.4. Alo 183 Sosyal Destek Hattı

Kadına yönelik şiddetle mücadelede kadınların erişebileceği en önemli destek araçlarından bir tanesi de acil danışma hatlarıdır. Kadınların 7/24 bu hatlara erişerek destek alabilecekleri kişiler, kurumlar ve hakları ile ilgili bilgi almaları çok önemlidir.

Buna paralel olarak, hem 6284 sayılı Kanun hem de İstanbul Sözleşmesi'nde kadına yönelik şiddetle mücadelede devletin 7/24 esasına göre çalışan, erişilebilir ve ücretsiz hatlarının olması bir yükümlülük olarak belirlenmiştir.

Şu anda var olan ALO 183 Sosyal Destek Hattı; aile, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, şehit yakınları ve gazilere yönelik hizmetler hakkında bilgilendirme ve yönlendirme sağlayan” bir hat olarak tanımlanmıştır. 2012 yılında açılan hattın 7/24 ve gerektiğinde Kürtçe ve Arapça dillerinde de ücretsiz destek verdiği bilgisi paylaşılmıştır. (AÇSHB) Ancak tanımlandığı gibi, ALO 183 kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık dışında başka birçok alanda destek sağlamaktadır. Hattın tüm bu alanlar için bilgilendirme ve yönlendirme yapıyor olması, şiddete maruz kalan kadın ve çocukların ihtiyaç ve talepleriyle ilgili nitelikli ve özgün bir çalışma yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle Bakanlık tarafından kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık konusuna odaklı ve uzmanlaşmış olarak, 7/24 esasına göre çalışan ayrı bir hattın İstanbul Sözleşmesi'ne uygun şekilde yapılandırılmasını gerekmektedir⁶ (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2018).

2.5. Sığınaklarla İlgili Güncel Tartışmalar ve Eleştiriler

Bir önceki bölümlerde Dünyada ve Türkiye’de sığınak hareketine, sığınakların güncel durumlarına ve sığınakların hem politik hem de kadınların güçlenmesine dair işlevine detaylıca yer verilmiştir. Ancak yapılan eleştirel çalışmalar güncel sığınak uygulamalarında birçok problem alanı olduğunu göstermektedir. Bu bölümde Dünyada ve Türkiye’de sığınaklara ve sığınaklarla ilgili birimlere dair güncel tartışmalara ve eleştirilere özellikle feminist örgütlerin verileri ve sığınaklarda kalan kadınların deneyimlerinden yola çıkan çalışmalar ışığında yer verilecektir.

⁶ <https://www.morcati.org.tr/tr/444-mor-cati-alo-183-istanbul-sozlesmesi-ne-uygun-degil>

2.5.1. Sığınak Sayısının ve Sığınaklara Ayrılan Bütçelerin Yetersizliği

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndan elde edilen son verilere göre; Türkiye'de sığınakların sayısının ve kapasitesinin olması gerekenin oldukça altında olduğu görülmektedir. Birleşmiş Milletler'in kadına yönelik şiddetle mücadele mevzuatı gereğince; kadın sığınaklarının her 10.000 nüfusa karşılık en az 1 yatak kapasitesi olacak şekilde destek vermesi gerekmektedir. Buna göre Türkiye'de kadın sığınaklarının 8.081 yatak kapasitesi olması gerekirken, Türkiye genelinde bulunan 144 kadın sığınağı 3.724 yatak kapasitesi ile hizmet vermektedir. Bu verilerle birlikte değerlendirildiğinde Türkiye'deki kadın sığınaklarının yatak kapasitesi %54 oranında eksik kalmaktadır. (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2018) Bunun yanı sıra Belediyelere bağlı sığınakların da olması gereken sayının altında olduğu görülmektedir. Türkiye'de 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. Maddesinde yer alan "Büyükşehir Belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki Belediyeler, kadın ve çocuklar için konuk evleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durum ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadın ve çocuklar için konuk evleri açabilirler" ifadesi geçmektedir. Ancak bu kanunun uygulamada işletilmediği ve sığınak açması gereken belediyelerin birçoğunun halen sığınağı olmadığı bilinmektedir. 2017 yılı Haziran ayı itibariyle Türkiye'de nüfusu 100.000'in üzerinde bulunan ve bu nedenle sığınak açma zorunluluğu olan 237 belediye olmasına karşın Bakanlık verilerine göre sadece 32 belediyenin kadın sığınağı bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sığınaklara ayırdığı bütçenin yetersizliği de ele alınması gereken başka bir konudur. Bakanlığın Eylül 2018'de yayınladığı basın açıklaması verilerine göre; "Kadın Konukevleri hizmetlerinde kullanılmak üzere yıllar itibariyle ayrılan ödenekler; 2014 yılında 42.119.500 TL, 2015 yılında 59.052.000 TL, 2016 yılında 72.826.000 TL, 2017 yılında 87.063.011,25 TL, 2018 yılında 102.601.000 TL olarak belirtilmiştir. Ancak bu rakamlar Bakanlığın toplam bütçesi ile kıyaslandığında aslında sığınaklar için ayrılan bütçe miktarının genel bütçenin çok küçük bir bölümü olduğu görülmektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın toplam bütçesi; 2014 yılında 17.024.807.000 TL, 2015 yılında 18.249.634.000 TL, 2016 yılında 24.799.651.000 TL,

2017 yılında 24.303.358.000 TL, 2018 yılında ise 26.690.506.000 TL'dir. Toplam bütçe ile önceki rakamlar kıyaslandığında; Bakanlık bütçesinin 2014 yılında %0.24'ünün, 2015 yılında %0.3'ünün, 2016 yılında %0.29'unun, 2017 yılında %0.29'unun ve 2018 yılında ise %0.38'inin kadın sığınaklarına ayrıldığı görülmektedir⁷ (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2018).

2.5.2. Kadın Danışma / Dayanışma Merkezlerinin Sayıca Azlığı ve Yaklaşımı

Türkiye'de kadın hareketinin mücadeleleri ile 90'lı yıllarda hayata geçen kadın danışma/dayanışma merkezleri; kadınınların maruz bırakıldığını şiddetle mücadelede ihtiyaç duyabileceği destek ve dayanışma için çok kritik yerler olmuşlardır. Kadın Dayanışma Merkezleri sığınak çalışmasında da çok önemlidir ve tamamlayıcı niteliktedir. Avrupa Konseyi'nin standartlarına göre; her 50.000 kadın için bir dayanışma merkezi açılması gerekmektedir (Avrupa Konseyi, 2011). Gerek ulusal ve uluslararası mevzuat, gerekse kadınların ihtiyaçları dikkate alınarak, kadın dayanışma merkezlerinin sayılarının artırılması, kadınları güçlendirici nitelikli desteklerin verilmesi tüm kurumların sorumluluğudur. Kadın Dayanışma Merkezleri kadınların sığınak ihtiyacının belirlenmesi, sığınak süreçleri ile ilgili bilgilenmeleri, hedeflerini belirlemeleri ve sığınak sonrası bağımsız hayatlarını kurarken ya da kurduktan sonra da destek alabilmeleri açısından sığınak çalışması ile beraber yürütmesi gereken önemli araçlardır.

Türkiye'de ŞÖNİM dışındaki kadın danışma/dayanışma merkezleri bağımsız kadın örgütlerine ya da belediyelere bağlı çalışmakta, ancak bu merkezlerin sayısı olması gerekenin uzağındadır. Bunun yanı sıra olan merkezlerin niteliği gereği de problemler bulunmaktadır. Var olan merkezlerin hepsi mesai saatlerine göre çalışmakta ve bu nedenle kadınların ihtiyacına 7/24 yanıt verememektedir. Ayrıca "Aile Danışma Merkezi" adıyla kadınlara yönelik destek vermeyi amaçlayan belediyelere ait merkezlerin ise yaklaşım anlamında aile yapısını önceledikleri, doğrudan kadından yana bir politika benimsemedikleri, ailenin korunması ve devamlılığını esas aldıkları

⁷ <https://www.morcati.org.tr/tr/471-siginak-tartismasi-uzerine>

ve çalışmalarını da bu yaklaşım ile sürdürdükleri gözlemlenmiştir. Ayrıca tüm bu çalışmaların hak temelli değil, “hizmet” odaklı bir yaklaşım ile yürütüldüğü görülmektedir. Buna ek olarak; Türkiye’de 20 Temmuz 2016 tarihinde ilan edilen Olağanüstü Hal döneminde birçok kadın örgütü ve kadın danışma merkezinin kapanmasının da, kadınlara verilen desteklerin azalmasına, hatta bazı şehirlerde durma noktasına gelmesine neden olduğu görülmüştür (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 22).

2.5.3. Sığınaklara Erişimde Yaşanan Sorunlar ve Ayrımcılık

Türkiye’de Bakanlığa ve belediyelere bağlı sığınakların işleyişini düzenleyen “Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik”e göre; sığınak desteğine ihtiyaç duyan kadın ve çocukların sığınaklara erişimlerinde çeşitli zorluklar ve ayrımcılıklar olduğu görülmektedir.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmaları İzleme Raporu’nda (2016: 33-35); Türkiye’de sığınaklara kabuller konusunda yaşanan ayrımcılıklara detaylı şekilde yer verilmiştir. Yaşanan ayrımcılıklardan en önemlisi sığınaklara 12 yaşından büyük oğlan⁸ çocuklarının alınmaması konusudur. Kadın Konukevleri Yönetmeliği’nin 13. maddesi’nde, “Şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan bütün kadınlar ve beraberindeki çocukları hiçbir ayırım yapılmadan konukevine kabul edilir” denilmektedir. Ancak yönetmelikteki aynı madde, 12 yaşından büyük oğlan çocuğu ya da engelli çocuğu olan kadınların sığınaklara kabul edilemeyeceğini belirtmektedir. İlgili Yönetmelik’te “12 yaşından büyük erkek çocuğu olan kadınlar ile engelli çocuğu bulunan kadınlar ise, can güvenliği riski olmamak kaydıyla, talep edilmesi ve gerekli olduğuna dair sosyal inceleme raporuna istinaden, ŞÖNİM tarafından uygun görülmesi halinde, kira ve iâşesi karşılanmak üzere bağımsız bir ev kiralanmak suretiyle barındırılması yoluna

⁸ Bu çalışmanın tamamında yasal mevzuatlarda geçen “erkek çocuk” ifadesi yerine oğlan çocuk ifadesi bilinçli şekilde tercih edilmiştir. Kadın ve erkek kavramı yetişkin bireyler için kullanılıyor iken, kadın çocuk denmediği gibi erkek çocuk da denmemelidir. Kız çocuğun bu anlamda karşılığı oğlan çocuktur. Oğlan çocuklara “erkeklik” üzerinden atıfta bulunmak cinsiyet normlarını pekiştiren dilin bir parçasıdır.

gidilir” ifadesi bulunmasına rağmen bu uygulamanın pratikte hayata geçmediği, oğlan çocuklarının genellikle yurtlara yönlendirildiği, kadınların çocuklarından ayrılmak istemedikleri için şiddet ortamına geri döndükleri bilinmektedir. Ayrıca bu maddedeki “güvenlik riski olmaksızın” ifadesi de oldukça sorunludur. Çünkü sığınağa ihtiyaç duyan kadınların büyük bölümünün zaten güvenlik riski de bulunmaktadır. Bu ifade sığınak başvurusu yapan ve 12 yaşından büyük oğlan çocuğu olan kadınların büyük bölümünü dışarıda bırakmakta ve genellikle kadınların çocuklarından ayrılmak istememesi nedeniyle şiddet ortamında kalması ile sonuçlanmaktadır.

Buna benzer olarak yine Yönetmelik’te 60 yaşından büyük kadınların devlet sığınaklarına kabul edilmemekte olduğunu belirtilmektedir. Bunların yanı sıra sığınak kabullerinde doğrudan engel bulunmayan engelli, ruh sağlığı bozukluğu olan, lezbiyen-biseksüel-trans kadınlar bu alanlardaki sosyal desteklerin yetersizliği ve olumsuz yaklaşımlar nedeniyle birçok kere ayrımcılığa maruz bırakılmakta ve zorluklar yaşamaktadırlar. Yönetmelikte 60 yaşın üzerindeki kadınlar, akıl ve ruh sağlığının bozuk olduğu gözlemlenen veya zihinsel engelli kadınların ise uygun sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilmesi hükmü bulunmasına rağmen, bu kuruluşlara yerleşim için verilen sürenin 2 yıla kadar uzayabilmesi ve merkezlerin adreslerinin açık olmasından dolayı can güvenliği riski yaratması gibi problemler de bulunmaktadır.

Sığınak kabullerinde ayrımcılığa maruz bırakılan bir diğer grup da mülteci⁹ kadınlardır. Özellikle ikamet izni ya da kimliği olmayan kadınların Bakanlık bünyesindeki sığınaklara alınmasındaki engeller, ayrıca mülteci kadınların ikamet izni aldıkları yerler dışında sığınak talebinde bulunduklarında karşılaştıkları dirençler, mülteci oldukları için sığınak ihtiyacının “barınak” ihtiyacı olarak değerlendirilmesi, şiddete dair kanıt isteme ya da şikayete zorlama, başvurular esnasında tercüman

⁹ Cenevre’de 1951 tarihinde imzalanmış “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmesi”ne taraf olan Türkiye’ye Avrupa dışından göç eden kişiler mülteci statüsünde kabul edilmemektedir. Yasal statülerinden bağımsız olarak; Suriye, İran, Afganistan ve diğer ülkelerde yerinden edilerek Türkiye’ye sığınan kadınların uluslararası hukuk uyarınca hakları olduğunu hatırlatma amacıyla mülteci kavramı kullanılması bilerek tercih edilmiştir.

eksikliğinden dolayı kadınların kendilerini ifade edememeleri ve yaşadıkları diğer ayrımcı tutumlar mülteci kadınların durumlarını daha da karmaşık bir hale getirmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2018: 17).

2.5.4. Kolluk Birimlerinde Karşılaşılan Kötü Uygulamalar

Hali hazırda taraf olunan İstanbul Sözleşmesi, yürürlükte olan 6284 sayılı Kanun ve Kadın Konukevleri Yönetmeliği; kolluk birimlerine şiddete maruz kalan kadın ve çocukların sığınak taleplerinin alınması ve güvenli biçimde sığınaklara yerleştirilmeleri için sorumluluk yüklemiştir.

İstanbul Sözleşmesi'nin 50. maddesinde; “Sorumlu kolluk kuvvetleri, bu Sözleşme kapsamına giren bütün şiddet biçimlerinin önlenmesi ve bunlara karşı koruma sağlanması için, önleyici operasyonel tedbirlerin alınması ve delillerin toplanması da dahil, anında ve gerektiği gibi müdahale etmelerini sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alır” ifadesi yer almaktadır. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin “İhbar ve Şikayet” bölümünde ise kolluk güçlerinin görevleri; “Kolluk, kendisine yapılan ihbar veya şikayet üzerine genel hükümler doğrultusunda gerekli işlemleri yapar. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Kanun kapsamında almış olduğu koruyucu ve önleyici tedbirleri onaylamak üzere tedbirin niteliğine göre mülki amire veya hakime sunar. Kolluk, kendisine intikal eden her olay hakkında gecikmeksizin en seri vasıtalarla ŞÖNİM'e bilgi verir” ifadesi geçmektedir. Sığınakların işleyişine ilişkin Kadın Konukevleri Yönetmeliği'nin 11. maddesi'nde de; “Sığınağa kabulünü isteyen kadınlar İl Müdürlüğü'ne, ŞÖNİM'e, benzeri görevleri yapan kamu kurum ve kuruluşlarının ilgili yönlendirici birimlerine veya kolluğa başvurabilirler” denilmektedir. 12. maddede ise; “Mülki amir, aile mahkemesi hakimi veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amirinin kararı üzerine ŞÖNİM tarafından İlk Kabul Birimi'ne veya konukevine kabul edilir” denilmektedir.

Yapılan çalışmalarda kadınların şiddete maruz bırakıldıktan sonra şikayette bulunmak ya da sığınak talebi için genellikle kolluk birimlerini tercih ettikleri bilinmektedir. 7-

24 çalışan ve yerelde erişebilirliği bulunan Kadın Danışma ya da Dayanışma Merkezleri'nin olmayışı, ŞÖNİM'lerin esasen 7/24 çalışmıyor oluşu ve konumları da kolluk birimlerine sıkça başvurulmasının nedenlerindendir. Bu anlamda kadınların genellikle şiddete maruz bırakıldıktan sonra ilk bilgi aldıkları ve temas ettikleri yerler kolluk birimleri olduğu düşünüldüğünde kadınların burada yaşadığı deneyim kritik bir önem taşımaktadır. Ancak kolluk birimlerine başvuran kadınların deneyimleri ve anlatıları kolluk birimlerinde yaşadıkları kötü muamelelerin sıklıkla başlarına geldiğini göstermektedir. Özellikle kadın örgütleri tarafından kadınlardan alınan veriler yıllar içerisinde kadınların en fazla kötü uygulamaya maruz kaldıkları birimlerin kolluk birimleri olduğu göstermiştir. Bu raporlarda kolluk birimlerinin birçok konuda kötü uygulamalarına yer verilmiş, ancak bu çalışmanın odağı sığınaklar olduğu için daha çok sığınak taleplerini ilgilendiren kısımlara bu bölümde detaylıca yer verilmiştir.

Mor Çatı'nın 6284 Sayılı Kanun Uygulamaları İzleme Raporu'na göre (2014); bazı emniyet görevlilerinin arabuluculuk yapmaya, kadını şiddete maruz bırakıldığı yere dönmeye ikna etmeye çalıştığı ve kadının ifadesini almadığını görülmüştür. Mor Çatı'ya başvuran kadınların deneyimlerinden yola çıkılarak yapılan izlemelerde (2016:48-74), birçok kurumun 6248 sayılı Kanun'da tanımlanan yetki ve sorumluluklarını çoğu zaman şiddete maruz kalan kadın ve çocukların yararına kullanmadıkları ve kanun uygulamasında sıklıkla sorunlar yaşandığı görülmektedir. Kadınlar, kolluk güçlerine başvurduklarında yaşadıkları başlıca sorunlar olarak; kolluk güçlerinin hiçbir işlem yapmamaları, kadınlara şikayetçi olmamaları için baskı veya arabuluculuk yapmaları, hakları ile ilgili bilgi aktarmamaları, yargılayıcı ve aşağılayıcı davranmaları aktarılmıştır. Benzer şekilde Mor Çatı Türkiye'de Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmaları İzleme Raporu'na göre (2016: 51-52); 6284 sayılı Kanun Yönetmeliği'nin 7. maddesi'nin 3. bendi'nde "Korunan kişi ve beraberindeki çocukların hayati tehlikesinin bulunması halinde konukevi, İlk Kabul Birimi veya diğer tesislere güvenli bir şekilde yerleştirilmesine kolluk tarafından refakat edilir. ŞÖNİM tarafından il içi ve il dışı nakillerde ulaşım için araç tahsis edilir ve ulaşım giderleri ile korunan kişinin zorunlu giderleri karşılanır" düzenlemesi yer almaktadır.

Bu düzenlemeye rağmen uygulamada ŞÖNİM'in her olayda araç tahsis edemediği ve yeterli sayıda araç ve personelinin bulunmadığı görülmüştür. ŞÖNİM'in bu yetersizliği ise kadın ve çocukların sığınağa yerleşmek için saatlerce karakolda beklemek zorunda kalmalarına neden olmuş ve yine Yönetmelik'te yer alan kolluk güçlerinin refakat desteğinin de birçok kadına verilememesine neden olmuştur. Raporda kollukla ilgili vurgulanan bir diğer problem ise şiddet uygulayan erkeklerin sığınakta kalan kadınları araması durumuyla ilgilidir. Şiddet uygulayan erkekler, sığınakta kalan kadınları bulmaya çalıştıklarında genellikle karakola ve jandarma komutanlığına başvurumaktadırlar. Bu anlamda kolluk birimlerinin ısrarla Mor Çatı Dayanışma Merkezi'nden telefon ve resmi yazı yoluyla bilgi almaya çalışması, sığınağa giden kadınlar için kayıp ilanı verildiğinde kadınları ifadeye çağırarak “sorgulamaları” ve yakınlarına bilgi vermeleri gibi problemler yaşanmaktadır.

Güncel verilere bakıldığında da yaşanan problemlerin benzer şekilde devam ettiği görülmüştür. 2018'de Mor Çatı Dayanışma Merkezi'ne başvuran kadınların paylaştıkları deneyimlere göre; kadından yana olmayan uygulamalar en fazla kolluk kuvvetlerinde görülmüştür. Bu kötü uygulamalar; akut müdahalede bulunmama, 6284 kararlarının hayata geçirmeme, 6284 kararını yanlış uygulama, göz korkutma, hakaret veya aşağılama, eksik ya da yanlış bilgi verme, şikayeti ya da talebi işleme almama, caydırıcı bilgi verme, süreci uzatma veya hiçbir işlem yapmama gibi uygulamalar olarak sıralanmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2018). Benzer şekilde Ankara Kadın Dayanışma Vakfı'nın Danışma Merkezi'ne ulaşan başvurularda kolluk tarafından; kadınlara eksik bilgi verme, onları ve şikayetlerini ciddiye almama ve yargılama gibi davranışların sürdüğünü görülmektedir. Kolluk çalışanlarının kadınlara; “olayı abartıyorsunuz, burada sesiniz böyle çıkıyorsa kim bilir evde neler yapmışsınızdır?”, “sığınma falan talep etmeyin, sığınma yerlerini iyi bir şey sanmayın, siz evinize gidin, biz sizi koruruz”, “bir hafta sonra dönersin, boşver”, “oraya geldiğimizde vazgeçecekseniz hiç gelmeyelim” gibi ifadeler kullandığı belirtilmiştir.

2.5.5. ŞÖNİM ve İlk Kabul Birimleri'nin Yapısal Sorunları ve Olumsuz

Uygulamalar

Sığınaklarla ilgili güncel problem alanlarından bir diğeri de ŞÖNİM ve İlk Kabul Birimleriyle ilgili yaşanmaktadır. Bu birimlerin hem yapısal sorunlarına hem de kadınların bu birimlerde karşılaştıkları kötü uygulamalara detaylıca değinilecektir. 6284 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi üzerinden oldukça fazla zaman geçmesine karşın, ŞÖNİM'ler halen yeterli sayıya ulaşmamıştır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın verilerine göre; Ekim 2018 itibariyle 76 ilde ŞÖNİM bulunmaktadır. ŞÖNİM'lerin özellikle metropol illerde sadece 1 tane olmasının yeterli hizmet sunamayacağı dikkate alınmalıdır. Yüksel-Kaptanoğlu, 2018: 144) Ek olarak ŞÖNİM'lerin çalışma biçimi de işlevine uygun hale gelememiştir. Özellikle personel yetersizliği, çalışan personelin yaklaşımı gibi güncel sorun alanları; ŞÖNİM'lerin uluslararası ve ulusal mevzuatlarda yer alan ilkeler kapsamında destek veremediğini ortaya koymaktadır. ŞÖNİM'ler mevcut halleriyle, şiddetten uzaklaşmak isteyen kadınların ihtiyaçlarını karşılayamayan, yeterli uzman personeli olmayan ve erişilebilirlik sorunları olan merkezlerdir. İlgili Yönetmelik'te "tek kapı sistemi" denilmesine rağmen sığınak desteği almak isteyen kadınlar "güvenlik" gerekçesiyle öncelikle kolluk kuvvetlerine yönlendirilmektedirler. Kadınlar ŞÖNİM'i 24 saat arayabilseler de her zaman destek alabilecekleri bir uzman olmadığı için aslında desteğin 7/24 verilemediği görülmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 21).

Yapılan diğer bir izleme çalışmasında; Mor Çatı'ya başvuran kadınların paylaştıkları deneyimler, ŞÖNİM personelinin kadınları yanlış ya da eksik bilgilendirdiklerini göstermektedir. Örneğin bir kadın, ŞÖNİM'i aradığında sığınaktayken dışarı çıkamayacağı, çalışamayacağı gibi bilgiler verildiği için sığınağa gitmekten vazgeçtiğini paylaşmıştır. Ayrıca ŞÖNİM personelinin sığınak ve ekonomik destek dışındaki desteklere ilişkin bilgi sahibi olmaması ve kadınları yönlendirmemesi, kadınların en sık karşılaştığı zorluklar arasındadır. ŞÖNİM, sığınak talebinde bulunan kadınları genellikle karakola, ekonomik ihtiyaçları olan kadınlar ise AÇSHB'nin çocuk hizmetlerine ya da mülki amirliklere bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma

Vakıfları'na (SYDV) yönlendirmektedir. Mülki amirliklerin de konuyla ilgili yeterli bilgi ve donanımına sahip olmadıkları, İstanbul'da ve diğer birçok ilde belediyelere bağlı sığınakların, kadınları kendi inisiyatifleriyle sığınağa kabul edemedikleri, sadece ŞÖNİM'ler üzerinden kabul edebildikleri görülmüştür (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016: 29).

Kadınlarla sığınaklar üzerine yapılan çalışmalarda dikkat çeken bir diğer önemli konu ise İlk Kabul Birimleri'nin zorlayıcı koşulları ve çalışanların kadından yana olmayan yaklaşımları olmuştur. 2015 yılı Kadına Yönelik Şiddet Araştırması'nda görüşme yapılan kadınların İlk Kabul Birimleri ile ilgili eleştirileri fiziki şartları ve görevli personelin bazılarının olumsuz davranışları hakkındadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2015). Mor Çatı'nın İzleme Raporu'nda (2016: 31); AÇSHB'ye yapılan bilgi edinme başvurusunun yanıtına göre; İstanbul'da 40'ar kapasiteli 2 adet İlk Kabul Birimi bulunmaktadır. Buna karşın Mor Çatı'ya başvuran kadınlar her bir birimde yaklaşık 100-150 kadın ve çocuğun kaldığını paylaşmışlardır. Mor Çatı'ya başvuran kadınların İlk Kabul Birimleri'ne ilişkin dile getirdikleri sorunların büyük bir bölümü kapasitenin çok üzerinde kabul yapıldığı için kalabalıktan kaynaklanmaktadır. Bu anlamda yaşanan problemler; çocuklar için ayrı yatak olmaması, aşırı gürültü nedeniyle diyalog kurmanın dahi imkansız olması, hijyen, sağlık ve beslenme sorunları olarak belirtilmiştir. İlk Kabul Birimleri'nde yaşanan bir diğer sıkıntı ise Yönetmelik'te "2 haftaya kadar" şeklinde sınırlandırılan geçici kalma süresinin uzamasıdır. İlk Kabul Birimleri'nde kalmış olan kadınlardan bazıları 1 aydan fazla bir süre kalıcı bir sığınağa nakledilmeyi beklediklerini paylaşmışlardır. Kalma süresi uzadıkça açığa çıkan bir diğer sorun da, bu birimlerde sosyal desteklerin yeterli şekilde sağlanamaması olarak öne çıkmıştır. Bu noktada özellikle çocukların gizli okul kaydının yapılması gibi bürokratik işlemlerin aksadığı öğrenilmiştir. Bu konuda öne çıkan bir diğer problem ise İlk Kabul Birimleri'ndeki zorlayıcı kural ve uygulamalar olmuştur. Bu anlamda kadınlar; telefonlarına el konulduğunu ve sadece belli saatlerde telefonla görüşmelerine izin verildiğini belirtmişlerdir. İlk Kabul Birimleri'nin kadınlar tarafından "toplama merkezi" olarak tanımlanması dikkat çekmiştir. Bu tanımlı çalışanların da kullandığını ileten kadınlardan bazıları, bu birimlerin aslında

kadınların sığınakta kalmalarını engellemeye yönelik “geri gönderme merkezleri” olduğunu düşündüklerini paylaşmışlardır. Ayrıca İlk Kabul Birimleri’nin fiziksel koşullarının zorluğu ve çalışanların olumsuz davranışları nedeniyle birçok kadının kendini çaresiz hissederek şiddete maruz bırakıldıkları ortamlara geri döndükleri görülmüştür. İlk Kabul Birimleri ve ŞÖNİM’e bağlı sığınaklardaki zorlayıcı kural ve çalışan kişilerin yaklaşımından doğru kadınların paylaştıkları kötü uygulamalara ilgili bölümlerde detaylıca yer verilecektir.

2.5.6. Sığınaklarda Zorlayıcı Kurallar ve Denetim

Kadınlarla yapılan birçok çalışma; sığınakta denetleyici ve sert kuralların kadınları çok zorladığını, şiddet yaşadıkları ortamın adeta bir benzeri haline geldiğini ve onları çoğu zaman sığınaktan şiddet ortamına geri dönmeye ittiğini göstermektedir. Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nda (2015) sığınaklarla ilgili şikayetler; zaten kendilerine baskı uygulanan bir ortamdan gelen kadınların, kendilerini tekrar baskıcı koşullar içinde bulmalarından kaynaklanmaktadır. Kadınlar bu anlamda sığınakların sıkı kurallarından rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca görüşülen kadınlardan bir tanesi kalan kadınların sığınaklara gelen araştırmacılara gerçek düşüncelerini söylemediklerini çünkü sığınaktan çıkarılmaktan korktuklarını anlatmıştır. Bu anlamda kadınlarla sığınak deneyimleri üzerine yapılacak çalışmaların sığınak içerisindeyken yapılmasının ne derece gerçekçi sonuçlar vereceği sorgulanmalıdır. Sığınakta kalan kadınlarla yapılmış başka bir çalışmada; sığınaktan memnun olmadığını ifade eden kadınların %25’i sığınığın anlamını “kapalı cezaevi” olarak tanımlamaktadır (Sallan-Gül, 2011).

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın “Kadın Sığınmaevi Modelleri Türkiye ve Çeşitli Ülke Uygulamaları” yayınında da (2010) sığınaklarda cezaevine benzer uygulamalardan söz edilmektedir. Sığınak içerisinde güvenlik görevlisi veya polis bulundurmak, sığınığın içini kamera ile izlemek gibi uygulamalar şiddet ortamında var olan denetim ve kontrolün devamı niteliğinde olmakta ve kadınların kendilerini cezaevinde kalıyormuş gibi hissetmelerine yol açmaktadır. Aynı zamanda bu tür uygulamalar kadınlara birbirleri için risk oluşturdukları mesajını verdiğinden kadınlar

arasında dayanışma hissinin oluşmasını da zorlaştırmaktadır. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın Türkiye'de Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmaları İzleme Raporu'nda da benzer olarak kadınların güvenlik gerekçesiyle cep telefonlarına el konulması, giriş-çıkış saatleriyle ilgili katı ve uygun olmayan kuralların belirlenmesi insan haklarına aykırı uygulamalar olarak tanımlamıştır. Mor Çatı'ya başvuran kadınlar, cep telefonu ve internet kullanımında kısıtlamaların olmasının ve sığınak giriş-çıkış saatlerinin mesai saatleri ile uyumlu olmamasının iş bulmalarını ve sığınaktan sonra bir hayat kurmaları için gerekli diğer işlerini yapmalarını zorlaştırdığını paylaşmışlardır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016). Bu sebeple, kadınların iletişim araçlarına erişiminin ve sığınağa giriş çıkışlarının esnek olması, kadınların sosyal bir bağlamda yeni bir yaşam kurmaları ve hayatlarının kontrolünü ellerine almaları açısından son derece önemlidir. Yine sığınaklarla kalmış kadınlarla yapılan bir başka çalışmada; 10 kadından 7 tanesi "Sığınaktaki kuralların yerinde ve gerekli olduğunu düşünüyorum" ifadesine katılmadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca yine kurallarla ilgili olarak ankette yer alan "Sığınaktaki bazı kural ve uygulamaların onur kırıcı olduğunu düşünüyorum" ifadesine 10 kadından 7'si katılmıştır (Soydinç, 2018).

Dünyada sığınakta kalan kadınlarla yapılan çalışmalar da bu verileri desteklemektedir. Kuralları gerçekçi olmayan, cezalandırıcı ve sıkı olan sığınaklarda kalan kadınlar sığınak deneyimlerine dair daha az memnuniyet ve daha çok problem dile getirmektedir (Akt. Gregory ve diğ., 2017: 3; Soydinç, 2018). Kurallar her ne kadar güvenliği sağlamak ve sakın bir yaşam ortamı yaratmak da olsa, bu kurallar güçlenmeyi amaçlayan ilkelere zarar vermekte ve bu yaklaşım ile çelişmektedir (Nichols, 2011; Soydinç, 2018). Yine sığınak kurallarının ve çalışanların yaklaşımlarının kadınlar üzerindeki etkisini araştıran uluslararası bir çalışmaya göre; sığınaklarda sıkı kurallar ve sert yaklaşımlar kadınların kendi seçimlerini yapabilmelerini, kendi kararlarını alabilmelerini ve sosyal destek kanallarına erişimlerini engellemekte ve kendi hayatları üzerindeki güç ve kontrol duygularını sınırlandırmaktadır (Gregory ve diğ., 2017; Soydinç, 2018). Benzer bir çalışmaya göre; kadınların kurallardan en çok giriş-çıkış saati kısıtlamaları, sokağa çıkma yasağı, çocukların disiplini ve sığınağın gündelik işleri ile ilgili kurallara uymakta

zorlandıkları belirtilmiştir. Bazı kadınlar bu uygulamaların kendilerine şiddet ilişkisinde yaşadıkları baskıyı, bunalmışlık halini ve endişeyi yeniden hissettirdiğini belirtmişlerdir (Lyon ve diğ., 2008; Soydinç, 2018: 45).

Bütün bu nedenlerle sığınaklarda güvenliği sağlamanın yolu kadınları baskı, denetim ve kontrol altına alan uygulamalar değildir. Bu tür durumlar şiddet yaşayan kadınların güçlenmesinin aksine sığınakları onların şiddet yaşadıkları ortamın bir benzeri haline dönüştürmektedir. Kadınlarla ve çocuklarla yapılan güvenlik planları, sığınağın gizlilik ve güvenliğinin sorumluluğunun hep birlikte alınması için yapılacak çalışmalarla sığınakların güvenliği bir “cezaevi” ortamı yaratmadan sağlanabilmektedir. Bu konuya çalışmanın önerilere dair bölümünde detaylıca yer verilecektir.

2.5.7. Sığınak Çalışanlarının Olumsuz Yaklaşımı ve Hiyerarşi

Sığındaki kurallar kadar sığınak çalışanlarının yaklaşımları da kadınların ve çocukları sığınak deneyimini ve sığınak sonrası yaşamını belirleyici niteliktedir. Ancak sığınaklar ve sığınaklarla ilgili birimlerde kadınların yaşadığı bir çok olumsuz deneyim bulunmaktadır. Ayrıca bu anlamda sığınak uygulamalarına dair bir standarttan bahsetmek mümkün değildir. Kadınlara sağlanan destekler ve bu desteklerin sunulmasındaki yaklaşım ilden ile ve o birimlerde çalışanların yaklaşımlarına bağlı olarak değişebilmektedir.

Önceki bölümlerde de yer verildiği üzere; sığınakların kadınların güçlenmesi ve özgürleşmesi üzerine kurulan bir yaklaşım ile yürütülmesi gerekmektedir (Goodman ve diğ., 2016; McGirr ve Sullivan, 2017). Bu yaklaşımın en önemli ilkelerinden biri kadınların kendi ihtiyaçlarını, hedefleri ve bu hedeflere nasıl ulaşabileceklerini kendilerinin belirlemelerine izin vermek ve destek olmaktır (Cattaneo ve Goodman, 2015; Kasturirangan, 2008). Ancak sığınaklarda kalan kadınlar, çalışanların kimi zaman onların kendi kararlarını almalarına ve gündelik hayatlarını kendilerinin planlamasına mücade etmediği görüşündedir (Akt. Itzhaky ve Ben Porat, 2005: 40; Soydinç, 2018). Oysa sığınak çalışmasında çalışanların rolü kadınlara sorunlarını

çözebilmeleri için tavsiye vermek değildir. Hiç kimse kadınların kendi içinde bulunduğu durumu onlardan iyi bilemezler. Kadınlar kendi cevaplarına sahiptirler ve çalışanların rolü kadınların bu cevapları bulmasında onlara sadece destek olmaktadır. Kadınların şiddet döngüsünün içerisindeyken bu cevapları bulmakta zorlandıkları noktada ise çalışmacının rolü olabildiğince alternatiflerini kadınlara göstermek olmalıdır (Murray, 1988:82). Ancak yapılan çalışmalar; sığınaklarda çalışanların feminist yaklaşıma sahip olmadığı noktada yargılayıcı, suçlayıcı, müdahale edici ya da kadınlara yukarıdan tavsiyeler veren tutumlara sahip olduklarını, bu tutumların da kadınların sığınak deneyimlerini ve buna bağlı olarak güçlenme süreçlerini olumsuz etkilediği yönündedir.

2015 yılında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı KSGM tarafından desteklenen, Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nda; sığınakta kalan kadınların rahatsızlık hissettikleri bazı durumlar sığınak çalışanlarının sert tutumlarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca sığınakların hepsinde bu tutumların değiştiği ve kişisel inisiyatiflere göre çalışan yaklaşımlarının da farklılaştığı ifade edilmiştir. Yapılan bir izleme çalışmasında da benzer olarak; İlk Kabul Birimleri ve ŞÖNİM’e bağlı sığınaklarda karşılaşılan kötü uygulamaların başında; kadınların hakları ve faydalanabilecekleri mekanizmalar konusunda bilgilendirilmemesi, onlarla caydırıcı ve yanlış bilgilerin paylaşılması, sığınak ve diğer uzman desteklerine ilişkin taleplerin darp raporu veya 6284 tedbir kararı olmadığı için kabul edilmemesi, kadınların eve dönmeye veya şiddet uygulayan kocalarıyla barışmaya zorlanması şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca kadınlara “böyle insanlarla neden evleniyorsunuz?”, “size anneniz bile bakmıyor biz mi bakacağız?” gibi ifadeler kullanıldığı görülmüştür (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 34-35).

Sığınakta kalan kadınların güncel deneyimleri de benzer sorunlara işaret etmektedir. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı 2018 yılı faaliyet raporuna göre; sığınak çalışanlarının kötü uygulama ve yaklaşımlarına dair deneyimler kadınlar tarafından paylaşılmaya devam edilmiştir. Sığınakta kadınların çalışmasına izin verilmemesi, telefon

görüşmelerinin ve dışarıya çıkmanın kısıtlanması, kadınlarla şiddet uygulayan arasında arabuluculuk yapılması, hakaret ve aşağılamaya dair örnekler paylaşılmıştır. Sığınakta kalmış olan kadınlarla yapılan güncel bir başka çalışmada da kadınların benzer deneyimleri dikkat çekmiştir. Bu çalışma kapsamında “Sığınak Değerlendirme Anketi”ne katılan 10 kadından 5 tanesi “Sığınak çalışanlarının söyledikleri bazı sözler benim maruz bırakıldığım şiddetle ilgili kendimi suçlamama neden oldu” ifadesine; 10 kadından 7 tanesi “Sığınakta kalırken denetlenmiş hissediyordum” ifadesine; 10 kadından 8 tanesi; “Sığınakta kendimi çalışanlar tarafından kontrol ediliyormuş gibi hissettim” ifadesine; 10 kadından 7’si ise “Sığınakta personel ve kalan kadınlar arasında bir hiyerarşi olduğunu düşünüyorum” ifadesine katılım göstermişlerdir (Soydinç, 2018). Kadına yönelik şiddet; kadınların ayrımcılık ve eşitsizlik kaynaklı denetim ve kontrolünün bir aracıdır. Bu nedenle eşit ilişki, şiddetsiz bir ortam için vazgeçilmez bir ilkedir. Sığınağa gelen kadınların kendilerini şiddetten uzak hissedebilmesi, sığınakta kalan ve çalışan kişilerle eşit ilişki kurabileceği bir yapıda mümkündür. Şiddet uygulayanın yaptığı gibi sığınakta çalışanların da kendilerini üstün, ayrıcalıklı, söz ve yetki sahibi görmeleri son derece sakıncalıdır. Sığınakta kalanlar ve çalışanlar arasında, çalışanlar arasında ve kadınlar arasında hiyerarşi yaratılması ve bunun pekiştirilmesi halinde, sığınakların kadınlar için yeni bir şiddet ortamına dönüşmesi riski bulunmaktadır (Tosun ve Öztürk 2010; Soydinç, 2018: 46). Bunun önünde geçebilecek çalışmalara öneriler bölümünde detaylıca yer verilecektir.

Dünyada da kadınların sığınak deneyimleri üzerine yapılan bir çalışmaya göre; sığınaklarda çalışan kişilerin kadına yönelik şiddetle ilgili toplumsal cinsiyet yaklaşımları olmadığı, sığınakların güçlendirici yaklaşımdan uzak olduğu, sığınakların 7-24 hizmet vermediği, erkek çalışanların olduğunu ve özellikle bu çalışanların toplumsal cinsiyet yaklaşımları olmadığı için kadınlara desteklemedikleri hatta mağdur suçlayıcı şekilde davrandıkları kadınlar tarafından ortaya konmuştur (Lyon ve diğ., 2008; Soydinç, 2018: 52). Sığınaklarda kalan kadınların anlatılarına dayanan başka bir çalışmada da; birçok sığınanın kuralları ve personelin yaklaşımı nedeniyle kadınların hali hazırda kaçmış oldukları kontrol ve baskı ortamının bir tekrarı haline geldiği ve kadınların sığınaklarda sıklıkla kontrol ve denetlenmeye

maruz bırakıldıkları görülmüştür (Akt. Gengler, 2012: 501-502). Sığınak çalışanları feminist yaklaşımı benimsemediği takdirde kadınlar için hatta onlar “adına” kendi sosyal ve ahlaki normları çerçevesinde bir güçlenme planı çizmekte ve kadınların kendi koşullarını, durumlarını ve iradesini yok sayarak bu çerçeveyi onlara dayatabilmektedir. Sığınaklarda çalışanların yargılayıcı ve suçlayıcı tutumları kalan kadınların yeniden “mağdur” edildikleri bir süreci tekrar etmektedir (Martin, 2005).

2.5.8. Sığınaklarda Zorlayıcı Fiziksel Koşullar ve Ortak Yaşam Sorunları

ŞÖNİM’lere İlk Kabul Birimleri’nde yoğun talebe karşılık kapasite yetersizliği, uzman destek hizmetlerinin verilmemesi ve kalabalıktan ötürü toplu yaşam konusunda ortaya çıkan sorunlar olduğu bir önceki bölümde detaylıca tartışılmıştır. Yapılan çalışmalar aynı sorunların ŞÖNİM’lere bağlı sığınaklarda da yaşandığını göstermektedir. Bu durum sığınaklarda kalan kadınların ve çocukların yaşam alanlarını daraltmakta ve gündelik yaşamı oldukça zorlaştırmaktadır.

Toplu yaşamın kendisi başlı başına çalışma gerektiren bir durumdur. Sığınakta kadın ve çocuklarla yürütülen bireysel çalışma kadar; toplu yaşamı kolaylaştıracak ve dayanışmayı destekleyecek çalışmaların da yürütülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde sığınaklarda toplu yaşam sorunları, çatışmalar, krizler ve kaotik bir gündelik yaşam olması kaçınılmaz hale gelmektedir. Buna paralel olarak bu konu sığınaklarda kalmış olan kadınlarla yapılan çalışmalardan kadınlar tarafından da sıkça dile getirilmiştir. Örneğin; sığınaklarda toplu yaşam nedeniyle ortaya çıkabilecek sorunlara çalışanların müdahale etmemesi ve şiddetsiz iletişim yöntemlerinin kullanılmasına dair hiçbir çalışma yapılmaması sonucunda 2 kadın sığınaktaki diğer kadınlar ve personel tarafından ayrımcılığa ve kötü muameleye maruz bırakıldıklarını ve sığınaktan ayrılmak zorunda kaldıklarını aktarmışlardır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017). Yapılan başka bir çalışmada da benzer olarak sığınaklarda kalmaya yönelik olumsuz değerlendirmeler; çok sayıda insanla bir arada yaşamının getirdiği uyum güçlükleri, hareket alanının dar olması, yaşamlarının kısıtlanması ve diğer kadınların şiddet öykülerinden etkilenme şeklinde sıralanmış ve bazı kadınların sığınakta kalan kadınlar arasında hiyerarşik bir yapılanmanın varlığından ve bu hiyerarşik ilişkilerden

kaynaklanan çatışmalardan rahatsız olduğunu belirtmesi dikkat çekmiştir (Tortamış, 2009; Soydinç, 2018: 49).

Sığınaklarla ilgili fiziksel koşullar kapsamında ele alınması gereken bir diğer konu da sığınaktaki fiziksel güvenlik önlemlerinin kadınlar üzerindeki etkileridir. Sığınakta kadın ve çocukların can güvenliği elbette ki birincil önem taşımaktadır. Ancak yürütülen eksik sosyal çalışma ya da çalışan yetersizliği nedeniyle sağlanamayan güvenliğin kadınları cezaevinde hissettirecek fiziksel önlemlerle alınması onları olumsuz etkilemektedir. Yapılan güncel bir çalışmaya katılmış olan 10 kadından 7 tanesi “Sığınağın fiziksel koşulları (demir kapı, kilit, parmaklık vb.) nedeniyle kendimi baskı altında hissettim” ifadesine katıldıklarını belirtmişlerdir (Soydinç, 2018). Bu konunun detaylarına öneriler bölümünde detaylıca yer verilecektir.

2.5.9. Sığınak Çalışmasında Yetersiz Sosyal Çalışma ve Sosyal Destek

Alanda yapılan çalışmalara göre sığınaklarda kadınların güçlendirici ve destekleyici sosyal çalışmanın bütüncül, kadın odaklı ve yeterli sağlanmaması kadınların şiddet sonrası güçlenme sürecini olumsuz etkilemekte, kadınların sığınaklardan çıkıp şiddet ortamına ya da şiddet riski bulunan başka ortamlara gitme riskini artırmaktadır. Bu anlamda kadınlarla sığınaklarda çok yönlü bir sosyal çalışmanın kadından yana bir yaklaşımla yürütülmesi çok önemlidir. Bunun detaylarına öneriler bölümünde yer verilecektir.

Kadın Konukevleri Yönetmeliği’nin 19. maddesinde de, sığınaklarda verilecek hizmetler; “güvenlik, danışmanlık, yönlendirme, psikolojik, hukuki ve tıbbi destek, geçici maddi yardım, iş bulma konusunda destek, kreş, mesleki eğitim kursu, grup çalışmaları, çocuklar için burs ve sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetler” şeklinde sıralanmaktadır. Ancak yapılan çalışmalar sığınaklarda ve sığınaklarla ilgili olan diğer birimlerde kadınların ve varsa çocuklarının sosyal desteklere yeterince erişemediklerini göstermektedir.

Türkiye’de yapılan bir araştırmaya göre; katılan kadınların yarısı sosyal çalışmacının kendileriyle görüşmelerini “mesleki yardım” olarak algılamakta, diğer yarısı ise bu görüşmeleri “kendilerini ve kurumu denetlemek ve düzeni sağlama amaçlı” olduğunu hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu durumun kalan kadının meslek elemanlarını kendilerinin üstünde hiyerarşik bir durumda olan, düzeni sağlayan bir bekçi ya da polis gibi algılamasına sebep olabileceği düşünülmüştür. Ayrıca kadınların bu görüşmeleri bir “yardım” olarak algılaması da yine hiyerarşik ilişkilenecek bir sorundur ve sığınakların esas politikasına aykırıdır. Aynı araştırmada kadınların sığınakta yetersiz buldukları konular; sığınanın fiziksel koşulları, yemekler, ev, iş, sağlık konularındaki ihtiyaçların karşılanması, çocuklara sunulan hizmetler, personel azlığı, sosyal aktiviteler şeklinde sıralanmıştır (Yıldırım, 1998).

Mor Çatı’nın İzleme Raporu’na göre de benzer şekilde; Yönetmelik’te geçen hizmetlere erişim ilgili uygulamada problemler bulunmaktadır. Bu nedenle şiddetsiz hayat için alternatifler üretmekte zorlanan kadınlar şiddet ortamına geri dönmek zorunda bırakılmaktadırlar. Raporda kadınlar tarafından ifade edilen sorunlardan bazıları; düzenli görüşmelerin yapılmaması, psikologların sosyal çalışmayı yürütmesi ve bundan başka bir psikoterapi desteğinin sunulmaması, yapılan sosyal çalışmanın kadının ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olmaması, iş bulma konusunda gerekli danışmanlık ve yönlendirmenin yapılmaması, çocuklarla ilgili bir sosyal çalışma yürütülmemesi, çocukların okula kaydettirilmemesi ya da gizli kayıt süreçlerinin takip edilmemesi, özellikle 3 yaşından küçük çocuklar için kreş desteğinin sağlanmaması şeklinde sıralanmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016). Yine bu destekler açısından da her sığınakta farklı uygulamaların olması ve destek hizmetlerinin de bir standardının olmaması, her kadının ve çocuğun eşit şekilde desteklere erişiminin önünde engel oluşturmaktadır. Bu bilgilere paralel olarak güncel bir çalışmada da 10 kadından 7’si özellikle sığınaktan ayrıldıktan sonraki hayatlarını planlamak için yeterince destek alamadıklarını belirtmişlerdir (Soydinç, 2018).

2.5.10. Sığınak Çıkış Süreci Planlamasının ve Sığınak Sonrası Desteklerin

Yetersizliği

Sığınakta kalan kadın ve çocuklarla yürütülen çalışmalar kadar, kadınların sığınaktan ayrılma sürecinin planlanması ve sığınak sonrası destekler de kadınların bağımsız hayatlarını kurmalarında kritik önem taşımaktadır. Sığınak çıkış sürecinin planlanmaması ve sığınak sonrası desteklerin yetersizliği kadınların bağımsız hayatlarını kurmalarına ya da bu hayatlarını sürdürmelerinin önüne büyük bir engel teşkil etmektedir. Sığınakta kalan kadınların deneyimleri sığınaklarda çıkış sürecinin planlanması ve sığınak sonrası desteklerin yetersizliğini göstermektedir. Ayrıca alanda yapılan araştırmaların çoğu kadınların sığınak deneyimine odaklanmış, sığınak sonrası süreçlerinin analizine yer verilmemiştir. Bu nedenler kadınların sığınaktan ayrılma ya da sığınak sonrasında neler yaşadıklarına dair yaşadıkları süreçler kadın örgütlerinin dayanışma merkezlerine başvuran kadınlar üzerinden öğrenilebilmektedir.

Kadın Konukevleri Yönetmeliği'ne göre kadınlar Bakanlığa ve belediyelere bağlı sığınaklarda 3-6 ay arası kalabilmekte; ancak gerekli durumlarda bu süre uzatılarak 1 yıla kadar çıkarılabilmektedir. Bu noktada karşılaşılan esas problem; bu sürenin kadınlarla birlikte hedefli sosyal çalışmayla belirlenmemesi ve bu süre dolana kadar yürütülen sosyal çalışmanın yetersizliğidir. Bu durumla ilgili verilere bir önceki bölümde yer verilmiştir. Kadınlarla sığınakta yeterli bir sosyal çalışma yürütülmediği takdirde kalış süresi 1 yıla kadar uzatılsa bile bu kalışın “gün doldurmak”tan öteye gitmesi beklenemez. Bu noktada problemlili olan bir diğer konu da kadınların ve çocukların sığınak sonrası desteklenmeleri için etkili mekanizmaların ve yeterli sosyal politikaların bulunmamasıdır. Kadınlar için bağımsız hayat kurmalarının önündeki en büyük engeller ücretsiz kreş, ucuz ve güvenceli bir konut ve emeğinin karşılığını alabileceği bir işe erişimin önündeki engeller olarak sıralanabilir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017).

Son yıllarda kadınların çocukları için kreş desteklerinde erişimlerinin önündeki engeller giderek artmaktadır. Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk

Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik'in (2015) 50. maddesinde; "Sığınakta kalan veya sığındıktan ayrılan kadınların çocukları, bakım hizmetlerinden ücretsiz yararlanma hakkına sahiptirler" ifadesi bulunmaktadır. Ancak bu Yönetmelik'te daha önce %5 olan kontenjan %3'e düşürülmüştür. Bu durum 34 çocuktan az kapasitesi olan özel kreş, gündüz bakımevi ve çocuk kulüplerinin yasal olarak ücretsiz kontenjan ayırma yükümlülüğünü de ortadan kaldırmıştır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017:6). Buna ek olarak 2007-2008 yılında 497 olan kamu kreşi sayısının 2015-2016 döneminde 56'ya düşmüş olması, kadınların iş hayatına katılımının teşvik edilmediği gibi engellendiğinin en önemli göstergelerinden biri olarak görülmektedir¹⁰ (Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi, 2017). Ayrıca kadınlar kreş desteklerine yönlendirildiğinde bu desteğin kendilerine sağlanması ile ilgili keyfi uygulamalar olduğu görülmektedir. Bazı sosyal hizmet birimleri kadınların iş araması için bile kreş desteğine ihtiyacı olduğunu göz ardı ederek; kreş desteğinin sağlanmasından önce kadınların işe girmesi gerektiğini ya da kreş desteği için ev incelemesinin şart olduğunu belirtmektedir. Oysa sığınakta kalan bir kadına gizlilik nedeniyle ev incelemesi yapılamamakta ve sığınakta kalan kadının zaten incelenebilecek bir eve çıkması için kreş desteğine erişmesi gerekmektedir.

Kadınların sığınak sonrası yaşamlarını kurmalarının ve sürdürebilmelerinin önündeki bir diğer engel ise güvenceli bir işe erişimlerinde yaşadıkları zorluklardır. Kadınları istihdam etmek amacıyla ŞÖNİM ve İŞKUR arasında bir protokol bulunmasına rağmen, iş piyasasındaki cinsiyet eşitsizliğine dair bütüncül politikalar olmadığından kadınlar geçimlerini sağlayacakları güvenceli işleri bulmakta zorlanmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 30). Ayrıca kadınlar iş bulabilse dahi buldukları işlerden elde ettikleri gelir özellikle çocukları olması halinde yeterli olmamaktadır. AÇSHB tarafından çocuklar için kadınlara sağlanan Sosyal Ekonomik Destek (SED) yardımı bulunmaktadır. Ancak bu destekler kadınlar sigortalı işe girdiğinde kesilmektedir. Bu nedenle kadınlar güvencesiz ve sigortasız işlerde çalışmaya mecbur bırakılmaktadırlar.

¹⁰ <http://www.keig.org/cocuk-bakimi-devlet-eliyle-kadinlara-yuklenemez/>

Kadınların ve varsa çocuklarının şiddetten uzaklaşarak yeni bir yaşam kurabilmesinin önündeki bir diğer büyük engel de barınma meselesidir. Kadınların sığınaktan ayrıldıktan sonra düşük miktarda kira ödeyebilecekleri güvenli geçiş evlerinin ve sosyal konutların olması gerekmektedir. Avrupa’da örnekleri bulunan bu çalışmalara iyi örnekler bölümünde detaylıca yer verilecektir. Türkiye’de bu tür modeller ve sosyal politikalar bulunmadığından kadınlar kendi evlerini tutsalar bile hayatlarını sürdürmekte zorlanmaktadırlar. Bu anlamda İlçe Belediyeler Sosyal Yardım Müdürlükleri; Mülki Amirlikler ya da Valilikler ise Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları üzerinden kadınlara kira yardımı ya da tek seferlik maddi desteklerde bulunabilmektedirler. Ancak bu destekler özellikle çocuklu kadınların hayatlarını sürdürmesinde yeterli olmamaktadır. Ayrıca aynı SED yardımında olduğu gibi sigortalı çalışan kadınlar bu desteklerden faydalanamamaktadır.

Ayrıca kadınların sığınaktan ayrıldıktan sonra da eve çıktığı yerdeki sosyal hizmet birimi ya da danışma merkezinden ilk süreçte ihtiyaç duydukları sosyal, hukuki, psikolojik destekleri almaya devam edebilmesi de büyük önem taşımaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 30-31). Aksi takdirde kadınlar sığınak sonrası yaşamlarını kurarken karşılaştıkları zorluklarla mücadele etmekte yalnız bırakılmaktadırlar. Bu da kadınları yeniden şiddet yaşadıkları ya da yaşama riski bulunan ortamlara geri dönmeye zorlamaktadır. Bu noktada da yine kadın odaklı çalışan Kadın Danışma/Dayanışma Merkezleri’nin sayısal azlığı bir problem alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

2.5.11. Dünyada ve Türkiye’de Sığınaklarla İlgili Güncel Politik Tartışmalar

Hem Dünyada hem de Türkiye’de sığınakların işlevi, işleyişi, çalışma biçimi, yaklaşımları ve buna bağlı sosyal politikalarla ilgili güncel tartışmalar bulunmaktadır. Bu bölümde Dünyada ve Türkiye’deki tartışmaların ortaklaştığı ve farklılaştığı noktalara ayrı ayrı yer verilecektir.

Dünyada sığınaklarla ilgili güncel tartışmalar; özellikle sığınakların çıkış noktasındaki politik işlevinde yaşanan kaymalar sonucu “feminist örgütlülük” anlayışından ya “hayırseverlik” üzerinden ya da “profesyonellik” üzerinden daha bürokratik ve kurumsal yapılara dönüştüğü yönündedir. Zaman içerisinde sığınaklar; kadına yönelik şiddeti feminist bakış açısıyla analiz eden kurumlardan, şiddeti daha kişisel analizlere dayanan dar bir çerçevede değerlendiren ve “profesyonel” pratiğe dayanan kurumlara dönüşmüşlerdir. Bu yaklaşım şiddet meselesini politik bağlamından çok kişisel dinamikler açısından ele almakta ve şiddete maruz bırakılan bütün kadınların profesyonel terapi ya da danışmanlığa ihtiyacı olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu kurumların amacı kadınların güçlenmesinden çok onları “tedavi etmeye” yönelik olmaktadır. Özellikle kadın örgütlerine yönelik finansal baskılar ve kurumsal anlamda çalışmanın ne kadar etkin olduğuna dair sorgulamalar bu bürokratikleşme, apolitikleşme ve kadına yönelik şiddet problemini kişiselleştirerek politik zemininden uzaklaştırarak daha “klinik” çalışmalar yürütülmesine yol açmaktadır. Sonuç olarak devletin bu kurumları kendi sistemine dahil etmeye çalışması, sığınakların bu “profesyonel” dönüşümüne zemin hazırlamıştır (Murray, 1988:77- 78). Feminist hareket sıklıkla taleplerini yinelese de güncel sığınak çalışmalarında çalışanların uzun süreli toplumsal değişimler yerine kısa dönemli kişisel değişimlere odaklandıkları görülmektedir. Bu yaklaşımın sığınak talebinde bulunan kadınlarla yürütülen çalışmalara da ciddi anlamda etkisi olduğu görülmüştür (Gengler, 2012: 501). “Güçlenme” konsepti feminist olmayan bir çalışma içerisinde amacının aksine “toksik” bir etkiye sahip olabilmektedir. Güçlenme konsepti çalışan “profesyoneller” tarafından kadına dayatıldığında; daha güçlü ve her şeyin en iyisini bilen bir “uzman” ile güçlenmeye çalışan daha “güçsüz” bir grup arasında bir iktidar ilişkisine biçimine dönüşebilmektedir (Cruikshank 1999). Yani ironik bir biçimde güçlenme konsepti bir kontrol etme aracı olarak kullanılabilir. Sığınağa gelen kadınların hepsinin mutlaka terapötik (psikolojik tedaviyle ilgili) müdahalelere ihtiyacı olduğunun var sayılması ve kimi zaman sadece şiddetten uzak ve güvenli bir alanda kalmaya ihtiyacı olan kadınlara isteğine bakmaksızın şart koşulan müdahale yöntemleri de aslında onları kontrol etmeye yönelik politik bir tutuma dönüşebilir (Liebow 1993; McKim 2008).

Büyük ölçüde Avrupa’da sığınaklarla ilgili gündemde olan güncel tartışmalardan bir diğeri ise; sığınakların kiliseler, yerel yönetimler ya devlet tarafından finanse edildiği durumlarda yine politik anlamda dönüşüme uğramalarıdır. Bağımsız olmayan sığınma ve bu yapılar tarafından açılmış olan sığınaklar; bağlı oldukları devletin ya da kurumun politikasına uymak zorunda olduklarından, sığınakların kadınların güçlenmesi ve özgürleşmesi odaklı politik işlevi üstlenmekte bağımsız sığınaklara oranla yetersiz kalmaktadır. Örneğin bu sığınaklarda, devletin kadınlara yönelik şiddetin sürmesine yol açan rolünün irdelenmesi ve bu konuda kamuoyunu bilinçlendirici çalışmalar yapılması engellenmektedir (İlkkaracan,1996). Buna benzer olarak kiliseler tarafından fonlanan ya da yürütülen sığınaklar da hayır kurumu yaklaşımı ile çalışıp kadına yönelik şiddetle ilgili politik tutumların içerisinde yer almamaktadır. Ayrıca Avrupa’da kadın örgütleri tarafından yürütülen sığınakların bile büyük bir bölümünün devlet ya da yerel yönetimlerin finansal kaynaklarıyla yürütülmektedir.

Kadın örgütlerinin feminist yaklaşımlarla sürdürdüğü sığınak ve dayanışma merkezi faaliyetlerine devlet kurumları tarafından destek verilmesi, feminizmin bu kurumlara etki edebildiğinin ve feminist hareketin devletle etkili bir işbirliği geliştirildiğinin göstergesi olarak yorumlanabilmektedir. Ancak devletlerin İsveç, Avusturya, Almanya gibi ülkelerde kadın örgütlenmelerine düzenli fon sağlanmış olması, bu örgütlerin üzerinde hiçbir kontrolün bulunmadığı ya da hiçbir zorluk yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Bu şekilde çalışmalarını yürüten kadın örgütlerinden alınan bilgilere göre; 2008’de yaşanan ekonomik krizde ilk kısıtlanan harcamaların kadınlara sağlanan fonlar olduğu bilinmektedir. Bu nedenle Avrupa’daki kadın örgütleri de devletten aldıkları finansal desteklerin tartışmasını yürütmektedirler. Örneğin İsveç’te bulunan çatı örgütü Roks; finansal kaynağının vatandaşların devlete ödediği vergiler olmasının bağımsızlıklarını sağladığını ve özel kuruluşlardan alınacak maddi desteğin bağımsızlıklarına zarar verebileceğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Viyana Aile İçi Şiddete Karşı Müdahale Merkezi ise, kadına yönelik şiddetle mücadelede başarılı olabilmek için devletin politikalarını oluştururken kadın örgütlenmelerinin bu alandaki uzmanlığının kabul edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 14-15). Almanya’da da kadın sığınakları kamusal yapılara bağlıdır ve

finansal destek alabilmek için kadınların tüm özel verilerinin yetkililere sunulması beklenmektedir. Ayrıca Almanya’da sığınakların finansal desteği konusunda yasal bir düzenleme olmadığı ve bu desteğin her eyalet için siyasi iradeye bağlı olduğu koşullar altında kadınlar ve çocuklar için bağımsız bir sığınağı idame ettirmek güçtür ve sığınakların finansal sürdürülebilirliği tehlike altındadır (Schlichting, 2016: 16-20).

Dünyadaki güncel sığınak tartışmaları sığınakların devlet kaynaklı finansal yapılarına bağlı olarak kurumsallaşması, bürokratikleşmesi ve feminist politikadan kayarak profesyonelleşip daha “klinik” çalışmalara evrilmesiyle; Türkiye’deki güncel tartışmaların zemini daha farklıdır.

Türkiye’de sığınak sayılarının yetersizliği feminist hareketin her zaman gündeminde olmuştur. Ancak bağımsız sığınakların bakanlık ya da belediye finansmanı ile yürütülmesi Avrupa’nın aksine, Türkiye’de yaygın bir model olamamıştır. Bakanlık ve belediyeler kendi finansal kaynaklarını bağımsız işleyecek ve daha özerk bir yapıya sahip olacak sığınaklara ayırmayı öncelememişlerdir. Özellikle belediyeler, yerlerinde yaşayan ve şiddete maruz bırakılmış kadınlara “hizmet götürülmesi” gerektiğinden yola çıkarak; kendi bünyelerinde sığınaklar açmayı ve işletmeyi tercih etmişlerdir (Yıldırım,1998). Ancak bu durumda da belediyelerin finansal destekle kalmayıp tamamen işleyişine hakim oldukları sığınakların belediyenin bağlı olduğu siyasi görüşe göre yönlendirilebileceği endişesi ortaya çıkmaktadır. Özetle Türkiye’de kadın örgütlerinin kamu kurumları tarafından finansal anlamda desteklenmesinin riskleri; verilen maddi desteğin bağımsız ve feminist politikalar uygulanması önünde engel oluşturması ve kısıtlamaları da beraberinde getirmesidir. Ayrıca seçimle gelen yerel yönetimlerinde meydana gelen değişimler ise verilen desteğin sürekliliği önünde engel oluşturabilir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 14-15).

Türkiye’deki sığınakların yasal statüleri, işleyişi ve dayandığı sosyal politikalar da bir diğer güncel tartışma konusudur. Türkiye’de sığınakların neredeyse tümü hali hazırda bürokratik bir yapı içine kurulmuşlardır. Türkiye’de şu anda bağımsız bir kadın örgütüne bağlı çalışan tek sığınak Mor Çatı’nın sığınağıdır ve güncel durumda

Türkiye’de sığınakların neredeyse tümü Bakanlık ve Belediyelere aittir. Kamuya bağlı sığınakların da feminist modelden ciddi şekilde ayrışan bir yaklaşıma ve işleyişe sahip oldukları görülmektedir. Kamuya bağlı sığınakların feminist modelden temel farkı; bu sığınaklarda kadınlarla dayanışma fikri yerine, kadınların “devlete sığınması” fikrinin hakim olmasıdır. Devlete bağlı sığınaklar hem çalışanlar hem de kalanlar açısından büyük ölçüde; “kadınlara ailenin sahip çıkmadığında devletin sahip çıktığı yerler” olarak anlaşılmaktadır. Dolayısıyla sığınaklar bir sosyal hak ya da vatandaşlık hakkı gibi değil, daha çok hayırseverlik bağlamında görülmektedir. Sığınakta kadını güçlendiren veya aile olmadığı noktada kendilerini eksik hissetmelerinin önüne geçecek bir çalışma yürütülmediği takdirde, kadınlar sığınaklarda yine aynı güçsüzlük ve eksiklik duygusuyla kalmaya devam etmektedirler (Ekal, 2016: 20-23). Bu durum da devlet bünyesindeki sığınakların hiyerarşik yapısını en net biçimde ortaya koyan noktalardan bir tanesidir. Öte yandan bu anlayış, kadınların sahip çıkılması gereken güçsüz kişiler olarak algılanması durumunu da yeniden üretmektedir. Bu noktada sığınaklarda kadınlara sağlanan destekler onlara “bahşedilen”, sağlanamayan destekler ya da kötü uygulamalar da devletin “yetemediği” durumlar olarak sunulmaktadır. Bunun yanı sıra özellikle son yıllarda daha da yükselen bir eğilim olarak; güncel devlet politikalarının “aile” kurumunun korunması üzerine kurulması sosyal politikalara da doğrudan yansımıştır. Aile kurumu; kadını ikincilleştiren, özel alana hapseden, emeğini sömüren sistemin devamını sağlamak için kurgulanmış ve bu sistemin kadınlara uyguladığı tüm şiddet “ailenin korunması” adına altında romantize edilmektedir. Devlet politikaları böyle iken; devlet tarafından yürütülen sığınak çalışmaları da kadının bağımsızlaşması ve özgürleşmesini samimiyetle önceleyen bir yaklaşıma sahip olması beklenemez. Sığınaklar özelinden genel anlamda sosyal politikalara baktığımızda; Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğinin sürekli bir devlet politikası haline getirilmemiş olması, kamu kurumlarının yetki ve sorumluluklarını yerine getirmiyor olması, var olan yasaların uygulamasındaki eksiklikler kadına yönelik şiddetle mücadele alanında önemli sorunlar alanları olarak sıralanmaktadır. Kadına yönelik şiddet alanında bilgi ve deneyimi olan kadın örgütlerinin görmezden gelinmesi, marjinalize edilmesi ya da kapatılması, kadına yönelik şiddetle mücadeleye

yeterli bütçe ayrılmaması yine bu alandaki mücadeleyi zayıflatmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 19).

2.6. Hukuki Mekanizmalar Açısından Sığınaklarla İlgili Güncel

Tartışmalar ve Problemler

Kadına yönelik şiddetle mücadelede ulusal ve uluslararası temel hukuki araçlara daha önceki bölümlerde yer verilmiştir. Bu bölümde ise ilgili hukuki mekanizmalara dair güncel eleştiri ve tartışmalar sığınaklar özelinde ele alınmıştır. Bu anlamda; CEDAW Komitesi'nin Türkiye'nin 7. Dönem Raporuna dair görüşlerine, Türkiye CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu'nun gölge raporuna, İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu gölge raporuna, İstanbul Sözleşmesi İzleme Komitesi (GREVIO) raporuna ve 6284 sayılı kanun'un uygulanmasına dair izleme çalışmalarına sığınaklar özelinde yer verilmiştir.

2.6.1. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi

Sözleşmesi (CEDAW)

Türkiye'nin 1985 yılından bu yana taraf olduğu Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) 18. maddesi uyarınca; taraf devletler her 4 yılda bir sözleşmenin yükümlülüklerine dair gelişmeleri CEDAW Komitesine sunmakla yükümlüdür. Bu anlamda Türkiye'nin CEDAW Komitesi'ne sunduğu son rapor, 2014 yılında hazırlanmış olan 7. dönemsel rapordur. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (O zamanki adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı) ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından hazırlanan raporda; sığınak sayılarının arttığı, İlk Kabul Birimleri'nin sayısının artacağı ve sığınak ve sığınaklara bağlı birimlerdeki personelin kadına yönelik şiddet ve cinsiyet eşitliği ile ilgili eğitim aldığı belirtilmiştir. (KSGM, 2014) CEDAW Komitesi ise, Türkiye'nin 7. dönem raporuna dair nihai görüşlerini Temmuz 2016'da yayınlamıştır. Bu raporda Kadınlara Karşı Cinsiyete Dayalı Şiddet bölümünde sığınaklarla ilgili de yorumlar yer almaktadır. İlgili maddede; sığınakların sayısının yetersiz olması,

sığınaklarda hak ihlali içeren aramalar yapılması, kadınların cep telefonlarına el konması, giriş-çıkış saatlerinin kısıtlanması ve sıklıkla kadınların şiddet uygulayan kişilerin yanına geri gönderilmesi veya çocuklarını bırakmaya zorlanması gibi problemler vurgulanmıştır. Özellikle mülteci, sığınmacı ve insan ticaretine maruz kalmış kadınların erişimine açık ve onlara destek sunacak sığınakların yetersizliğine dikkat çekilmiştir (CEDAW Komitesi, 2016)

Türkiye CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu'nun (Türkiye'de çalışan 13 bağımsız kadın ve LGBTİ+ Örgütü) CEDAW Komitesi'ne sunduğu 7. periyodik dönem gölge raporunun “Şiddet” başlığında ise (2016: 21-28), sığınaklar ve ilgili birimlerle ilgili eleştirilere yer verilmiştir. Burada da diğer eleştirilere benzer olarak; ŞÖNİM’lerin söz verildiği gibi “tek kapı” sistemine uygun ve 7-24 çalışmadığı, personel yetersizliği ve iş yükü, kadın odaklı olmayan yaklaşımlar, kamuya bağlı sığınak sayısının yetersizliği, İlk Kabul Birimleri’nde kalabalık koşullar ve kadınların haklarına aykırı kural ve uygulamalara dikkat çekilmiştir. Ayrıca Türkiye’de sığınaklardan ayrılıp şiddet ortamına geri dönen kadın sayısına dikkat çekilmiş ve Türkiye hükümetinin sığınaklar için kullandığı “konukevi” terimine de eleştiri yapılmıştır.

2.6.2. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla

Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

Bu sözleşme imzalayan taraflara aynı zamanda sözleşmenin yükümlülüklerini izleme anlamında da bir sorumluluk vermektedir. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) birbiriyle ilişki içinde olan iki ayrı yapı tarafından izlenmektedir. İstanbul Sözleşmesi; bağımsız uzmanlardan oluşan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu (GREVIO) ve Taraflar Komitesi olarak adlandırılan ve İstanbul Sözleşmesi’ne Taraf Devletlerin temsilcilerinden oluşan siyasi yapı tarafından izlenmektedir. GREVIO Sözleşme’nin taraf devletler tarafından nasıl uygulandığını izlemekte; Taraflar Komitesi ise GREVIO raporlarının takibini yapmakta ve ilgili taraf devletlere tavsiyelerde bulunmaktadır. GREVIO’nun

Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'ne ilişkin uygulamasını değerlendirme süreci 2017'nin başında başlamış ve değerlendirme raporu 15 Ekim 2018'de yayımlanmıştır. (Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Eğitim ve Araştırma Merkezi, 2018)

Ancak GREVIO raporu yayınlanmadan önce bu izleme sürecine katkı sağlamak amacıyla Türkiye'deki kadın örgütlerinin işbirliği ile kapsamlı bir gölge rapor hazırlanmıştır. Rapor; kadına yönelik şiddet ve Sözleşme'nin uygulanmasındaki eksik ve yanlışlara ilişkin önemli hususları özetlemek için 8 sivil toplum örgütü tarafından yazılmış, İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu üyesi 81 kadın ve LGBTİ+ örgütü tarafından imzalanmış ve Eylül 2017'de yayınlanmıştır. Bu raporun yalnızca sığınaklarla ilgili kısmına detaylıca yer verilecektir.

Bu gölge raporda da diğer bölümdeki eleştirilere paralel olarak; 12 yaş üstü oğlan çocuklarının, 60 yaş üzeri kadınların, psikiyatrik durumu olan kadınların, mülteci kadınların, trans ve lezbiyen kadınların sığınaklara kabulde ve sosyal destekler erişimde yaşadıkları sorunlara değinilmiştir. Bu raporda detaylı olarak LBTİ+'ların sığınaklarda ve ilgili birimlerde karşılaştıkları ayrımcılık ve kötü muameleye de detaylıca değinilmiştir. Lezbiyen kadınların sığınaklarda cinsel yönelimlerine saklamak zorunda bırakıldıkları, LBTİ+'ların cinsel kimliklerini ve yönelimlerini açıklamadıkları durumlarda bile giyimleri, dış görünüşleri, hal ve tavırları bahane edilerek ayrımcılığa ve hem sığınak personelinden hem de sığınakta kalan diğer kadınlar tarafından kötü muameleye maruz bırakıldıkları belirtilmiştir. Ek olarak; LBTİ+'ların sığınakta kalan diğer kadınlar tarafından dışlandıkları veya aşağılandıkları durumlarda sığınak personelinin kadınlara destek olmadığı, sığınakta birlikte yaşam, şiddetsizlik ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine yönelik ayrımcılığın önlenmesi üzerine çalışma yapmak yerine, onları sığınak düzenini bozmakla suçlayarak sığıntan ayrılmaya zorladıkları ifade edilmiştir. Ayrıca bazı illerde trans kadınların sığınağa kabul edilirken seks işçiliği yapmayacağına dair yazılı beyan vermeye zorlandıkları belirtilmiştir. Bunun yanı sıra raporda; İlk Kabul Birimlerindeki kalış süreleri ve bu sürede kadınlarla yeterli çalışmanın yapılmaması, Belediye ve Bakanlığa bağlı sığınak sayılarının yetersizliği, şiddete maruz kalan

kadınlarla çalışma konusunda yeterli donanıma sahip olmayan hemşire, güvenlik görevlisi, temizlik elemanı, bakım elemanından kötü muamele, yetersiz sosyal çalışma, sığınaklarda meslek elemanı ile görüşmeden aylarca kalan kadınların yaşadıkları sorunlar ve cep telefonlarına el konulması, sıkı giriş çıkış saatleri gibi katı kurallara değinilmiştir. Son olarak raporda sosyal çalışmanın İstanbul Sözleşmesi'nin 18. maddesinde belirtilen genel yükümlülükleri karşılayacak nitelikte yapılamazken kısıtlı finansal kaynağın “moral desteği vermeleri için” düzenli olarak (İstanbul'da haftada 2 kez) din görevlilerinin sığınaklara gitmesine ayrılması eleştirilmiştir. Bu raporda geçen önerilere ilgili bölümde yer verilecektir.

Ekim 2018'de yayınlanan GREVIO raporunda da kadına yönelik şiddetle ilgili tüm çalışmaların ve birimlerin değerlendirilmesine kapsamlı şekilde yer vermiştir. Bu araştırmanın konusu sığınaklar olduğu için raporların yalnızca sığınaklarla ilgili kısmı burada yer alacaktır. GREVIO izleme raporunun 23. maddesi'nde “Konukevleri” bölümünde sığınaklarla ilgili görüşlere yer verilmiştir. Bu raporda sığınak sayısının 2016 yılına göre artış göstermiş olması olumlu karşılanmış, ancak ihtiyacın analiz edilerek bütçelemenin de ilgili şekilde düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca Türkiye'de Belediye Kanunu'nda yer alan 100.000 ve üzeri nüfusu bulunan her belediyenin bir sığınak açma yükümlülüğünü hatırlatan GREVIO; bugüne kadar bu nüfus düzeyindeki 201 belediyeden yalnızca 32'sinin bu gerekliliğe uyduğunu söyleyerek bunun takibini önermiştir. Ayrıca yine yerel yönetimlerin; sığınaklarda sunulan destek standartlarını iyileştirip kadınların sığınaktan ayrıldıktan sonra da yeterli destek almasını sağlamasını belirterek, Türkiye'nin mevcut Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Ulusal Eylem Planı: 2016-2020 (KSGM, 2016) kapsamındaki hedeflerine de atıfta bulunmuştur. Sivil Toplum Kuruluşlarına ve kadın örgütlerine ait sığınakların açılmasına destek olunması gerektiği de bu STK'ların alanda uzmanlıkları üzerinden faydalı olacağı belirtilmiştir. Raporda eleştirilen bir diğer konu şiddete maruz bırakılan kadınların İlk Kabul Birimleri'nden sığınaklara nakil için 15 gün ve daha uzun sürelerle bekletilmesi halidir. Bu bekleme süresinin şiddete maruz kalan kadınlarla ilgili uzun bir süre olduğuna dikkat çekilmiş, bu durumlarda sığınaklara kısa sürede erişim sağlanması gerektiği önerilmiştir.

Yine bu raporda da; önceki bölümde dikkat çekilmiş olan 12 yaşından büyük oğlan çocukların, 60 yaşın üzerindeki kadınların, akıl ve ruh sağlığının bozuk olduğu gözlemlenen veya zihinsel engelli kadınların sığınaklara alınmamasının Sözleşme'nin 4. maddesi, 3. fıkrasında belirtilen ayrımcılık yapılmaması ilkesi ile çeliştiği belirtilmiş ve bu anlamda uzman sığınak modellerinin geliştirilmesi önerilmiştir. Raporda yine önceki bölümde değinilen sığınaklarda katı kurallar ve denetim meselesine de değinilmiştir. Kadın örgütlerinin gölge raporunda iletilen “kadınların hareket ve iletişim özgürlüğünü etkileyen katı sığınak kurallarına” ilişkin (katı giriş-çıkış saatleri veya sığınmaktan ayrılma yasağı gibi) endişeler dile getirilmiştir. Sığınakta kalan tüm kadınların güvenliğini sağlamayı ve toplu yaşam gereksinimlerine yanıt vermeyi amaçlayan kuralların kadınların haklarını ve gözetecek şekilde düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Raporda belirtilen son konu ise; sığınakta kalan kadınların gizliliğinin kurumlar arası zayıf koordinasyon nedeniyle ifşa olmasından dolayı ortaya çıkan güvenlik sorunları ve sığınaklarda kalan kadınların destek hizmetlerine (danışmanlık, maddi destek, eğitim, barınma, iş bulma vb.) yetersiz erişimleridir. Rapordaki önerilere bu çalışmanın öneriler bölümünde yer verilecektir.

2.6.3. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine

Dair Kanun

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair yasa Türkiye’de özellikle hukuk alanında çalışan feministlerin ve kadın örgütlerinin büyük çabası sonucunda kadına yönelik şiddetle mücadele alanında elde edilmiş ulusal boyuttaki en önemli hukuki kazanımlardandır. Ancak yasa çıkalı 7 sene geçmiş olmasına rağmen halen hukuksal ve kurumsal altyapı sorunları devam etmekte ve yasanın uygulayıcılarının bilgi eksiklikleri ya da kötü uygulamalarından dolayı kadınlar büyük problemlerle karşılaşmaktadır. Bu bölümde öncelikle 6284 sayılı Kanun’un uygulanmasındaki genel problemlere kısaca yer verildikten sonra yine ağırlıklı olarak sığınaklar özelinde yaşanan sorunlara değinilecektir.

Kanunun uygulanması konusunda yaşanan sorunlardan bir tanesi yasanın yürürlüğe girdiği ilk yıllarda sıklıkla 6 ay süreli verilen tedbir kararlarının git gide kısalması ve 1-3 ay gibi sürelerle verilmesidir. Bu durumun da kadınlar için çok zorlayıcı sonuçları olmaktadır. Örneğin; kadınların kimlik bilgilerinin tüm resmi kurumlarda gizlenmesine yönelik verilen tedbirin işleme girmesinin zaten 2 haftayı bulduğu düşünüldüğünde, bu derece kısa tedbir kararları kadınların ve çocuklarının can güvenliği riskini artırmaktadır. Ayrıca karşı tarafa tebliğ edildiği zaman bir anlam ifade eden koruyucu tedbirler bu kadar kısa süreliğine verildiğinde karşı tarafa tebliğ edilene kadar süresi dolmaktadır. Başka bir problem olarak kadın örgütlerinin büyük çabaları ile yasanın en büyük kazanımlarından biri olan şiddete dair delil aranmaması ibaresi ile ilgili yaşanmaktadır. Yasanın uygulanmasında da özellikle geçici velayet gibi bazı tedbir kararları için fiilen delil arandığını bilinmektedir. 6284 sayılı kanunla ilgili uygulamada yaşanan sorunların bir diğeri ise gizlilik kararlarında sıklıkla yaşanmaktadır. Gizlilik tedbirinin ilgili bütün kurumlarca (Nüfus Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu vb.) tarafından işleme alınması gerekmektedir. Ancak bu işlemde çoğu zaman kararın bildirilmesi ile ilgili eksiklikler, sistemsel altyapı sorunları ve gecikmeler yaşanmaktadır. Bu durumda kadınların ve çocukların can güvenliklerini ciddi anlamda riske atmaktadır. (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 51-55)

Kanunu sığınaklar özelinde ele alacak olursak; 6284 sayılı Kanun'un uygulama Yönetmeliği'nde (2013) "konukevi"; "fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik veya sözlü istismara veya şiddete uğrayanların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde şiddet mağdurlarının varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri ve konukevi, sığınmaevi, kadın sığınağı, kadınevi, şefkatevi ve benzeri adlarla açılan yatılı sosyal hizmet kuruluşunu" şeklinde tanımlanmıştır. Aynı yönetmeliğin 7. maddesinde; "Başvuran kadın ve varsa çocuklarına sığınak desteği sağlanması" koruyucu tedbir kararları kapsamı altına alınmıştır. İlgili maddede; "hakkında barınma yeri sağlanmasına karar verilen kişiler, Bakanlığa ait veya Bakanlığın gözetim ve denetimi altında bulunan yerlerde; barınma yerlerinin yetersiz

kaldığı hallerde ise mülki amirin, acele hallerde kolluğun veya Bakanlığın talebi üzerine kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt veya benzeri yerlerde güvenli nakli sağlanıncaya kadar geçici olarak barındırılır.” “Korunan kişi varsa beraberindeki çocukları ile birlikte ŞÖNİM tarafından Bakanlığa bağlı veya Bakanlığın denetimi altında bulunan barınma yerlerine güvenli nakli sağlanıncaya kadar, bedeli ödenerek ve geçici barınmanın sağlandığı yer kolluğu tarafından kişinin güvenliği sağlanarak sosyal tesis, yurt ve benzeri yerlerde geçici olarak barındırılır. Barınma ve iâşe giderleri, ŞÖNİM tarafından ödenir. Korunan kişinin yerleştirildiği yere ilişkin bilgi ŞÖNİM'e bildirilir. ŞÖNİM kişinin talebini de dikkate alarak uygun ilk kabul birimi veya konukevi hizmeti verilecek yeri belirler ve korunan kişinin buraya yerleştirilmesini sağlar.” ve “Korunan kişi ve beraberindeki çocukların hayatı tehlikesinin bulunması halinde konukevi, ilk kabul birimi veya diğer tesislere güvenli bir şekilde yerleştirilmesine kolluk tarafından refakat edilir. ŞÖNİM tarafından il içi ve il dışı nakillerde ulaşım için araç tahsis edilir ve ulaşım giderleri ile korunan kişinin zorunlu giderleri karşılanır.” “Barınma yeri sağlanması tedbirinin kolluk amirince uygulandığı veya korunan kişinin kollukta bulunduğu hallerde, kolluk tarafından kişi ŞÖNİM'e ivedilikle ulaştırılır. Bunun mümkün olmaması halinde barınma ve iâşe giderleri Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak üzere kendisine ve beraberindekilere geçici barınma imkânı, ikinci fıkrada belirtilen şekilde sağlanır.” “Mülki amirin veya kolluk amirinin kararı ile kamu kurum ve kuruluşlarına ait barınma yerlerine getirilen şiddet mağduru, başka herhangi bir karar veya onay aranmaksızın barınma yerine derhal kabul edilir.” “Resen hakkında barınma yeri sağlanması tedbirine karar verilen kişinin barınma yerinde kalmak istememesi halinde aydınlatılmış rızası alınarak kalmak istediği yere ŞÖNİM tarafından ulaştırılır. Kişinin hayatı tehlikesinin bulunması halinde kolluk refakati talep edilir” gibi geniş kapsamlı ifadeler yer almaktadır. Ancak uygulamada özellikle kolluk tarafından kadınların sığınak taleplerinin işleme alınmaması, şiddet uygulayanla arabuluculuk yapılması, sığınakların koşulları ile ilgili kötü söylemlerle kadınların caydırılmaya çalışılması gibi uygulamalara sıkça rastlandığı bilinmektedir. Bu konunun detaylarına güncel eleştiriler bölümünün kolluk birimleri ile ilgili kısmında detaylı şekilde yer verilmiştir.

Ayrıca sığınak kabullerinde bu maddelerin kötü uygulandığı ya da uygulanmadığı en yaygın durumlardan biri de mülteci kadınlarla ilgilidir. Özellikle ikamet izni ya da kimliği olmayan kadınların bakanlık bünyesindeki sığınaklara alınmasındaki engeller, ayrıca mülteci kadınların ikamet izni aldıkları yerler dışında sığınak talebinde bulunduklarında karşılaştıkları dirençler, mülteci oldukları için sığınak ihtiyacının “barınak” ihtiyacı olarak değerlendirilmesi, şiddete dair kanıt isteme ya da şikayete zorlama, başvurular esnasında tercüman eksikliğinden dolayı kadınların kendilerini ifade edememeleri ve yaşadıkları diğer ayrımcı tutumlar mülteci kadınların durumlarını daha da karmaşık bir hale getirmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2018: 17).

Ayrıca bu tedbirlerin uygulanmasıyla ilgili mülki amirliklerde de sorunlar yaşanmaktadır. Bu tedbir kararlarını alabilecek mülki amirliklerde yine bilgi eksiklikleri ya da kadınları caydırıcı uygulamak olduğu görülmektedir. Örneğin; sığınak talebiyle kaymakamlığa başvuran bir kadının ilgili birimlere değil, evrak kayıt birimine yönlendirildiği ve memurlar tarafından sığınakların kötü yerler olduğu, çocuklara uygun olmadığı, çocuğunu düşünüyorsa sığınağa gitmemesi gerektiği gibi telkinlerle başvurmaktan caydırıldığı öğrenilmiştir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 37).

Kanunun uygulanmasında bu anlamda ele alınabilecek bir başka konu da şiddete maruz bırakılan kadınların bu kanundan çoğunlukla; şiddet uygulayanın evden uzaklaştırılması, korunan kişilere yaklaşmaması, kadınlara ve çocuklarına sığınak sağlanması ve gizlilik gibi kararlar çerçevesinde faydalanmalarıdır. Oysa ki Kanun kapsamında bulunan; özellikle kadınların sığınak sonrası hayatlarını sürdürebilmelerinde kritik önemi olan; geçici maddi yardım, tedbir nafakası, psikolojik, mesleki veya hukuki rehberlik hizmeti verilmesi, çocuklar için kreş desteği gibi kadınları güçlendirecek koruyucu tedbirlere aynı ağırlığın verilmediği görülmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 41). Yine bu anlamda mülki amirlikler de 6284 sayılı Kanun’da tanımlanan koruyucu ve ekonomik olarak güçlendirici bir çok tedbiri sağlamakla yükümlü kurumlardır. Ekonomik desteklerin

kadınların güçlenerek hedeflerini gerçekleştirmelerinde hayati önemi olmasına rağmen bu kurumlara yapılan başvuruların sayısının çok düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, kadınların 6284 sayılı Kanun hakkında yeterince bilgilenemedikleri ve mülki amirliklerin sağladıkları destekleri bilmediklerini göstermektedir. Kanun’u bütüncül biçimde uygulamaya yönelik bir yaklaşımın benimsenmesi ve yasal tedbirlerin yanı sıra güçlendirici mekanizmaların ulusal ölçekte görünürlük kazanmasını hedefleyen faaliyetler başvuruların artmasını ve daha çok kadının bu desteklerden faydalanmasını sağlayacaktır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 37-38).

2.7. Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı Sonuç Bildirgesi’nde Öne Çıkan Konular

Türkiye kadın hareketinde çok önemli bir yeri olan Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı; kadına yönelik şiddetle mücadele alanındaki deneyimleri paylaşmak, ortak politikalar belirlemek, örgütler ve kurumlar arasında kalıcı bir iletişim ağı kurmak amacıyla oluşturulmuş bir platformdur. İlki; 1998 yılında Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele eden kadınlara yaptığı çağrıyla 25 Kasım “Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü” gününde İstanbul’da “Kadın Sığınakları I. Kurultayı” adı altında düzenlenmiştir. 2002’de düzenlenen 5. Kurultay’da ise “Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı” ismini almıştır. Yıllar içerisinde değişen ihtiyaçlara göre içeriğini ve yöntemlerini değiştiren bu Kurultay; 1998 yılından itibaren her yıl farklı bir ilde düzenlenmeye devam etmektedir.¹¹ Bu kurultayların sonunda yürütülen tartışmalar ışığında katılan kadınların öneri ve taleplerini somut bir şekilde kamuoyu ile paylaştıkları sonuç bildirgeleri yayınlanmaktadır.

En son 21.si Bodrum Kadın Dayanışma Derneği’nin ev sahipliğinde, 3-5 Kasım 2018 tarihinde “Kadına Yönelik Erkek Şiddeti ile Mücadele Yeni Devlet Politikalarının Neresinde?” başlığı ile gerçekleştirilmiştir. Bu Kurultay’a aralarında kadın ve

¹¹ <http://www.siginaksizbirdunya.org/tr/biz-kimiz/hakkimizda>

LGBTİ+ örgütleri, kamu kurumu ve belediyelerden katılımcıların da olduğu 28 ilden toplam 205 kadın katılmıştır. Son Kurultay'ın sonuç bildirgesinde sığınaklara ve ilgili birimlere dair problem ve önerilere yer verilmiştir. Sonuç bildirgesinde öne çıkan problemlerden biri sığınaklara başvuran kadınlar acil barınma ve şiddetten korunma ihtiyacının devamında en çok ekonomik anlamda güçlenmekte yaşadıkları zorluklar olmuştur. Bu anlamda sosyal yardımların yetersizliği, çocuklu kadınların çalışma hayatına katılımlarını destekleyecek çalışma saatleri ile uyumlu, ücretsiz ve erişilebilir kreşlerin olmaması vurgulanmıştır. Yine diğer bölümlerde olduğu gibi Yönetmelik'te oğlan çocukları için yaş sınırı hakkında hala bir düzenleme yapılmadığından söz edilmiştir. Ayrıca kadınların şiddetsiz bir hayat kurabilmeleri için hayati önem taşıyan sığınak ve dayanışma merkezlerinde çalışan azlığı, çalışma ortamlarının fiziki koşullarının yetersizliği, yapısal standartsızlıklar ve bu anlamda Bakanlığın bütçe dağılımındaki dengesizlik dikkat çekmiştir. Bildiride öne çıkarılan diğer önemli konu ise çoklu ayrımcılığa maruz bırakılan mülteci kadınların sığınak taleplerinde kötü muamelelere maruz kalması ve kadınlardan şiddete ilişkin rapor/belge istenmesi gibi yasaya aykırı bir takım uygulamalarla karşılaşmaları olmuştur. Ayrıca 2016'da ilan edilen OHAL kapsamında yayınlanan KHK'larla kurultay bileşeni olan 7 kadın örgütünün kapatılması ve birçok belediyeye kayyum atanması sonucunda şiddete maruz kalan kadın ve çocukların başvurduğu kadın danışma merkezleri ve sığınaklar kapatılarak yerlerine evlendirme dairesi, dikiş-nakış kursu, güzellik salonu ya da Kuran kursu açıldığı belirtilmiştir. Bildiride öne çıkan önerilere ileriki bölümlerde yer verilecektir.

2.8. Avrupa'dan Feminist Sığınak Modellerine Dair İyi Uygulama

Örnekleri

Bu bölüme kadar Dünyada ve Türkiye'deki sığınakların tarihsel sürecine, güncel çalışmalara ve eleştirilere detaylıca yer verilmiştir. Bu çalışmanın sonunda bir model önerisi yapabilmek için özellikle feminist ilkelerle yürütülen sığınak modellerinin detaylıca tartışılması çok değerlidir. Bu bölüm kadına yönelik şiddet alanında çalışan Avrupa'daki kadın örgütlerinin deneyimlerini detaylı şekilde öğrenme fırsatı sunmuş

olan ve Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın düzenlemiş olduğu 2010'larda Erkek Şiddetine Karşı Kadın Sığınakları, Dayanışma Merkezleri ve Dayanışma Politikaları: Türkiye'den ve Avrupa'dan Deneyim Paylaşımları Konferansı'nın konuşma deşifrelerinden oluşan kitabından (2016) ve Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın; Almanya, İsveç ve Avusturya'daki feminist örgütlere yaptığı çalışma ziyaretinin yayını olan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede “İyi” Uygulamalar (2017) kitabından derlenerek oluşturulmuştur. Bu bölümde kadın örgütlerinin özellikle sığınaklara dair çalışmalarına yer verilmiştir.

2.8.1. Avusturya Örneği

Avusturya'da ilk sığınak 1979 yılında açılmıştır ve halen 760 yatak kapasiteli 30 kadın sığınağı bulunmaktadır. Avusturya'da aynı zamanda danışma merkezleri, cinsel şiddet danışma merkezleri, göçmen kadınlar için dayanışma merkezleri ve acil yardım hatları da bulunmaktadır. Avusturya'daki bu feminist kadın örgütlerinin kadınlarla ve çocuklarla çalışırken temel prensipleri; şiddetin asla bahanesi olamayacağı ve şiddete maruz bırakılan kadının hiçbir biçimde suçlanamayacağı üzerine kuruludur. Ayrıca şiddete maruz bırakılan kişinin kendisi hakkında karar verme hakkına saygı duyulması gerektiği de çalışmanın önemli bir ilkesidir. Avusturya'da bulunan bütün danışma, dayanışma merkezleri, sığınaklar yerel ya da federal resmi makamlar, bağımsız STK'lardır ancak devlet tarafından finanse edilmektedir (Çıtak, 2016: 8-13). Viyana'daki en büyük kadın örgütlerinden biri olan Viyana Kadın Sığınakları Derneği'ne ait 7/24 acil yardım hattı ve danışma merkezi, 4 sığınak ve 52 sığınak sonrası destek evinin giderleri, Viyana Belediyesi Kadın Dairesi tarafından karşılanmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 17). Bu anlamda yaşanan zorluklara sığınaklarla ilgili güncel tartışmalar bölümünde detaylıca yer verilmiştir.

Avusturya'da sığınakların çalışma şekline biraz daha detaylıca baktığımızda; sığınakların adresleri gizlidir ve sığınaklara 7/24 ulaşılabilir. Sığınaklarda personel nöbet sistemiyle çalışmakta ve geceleri bir çalışan bulunmaktadır. 2 sığınak binası engellilerin erişime uygun olduğu için şiddet nedeniyle başvuran engelli kadınlar bu sığınaklara yerleştirilmektedirler. Gerekli durumlarda engelli kadınlara

bakım veren kişi de kadınla birlikte sığınakta kalabilmektedir. Kadınların 14 yaşından büyük oğlan çocukları mevcut 4 sığıntaktan 2 tanesinde kalabilmektedir. Oğlan çocukları için dışarıdan danışmanlık desteğı almaktadırlar. Sığınakta kalan kadınlarla sosyal çalışmacılar tarafından düzenli olarak görüşme yapılmaktadır. Aynı şekilde çocuklarla da çalışma yürütölmektedir. Avusturya’da sığınak çalışmasının bir diğerkritik ve önemli noktası kadınlara sığıntaktan ayrıldıktan sonra destek sunmak için önerilen modellerdir. Derneğin aynı zamanda kadınların sığınak sonrası düşük bir ücret ödeyerek kalabildikleri, “geçiş evleri” olarak adlandırılan 52 tane dairesi bulunmaktadır. Bu evlerde kalırken kadınları desteklemeye devam etmektedirler. Sığıntaktan bu dairelere geçebilmek için Avusturya’da yasal şekilde kalıyor olmak, kirayı ödeyecek gelire sahip olmak, bağımsız şekilde yaşıyor olmak yeterlidir. Bu şartları sağlayan kadınlara okul ve iş gibi durumları göz önünde bulundurularak uygun bir daire verilmektedir. Dairede temel eşyalar bulunmakta, diğerk eşyalar kalanlar kadınlar tarafından sağlanmakta; su, elektrik, gaz gibi enerji kalemleri doğrudan dağıtıcıdan temin edilmektedir. Kalış süresi 1 yıl ile sınırlamış olan bu dairelerde istisnai durumlarda 1 buçuk yıla kadar kalınabilmektedir. 2015 yılında 99 kadın ve 113 çocuğun bu evlerde kaldığı belirtilmiştir. Bu dairelerde kalan kadınlar sıcak şiddet tehdidini atlatmış kadınlar olduğundan kamera gibi güvenlik önlemleri bulunmamaktadır. Çalışanların ofisinin bulunduğu apartman dışındaki dairelere akraba ve arkadaş ziyareti yapılabilir. Kadının boşanma, velayet, babanın görüş hakkı, nafaka ve ceza davaları gibi devam eden süreçleri konusunda dayanışma merkezinden destek olunmaya devam edilmektedir. Ayda 1 yapılan ev ziyaretleri ile kadınların ve çocukların durumları takip edilmekte; buradan sonrası için Viyana Belediyesi’nin sosyal konutları için başvuruda bulunulabilmektedir. Bu anlamda dernek ve belediye arasında bir protokol bulunmaktadır. Sosyal konutlara geçebilmenin şartı ise boşanmış olmak, çocuklarının velayeti ile ilgili hukuki işlemlerin tamamlanmış olması ve Viyana’da en az 2 yıldır kayıtlı olmak olarak belirlenmiştir. Değerlendirmelerinin sonucunda dernek çalışanları kadın adına sosyal konutlara başvurmakta, bu başvurular 2 hafta gibi kısa bir sürede sonuçlanmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 31).

2.8.2. Almanya Örneği

Almanya’da toplam yaklaşık 350 sığınak bulunmaktadır ve bunların 100 tanesi bağımsız kadın sığınağıdır. Bu sığınakların temel ilkeleri; feminist çalışma, kadınların ve çocukların kendi kararlarını alma hakkı, kadından kadına destek, hiyerarşik yapılanmama ve demokratik karar alma mekanizmaları, yargılamadan destek olmak, şiddete dair kanıt sormama ve gizlilik ilkesi olarak sıralanabilmektedir. Güçlenmeye dair yaklaşımları ise; kadınları kendi hedeflerini belirlemeleri ve gerçekleştirebilmeleri için desteklemek ve bu hedefler için gereken kaynaklara erişimlerinin sağlanması anlamına gelmektedir. Bu sığınaklarda kız ve oğlan çocuklarıyla da sosyal çalışma yürütülmektedir. Sığınakta toplu yaşamı güçlendirmek adına hem kadınlarla hem de çocuklarla haftalık toplantılar yapılmakta; gündelik hayatlarını, kuralları, çatışmaları konuşmak için bir alan yaratılmaktadır. Ayrıca sığınaktaki bütün kural ve işleyişe kadın ve çocukların katılımı sağlanmaktadır. Sığınaklarda gözetilen bir diğer ilke ise çeşitliliktir ve sığınağa kabul edilmek şiddetten etkilenen her kadın için mümkün olmalıdır. Sığınak kabulünde ve çalışmasında yaş, din, ırk, farklı koşullar, vasıflar, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dair ayrımcılık olmaksızın yürütülmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017).

1990 yılında kurulan Bora Kadın Sığınağı, 1991 yılında Berlin Senatosu’ndan fon almaya başlamış ve o dönemden beri Berlin Senatosu’nun Uyum, Kadın ve Emek Departmanı’ndan fon almaya devam etmektedir. Berlin ve Hamburg’da bulunan sığınaklar kamu fonlarından yararlanmaktadır, diğer bölgelerde yer alan sığınaklarda kadınlardan sığınakta kalmak için kira ödemesi istenebilmektedir. Ancak bu kira, kadınların sosyal hizmetlerden aldıkları destekten ödenmektedir. Ayrıca Berlin’de her karakolda kadına yönelik şiddetten sorumlu bir kadın polis bulunmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 18). Bora Kadın Sığınağı, her kadının kendine ait bir odası olması gerektiği düşüncesine sahiptir. Bora, içinde bulundurduğu engelli kadınların kalabileceği odasıyla Berlin’de engelli kadın odası olan tek sığınaktır. Bora’da kalan kadınların %61 civarını göçmen kadınlar oluşturmaktadır. Sığınakta kadınların kalabilmesi için kadınların hangi ulustan olduğuna ya da oturma izinlerinin olup olmadığına bakılmamaktadır. Kadınların sığınakta kalabilmesi için şiddete maruz

bırakılmış olması ve acil koruma altına alınmaya ihtiyacı olması yeterli görülmektedir. Bora’da kadınların kabullerini, bürokratik işlerini yapan ve çocuklarla çalışan sosyal çalışmacılar bulunmaktadır. Ayrıca sığınakta kalan kadınların hukuki destek alabildikleri bir danışma merkezleri bulunmaktadır. Kadınların sığınakta kalma süresi ortalama 3 aydır, ancak bu süre 6 aya kadar uzayabilmektedir. Göçmen kadınlar durumları nedeniyle sığınaklara daha uzun süre ihtiyaç duyabilmektedir. Avusturya’da olduğu gibi Almanya’da da kadınlar sığınaktan ayrıldıktan sonra uygun şartlarda kalabilecekleri sosyal konutlar bulunmakta ve kadınlarla yürütülen sosyal çalışma onlar sığınaklardan ayrıldıktan sonra da devam etmektedir. Kadınlar sığınaktan ayrıldıktan sonra evlerinde sosyal çalışmacılardan destek almaya devam etmektedirler. Ayrıca Bora, kadınların sığınaktan çıkış sürecinde yeni bir ev ya da sosyal konut bulmalarına da destek sunmaktadır. Sosyal konutun kirasını kadınlar kendisi ödemektedir ancak eğer kadın kirasını ödeyebilecek gelire sahip değilse sosyal hizmetler ona destek sağlamaktadır. Sığınaktan ayrılan kadınlar kendi evlerinde sosyal çalışmacılardan kendiler ve varsa çocukları için destek almaya devam etmektedirler (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 29-32).

2.8.3. İsveç Örneği

İsveç feminist sığınak hareketinin sonucu olarak, ilk sığınak 1978’de kurulmuştur ve güncel olarak İsveç’te 180 sığınak bulunmaktadır. Ayrıca bağımsız sığınakların üye olduğu çatı örgütlenmeleri mevcuttur. İsveç’te sığınakların yerleri gizlidir, kadınlarla yürütülen çalışma güçlendirme esasına dayanmaktadır ve kadınların kendi hayatlarının kontrolünü ellerine almaları öncelenmektedir. Sığınaklarda ayrıca kadınlara yönelik erkek şiddetine karşı politik çalışmalar da yürütmektedir (İnci, 2016: 44-46). İsveç’teki en büyük sığınak olan Tüm Kadınların Evi’nin yıllık bütçesi, her yıl Stockholm yerel yönetimine bağlı Kent Sosyal Hizmet İdaresi’nden ve Ulusal Konsey’den talep edilerek temin edilmektedir. Bunlar dışında bağışlar ve sponsorluklarla da kaynak sağlanmaktadır. Sığınakta kalmak isteyen kadınlar öncelikle sosyal hizmet kurumuna başvurmakta, sosyal hizmetler de Tüm Kadınların Evi’ne ulaşarak yer olduğu takdirde kadının sığınakta kalmasını sağlamaktadır. Buna karşılık da yönlendirme yapan sosyal hizmet merkezi sığınağa belirli bir ücret

ödemektedir. Tüm Kadınların Evi çalışanları, kendilerine doğrudan gelen başvuruları da maddi destek sağlanması için öncelikle sosyal hizmet kurumuna yönlendirmektedirler (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 16). İsveç'teki en büyük sığınak olan Tüm Kadınların Evi'nin her birinde bir kişinin kalabildiği 24 odalık kapasitesi bulunmaktadır. Bunların 18 tanesi aynı binada, 6 apartman dairesi ise şehrin farklı yerlerinde bulunmaktadır. Sığınakta aynı zamanda 0-6 yaş çocuklar için kreş de yer almaktadır. Sığınakta 09.00-18.00 arası çalışanlar; 18.00-21.00 arası gönüllüler bulunmakta, 21.00-09.00 arası ise çalışan veya gönüllü bulunmamaktadır. Kadınların sığınakta ortalama kalış süresi 3-4 aydır. Sığınakta kalan her kadınla sosyal çalışmacılar görüşme yapmaktadır. Ancak kadınların gündelik ve pratik işleri için iletişim kişileri belirlenerek sosyal destek görüşmelerinden ayrılmıştır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 28).

Bu örneklerin “iyi örnekler” olarak alınmasının nedenleri; feminist ilkelerle çalışmaları ve bağımsız işleyişlerine rağmen devlet tarafından finansal olarak desteklenmeleri, sığınaklara kabullerde özel ihtiyaçları olabilecek kadın ve çocuklar için şiddet özelinde uzmanlaşmış sığınakların varlığı, sığınak kabullerini ve sığınak sonrası destek mekanizmalarını yürütebilecekleri dayanışma merkezlerinin varlığı, sığıntan ayrılma sürecinde ve ayrıldıktan sonra kadınların desteklenebileceği modellerin ve sosyal politikaların varlığı olarak sıralanabilir. Ayrıca bu kadın örgütlerinin kadın odaklı bakış açıları ve kadın deneyimleri üzerinden feminist politika içinde çalışmalarda da çok önemli bir noktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SİĞINAK DENEYİMİ OLAN KADINLARLA FEMİNİST YÖNTEME DAYALI NİTEL ÇALIŞMA

Bu bölümde çalışmanın amacı, yöntemi, örnekleme, araştırmada kullanılan formlar, veri çözümlemesi ve çalışmanın sınırlılıkları detaylıca açıklandıktan sonra; araştırmaya katılan kadınların sosyodemografi özelliklerine ve sığınak deneyimlerine dair anlatılarının nitel analizine yer verilecektir.

3.1. Çalışmanın Amacı

Dünyada ve Türkiye’de cinsiyetler arasındaki güç eşitsizliğinin doğrudan bir sonucu olarak kadına yönelik şiddetin kamusal ve özel alanda her türünün yoğun bir biçimde yaşandığı bilinmektedir. Dünyada 1970’lerin başında, Türkiye’de ise 1980 sonrası dönemde yükselişe geçen feminist hareket; kadınların özel alanda yaşadığı soruları da politika konusu yapmıştır. Bu anlamda özellikle “özel” olarak tariflenen ev içinde kadına yönelik bütün şiddet biçimleri daha görünür hale gelmiş ve bir mücadele alanı olmuştur. Bu mücadelede feminist hareketin bir kazanımı olarak sığınaklar erkek şiddetine maruz bırakılan kadınların güçlenmeleri ve şiddet uzak bir hayat kurmaları açısından çok önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda sığınaklar; kadına yönelik şiddetin politik boyutunu gözler önüne seren ve devletlere sosyal politika anlamında sorumluluğunu hatırlatan bir mücadele aracıdır. Bu çalışmada; Türkiye’de kadın sığınaklarını, sığınaklara dair birimleri, kurumları ve uygulamaları sosyal politikalar açısından değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu çalışmada sığınaklarda kalmış kadınların sığınak öncesi, sığınak esnası ve sığınak sonrası deneyimlerine; en önemlisi de onların “anlatılarına” dayanmaktadır. Sığınaklara dair politikalara ilişkin öneriler kadınların deneyimlerinden yola çıkılarak anlam kazanmıştır. Türkiye literatüründe bu konuda var olan çalışmaların güncellenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışmanın hem güncelliği, hem de kadınların deneyimlerine dayanan nitel ve feminist bir çalışma olması ve yalnızca sığınak deneyimi değil; önceki ve sonraki deneyimleri de

kapsamına alması nedeniyle özgün bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarının sığınakların ve daha geniş anlamda şiddete maruz bırakılmış kadınlara yönelik sosyal politikaların feminist perspektifle değerlendirilmesi ve öneriler sunması açısından faydalarının olacağı düşünülmektedir.

3.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırma İstanbul'un çeşitli ilçelerinde daha önce şiddete maruz bırakıldığı için sığınaklara başvurmuş ve orada en az 3 aylık süre ile kalmış ve en az 3 ay önce sığınaktan ayrılmış olan 8 kadınla 15 Mart - 15 Mayıs 2018 tarihleri arasında yürütülmüş nitel bir çalışmadır. Çalışmaya katılan kadınlar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na, belediyelere ve bir kadın örgütüne bağlı sığınaklarda kalmış olan kadınlardan oluşmaktadır. Kadınların güvenliği, bilgilerinin gizliliği ve anlatılarıyla kendilerinin eşleşmemesi gibi etik nedenlerle anlatılarda kurum ve kişi isimleri, semt, şehir gibi bilgileri tamamen gizli tutulmuştur.

Sığınaklarla ilgili araştırma çalışmalarında sığınağa giriş izinlerinin hem gizlilik hem de bürokratik süreçleri anlamında zorlukları bulunmaktadır. Ayrıca kadınlarla sığınaklarda kaldıkları esnada yapılan çalışmalarda araştırmacıyı çalışanlardan biri olarak algılamanın etkisiyle olumsuz bir izlenim bırakmamak adına gerçek düşüncelerini ifade etmekten çekinebilecekleri düşünülmüştür. Literatürdeki benzer araştırmalar da bu sınırlılıklara sıkça yer vermişlerdir. Ayrıca kadınların sığınakta kaldıkları sıradaki duygu ve düşünceleri ile sığınak süreçlerini değerlendirmeleri ve sonraki süreçte değerlendirmeleri arasında farklılıklar olabilir. Ek olarak alanda daha önce yapılan çalışmalarda sığınak sonrası deneyimlere daha az yer verildiği görülmüştür. Bütün bu sebeplerden ötürü sığınaktan ayrılmış ve bir süredir sığınak dışında hayatını sürdüren kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Gönüllülere; kadına yönelik şiddetle ilgili çalışan bir kadın örgütü ve kişisel iletişim ağları aracılığıyla ulaşılmıştır. Araştırmacının kendisi de daha önce ve güncelde sığınak çalışması içerisinde yer aldığından dolayı katılımcılara ulaşım imkanı bulunmuştur.

Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerin yapılabilmesi ve daha geniş bir sayıya ulaşılabilmesi adına araştırma yeri İstanbul olarak belirlenmiştir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma feminist yöntemlerle yürütülmüş nitel bir çalışma olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın nitel bir çalışma olması feminist yöntemle yürütülmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu çalışmayı, araştırmacının bu çalışmayla kurduğu bağı ve araştırmanın ortaya koyduğu sonuç ve önerileri bütünlüklü şekilde anlamlandırmak ve için geleneksel araştırma yöntemlerine bir eleştiri olan ortaya çıkan feminist araştırma yöntemini; teorik arka planını, prensiplerini ve felsefesini tartışmak önemlidir.

Feminist hareket ve kuram 1960'lı yıllardan bu zamana sosyal bilimler alanında da dönüştürücü etkiler yapmış ve sosyal bilimlerdeki araştırma zeminin sorgulanması, zenginleştirilmesi ve dönüştürülmesinde önemli katkılar sağlamıştır (Öztan, 2015: 273). Feminist kuram ve araştırmacılar tarafından; bilginin cinsiyetçi, objektivist, otoriter, hiyerarşik ve cinsiyet körü yapısına getirdiği eleştiriler ile farklı bir epistemolojik çerçeveye ihtiyaç olduğu öne sürülmüştür (Ackerly ve True, 2010: 468, Kümbetoğlu, 2011: 479). Feminist araştırmacılara göre sosyal gerçekliğin bilgisine ayrıntılı ve doğru bir biçimde varılması, sosyal araştırmalarda kadın ve toplumsal cinsiyet rollerinin bir değişken olarak değil de, teorik bir kategori olarak yer almasına bağlıdır. Yani feminist yöntem aslında cinsiyeti bir kategori olarak araştırmaya dahil etmek demek değil; derin bir feminist politikanın araştırmanın her evresine, bütün ilişkiselliğine yansması halidir (Kümbetoğlu, 2005: 54). Kadın araştırmaları; kadınların kendileri için, kendileri adına bilgi üretme, bir bilgi teorisi oluşturma amacıyla ortaya çıkmıştır. Bilimlerin yerleşik normlarına, tanımlarına, yöntem ve yaklaşımlarına eleştiriler getirmiştir (Çakır, 1995).

Feminist araştırma yönteminin geleneksel yöntemlere göre farkını birkaç temel noktada ortaya koymak mümkündür. Bunlardan en önemlilerinden biri feminist

yöntemin; kadınların gündelik yaşam deneyimlerini anlamaya ve yorumlamaya çalışmasıdır. Ayrıca kadınların bu gündelik pratiklerinin; sosyal, ekonomik ve politik yapılarla nasıl belirlendiğini tartışmaktadır. Bunu derinlemesine bir biçimde analiz edebilmenin kadınların maruz bırakıldıkları eşitsizlikler, ayrımcılık ve çelişkilerin ortaya konması ile mümkün olabileceği hedefine odaklanmaktadır (Kümbetoğlu, 2005: 53). Kadınların deneyimlerinden yola çıkan feminist epistemolojik yaklaşımlardan biri olan “duruş noktası teorisi”ni (*standpoint theory*) anlamak çok önemlidir. Sandra Harding (1987; 1992), Donna Haraway (1991), Alison Jaggar (1989) ve Dorothy Smith (1987;1990) gibi feminist duruş noktası kuramcıları; kadınların somut ve gündelik deneyimlerini bilimse araştırmalarda “başlangıç noktası” olarak almayı önermektedirler. Bu kavram “kadınların deneyimleriyle başlayan ve doğrudan buradan ilerleyen bir dünyayı anlama yolu” olarak tanımlanmıştır (Brooks, 2007: 60). Smith (1987) ve Harding (1992) kişisel deneyimi; kendi başına bir “gerçek bilgi” olarak değil, sadece başlangıç noktası olarak almayı önermektedirler. Buna benzer olarak Reinharz (1992) sadece kadınların diğer kadınları bütünüyle anlayabileceğini belirtmiş ve "içeriden bakışın ve içeriden bilgi"nin önemine dikkat çekmiştir. Bu içerden bakış feminist yöntemin kurallarını belirleyen en önemli özelliğidir. Aynı duruş kadınları birincil veri kaynakları olarak "bilen özneler" olarak görme ve değerlendirmeyi de getirmektedir. Bu görüş yeni dönem cinsiyet- ya da “cinsiyetsizleşme” tartışmaları tarafından eleştirilebilecek olsa da aslında söz ettiği durum kişileri cinsiyet kalıplarına sokmak değil; kadınlar üzerinden “dışarıdan” ya da üstten söz söyleme eğilimine dair bir çeşit eleştiri niteliğindedir.

Feminist yöntemin en sıklıkla vurgulanan ilkelerinden ve geleneksel araştırma yöntemlerine getirdiği eleştirilerden biri de araştırmacının araştırma özneleriyle kurduğu ilişki biçimidir. Feminist araştırmacı; hiyerarşik, otoriter ve yönlendirici olmayan bir üslup ve yaklaşımla anlama çabasıdadır. Geleneksel yöntemlerin objektiflik ve araştırmacının araştırma öznesine belirli bir mesafede duruşu gibi ilkelere çok fazla bağlı oluşunu eleştirilmektedir (Reinharz, 1992). Feminist yöntem; karşılıklı anlayışa, duygu ve deneyim paylaşımına, etkileşim ve ilişki kurmaya dayanmaktadır. Feminist yöntemde araştırmacının kendi kimliği, duygu ve

düşüncelerini açık etmekten, paylaşmaktan çekinmemesi objektifliğin önünde bir engel değil, tam tersine feminist araştırma sürecinin bir parçasıdır. Araştırmacının araştırma sürecinde kendi öznellik, deneyim ve duruşunu ortaya koyması ve oradaki ilişkiyi eşit ve karşılıklı bir hale getirmesi gerekmektedir (Öztan, 2015: 285). Sonuç olarak feminist yaklaşıma göre araştırma kolektif bir çabanın ürünüdür ve araştırmacı da araştırdığı grubun içinden biri olmalıdır (Kümbetoğlu, 2005: 59).

Feminist yöntem geleneksel araştırma yöntemlerinin nesnellik anlayışına da eleştiriler getirmektedir. Çünkü toplumsal gerçeklik homojen bir bütünlükten çok, kadın ve erkeklerin “farklı dünyalarından” oluşmaktadır. Aynı kültürel çevre, hatta aynı fiziksel mekanlarda yaşasalar bile; kadınlar ve erkekler farklı gerçekliklerin içinde yer almaktadırlar (Smith, 1987; Millman ve Kanter, 1987). Geleneksel araştırma yöntemleri bu nesnellik kaygısı içerisinde; aynı gerçeklikler içinde yaşanan eşitsizlikleri, ayrımcılıkları, çelişki ve çatışmaları yani kadınların yaşam deneyimlerini çoğunlukla önemsiz ve değersiz bir şekilde gösterir ya da gösteremezler. Kadın çalışmaları kadın özgürleşmesinin bir aracı ise; bu araç var olan geleneksel sosyal bilim teorileri, pratiği ve yöntemi ile çalışmaktadır. Çünkü pozitivizmin niceliksel yöntemi, hiyerarşik ve baskıcı erkek ideolojisine dayanan bir bilim söylemi ile kadın sorunlarını ve kadınların gerçek deneyimlerini yansıtabilmek mümkün değildir (Akt. Kümbetoğlu, 1998: 191). Bu nedenle feminist çalışmalar; geleneksel epistemoloji tarafından kasıtlı olarak dışarıda tutulan, genel bilgi dağarcığına dahil edilmeyen ve bu nedenle henüz keşfedilmemiş olan bilgileri de inceleme alanı yaratmaktadır (Smith, 1987). Feminist araştırmalar, geleneksel yöntemlerin değerden arınmışlık ve objektiflik iddiasına karşılık, araştırmacının baştan benimsediği ve açık ettiği “bilinçli taraflılık”tan söz etmektedirler (Harding, 1995: 42; Mies, 1995:52). Feminist yöntem cinsiyet ve bilim arasındaki ilişkiye dikkat çekerek bilim dünyasının erkek değerleri olan; otonomi, ayırım, uzaklık, kontrol kavramlarının etkisi ile eril özellikler taşımakta olduğunu vurgulamıştır (Mies, 1983). Feminist yöntem bu nedenle katılımcı araştırmayı ve bilginin dönüştürücü gücünü önemli bir öge olarak değerlendirmektedir.

Tüm bu sebeplerle feminist çalışmalarda; sosyal hayatın, günlük deneyimlerin, ilişkilerin anlamını derinlemesine kavramak ve tanımlamak için bu amaca en iyi hizmet edecek olan derinlemesine görüşme, gözlem, odak grup teknikleri gibi niteliksel yöntemler tercih edilmektedir. Burada araştırmacı sadece araştırma öznesine değil, kendi deneyim ve bilgilerine bakarak, bunları araştırdığı kişilerle paylaşarak, ortaklaşa bir biçimde bir etkileşim süreci yaratabileceği teknikleri, yolları ve tarzları tercih etmektedirler. Çünkü paylaşım ve etkileşim sürecinin hem araştırmacı, hem de araştırılan kişi için dönüştürücü bir deneyim olduğunu düşünmektedirler. Böylece hayatın içinde var olan, biricik olan, tekil olan, kişisel olan deneyimler ve duygular bir paylaşım süreci ile çoğullaşmakta ve bir bilgi birikimine dönüşmektedir (Kümbetoğlu, 2005: 56). Bu süreç aslında kadın hareketinin ortaya koyduğu “kişisel olan politiktir” anlayışıyla da birebir örtüşmektedir. Bu noktada kadınların biricik deneyimlerinin ortaklıkları üzerinden bir dönüşüm gerçekleşebilir ve bir politika üretilebilir. Buna paralel olarak; “Kullanılabilir araştırma” (*usable research*) kavramını ileri süren feminist araştırmacılar; çalışmalarında bir politika önermeyi ve genel değişim için izlenecek yollara işaret etmeyi de sorumlulukları içinde görmektedirler. Geleneksel araştırma yöntemleri “var olanı ortaya koymayı” amaçlarken; feminist yaklaşımın dönüştürücü ve politik bir işlevi de bulunmakta ve araştırmacılar araştırma öznelerinin ihtiyaçlarını kamuoyuna sunmak gibi daha aktif bir rol de üstlenmektedir (Millman ve Kanter, 1987).

Bütün bu teorik ve politik arka plan doğrultusunda bu çalışmada da tam olarak kadınların deneyimlerinin ortaklıklarıyla araştırmacının deneyimlerinin birleşiminden kadınlar adına yine kadınlar tarafından bir politika üretmek amaçlanmıştır. Hem sığınakta kalan kadınların hem de sığınakta çalışmış bir kadının deneyimlerinden yola çıkarak politik bir tartışma zemini üzerinden feminist yaklaşım penceresinden sığınaklar ve genel anlamda sosyal politikalara dair öneriler paylaşılmıştır. Bunu yaparken kadınların anlatılarından yola çıkılmış hatta öneriler bölümünde de birebir kadınların anlatılarına yer verilmiştir. Çalışmaya katılan kadınlarla da feminist yöntem açısından tariflenen bir ilişki kurulmuştur. Feminist çalışma yürüten araştırmacı zaten kadın olmasından doğru araştırma öznelerinden farklı ya da yukarıda bir konumda

değildir. Bu araştırmanın her aşamasında feminist yaklaşım bir arka plan olarak varlığını sürdürmüştür. Bu araştırmayı feminist yapan unsur kadınları ya da sığınakları ele alması değil; kadınlarla kurulan ilişki biçimi, çalışma boyunca kullanılan dil, birlikte düşünme ve politika üretme hali ve dayanışmadır.

3.4. Araştırmada Kullanılan Araçların Tanımlanması

3.4.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Sosyodemografik Bilgi Formu'nda kadınların; yaş, eğitim durumu, medeni durum, çocuk sayısı, çalışma durumu, gelir düzeyi, psikolojik ve psikiyatrik durum, aldığı ya da almakta olduğu sosyal ya da maddi destekler, kaldığı sığınakla ilgili bilgi ve orada aldığı desteklerle ilgili 21 adet soru bulunmaktadır. (EK 1)

3.4.2. Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşme Formu

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşme soruları 3 bölümden (Sığınak Öncesi, Sığınak Esnası ve Sığınak Sonrası) toplamda 14 sorudan oluşmaktadır. Sorularda sığınak öncesi süreçte yaşananlara; sığınaklarla ilgili bilgiye erişim ve sığınaklara başvuru sürecinde yaşananlara; sığınak esnasına bölümde; sığınaklarda ve sığınaklara dair birimlerde işleyiş, kurallar, çalışanların yaklaşımı ve alınan desteklere bağlı duygu ve deneyimlere; sonrasında ise sığındıktan ayrıldıktan sonraki deneyimlerine ve yaşam koşullarına yer verilmiştir. Kadınlarla telefonda yapılan ön görüşmelerde çalışmanın amacı ve kapsamı açıklanmıştır. Görüşmeyi kabul eden kadınlarla sessiz ve güvenli ortamlarda görüşmeler ayarlanmıştır. Görüşmelerin 5 tanesi kadınların evlerinde, 3 tanesi ise dışarıda uygun görülen kafelerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların bilgisi ve onayı dahilinde ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Yapılan görüşmeler ortalama 50-60 dakika arasında gerçekleşmiştir. Kaydedilen görüşmeler, daha sonra deşifre edilerek analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan kadınlardan bazıları birden fazla sığınak deneyimi yaşamıştır. Bu nedenle görüşmelerde bütün deneyimlerine bir arada yer verilmiştir. (EK 2)

3.5. Veri Çözümlemesi

Yüz yüze yapılan görüşmelerde sorulara gelen yanıtlar ses kaydı yoluyla deşifre edilmiştir. Öne çıkan deneyimler hakkında kategoriler ve temalar belirleyebilmek ve anlatıları çalışılabilir küçük parçalara ayırabilmek için göze çarpan kelimeler, ifadeler ve olaylar kodlanmıştır. Elde edilen kodların bir kısmı temel kodlar bir kısmı da temel kodlara bağlı alt düzey kodlar olarak düşünülmüştür. Bu veriler kodlandıktan ve kısa cümlelerle özetlendikten sonra kategoriler arasındaki ilişkileri belirlenerek ana kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuştur. Ardından betimsel analiz yoluyla belirlenen temalara göre oluşturulan kategoriler ve alt kategoriler yorumlanmıştır. Her ana ve alt kategoriye uygun alıntılar verilen kodların yardımıyla seçilerek betimsel analize eklenmiştir. Bu çalışmanın ana eksenini sığınaklarda kalmış 8 tane kadınlar yapılan yüz yüze derinlemesine görüşmelerin betimsel analizine dayanmaktadır.

3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma boyunca yapılan görüşmelerde kadınların; sığınak öncesi süreci, başvuru süreci, sığınak deneyimi ve sonrası ile ilgili birçok bilgi edinilmiştir. Ancak sığınaktan ayrılan kadınların iletişim bilgilerini ve yerlerini genellikle güvenliğe bağlı ya da ekonomik nedenlerle sıklıkla değiştirmeleri onlara ulaşılmasını zorlaştırmıştır.

Ayrıca ne yazık ki Türkiye’de feminist yaklaşım ile yürütülen bağımsız sığınak sayısının ve bu nedenle feminist sığınak deneyimi olan kadınların sayısının azlığı çalışmanın bu bölümünün kısıtlı kalmasına neden olmuştur. Bu eksiklik, güncel sorunlar ve politika önerileri kısmında araştırmacının böyle bir sığınakta çalışıyor olmasıyla telafi edilmeye çalışılmıştır. Ancak özellikle mülteci, LBTI+ kadınların çalışmaya dahil edilmesi mümkün olamamıştır.

3.7. Araştırmaya Katılan Kadınların Sosyodemografik Özellikleri

Bu kısımda araştırmaya katılan kadınların doldurdıkları Sosyodemografik Bilgi Formu üzerinden alınan; yaş, eğitim durumu, medeni durum, çocuk sayısı, çalışma

durumu, gelir düzeyi, psikolojik ve psikiyatrik durum, aldığı ya da almakta olduğu sosyal ya da maddi destekler, kaldığı sığınakla ilgili bilgi ve orada aldığı desteklerle ilgili bilgilerin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Kadınların Güncel Sosyodemografik Özellikleri

Özellikler	Ortalama	
Yaş	35.88 (26-41)	
Çocuk sayısı	1,63 (1-2)	
Sığınak Talebi Sayısı	1.88 (1-5)	
Kalış Süresi (Ay)	6.17(1.5 – 18)	
Özellikler	Sayı (N)	Yüzde (%)
Eğitim Durumu		
İlkokul	2	25.0
Ortaokul	3	37.5
Lise	2	25.0
Yüksekokul/Üniversite	1	12.5
Medeni Durum		
Bekar	2	25.0
Boşanmış	5	62.5
Boşanma sürecinde	1	12.5
Kiminle Yaşıyor		
Eşi ve çocukları	1	12.5
Çocuklar	7	87.5
Çalışma Durumu		
Tam Zamanlı	4	50.0
Gündelik	3	37.5
Ev Kadını	1	12.5
Toplam Gelir		
0-999 TL	2	25.0

1000-2999 TL	6	75.0
Sosyal Güvence		
Var	4	50.0
Yok (Genel Sağlık Sig.)	4	50.0
Maddi Destek		
Maddi Destek (Kurumsal)	6	75.0
Maddi Destek (Aile/Arkadaş)	1	12.5
Yok	1	12.5
Psikososyal Destek		
Evet	4	50.0
Hayır	4	50.0
Psikiyatrik Tanı		
Evet	2	25.0
Hayır	6	75.0
İlaç Kullanımı		
Hayır	8	100.0
Psikolojik Destek		
Evet	8	100.0

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Kadınların Sığınaklarda Kalırken Aldıkları Destekler

Özellikler	Sayı (N)	Yüzde (%)
Sığınaktaki Destekler		
Psikolojik		
Evet	5	62.5
Hayır	3	37.5
Hukuki		
Evet	5	62.5
Hayır	3	37.5
Sosyal		
Evet	3	37.5
Hayır	5	62.5
Maddi		
Evet	4	50
Hayır	4	50
Sağlık		
Evet	4	50
Hayır	4	50
Eğitim		
Evet	3	37.5
Hayır	5	62.5

Tablo 3.1. ve 3.2’de araştırmaya katılan kadınların sosyodemografik bilgileri verilmektedir. Bu formdaki bilgilere göre; araştırmaya katılan kadınların yaş ortalaması 35.88’dir. Eğitim düzeyleri incelendiğinde; katılımcıların çoğu ortaokul (%37.5) mezunudur ve boşanmıştır (%62.5). Kadınların 7’si (%87.5) çocuğu ya da çocukları ile yaşamaktadır. Kadınların sadece yarısı tam zamanlı bir işte çalışmakta, 37.5’i ise gündelik işlerde çalışmaktadır. Kadınların aylık gelir durumu incelendiğinde

%75'inin aylık gelirinin 1000-2999 TL olduğu bulunmuştur. Kadınların güncelde sadece yarısının sosyal güvencesi bulunmaktadır. Kadınların 6'sı (%75) kurumsal maddi destek, 4 tanesi (%50) ise kurumsal sosyal destek (danışmanlık) aldığını belirtmiştir. Kadınların 2 tanesinin geçmişte psikiyatrik tanı alma ve ilaç kullanma durumu olmuştur ancak güncelde hiçbirisi ilaç kullanmamaktadır. Çalışmaya katılan kadınların hepsi daha önce en az 1 kere bir psikolog ile görüşme yaptıklarını ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılan kadınların sığınak talep etme sayısı 1 ile 5 arasında değişmektedir. Kadınlardan 3 tanesi birden fazla kez sığınak talebinde bulunmuş ve çeşitli sığınaklarda kalmışlardır. Bu çalışmada 5 defa AÇSHB, 8 defa belediye ve 2 defa da kadın örgütüne ait sığınak başvurusu ve deneyimi paylaşılmıştır. Çalışmaya katılan kadınların sığınaklarda ortalama kalış süresi 6.17 ay olarak hesaplanmıştır. Bu süre 1.5 ay ve 18 ay arasında değişkenlik göstermektedir. Kadınların sığınaklarda aldıkları destekler incelendiğinde; en sık olarak psikolojik (%62.5) ve hukuki (%62.5) destek aldıklarını; yarısının ise maddi ve sağlık desteği aldıkları görülmüştür. Sosyal destek sorusunu ise kadınlar; iş imkanı, kurs ve gelecek planı şeklinde değerlendirmiş ve sadece 3 tanesi (37.5) bu desteği aldıklarını belirtmişlerdir.

3.8. Araştırmaya Katılan Kadınların Sığınak Deneyimlerine Dair

Anlatılarının Nitel Analizi

Katılımcılara, görüşmelerin yapıldığı tarih sıralamasına göre; G1, G2, G3, G4, G5, G6, G7, G8 kodları verilmiştir. Kadınların güvenliği, bilgilerinin gizliliği ve anlatılarıyla kendilerinin eşleşmemesi gibi etik nedenlerle anlatılarda kurum ve kişi isimleri, semt, şehir gibi bilgileri tamamen gizli tutulmuştur.

G1; 34 yaşında, eşinden boşanmıştır ve 2 çocuğu bulunmaktadır ve tam zamanlı çalışmaktadır. Bir belediye sığınağında 4 ay süre ile kalmıştır.

G2; 27 yaşında bekar ve 2 çocuğu ile yaşamaktadır ve çalışmamaktadır. Daha önce bir belediyenin sığınağında 14 ay süreyle kalmış, ancak ondan sonraki süreçte çeşitli illerde 3 farklı İlk Adım Merkezi'nde kısa süreli kalmıştır.

G3; 36 yaşında, boşanmış ve 2 çocuğu ile yaşamaktadır. Gündelik temizlik işlerine gitmektedir. Daha önce yalnızca bir belediyenin sığınağında 3 ay süre ile kalmıştır.

G4; 41 yaşındadır, boşanmıştır ve 2 çocuğu ile yaşamakta, tam zamanlı bir işte çalışmaktadır. Önceki süreçte yalnızca bir belediyenin sığınağında 3 ay süre ile kalmıştır.

G5; 39 yaşındadır, eşinden boşanmıştır ve bir çocuğu ile yaşamaktadır. Tam zamanlı olarak çalışmaktadır. 7 ay süre ile AÇSHB'ye bağlı bir sığınakta kalmıştır.

G6; 40 yaşındadır ve boşanmıştır. 1 tane çocuğuyla yaşamakta ve gündelik işlerde çalışmaktadır. Yalnızca bir defa 1,5 sene süresince bir kadın örgütüne ait sığınakta kalmıştır.

G7; 37 yaşındadır ve bekardır. Çocuğu ile birlikte oturmakta ve gündelik işlerde çalışmaktadır. Daha önce sırasıyla AÇSHB'ye ait bir sığınakta 3 ay, belediyeye bağlı bir sığınakta 7 ay, yine başka bir belediyeye bağlı sığınakta ise 7 ay süre ile kalmıştır.

G8 ise 37 yaşındadır ve boşanma sürecindedir. 2 çocuğu ile birlikte yaşamakta ve tam zamanlı olarak çalışmaktadır. Sırasıyla; AÇSHB'ye ait bir sığınakta 1,5 ay, yine bakanlığa ait bir sığınakta 1 ay, bir belediyeye ait sığınakta 2 ay, başka bir belediyeye ait sığınakta 7 ay ve son olarak bir kadın örgütüne bağlı sığınakta 9 ay süreyle kalmıştır.

Sığınak deneyimi olan kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmelerin deşifre edilmiş metinlerinden yola çıkarak gerçekleştirilen betimsel analizde öne çıkan temalar üzerinden; “Sığınak Öncesine Dair Deneyimler”, “Sığınak Sürecine Dair Deneyimler” ve “Sığınak Sonrasına Dair Deneyimler” olmak üzere 3 ana kategori ve çeşitli alt kategoriler belirlenmiştir.

3.8.1. Sığınmak Öncesine Dair Deneyimler

Kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmelerde sığınak öncesine dair deneyimlerde ön plana çıkan konulara göre; “Sığınaklarla İlgili Bilgiye Erişim ve Yönlendirmeler”, “Kolluk Birimleri İle İlgili Deneyimler” ve “Sosyal Hizmet Birimleri İle İlgili Deneyimler” olmak üzere toplamda 3 alt kategori oluşturulmuştur.

3.8.1.1. Sığınaklarla İlgili Bilgiye Erişim ve Yönlendirmeler

Sığınaklarla ilgili bilgiye erişim ve yönlendirmeler konusunda görüşme yapılan 8 kadının sığınaklarla ilgili bilgiye yakın ya da farklı zamanlarda birçok çeşitli kaynaklardan ve kanallardan eriştiği görülmüştür. Bu bilgi bazen akraba, arkadaş, komşu gibi yakınlardan; bazen televizyon ve internet gibi iletişim araçlarından alınmıştır. Ayrıca kadınlar sığınakların varlığını ve işleyişini polis, savcı, doktor, ŞÖNİM, 183 gibi kamu kurumları ya da çalışanlarından öğrendiklerini paylaşmışlardır. Kadınların özellikle şiddete maruz bırakıldıktan sonra bu nedenle gittikleri polis, savcı, doktor gibi kişilerin kadınları sığınaklar hakkında bilgilendirmesinin ne kadar kritik önemde olduğu görülmüştür.

G1: Daha önce akrabamız yerleşmişti bir tane. İlk onu bulmuştum zaten ondan sonra da internetten araştırdım onu duyduktan sonra ne yapabilirim, ne edebilirim, ne hakkım var benim yasal olarak kendi ayaklarım üstünde nasıl durabilirim, nasıl kendime bir ev kurup çıkabilirim, başka bir evde mücadele edebilirim gibi... 1-2 ay araştırdım yani bunu, bir anda böyle hop diye 2 tane çocukla atlamadım.

G2: Nasıl karar verdim, öncesinde bilmiyordum zaten daha 20 yaşlarındaydım o zaman da. Yani ben eşimin arkadaşında kalıyorduk... Artık sonra orada kaldığım arkadaşım eşi söyledi. Böyle böyle sığınmaevleri var işte polis yoluyla başvuruluyor. Onun tarif ettiği gibi, polise gidene kadar da bilmiyordum, işte o şekilde gidip başvurdum.

G3: Sığınak. Şöyle, televizyonlardan biraz böyle bir şey duymuştum. Bir de benim bir komşum vardı. Bana o söylemişti. Böyle bir yer var. Oraya gidebilirsin. Orada çalışma imkanları sağlıyorlar, çocukları okutuyorlar falan deyince, hani eşin seni göremez, hiç kimse bulamaz deyince benim biraz aklıma yattı açıkçası. Yani en sonda bir şiddet uyguladıktan sonra oraya gitmeye karar vermiştim.

G4: Ben karakoldan duydum yani başka yerden duymamıştım.

G5: Yine darp etmişti. X şehrine gittim ailemin yanına. Orada nöbetçi savcıya durumu anlattım. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan bir görevli geldi... Böyle böyle bakanlıktan yardım isteyebiliriz... Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na gideceksin dedi... Dedi ki, X şehrinde böyle bir birim de vardı... Ben kapının dışını bilmem. Cahil bir insan değilim ama eşim rızası olmadığı için dışarı çıkamıyordum. Üzerime kapı kilitleniyordu. Bunları yaşıyordum... ŞÖNİM'in varlığını öğrendim, merkezinin orası olduğunu öğrendim. Ondan önce bilmiyordum...

G5: **(Evden diğer çıkışında)** Savcıya gittim, durumumu anlattım. Böyle, böyle bir durum var. Ben bu süreçleri yaşadım. ŞÖNİM'e de gittim. Bana şöyle şöyle söylenildi: "İsterseniz sizi kadın sığınmaevine alabiliriz..."

G6: Yine bir keresinde aşırı derecede şeye uğramıştım, boğulma... O sıra bir arkadaşımın yanına gitmiştim, o gördü bu halimi. O dedi ki seni ben, hani X kadın örgütü, mail atacağım oraya, e-mail attım daha doğrusu dedi. Benim halimi görünce çok üzölmüş. Hani oradan sana şey yapacaklar... Ama ondan önce doktor söyledi. Böyle böyle yerler var diye. Böyle doktor da galiba böyle X kadın örgütünün numarasını vermişti ama ben çöpe attım, yanındaydı hani... Doktor bana numarasını verdi. Böyle bir yer olduğunu. Hani gitmem gerektiğini ama ben korkudan numarayı attım, üstümde bulunur diye. En son kalmıştı işte bu şey olduktan sonra arkadaşım görmüştü durumumu. Hani böyle değil sen bundan kaçtığın an burası sana çok yardımcı olacak.

G7: Benim başıma iş geldiğinde, X ilçesinde. Orada tek başıma kaldım. Polisten öğrendim, hani gidecek bir yerim olmadığını...

G8: X kadın örgütünün adını da evliliğimin ilk yıllarında duymuştum... Televizyondan falan duyup numarasını almıştım. Ama bir taraftan, nereden duydum bilmiyorum, o zaman devlete bağlı kadın sığınmaevleri yoktu zannediyordum.

G8: **(Evden diğer çıkışında)** İşte o kardeş, beni bilinçlendirdi, abla bak böyle böyle bir, hayır dedim öyle değil 3 ay kalıyorsun gönderiyorlar. Abla ben seni biri ile görüştüreceğim, 1 buçuk yıldır kalıyor orada, ben seni hiç bırakmayacağım. Kimsem yok ne yapacağım, ben hep yanında olacağım... 183 ile de görüştük.

3.8.1.2. Kolluk Birimleri İle İlgili Deneyimler

Kadınlarla yapılan görüşmelerde sığınak başvuru süreçlerinde kolluk ile yaşadıkları olumlu ya da olumsuz deneyimin, aldıkları doğru veya yanlış bilginin kadınların sığınak süreçlerini ne kadar doğrudan etkilediği görölmüştür. Görüşölen kadınlardan 6 tanesi kolluk ile yaşadıkları olumsuz deneyimleri paylaşmışlardır. Polislerin kendilerini şiddet uygulayanla barıştırmaya çalışmaları, şiddet uygulayanla işbirliği kurmaya çalıştıkları, sığınaklarla ilgili yanlış ya da caydırıcı bilgi verdiklerini, kadınlara sığınak başvurusu sürecinde kötü muamelede bulundukları (durumunu dikkate almama, bekletme, gereksiz yere yönlendirme, şiddet öyküsünün detaylarını

anlattırma, süreçler hakkında bilgi vermeme vb.) öğrenilmiştir. Görüşülen kadınlardan bir tanesi sığınak başvurularının birinde polis tarafından yaşadığı sözlü tacizi de dile getirmiştir. Buna karşın polis tarafından olumlu karşılanmanın ve doğru bilgilendirilen kadınların sığınak başvurusunu desteklemek açısından ne kadar önemli olduğu görülmüştür. 4 kadın kollukla yaşadığı olumlu deneyimden söz etmişlerdir. Görüşülen bazı kadınların birden fazla sığınak başvurusu deneyimi olduğundan birden fazla deneyiminden söz edilmiştir.

G1: Ondan önce de zaten şiddet olduğu için emniyete gittim. Gideyim hastane gidiyim rapor alayım falan. O hastanede zaten çalışıyordum ben öncesinde. Yani utanıyordum oraya gidip de rapor almaya falan. Emniyete gitmiştim polis demişti “aile büyükleriniz yok mu sizi barıştırsınlar?”... İşte ailen barıştırsın falan denince ben geri döndüm eve.

G1 (**Bu sefer sığınak için başvurusunda**): İki tane çocuk elimde, çantalar elimde bakıyorlar... Hakkımızda tutanak tuttular ne oldu ne bitti anlamak için. Ondan sonra dediler asayişe gitmeniz gerekiyor. Oradaki işte komiserle konuştuk. Ortada bir arama kararı var. Ben şimdi arıyorum şeyi işte o merkezi. Kadın ve çocukların arama kararını kaldırtalım çünkü... kayıp değiller. Onu kaldırttırdı. Orada çok iyi hissetmiştim kendimi. Çok da böyle tatlı, beyefendi, genç bir polisin yanına verdiler bizi. Abla bak buralar... burada iş bulabilirsin. Konuşmalarımıza şahit olmuş.

G2: Ee biz işte akşam saatleri gibiydi, 9 gibi falan gittim ama sabaha kadar kalmak zorunda kaldım 5-6 ya. Çocuğum yanımdaydı ondan sonra hamileydim bir de zaten... Öncelikle daha öbür işlerle de ilgilenilebiliyor. İşte nöbet değişimidir, şudur, budur. Ondan sonra işte kimlik bilgileri. İşte bir de soruyorlar kesin kararlı mısınız? Biraz da herhalde karar vermemiz için de bırakıyor da olabilirler. Çünkü hani başta söylüyorlar orada işte bir zaman kalabiliyorsun, sonuna kadar kalamazsın, öncesinde... falan dediler. Hatta ben gittiğimde ee hani kadın bana anlatmıştı, çocukların direkt elinden alınacak falan diye biliyordum... İşte eşimin bu arkadaşı var ya, gittiğimizde ben polise direkt sordum. Dedim ki zor durumdayım ama böyle bir durum varsa hani beni bir yönlendirin... O da hani kim söylemişse öyle bir şey yok. Eğer sen çocuklarına bakamazsan, psikolojik sıkıntıların varsa o zaman anca, şiddet gösterirsen alınabileceğini polis beni o şekilde yönlendirdi, hani öyle içim rahat etti.

G3: İyilerdi. Hatta bizi biraz beklettiler. Ama bundan dolayı da hani komiser ile sanırım görüşmüştük. Durumu anlattık. Yani yardımcı oldular açıkçası.

G4: Ben valizimi falan hazırlamıştım zaten ayrılacağım diye o gitmediği için. O da (**yanındaki akrabası**) ben dedi şimdi getirirsem senin eşyaları o evde kavgı çıkar. Aile apartmanı olduğu için... Karakoldakiler de polisler dedi ki biz dedi o zaman babanın okulundan çocuğu alalım, oradan da gidip eşyaları alıp seni dedi sığınmaevine yerleştirelim. Tam gidiyorduk bir de bana telefon açtı çabuk eve gel! Yani baya bir sinirlenmiş şekilde. Polis de dedi ki yani bu şekilde cevap veriyorsa bu yanına da polis almadıkları için eve uğramayalım o zaman dedi. Eşya falan almadan çocuğu hemen aldık direkt sığınmaevine, ilk adım evine girdik yani o şekilde... (**Polis**

sıgımlarla ilgili bilgi verirken) Onu hani bana polisler de söylemişti. Oraya götürüyoruz ama 2 gün içerisinde orada hemen çıkanlar... Ben bir şeye kararlıysam, adım atıyorsam diyordum, ben hemen birdenbire çıkıp gitmem diyordum yani... Onlar da söylüyorlardı oraya giden hemen şey yapıyor, pişman olup geri dönüyorlar. Kaç kişi gönderdik, götürdük bıraktık ama diyorlar.

G5: Bunun üzerine bir hafta sonra ben o savcının yanına gittiğimde savcı dedi ki sen buraya geldin. Ben seni buradan çıkartamam dedi. Dilekçe yazıyorsun ve seni bakanlığa alıyoruz. Benim üzerimdeki eşyaları aldı savcı. Bir polis ekibi çağırdı. Dedi ki “bu bayan karakola gidecek.” Sen bir arabaya bineceksin. Bir araba daha çağırdı. İki ekiple beni bağlı bulduğum, oturduğum, ikamet ettiğim karakola götürdü. Orada beni misafir ettiler, çocuğumla beni. Akşam 2’den sonra, o saate kadar yeme içme, şu, bu hiçbir şey yok... Polis de mahallemizde oturan bir polisti. Mahalle polisi olduğu için haliyle, seni zaten bilmiyor... Eşini biliyor, eşinin kahve arkadaşı. Haliyle seni yıldırmaya çalışıyor. Seni caydırmaya çalışıyor... Evine geri dön şeyi var ya... Yapmıştır bir hata, barışın ya ne olacak, söyleydi, böyleydi... Öpün, barışın deyip kapatmaya çalışıyor ama ellerinde de bir belge var savcılıktan gelen. Eğer o belge savcılıktan gelmese ben direkt karakola gidip müracaatta bulunsam, ben o akşam eve gidiyorum, sabah çıkamayacağımı biliyorum. O savcı benim hayatımı o şekilde kurtardı. Ben ona inandım, onun anlattıklarına inandım, güvendim. Güvenmem gerekiyordu. İnanmam gerekiyordu. Bir yerden başlamam gerekiyordu.

G6: Evet evet, yalın ayak bile gittim, dövüldüğüm halde kaç kez. Hiçbir şey yapılmadı. Tehditleri bile polisler duydu, seni o sokakta öldüreceğim kim sahip çıkacak sana?” Boğazımı kesti böyle, o bile kaydedildi kağıda. Ondan sonra karakola da gitmedim, bir çare olmadığımı düşündüm kendi kendime... Çünkü zaten karakol bir şey görmüyorsun ki. Onlar sana o kadar kötü davranırken, bir tarafa gitmeyi düşünür müsün onların eliyle... Dövülmüşüm, yalın ayak karakola yetmişmişim, bana burası emniyet müdürlüğü diyor. Olsun, ben yalın ayak gelmişim, 5 kuruşum yok... Ben dayak yediğimi söylüyorum, sen bana karakola müracaat etmemi söylüyorsun dedim. E sen de polissin. Ben nereden bilebilirim. Baya mesafe yürüdüm. Karakol taşınmış dediler... O ifademi alıyor, o ifademi alıyor. Ne zaman ki X abi geldi, bana dediler ki Adli Tıp’a gideceksin... O raporumu kaybettiler. Ben savcılıktan haber bekliyorum ki şey olsun diye, gelmedi. Ondan sonra işte, ben seni öldürürüm, benimle evlenmek zorundasın... Başta o karakol bana yardım etmiş olsaydı, ondan kurtulacaktım.

G7: Ben hatta ilk başta çok korkmuştum böyle, kadınların kaldığı bir yer. Ben ilk arabaya bindiğimde çok korkmuştum acaba bu beni nereye götürüyor diye.

G8: Şöyle bir şey var, şiddet karakolda başlıyor. Bunu sonradan X kadın örgütünden öğrenmiştim böyle bir şey olmadığını. Bizi, her şeyimizi didik didik anlattırmıştı karakol. Sadece “ben sığınmaevine gitmek istiyorum” demem yeterliymiş. Her şeyi, ve ben mecburum zannettim yani, bunu açıklamaya anlatmaya mecburum zannettim yani. Şiddet poliste başlıyor. Hatta polis bana “ne yapacaksın, dön evine, orada daha mı iyi olacak işte, orada kadınları pazarlıyorlar” falan demişti. Daha önce 183 ile konuştuğum için, avukat ile konuştuğum için, beni destekleyen arkadaşım araştırıp bana anlattığı için ben tabi ki buna kulak asmadım ama kulak asan birisi de olabilirdi.

G8: **(Diğer sığınak başvurusunda)** Sonra X şehrine gittik. Polisle görüştük. Polis orda nasıl yani falan filan bilmem ne diye hikayemizi baştan sona dinledi. Arkamızdan aynen böyle dedi “2 gün sonra bir tokmakçı bulacak ve bu çocuklara yazık edecek.” Ben arkamı dönüp hiçbir şey söyleyemedim. Hatta şöyle yüzümü kapatmıştım yani, utanç!

G8: **(Bir diğer sığınak başvurusunda)** Karakolda çok güzel karşıladılar bizi, hiçbir şey sormadılar. Kızımın arkasından ağladığım için bir polis benim ile sohbet etmişti, üzülme en fazla 5 sene, 6 sene. Ayaklarının üstünde duracağına inanıyorum.

3.8.1.3. Sosyal Hizmet Birimleri İle İlgili Deneyimler

Görüşmelerde 4 kadının sığınak başvurusu süreçlerinde sosyal hizmet birimlerinden de bilgi aldıkları ve yönlendirildikleri öğrenilmiştir. Buralardan sığınaklarla ilgili alınan bilgilerin hem kadınların sığınağa gitme kararlarını desteklediği hem de sığınak esnası ve sonrası için de karşılaşılabilecekleri durumlar hakkında bilgilenmeleri ve kaygılarının azalması adına önemli olduğu görülmüştür. Görüşmecilerin içinden 1 kadın ise sığınak öncesi yeteri kadar bilgilendirilmediği için gidiş yolunda ne kadar tedirgin olduğunu paylaşmıştır.

G1: Sonrasında sosyal hizmetlere gittim. Orada bir tane psikologla bir görüşme olmuştu ona anlattım. O da istediğim zaman oraya gidebileceğimi, resmi bir kuruma yerleşebileceğimin bilgisi verdi. Psikolojik olarak da çocuklara destek sağlayabilecekleri falan oradaki şeyleri anlattı. Ondan sonra öyle bir karar aldım ben de. Onunla konuştuktan sonra da takvim oldu öyle bir karar aldım.

G7: Tedirgin oldum çünkü ben bilmiyordum. Kimse bilgi vermiyor. Oradan mesela İl Müdürlüğü'ne götürdüler beni orada bir ön görüşme yaptım. Tamam hadi görüşmen bitti, hadi gidelim. Ben tanımiyorum, bana göre yabancı bir adam. Onun arabasına bindik, gittik. Adam beni nereye götürüyor belli değil... Şoför de hani yasak ya konuşma şeyi. Ben onun mesela o kuralların olduğunu bilmiyordum. Şoför de bana bir bilgi... Ben de o zaman da yaşımdan dolayı o kadar çekingen biriydim ki. Şimdiki aklım olsaydı sen beni nereye götürüyorsun derdim, burası neresi?

G8: **(183 ile konuşması için)** Bana şunu dedi; “2 çocuğunuz ile beraber, ikisi de kız olduğu için sizinle kalabilecek, karakola başvurunuz yeterli, sonrasını ayarlayacaklar...” Gayet de güzel konuşmuştu, olumlu konuşmuştu.

G6: **(Kadın örgütünün danışma merkezinde)** İşte burada görüşmeci ile görüştüğümde ona korkularımdan, hani dedim ki ben çok korkuyorum işte. İşte orada daha çok baskı altında tutulduğumuzu. Hani arkadaşlarımızdan da duydum, yakın çevremden de. Bunlara çok şahit oldum. Hani daha çok bağımlı kalındığını. Hani sigaranın bile tek bir çakmaklar yakılıp geri alındığını. Toplama yeri olduğunu ilk önce, ondan sonra dağıtıldığını. Hani daha kadın, olduğum evden daha çok fazla

kendimi yalnız hissedeceğimi düşündüm. O yüzden burayı da öyle düşündüm ben açıkçası. İlk başta korkmuştum, korkularımdan gelemiyordum ama çok çaresiz kalmıştım. Dışarıda bir şekilde yaşamaktansa gittim buraya. O da bana dedi ki, oraya git şimdi dedi... Sonra oradan bana telefon aç dedi. Bir çay içme yerine gideceksin dedi. Eminim hoşuna gidecek gördüğün zaman dedi. Beni oradan ara dedi, o zaman tekrar konuşalım dedi. Gittim, çok güzel bir yerdi.

G8: (Kadın örgütünün danışma merkezinde) Gittik, söyledikleri saatte valizlerimizle falan... İşte bizim X semtine gideceğimizi söylediler. Yerimizin orada olduğunu söylediler. Paramız da yok, ne yapacağız nasıl yapacağız derken, yol paramızı da verdiler. İlk şoku orada yaşadık. Taksi paramızı verdiler... Kendiniz gidin dediler ve adresi verdiler bizim elimize ve biz nereye gideceğimizi bilerek gittik.

Bu bölümde kadınların sığınak öncesi deneyimlerine; sığınaklarla ilgili bilgiye erişim ve yönlendirmeler konusunda kadınların özellikle şiddete maruz bırakıldıktan sonra bu nedenle gittikleri polis, savcı, doktor gibi kişilerin kadınları sığınaklar hakkında bilgilendirmesinin ne kadar kritik önemde olduğu görülmüştür. Kadınlarla yapılan görüşmelerde sığınak başvuru süreçlerinde kolluk ile yaşadıkları olumlu ya da olumsuz deneyimin, aldıkları doğru veya yanlış bilginin kadınların sığınak süreçlerini doğrudan etkilediği ortaya konmuştur. Ayrıca yine başvuru süreçlerinde kadınların sosyal hizmet birimlerinden sığınaklarla ilgili alınan bilgilerin hem kadınların sığınağa gitme kararlarını desteklediği hem de sığınak esnası ve sonrası için de karşılaşılabilecekleri durumlar hakkında bilgilencmeleri ve kaygılarının azalması adına önemli olduğu görülmüştür.

3.8.2. Sığınak Sürecine Dair Deneyimler

Kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmelerde sığınak sürecine dair deneyimlerde ön plana çıkan konular “İlk Kabul Birimleri İle İlgili Deneyimler”, “Kadın ‘Konukevleri’¹² İle İlgili Deneyimler”, “Feminist Sığınak¹³ Deneyimleri” olarak 3 alt kategoriye ayrılmıştır.

¹² Çalışmanın başında da belirtildiği gibi açıklanan nedenlerden çalışma boyunca “sığınak” kavramı tercih edilmiştir. Ancak Bakanlık ve Belediyelere ait sığınaklara dair deneyimlerin ayrı incelendiğini vurgulamak için yalnızca burada “konukevi” ifadesi kullanılmıştır.

¹³ Burada bağımsız kadın örgütüne ait olan ve feminist perspektifle çalışması yürütülen sığınak “feminist sığınak” olarak tanımlanmıştır. Bu perspektifin detaylarına çalışma boyunca detaylıca yer verilmiştir.

3.8.2.1. İlk Kabul Birimleri İle ilgili Deneyimler

Yapılan derinlemesine görüşmelerde devlete bağlı sığınaklara başvuran kadınların hepsinin sığınaklara yönlendirilmeden önce Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı İlk Kabul Birimlerinde kaldıkları bilinmektedir. İlk Kabul Birimlerinde kadınların yaşadıkları deneyimler de; “Fiziksel Koşullar”, “Kurallar”, “Ortak Yaşam ve İş Bölümü”, “Çalışanların Yaklaşımı ve Hiyerarşi”, “Sosyal, Ekonomik ve Ayni Destekler”, “Nakil Süreçleri” olmak üzere 6 alt kategoriye ayrılmıştır.

3.8.2.1.1. Fiziksel Koşullar

Yapılan görüşmelerde 6 kadın İlk Kabul Birimlerinin fiziksel koşullarından; bina yapısı, yeri, düzeni ve kalabalık ve kaotik yaşam koşullarından yaşadıkları sıkıntıları dile getirmişlerdir. Ayrıca birden fazla İlk Kabul Birimleri'ni deneyimleyen kadınların farklı yerlerde farklı koşullar gözlemledikleri ve yönetmelikte maksimum 15 gün ile sınırlanmış kalış süresinin aşıldığı durumlar olduğu görülmüştür. 2 kadının anlatımında ise İlk Kabul Birimi, Kadın “Konukevi”, Yetiştirme Yurdu gibi birimlerin iç içe olduğu öğrenilmiştir.

G1: Böyle 100 – 150 tane kadının çocuğu kaldığım yerde, mahalle ortasında, sürekli kadınlar kapıda ses yapıyor, komşular balkonlara çıkıyor, polis geliyor. Kadınlar kavga ediyor falan...

G2: Ee işte polis bıraktı beni, ee gittik sabaha doğruydı. 5 – 6 gibiydi. Gittim işte, ee şöyle bir şey kalabalıktı. Çok kalabalık zaten ilk adım. İlk gün odam olmadı hatta o kadar insan görünce falan korktum açıkçası. Yani başım yani hani tahmin edemedim hani ne bileyim bu kadar kalabalık ya da küçük bir yer midir? Onunla ilgili hiçbir fikrim yoktu... Geçtim hiç tanımadığım işte insanlar. O an ilk gördüğüm insana işte direkt böyle anlatmaya başladım hiç tanımadığım halde. Sonra işte “ben ne yapıyorum, niye anlatıyorum?” dedim kendi kendime. Orada işte tam bir ay kaldım, yani... İşte mutfakta daha sığınmaevine göre daha kalabalıktı, daha bir çok insanla bir aradaydım. Yani 100 belki 150 kişi insanla mutfaktaydım. Kalma ortamı da hiç hijyenik değildi. Çünkü bir çok insanla aynı banyo tuvalet... Orası tabi ki baya hastalık açısından hijyenik..., ne kadar temizlesek de çok insan olduğu için hani katlara da bölünse her katta ortalama 30-35 kişi vardı.

G2: (Diğer İlk Kabul Birimi Deneyimleri) Onlardan farklı bir şey, İlk Adım olarak nasıl diyeyim size X semtinde kaldığım yerin Y semtinden farklı olduğunu hissettim. Daha kalabalık olsa da hani izlenimin nasıldı, daha tek kişilik odalarda kalılabildiğini

gördüm Y semtindekinde. Daha oraya göre biraz daha rahat olduğunu gördüm... Ondan sonra X semtinin biraz daha sıkıntılı olduğunu fark ettim. Z şehri deseniz, Z şehri çok sıkıntılıydı benim kaldığım yer İlk Adım... Orada 15 gün kaldım. Nasıl diyeyim size orada da bir toplu hayat. Üst katlarında orada sığınma evi de vardı. İlk adım ve sığınma evi nasıl diyeyim size, komple bir binayı düşünün en üst katlarının sığınma evi, alt katlarının İlk Adım. Kimi düşen yukarılara düşüyor üst katlara, kimi başka yerlere... Şansına göre oluyor. Dediğim gibi Z şehrinde daha kalabalık ortamdı nasıl diyeyim size böyle kocaman bir bina düşünün hani tripleksden de büyük. Yani nasıl diyeyim size kocaman bir apartman gibi diyeyim size. Hani apartman dairende çelik kapı olur ya herkesin ayrı ayrı. Mesela bu kapıdan girdik evimiz gibi bu alan bizim. İşte Z şehrinde de o şekilde çelik kapıdan giriyordun, işte mutfak, banyo, tuvaletin salonun daha kalabalık. Odalar 10'ar 15'er kişi X şehrindeki gibi.

G3: Bence daha kötüydü. Çünkü bayağı bir kalabalık zaten. Çok kalabalıktı. Çeşit çeşit insanlar vardı. Ne bileyim hani, nereye geldim ben, nereye düştüm diye düşündüm açıkçası. Tabi ki herkesin şeyleri var, sorunları var. Ondan sonra yani bilmiyorum çok değişik geldi. Ben hep zamanımı evde geçirdiğim için, dışarıyı hiç şey yapmadığım için çok garip geldi. Bilmiyorum ya çok tuhaftı.

G4: Kalabalıktı yani baya telaş içinde.

G5: İlk Adım diyorlar. Duvarların etrafı yemyeşil. Demir parmaklıklarla örgülü. Çok uzakta, dışlanmışlık var. Uzakta, çevresinde çok nadir binalar olan bir yer. 2 metreye yakındı parmaklıklar.

G7: Demir kapı, orası daha yeni sığınması olacaktı. O zaman kaldığım. Düşün benim evim kadar, belki bu kadar küçüktü. Çok küçüktü. Üst bölüm yatakhaneydi. Bildiğin sığınma, toplanma yerleri var ya, toplama eviydi hem sığınmaeviydi. Orası öyleydi. Daha yeni sığınma projesi, şey şehir dışında sığınma yapmışlardı... Çünkü kız öğrenci yurdu da, onlar şimdi iptal olacaktı yani benim kaldığım dönem. Kız öğrenci yurdu, erkek öğrenci yurdu, okul, kadın sığınma hepsi bir aradaydı, iç içeydi...

G7: **(Kaldığı diğer İlk Kabul Birimi)** Orası çok berbat bir yerdi. Tabi ki gelen o kadar kadının şeyini sağlayamaz yani ortamını çünkü çok kalabalık bir yer, gelen giden. Bir kısım çıkıyor, bir kısım geliyor. Yani gece, gündüz belli değil yani. Her saat başı birileri gelebiliyor. Hani neyin ne olduğunu bilmiyorsun. Ama ben orada tabi ki çok kötü oldum.

3.8.2.1.2. Kurallar

Yapılan görüşmelerde 5 kadın İlk Kabul Birimleri'nin katı kurallarından söz etmişlerdir. Özellikle detaylı eşya aramaları, para ve telefonlara el konulması, dışarı çıkma yasakları, giriş-çıkış ve sigara, yemek, yatış, banyo saatleri gibi kuralların kendilerini zorladığını ifade etmişlerdir. 1 kadın İlk Kabul Birimi için “cezaevi” benzetmesini kullanırken, bir kadın da orada yaşadığı baskı ve denetimi evde eşinden gördüğü şiddete benzetmiştir.

G2: Dediğim gibi hani aranmak falan hoşuma gitmiyordu bayan tarafından olsa da. Hani rahatsız oluyordum. İlk zamanlar çok rahatsız oldum ama sonrasında hani kural böyle olduğu için alıştım.

G4: Orası hapishane. Hapishane gibi yani düşün. İçeri giriyorsun dışarı bakamıyorsun, cama fazla yaklaşamıyorsun. Kilitli her şey. Her şeyine çantana varana kadar her şeyin aranıyor. Hepsi not alınıyor, yazılıyor yani ne var ne yok. ... 2 gün kimseyle görüşmüyorsun, konuşmuyorsun. Telefonlar alındı mesela. Merak ediyorum. Çocuğumu merak ediyorum, ne yaptı, ne etti onları da düşünüyorsun tabi ki. Ondan sonra şey yaptılar ben habire talep ediyorum ben burada duramam hani...

G5: Giriş yapıldı. Bütün eşyalarım, iç çamaşırına varana kadar didik didik edildi. Üzerinde ziynet eşyan varsa; telefonun, takın, paran neyin varsa alıyorlar. Telefonla görüşmen yasak. İnternetle iletişim yasak. Herhangi bir iletişim aracını kullanman yasak. Birini arayacağın zaman belirli bir saat telefon molası var. Sabah saati miydi, akşam saati miydi, bir saat molası var... Belli bir saatten sonra, altıdan sonra sonra kesinlikle içeri girmek yasak... Dışarı çıktın gezebiliyorsun, dolaşabiliyorsun, ama sebep, mazeret öne sürerek. Benim canım sıkıldı, dışarı çıkıp geziyorum diyemiyorsun. Sebebin olacak. Hastaneye gideceğim diyeceksin. Yalan edeceksin. Hastaneye gideceksin, bir muayene oldun, olmadın ya da ne bileyim, sebebin olacak. O sebebe dayalı da evrakin olması lazım... Çünkü benim çocuğum okula gidiyordu.. İlk 15 gün bir yere çıkmamıza izin vermediler. Hiçbir yere çıkmama izin vermediler. Hiç kimseyle görüşmeme izin vermediler. Zaten benim görüşecek bir ailem var. Görüşecek sadece bir ablam vardı. Annemle bir telefon hakkım var. O da 15-20 dakika.

G7: Ben dedim ki hamileyim, aşırı şekilde benim canım nar istedi. Ben dedim ki dışarı çıkacağım hani normalde yiyecek koymak yasak. Dedim ki dışarıda yerim, 1-2 saat dolanırm, bir de hamileyim ya sıkıntı geliyor. İndim aşağı, herkes izin alıyor. İzin günleri sadece Salı ve Perşembe miydi neydi...

G8: Evet, İlk Kabul Birimi'nden, X semtinden. İşte kıyafetlerimiz falan arandı ama benim hiç özelim, mahremim hiçbir şeyim olmadı yani. Telefonuma güvenlik kilidi koyardı, gelen aramayı, mesajı silmeyeyim diye. Benim için çok da önemli değildi yani telefonum olmasın istiyordum. Herhangi bir yanlış mesaj gelsin, haftalarca dayak yiyordum. Çok farkına varamadım. Sonra X semtine gittik... Sonra kalıyorsunuz, işte yemek saatleri var, akşam 5'te bir daha temizlik yapıyorsunuz. Sonra işte çay saati var ve çay saatlerinde sigara molası var... 11'de son sigara söndürülür, 11'den sonra banyo yapamazsınız, sabah 7'de kalkarsın. Odaların lambaları kapanır, kimse kimsenin odasına giremez. Çiğniyorduk bu yasağı gerçi bazen göz yumuyorlardı ama ödümüz kopuyordu temizlik personelinin. Çamaşır yıkayacaksınız, herkesin çamaşırı bir arada yıkıyor.

3.8.2.1.3. Ortak Yaşam ve İşbölümü

İlk Kabul Birimleri'ne dair kadınların vurguladıkları bir diğer konu ortak yaşam ve iş bölümüdür. Görüşme yapılan kadınlardan 3 tanesi İlk Kabul Birimleri'ndeki ortak

yaşamın ve onların sorumluluğuna verilen işlerin bölüşümü konusunda sıkıntı yaşadıklarını kaydetmişlerdir. Bu 3 kadından bir tanesi iş bölümünün kalan kadınların kalma süreleri ile ilgili bir hiyerarşiye bağlı olduğunu ve çalışan personelin buna müdahale etmediğini belirtmiştir.

G2: Bir de öyle bir şey üst kata çıkıyorduk yemekler alacaktık, asansör sıkıntısı yaşayabiliyorduk 1. ve 4. katlarında. Orta katlar yok. Elimizde tencereler taşı et. Orada çok sıkıntı yaşadım 15 gün içerisinde. Diğer yerlerin hiçbirisinde böyle yaşamamıştım. Bir de bulaşıklar orada kendi çapımızda elimizde yıkamak zorundaydık. Hiçbir kadın yanaşmıyordu, artık kim yaparsa. Kimin artık vicdanına bırakırsak diyebilirim.

G3: Temizlik konusunda da öyle. Yani mesela, bize, daha hiçbir şey bilmeden, bize temizlettiler her şeyi.

G8: Sadece temizlik personelinin eline bırakılmış, sabah 8’de bağıyor, temizlik yapmadan kahvaltı yok diye. Gece gelmişsiniz, dayak yemişsiniz, gelmişsiniz. Ne oluyor dedim. Herkesin eline bir şeyler veriliyor, paspas, çekpas vs. falan. Temizlik yapıyorsunuz, ondan sonra kahvaltıya iniyorsunuz. İşte yemekhaneye 1-2 dakika geç kalınca yemek dağıtanların suratıyla karşılaşıyorsunuz. Ve daha sonra daha beterleri ile karşılaştığımız orada şey, ben 2 gündür buradayım falan. Kadınların birbirlerine üstünlüğü var ve temizlik personeli bunu destekliyor. Sürekli bir insan sirkülasyonu var. 5-6 günde bir insanlar değişiyor ve bunlar lider vasıflı gördüğü kişilere işte sen yönet burayı diyorlar. Kadına yönetimini veriyorlar ve kadın terör estiriyor. Sadece kendi odanızı temizleyeceksiniz ama kadın her yeri temizletiyor.

3.8.2.1.4. Çalışanların Yaklaşımı ve Hiyerarşi

Yapılan görüşmeler sonucunda 5 kadın İlk Kabul Birimleri’nde çalışanların kendilerine kötü muamelede bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu kötü uygulamalar arasında; eşya arama, kadınlarla ilgilenmeme ve görüşme yapmama, sert yaklaşımlarda bulunma, yargılayıcı ve aşağılayıcı cümleler kullanma, şiddet hikayesini didik didik anlattırma ve yargılayıcı tepkilerde bulunma gibi örnekler bulunmaktadır. Görüşülen kadınlardan bir tanesi kurumun erkek güvenliği tarafından sözlü tacize maruz bırakıldığını belirtmiştir. Görüşülen kadınlardan bir diğeri ise İlk Kabul Birimi’ndeki kötü muamelenin kadınları şiddet ortamına dönmesine sebep olduğunu ve caydırıcı etkisinin olduğunu belirtmiştir. Başka bir kadın da benzer olarak İlk Kabul Birimi’nde yaşadığı kötü muamelenin evde yaşadığı şiddetten daha iyi

olmadığını ve kadınlar için şiddet ortamına geri dönüşe sebep olabileceğini ifade etmiştir.

G2: İyiydi güvenlik olsun, görevliler falan.

G3: Yani çok ilgisizlerdi bence...

G4: Yani oradaki insanlara biraz daha ılımlı yaklaşabilirlerdi. Orada da yani sert yaklaşımlar vardı yani.

G5: Mesai saati bitene kadar herkes gayet yumuşak, güler yüzlü olmaya özen gösteriyordu. Mesai saatinden sonra, nasıl olsa işi yok ya da izinli, ondan sonra başka bir boyuta geçiyordu... Orada psikolog yoktu. Güvenlik görevlisi vardı. Muhasebeci vardı. Bir de müdür vardı. Alt kat idari personele aitti. Alt kata inmek kesinlikle yasaktı, belirli saatlerin dışında. Personelle muhattap olmak yasaktı. Güvenlikler izbandut gibiydi. İzbandutun manası iri yapılı falan değil, yüreksizdi... Merhametli olanları da vardı... İlk Adım da, karakol da, ilk başta seni yıldırmaya çalışıyor. İlk adımda da yıldırmaya çalışıyor. Pes ettin, gittin. İlk 15 gün içinde gidersen bir daha buraya tekrardan başvurun. Sıfırlanıyor. Bir de o süreç var ya, senin madem ihtiyacın var, kalaydın oluyor. Sen orada yaşadığın dışlanmanın ne olduğunu bilmiyorsun. Tamam, çok şükür, yatacak bir yer veriyor. Başını sokuyorsun. Seni dışarıda kalmaktan koruyor. Ama duygularını da öldürüyor...Benim kızım yemek seçtiği için, her şeyi de yemediği için diyordum ki 'Bakın, herkese birer yumurta, birer yağ, birer bal...Bunları yemiyor. Bunun yerine iki tane çikolata verebilir misin?'. 'Senin çocuğunun ne özelliği var?' diyor. Ama çocuk yemiyor. Yiyeceği zaten bir parça bir şey. Onun yerine yumurtanın, ya da şunun bunun yerine iki tane çikolata daha verebilir misiniz?' deyince 'Babasının evinde bunu görmüş. Madem bunu istiyordu, babasının evinde kalaydı' diyor."

G7: Ya orada bana, oranın güvenliği, yok ikinci gittiğimde dedi, ay dedi senin gibi bayan aldatılır mı? Bana böyle sulandı, ters kelime... Ben dedim sen ne diyorsun, bebeğim de kucağımda o zaman. Hem sinirlerim bozuk hem orada çok şey olmuşum. Biraz beni şey yaptı, o güvenliğe karşı. Şimdiki aklım olsaydı, keşke şikayet etseydim onu. Yani bir kadına o lafları kullanacak, erkek sonuçta. Ay diyor fiziğine bak, bilmem neyine bak. Senin gibi kadın nasıl üzülür?

G8: Azarladılar beni falan. Hani çok ayırımına varamadım, sonra sonra kendime geldikçe. Hani bana böyle gelmişti ama benim kadar kötü olmayan, ya da benim kadar kabullenmemiş birisi için geri dönüş nedenleri vardı. Zaten kötü yani. Bu mu yani kendimi kurtarmak için geldiğim yer, evim daha iyi yani en azından ayağımı uzatıp yatıyordum. Televizyonumu dizimi izliyordum, bu kadar azara maruz kalmıyordum falan... Sonra İlk Adım'da benimle görüşen kişi didik didik bütün hikayemi anlattırdı. Ama anlatmak zorunda değilmişim yani. Orada o işler öyle yürüyor yani. Ancak böyle bir hikayemiz olursa oraya girebiliriz zannettim ben. Oysa ki onların meraklarını tatmin etmişim ben. Bu çok üzücüydü. Sonra kendimi gerçekten taciz edilmiş hissettim. Tam olarak bunu hissettim. Olmadık detaylar sormuşlardı. Taciz hikayemi anlatmıştım, nasıl olur ya o yaşta falan diye sormuştu bana... İlk Adım'da sigara odasının, çok da güzel arkadaşlar kazandım orada, şuna göz yumuyorlar, aslında

sigara saat başı 10 dakika fakat İlk Adım'daki sigara odasında sigara hiç sönmez. Ateş görevlidedir ama söndürmeyin geliyorum, söndürmeyin geliyorum diye döndürürler. Buna göz yumarlar. Bu çok iyi bir şeydi. Sigara odasında başka bir şey vardı, işte o anlattığımız yummak, o sinerji, her neyse bu sigara odasında mevcuttu ve personel buna bir şey demiyordu... Bizimle birisi konuşuyor ama müdür mü, psikolog mu bilmiyoruz. Hemşire de olabilir, temizlik görevlisi de. Herkes aynı yetkide. Bu hani temizlikçi haddini bilsin gibi bir şey değil ama herkes müdür orada. Ve müdürlerin de işine geliyor yani.

3.8.2.1.5. Sosyal, Ekonomik ve Ayni Destekler

İlk Kabul Birimi'nde kalan kadınlardan 3 tanesi orada alabildikleri ya da alamadıkları desteklerden söz etmişlerdir. İlk Kabul Birimleri'nde farklı maddi ve ayni destek uygulamaları olduğu ancak sosyal desteklerin bu aşamada sağlanmadığı dikkat çekmiştir.

G1: Yol desteği veremeyecekler sana dedi. Bir hafta daha kalırsan işte yol parası çıkartırız onunla gidersin dedi. Benim alyansım vardı. Ben de dedim hayır. Ben bu kadar beklemek istemiyorum, bir an önce bir yola başlamak istiyorum. Sonrasında çocukların okulu başlayacak o süreçte resmi şeyleri atlatmak istiyorum filan gibi. Onlara da mantıklı geldi... Sonra 5 gün kaldım. 5 gün sonra o süreçte yine hemşireyle falan görüşmemiz oldu. Oranın müdürüyle görüşmemiz oldu.

G4: Orada mesela hiç unutmuyorum ben yanıma eşya almadığım için orada pijama takımı almıştım bir kızdan... Yok orada verilmiyor. Orada şeyde verilmedi, sonraki konukevinde... İlk Adım'da eşya verilmedi.

G5: İlk Adım'da hakikatten güzel karşılandım. Şampuanım verildi. Kişisel bakım ihtiyaçlarım, Orkid ihtiyacım da verildi. İç çamaşırını, şu, bu şeyleri dışardan birileri getirir. Senin de ihtiyacın var dersene sana orada kıyafet desteği de sağlanıyor... Hazır yemek geliyordu dışardan. Gelen yemeğin fazlası dökülüyordu. Düzgün yemek vardı... İlk Adım'da 150 TL bütün herkese para yardımında bulunuluyor... İlk Adım'da psikolojik destek veren kimse olmadı.

3.8.2.1.6. Nakil Süreçleri

Görüşme yapılan kadınlardan 4 tanesi İlk Adım Birimlerinde farklı süreler kaldıktan sonra sığınaklara nakil süreçlerinden söz etmişlerdir. Görüşmecilerden bir tanesi güvenlik nedeniyle il değişikliği yapmak istemiş ancak nakil olmak istediği ildeki doluluk nedeniyle isteği geri çevrilmiştir. Yol ödeneği de alamayınca kendi imkanı ile gittiğini belirtmiştir. Bir diğer kadın İlk Kabul Birimi'nde kalma sürecinin uzadığını,

2 kadın ise nakil olacakları yer ile ilgili bilgi verilmeden araç ile götürüldüklerini belirtmişlerdir.

G1: Sonra işte oradaki kurum müdürüyle konuşunca o da hak verdi bana. “Sen daha iyi bilirsin kendin için iyi kararı ama işte yol ödeneği çıkaramayız ya da nakil edemeyiz. Nakil etme şansımız yok çünkü X şehri çok dolu oluyor. Yani daha önce bile nakil için yazı yazdığım insanlara, 2 – 3 ay sonra dönüyorlar.” Ki bu süreçte çocukların okulları başlayacaktı. Çok zaman geçmiş olacaktı. Ben orada bir işe başlayıp da bir şey yapamayacaktım. Çünkü işte sürekli bir nakil şeyi bekleyecektim falan.

G3: On beş gün falan kalmışımıdır. Belki üç hafta dan daha mı çok. Hatta ben iki de bir soruyordum. Hani ben ne zaman gideceğim diye. Bayağı bir beklettiler. Dolu dediler, yer bakıyoruz, boşaldıkça sizleri göndereceğiz falan diyerekten.

G5: Dediler ki, nakledilecek kişilere dışarı çıkma yasağı geliyor. O gün hastaneye mi gidecektim, randevu almıştım zannedersem. Dedi ki raporu, doktoru bırakalım. Bugün dışarı çıkma yasağı var herkes için. Nakil işlemleri Cuma’dan Cuma’ya yapılıyor. Nakil yapılacak listeler gelecektir. Kimseyi bugün dışarı çıkartmıyoruz... Bir de anons ediyorlar, bağıra bağıra. “Filanca kişi, nakil işlemlerin var. Hazırlan”. Sen hazır bekliyorsun. “Araç gelince gideceksin”. Araç gecenin bir vakti geliyor... Her akşam sağanak misali gelen kadınlar gördüm. Arabadan iniyorlar 3’er, 5’er. Her akşam nakil işlemi yapıldığını biliyorum. Buraya geldiklerini gördüm. Buradan da gidişleri bazen akşam karanlığında nereye gittikleri bilinmesin diye, ya da sabah saatlerinde.

G8: Bir de araba ile göturdüler bizi ve götürecekleri yeri söylemediler. Oraya gidene kadar söylemediler, o da beni çok üzmüştü.

3.8.2.2. Kadın “Konukevleri” İle İlgili Deneyimler

Yapılan görüşmelerde sığınak sürecine dair deneyimlerin bir diğer alt kategorisi “Kadın ‘Konukevleri’ İle İlgili Deneyimler” olarak belirlenmiştir. Bu kategori de; “Kurumsal Deneyimler” ve “Duygulara İlişkin Deneyimler” olarak 2 alt kategoriye ayrılmıştır.

3.8.2.2.1. Kurumsal Deneyimler

Kurumsal Deneyimler alt kategorisi de yapılan görüşmeler doğrultusunda; “Fiziksel Koşullar”, “Kurallar”, “Ortak Yaşam ve İşbölümü”, “Çalışanların Yaklaşımı ve Hiyerarşi”, “Sosyal, Psikolojik ve Hukuki Destekler”, “Ekonomik ve Ayni Destekler” ve “Çıkış Süreçleri” olarak 7 alt kategoriye ayrılmıştır.

3.8.2.2.1.1. Fiziksel Koşullar

İlk Kabul Birimleri'ne benzer olarak Kadın Konukevleri ile ilgili de 3 kadın fiziksel koşulları; bina yapısı, yeri, düzeni gibi konularda düşüncelerini belirtmişlerdir. Sığınakların izole ve şehirden uzak bir yerde olması, demir parmaklık, kamera, siyah cam gibi koşulları nedeniyle yine “cezaevi”ne benzetilmesi söz konusu olmuştur. Ancak sığınakların İlk Kabul Birimleri'ne nazaran daha az kişi olmasının daha olumlu olduğu vurgulanmıştır.

G1: Yani... demir parmaklıklı. Kimsenin ne olduğunu bilmediği ücra bir yerde, kuytu bir köşede böyle özel bir cam, işte film, filmlerle camları kapatılmış araçla gidiyorsun. İşte şoför ve bir tane uzman eşliğinde oraya götürülüyorsun sanki suçlu yakalamışlar da hapse götürüyorlar gibi. Ondan sonra işte oraya gidiyorsun hapishane gibi zaten dışarıdan baktığımızda. Çevredeki herkes meraklı gözlerle bakıyor, oranın ne olduğunu kimse bilmiyor... Zaten oraya gittiğinizde şey oluyor “ne yaptı da geldi acaba?” “kadın bir halt etmiş, oraya gelmiş, ailesinden kaçmış...”

G2: İlk girdiğimde işte hani her tarafı kamerayla çevrili, hani bir tabelası falan yok, hani siyah camla kaplı bir yer. Hani ilk girdim ama böyle bahçe falan dışarıda, işte güvenlik, çocuk alanı falan olması hoşuma gittik en azından. İlk kaldığım yer gibi olmadığını fark ettim. İşte ilk girerken falan da tanıdığım bir kaç insanı görünce girişte o da hoşuma gitti. En azından burada da tanıdığım birileri varmış diye düşündüm. Ondan sonra eee yani işte çıktım, yerleştirildim, arandım falan. O şekilde odama falan yerleştirildim... İlk geldiğimde tabi İlk Adım'da kaldığım bir odanın içinde bir sürü insanla kaldığımız için, kaldığım, bu geldiğim yerin tek oda oluşu o yönden çok iyiydi. Hani bir çok insanla kaldım, bir çok başka sıkıntılar yaşadım hamileyken. Geldiğimde hani gördüm ortam daha temiz, en azından o kadar kalabalık değil, en fazla 30 kişilik bir alandı... Aslında iyi hissettim oraya gelince biraz daha kendimi. Oradan çıkıp, oraya gelmek biraz daha iyi geldi. Daha az insan oluşu.

G5: İkinci Adım'da da sana ait bir oda yok. Oda arkadaşın var. Bir yatağın var. Çocuğum büyüktü. Benim çocuğuma mecbur ayrı yatak verilmesini rica ettim. O bir birey. Bir yatakta yattık.

3.8.2.2.1.2. Kurallar

Yapılan görüşmelerde 7 kadın, konukevlerinin detaylı eşya aramaları, telefon, para ve kişisel eşyalara el konulması, yatış, kalkış, yemek ve sigara saatleri, giriş-çıkış izinleri gibi katı ve kısıtlayıcı kural ve uygulamalarından söz etmişlerdir. Birden fazla sığınakta kalmış olan kadınların deneyimlerine ayrıca yer verilmiştir. Her yerde farklı uygulama ve kurallar, kurum çalışanlarının inisiyatifine bırakılmış keyfi uygulamalardan (bit şampuanı ile yıkanma kuralı, gelen her kadını ona bilgi

vermeksizin psikiyatri hastanesine gönderme vb.) söz edilmiştir. Ayrıca birden fazla sığınak deneyimi olan kadınlar her sığınakta farklı kural ve uygulamalardan söz etmişlerdir.

G1: Bütün eşyalarımız didik didik aranıyor. Sütyenlerimize varana kadar çıkarttırıldığında Allah'ım dedim burası, yani öncekiler daha hafif şeylerle geçmişti. Burası çok daha şey, çok kötüydü yani. Yine aynı yüksek duvarlar, güvenlikler, kapalı içeriden her yerden bir de bütün eşyalarımıza el koyuluyor, sadece kıyafetlerimiz... Bir iğnenin, bir ipin bile verilmemesi...

G2: Ee şöyle tamam evet, fazla sıkıydı. Ama öyle olması gerekiyordu çünkü herkes her gün nasıl diyeyim size, bir kural vardı o çiğneniyordu. Mesela yapılmayacak bir şey varsa yapıldığı için o kurallar çıkmıştı. Ya da belki bizim sıkıntıya düşmememiz içindi. Hani gizliliğimiz, işte telefonumuzu herkese vermeyişimiz, olduğumuz yeri söylemeyişimiz, hem kendimizi, hem de kalan diğer insanların, kadınların can güvenliğini riske atmamak için tabi ki iyiydi. Ama hani iç kısımda nasıl, giriş çıkışlarda hiçbir zaman aranmaktan hoşlanmadım gerçekten. Ama sonra sonra işte orada da sıkıntı yaşadım ama bir kaç ay geçince alışmaya başlamıştım hani sıkıntı olmadı... Ya ne bileyim sanki böyle karakoldaymışım gibi ya da ne bileyim, ya da bir polis ararmış gibi hisset.., hissi yarattı bana. Hani bir şey var mı ya da birine bir şey yapar mıyım gibi. Dediğim gibi o bir 5-6 ayı buldu diyebilirim. Böyle bir sıkıntı yaşadım... Kendime de yaşıyordum ama çocukların ki biraz daha üzüliyordum açıkçası. Neden hani onlar da aranıyor? Çünkü çocuğum da soruyordu sürekli neden anne? Ben de kuralların böyle olacağını, bazı insanların içeri başka şeyler soktuğunu, belki bize zarar verebileceklerini, belki bizim de yaptığımızı düşünebilecekleri için olduğunu anlattım.

G3: Yani bence çok katı kuralcıydılar. Hani şöyle belki hani tamam her yerin bir şeyi var, belirli bir kuralları var, yani kendi evimizde bile bir kural koyuyoruz çocuklarımıza mesela. Şu saatte uyuyacaksın, şu saatte uyanacaksın gibi. Yani bilmiyorum ama orası çok sıkıcı yani, bilmiyorum ben kendimi yani kendi bulunduğum bir şeyden daha sıkıcı hissettim. Çünkü onlar bizi yönetiyorlar da hani şu saatte uyuyacaksın şu saatte uyanacaksın ondan sonra, bir de sabah kahvaltı şeyi vardı herkes bir gün görevli oluyordu. Sabah kahvaltı hazırlıyordu o da bence mesela tuhaftı mesela... Yani sanki cezaevinde gibiydik. Çünkü saat, uyku saatin, yatma, kalkma saatin, dışarıya çıktığın zaman istediğim yere gidemiyordum. Bir saat veriyorlardı. Bu saatte burada olmak zorundasın. Onun dışında içeriye bir eşya, bir yiyecek bir şeyimizi sokamıyorduk. Her şeyi dışarda yapmak zorunda kalıyorduk, hani yiyorduk geliyorduk. Çocuklar için de öyle mesela, benim çocuklarım öğlen uykusu uyumuyor. Açıkçası alıştırmamıştım. Biraz da büyük oldukları için mesela o saatte çocuk uyumuyorsa da çıkmayacak. Benimkilerde aksine çıkmak istiyordu. Çocuk yani onu bile gelip güvenlik uyarıyor. Yani ben bundan da çok rahatsız olmuştum.

G4: Yani ilk gün bir hemen üstümüz arandı. Yani her şeyi, çantamızda her şey arandı. Ondan sonra hemen banyo yaptırıldık. Diyorum ki yani ben gelirken duşumu aldım yani. Hayır kesinlikle banyo yapman gerekiyor. Bit olabilir diye bit ilacı verdiler

mesela şampuanlar. Onlar da hani şey yapıyor. Bizde yok, ben zaten ne kadar kaldım ki orada dedim ama onu bile mecbur koşullar yani.

G5: Çok nadir kahve içerim. Çok nadir çay içerim. Çünkü ben tek başıma yemek yiyen bir insan değilim... Oraya gelenlerin sigaraya ihtiyacı var. Kadının Orkid ihtiyacı var. Kadının banyo etmeye ihtiyacı var. Yaşamın temel şartları var. Sana göre ihtiyaç değildir belki bir sigara ama ona göre bir ihtiyaç. Sen istemeyebilirsin ama o isteyebilir. Bir kahve de öyle. Kahve yasak.

G7: Kuralları, güzeldi, fazla sık boğaz etmiyordu. Hani her gün çıkıyordun. Ben ilk oraya geldiğimde herkes çok şey olmuştu, hani burası rahat bazı yerlere göre. Bazı yerler çok sıkıcı. Sadece kuralları biraz şeydi. Sigara yönünden millet şey oluyordu... Günde 6 tane hak veriyordu. İster iç, ister içme, ister bir saatte iç, ister gece yarısına kadar sürdür. Ama hakkın bittiyse daha da yok. Çok içen bir insan için 6 tane yetmiyordu. O da diyordu ki dışarıda istediğin kadar iç, ama burada hakkını tüketme. Bazıları orada hakkını tüketince kriz de geçiriyordu... Giriş çıkışı hani yetişkinler için, tabi ki oranında güvenliği her şeyi vardı. Mesela ben bilmiyordum izin alıp da çıkıyorsun. Bir gün kadın benimle "hadi dışarı çıkalım" dedi. Ben de hani bilmiyorum izin almak gerekiyor, evimiz gibi istediğimiz gibi çıkıp girebiliyoruz. Meğer o izin almış bana söylemiyor. O benden önce orada kalmış, ikinci geliyordu onun. Şimdi biz çıktık kadın bana diyor ki, sen izin aldın mı, güvenlikten ya da müdürden? Yok dedim izin mi alınıyor? Hemen döndüm, kadın bana söyler söylemez. Hemen arkamdan tutanak yazılmış. Hemen müdüre söylemişler X izinsiz çıktı diye.

G7: **(Kaldığı diğer sığınak için)** Bizim kuralımız dedi bu şey. Geldim, baktım sonra bizi Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne götürdüler. Bana söylemedi bak, kurumun içinde söylemedi. Gidiyoruz, nereye gidiyoruz, X hastanesine. Kadına sordum ilk başta bana dedi ki doktora gideceğiz. Para lazım mı, yok dedi bana. Yok dedi sadece bir muayene olup geleceksin. Onların kuralı öyleydi. Sen beni görüşmeye almadan direkt oraya götürüyorsun. Bakmadan yani. Ben ona dedim, sen beni psikoloğa sormadan, ben psikolog ile görüşmeden, yani benim mantığıma sığmıyor. Niye, ha psikolog olmasa derim ki bu insanı test ediyorsun, gidiyorsun bir durumu var mı ama o psikolog niçin orada? Ama o psikolog seni bir ön görüşmeye alacak, bu kadının durumu iyi değil, ilaçlık bir durumu var, ondan sonra kalkıp beni hastaneye götürmen gerek. Ama daha psikolog almadan götürmek yanlış. Hastane bahçesinde kriz geçirdim. Dedim artık senin yüzünden beni tımarhaneye yatıracaklar. Benim sıkıntım yokken hem de. Orada doktora da dile getirdim zaten. Ama burada kendimi ben kötü hissettim.

G8: Sigara saat başıydı, yemekler saatliydi. Saati kaçırırsanız tekrar yiyemezsiniz. Mutfakta bulaşık makinası vardı, ocak vardı. Biz onları asla kullanamazdık.

G8: **(Kaldığı diğer sığınak için)** X şehrinde paranız dahil her şeyiniz alınıyor. Giderken aranıyorsunuz ve X şehrinde ve Y şehrinde karşılaştım bununla sadece. Çıkarken de aranıyorsunuz bir şey çaldınız mı diye içerden. Girerken de bit şampuanı veriliyor. Onla yıkanıyorsunuz. Tabi biz yıkanmadık onla içerde. Gizlice protesto ettik kendimizce. Bir gece kaldık ve ertesi gün yapamayacağımızı anladık.

G8: **(Kaldığı diğer bir sığınak için)** Günde 5 kere sigara veriyorlardı çakmağımız onlarda kalıyordu. İşte bahçesi vardı orada sigaramız bitene kadar duruyorduk. İkinci

sigaraya izin vermiyorlardı. Sadece sigara içebilmek için dışarı çıkıyorduk ve dışarıda 1 saat kaldıysak on tane sigara içip öyle geliyorduk.

G8: **(Kaldığı bir diğer sığınak için)** Sonra X semtine gönderdiler bizi. Kapıdan içeriye girdik, bize odalarımızı gösterdiler. Nasıl yani aramayacak mısınız dedim, burası cezaevi değil dedi X hanım... Ona çok şaşırdım ve çok sevindim. Sonra katlara çıktığımızda bir kadının elinde telefon gördüm, personel olduğunu düşündüm. Sonra o kadın kalan kadınlardanmış, nasıl yani telefon var. Telefonları elimizden almıyorlarmış sadece saat 1'den sonra görüşme yapmıyormuşuz ve sessize alıyormuşuz. Kural bu. İşte ortak alanlarda saat 1'e kadar kalabiliyormuşuz. Mutfak 9'da kapanıyor.

3.8.2.2.1.3. Ortak Yaşam ve İşbölümü

İlk Kabul Birimleri bölümüne benzer olarak sığınaklara dair kadınların vurguladıkları bir diğer konu ortak yaşam ve iş bölümüdür. Görüşme yapılan kadınlardan 3 tanesi sığınaklarda ortak yaşamın ve onların sorumluluğuna verilen işlerin bölüşümü konusunda sıkıntı yaşadıklarını kaydetmişlerdir. Bir kadının anlatısına göre bu iş bölümü zaman zaman kalan kadınların personele “hizmet” ediyor hale gelmesine sebep olmuştur.

G1: ...Ya da ben işe girdiğimde çalışıyorum, akşam gelip üç katlı binanın tamamını silmek zorundayım...

G3: Saat 7'de uyandırıyorlardı çok erken bir saatte. Aşağı inip görevli sana koyuyordu, onları sen çıkarıyordun hani yukarıya. Sonra kahvaltı listeye göre hazırlanıyordu. Ondan sonra, bilmiyorum yani herkese bir hizmet gibiydi. Mesela orada bir görevli olabilirdi, orada mutfakçı yönetecek, daha mantıklı olurdu, bizim için de daha işimiz kolaylaşırdı.

G8: 3 katlı bir binaydı. Günde bir kişi bütün evi silip süpürüyordu. Bütün binayı her gün bir kadın mutfak da dahil temizliyordu.

3.8.2.2.1.4. Çalışanların Yaklaşımı ve Hiyerarşi

Görüşme yapılan kadınlardan 4 tanesi kaldıkları sığınakta personel tarafından olumlu karşılandıklarını ve desteklendiklerini belirtmişlerdir. Bu olumlu ve destekleyici tavırlar kadınların sığınak deneyimi açısından oldukça belirleyici olduğu görülmüştür. Ancak 7 kadın da personel tarafından suçlanma, yargılanma, sert davranma, kararlarına müdahale etme, kontrol etme ve denetleme, üstünlük kuran ve ayrımcı (etnik köken, siyasi görüş, çalışıp/çalışmama, giyim tarzı, psikiyatrik durum vb.)

söylemlerde bulunma, tutanak tutmak ya da kurumdan atmak ile tehdit etme gibi kötü muamelelere maruz bırakıldıklarını kaydetmişlerdir. Yine bu bölümde de bazı kadınların birden fazla sığınak deneyimine yer verilmiştir. Bu bölümde de yine farklı sığınaklarda farklı yaklaşımlar ya da personelin insiyatifine kalmış keyfi uygulamalar dikkat çekmiştir. Bu kötü uygulamaların kadınları yaşadıkları şiddetle ilgili suçlu hissettirdiği görülmüştür. Ayrıca 4 kadının çalışanların bu davranışlarını şiddet uygulayan kişi/kişiler ile özdeşleştirdikleri görülmüştür. Belediyenin sığınakta kalan bir kadının belediye başkanı gelecek diye sürekli denetlendiklerini, dolaplarına bile bakılabileceğinin söylendiğini, belediye başkanı ve karısı için kurumu zorla temizletirildiğini belirtmesi dikkat çekmiştir.

G1: Yani böyle farklıydı. Sonrasında hemşire vardı. Hemşireyle görüştük. Yani sonrasında memurları falan var. Zaten gittiğimiz zaman müdür falan konuşuyor. “Neden geldin, işte problemler neydi?” bu işte çocuklarla görüşme sağlıyorlar. Ne olduğunu anlamaya çalışıyorlar. Ya orada iletişim güzeldi. Rahat hissetmişim onların yanında. Daha değer veriyor gibiydiler, şeydiler... Hani biz sana destek sağlayabiliriz, yardımcı olabiliriz... Gidiyorsunuz, işte neden orada olduğunuz soruluyor. Ne oldu, nasıl... Aynı şeyleri bir daha bir daha yaşıyorsanız anlattıkça falan böyle.

G1: **(Kaldığı bir diğer sığınak için)** Yani ben... sanki sürekli kadınların bir hatası varmış gibi. Ne halt etti de geldi ya da sürekli bir suçlama psikolojisi... Çok kötüydü.

G2: Ya dediğim gibi genellikle iyiydi personeller, sert mizaçlı başta zaten yoktu. Hepsiyle iyidik ama daha sonrasında bir tane güvenlik görevlisi çıkmama yakın zamanlarda o sert mizaçlıydı. Biraz da hani ne bileyim eşimin bana ters davrandığı zamanları hatırlattı.

G3: Ya kararlarımızı şöyle yani bize bir fırsat bile vermiyorlardı bence. Konuşmaya bile yani. Bir durum anlattığın zaman hemen bir şey arıyorlardı. Yani her şey onların dediği gibi olacak, yani onlar tamam oranın bir yöneticisi doğru ama yani bizi tümüyle yani hükmetmişlerdi. Yani ben burada çok üzülümüşüm... Mesela güvenlik bizi kontrol ediyorlardı, masa masa dolanıyorlardı. Buda bana bir tuhaf geliyordu açıkçası yani, biz ne yapıyoruz ki, ne yapılabilir ki, yemek yiyoruz. Çocukların yemek yiyip yemediğine bakarak uyarıyorlar. İşte bunu yiyeceksin falan filan... Mesela gece bir acıksa çocuk hiçbir şekilde mutfığa çıkamıyorduk. Bir şey yemiyorduk, geçemiyorduk yani bilmiyorum ben her şeyi yaparken açıkçası çok tedirgin oluyordum... Mesela açıyordu kapıyı, hani ondan da çok rahatsız oluyordum. Güvenlik açıyordu, bakıyordu. Ne yaptınız, uyudunuz mu, çocuklar uyudu mu? Bu ne ya? Uyudunuz mu işte, ışığı söndürün, uyuma saatiniz, hani saat on birde uyuyorduk ya... Bir de 11’de biz uyuduk mu diye kontrol ediyorlardı. Sabah biz kendileri uyandırıyorlardı zaten.

G4: Genel olarak biraz daha ılımlı yaklaşılabilirdi. Yani oraya zaten psikolojisi bozulmuş insanlar geliyor yani huzurlu olmadıkları için evlerinden çıkmışlar yani, biraz huzur bulabilselerdi daha iyi olurdu yani ama birazcık şeyi vardı, baya bir kural vardı... Dışarı çıkma konusunda mesela... Belirli bir saatte orada olman gerekiyor.

G5: Tabi. Senin oraya ihtiyacın var değil, muhtaçlığın var. Muhtaçlıkla ihtiyaçlık arasında çok büyük fark var. İhtiyaç, o an lazım. Senin bir adım öne geçebilmen için o an lazım. İhtiyaç duyduğun bir soluk alma yeri... Ama muhtaçlık, sen bana muhtaçsın, benim dediklerimi yapmak zorundasın. Zaten biz o muhtaçlığı yaşayarak geldik oraya. Bir kocanın emrindeydim.

G7: Çok güzel karşılandım. Evet, oranın psikoloğu, müdürü. Oranın müdürü o zaman senelik izinliydi, hiç unutmuyorum. X hanım vardı, oranın psikoloğuydu. Hatta ben onunla görüşme yapmıştım. Dedi ki ben buranın müdürü değilim, psikoloğuyum. Müdür geldiğinde detaylı bir şekilde seni görüşmeye alacak... Ondan sonra X Hanım dedi ki, burası yeni sığınma oluyor, istersen, seni baskı yapmak istemiyorum, hani senin başına bir şey gelirse, kimse daha o olayımdan haberi yok, senin başına bir şey gelirse ben ömür boyu kendimi affetmem. Ama burada sana güzel bir gelecek kurabiliriz... Hatta hiç unutmuyorum, oranın müdürü “gitme” dedi, “seni güzel bir işe yerleştiririm”, hani “elimden geleni yaparım sana” dedi...

G7: **(Kaldığı bir diğer sığınmak için)** Yani işte böyle sürekli sizin o taraf hep teröristtir. Hep şudur, budur. Hep onları dile getirmesi, sanki ben yapmışım gibi sürekli gözüme gözüme sokup, sürekli siyaset konusu açması. Ben hiç hoşlanmıyorum... **(Bir diğer olay)** Evet çünkü niye, orada hani gece görevlisiydi, güvenlik de değildi... Böyle hani nedensiz bir şey, başkasının görevini yap dedi. Ben dedim bana ne, ben neden yapayım dedim, herkesin görevini ben niye üstleniyorum dedim. Ben kendi görevimi yapıyor muyum yapıyorum, insanlara karşı saygısızlık yapıyor muyum yapmıyorum. Bana diyor ki “burada neden dolayı kaldığını hiçbir zaman unutma.” Öyle orada çok kötü oldum. Bayağı içime dert oldu... **(Sigara kuralı ile ilgili)** Ya X Hanım dedi “benim kuralım bu, ister kabul et ister kabul etme, çıkışını verirsin.” O da sigara içen bir insandı. Ama o kendine kural koyuyordu. Diyordu mesela ben kendime nasıl kural koyuyorsam, buranın kuralı da o şekilde geçerli. Bir çok kadın o yüzden şey olmuştu. Yoksa ben mesela sigara içseydim de, ben kendimi tutabilen biriyim.

G8: Eşyalarımız eldiven giyen personel tarafından didik didik arandı... Eldiven giymelerini çok yadırgadım, biz pis değiliz ki. Hastalık taşımıyoruz... **(Çocuklukta yaşadığı istismar durumunu anlattığında)** Ve yine X semtinde... Onun sorduğunu biliyorum. O yaşta nasıl oluyor falan demişti. Orada bir yanlış olduğunu anladım aslında. Hani onun bireysel sorusu olduğunu aslında anladım sorgulayamazdım... Aslında personelin, ben sevmiştim. X diye bir Hanım vardı, çok güzel gülüyordu bize. O da eldiven giyip kıyafetlerimizi arayanlardan birisiydi ve sonra da hep iyi davranmıştır. Ama sosyal servis diyorduk biz, psikolog, her kimse, onlar buz gibilerdi... Yemekhane personeli kötü davranıyordu ve artan yemeği çöpe döküyorlardı. İkinci bir tabak istediğimizde terslenirdik, istemezdik... Mesela çay saatinde kek yapılmış, kızım bana ayırmış, bunu bilerek arama yapmışlar ve çöpe atmışlar. Ben aç geleceğim, kızım bana bir şey ayırıyor ve bu çöpe dökülüyor. Bu çok zoruna gitmiş onun. Ama ön bahçede, bizim oraya çıkmamız yasaktır, onlar orada bir şeyler yemeye, kahve içmeye devam ederler, güvenlik ve sosyal servis. Hafta sonu dışarı çıkmak için giriş çıkış saatleri belirlidir. Çıkmak için dilekçe yazmak

zorundasınız, dışarıda başıma gelecek her şeyden, her tehlikeden kendim sorumluyum diye. Ve akşam 6'dan sonra giriş yasaktır. Nereye gideceğimizin hesabını vermek ve ayrıca onları ikna etmek zorundasınız. Çocuklarım çok sıkıldı, dışarı çıkmak istiyoruz dedim, ilk 2 gün dışarı çıkmamıza izin vermediler, İlk Adım'da 4 gün bu süre. Fiks 4 gün ama, ilk 2 gün dışarı çıkamamamızın nedeni kalabalık gitmiştik oraya, tek tek görüşmeye almışlardı hesapta bu yüzden. Dışarı çıkmak istiyoruz, çocuklar sıkıldı dediğimde, ama çevreyi tanımıyoruz demiştin falan diye X Hanım'ın böyle bir tepkisi ile karşılaştım. Onu ikna etmeye çalıştım, çevreyi tanımasam da en azından hava alalım. Burada kapalı işte falan diye... Personel geliyordu yanımızda, gardiyan gibi. Sigara içmek için dahi ondan izin alıyorduk... Akşamları artık 9'dan sonra mutfak kapanıyordu. Bir ara X semtinde çay saatinde kavga çıkmıştı ve çay saati kaldırıldı. En çok zoruma giden, onların elinde koca kiraz tabaklarıyla, güvenlik personeli kalıyordu akşamları, geçip ön tarafta yemeleri, çikolata, kahve ya da soğuk meyve sularını içmelerini... Saat 10'a 11'e kadar onların vicdanına kalmış, bahçe saatimiz vardı ve çay saati kalktıktan sonra aşağı inmemeye çalışıyorduk, görmesinler. Böyle hikayelerini öğrendikleri kadınlar hakkında fısıltılar dönüyordu mesela, ondan uzak durun gibi. Temizlik personelinin arasının iyi olduğu kadınlar vardı, 7-8 aydır orada kalıyordu mesela, onlar artık her şeyi konuşuyorlardı, birbirlerine fal bakıyorlardı falan yangın merdiveninde... Gizli bir fişleme vardı mesela o bizim çok zorumuza gitmişti... Bir kadın intihara falan kalkışmıştı, kendisi de atlatmakta zorlanıyordu ve fısıltılar vardı işte ona yaklaşmayın, o böyle çalışmış, çocuklarınızı ondan uzak tutun diye.

G8: **(Kaldığı bir diğer sığınak için)** X şehri berbat... Çocuklar dışarı çıkmak için izin istediler. Bize dilekçe imzalatılıyor işte ama yine nereye gideceksiniz, kaçta döneceksiniz, ne kadar sürer 1 saat 15 dakika, 12'de çıkıyoruz 1:15'te buradasınız, 1:20'de orada olduğunuzda tutanak tutuluyor, atılacağınız söyleniyor.

G8: **(Kaldığı bir diğer sığınak için)** X Hanım vardı, yemekçi. Sabah kapatırdı mutfağı, su içmek için giremezdik, alsaydınız efendim derdi.

G8: **(Kaldığı bir diğer sığınak için)** X semtinde şöyle bir şey vardı, işe girmeyen kadına iyi davranmıyorlardı. Aslına bakarsanız çalışacak gücüm yoktu benim ve böyle bir an önce gönderiyorlardı. Tamam artık senden bir şey olmaz deyip gönderiyorlardı. Ve o kadının arkasından konuşuyorlardı personeller, çalışmıyor, etmiyor diye... Mesela ben sabahları makyaj yapıyordum, yeni makyaj yapmaya başlamıştım. Temizlik personeli, nereye gidiyorsun, işe gitmiyor musun, buluşmaya mı gidiyorsun, gözüne boyamadan olmuyor mu falan diye, işte artık ya odada yapıp çıkıyordum o beni görmesin diye falan... Diğer kadınları dışlıyorlardı mesela şöyle... biraz daha çok konuşanı veya sadece eşini sevmediği için oraya gelenleri ikna etmeye çalışarak, şımarıklık bu yaptığın diye. Hani ben bakıyorum bu imkanlardan yararlanması gerekenler siz değilsiniz, devletin malını gasp ediyorsunuz gibi konuşmalar yapılıyordu orada. Saat 9'dan sonra banyo yapmamız yasaklandı. İşten geliyorsun 8'de. Burada da didik didik temizlik yapılıyordu. X idi ismi sanırım, başkan **(belediye)** geliyor her yeri, odaları, dolaplarınıza kadar nasıl katladığınıza bakıyor diye... Ama sürekli bir tehdit var işte başkan gelebilir diye, odaların içine, dolaplara kadar bakıyor, mutfağı kontrol ediyor... duvarları falan sildirmek, başkanın hanımı geliyor...

3.8.2.2.1.5. Sosyal, Psikolojik ve Hukuki Destekler

Görüşülen kadınlardan 7 tanesi kimileri birden fazla olmak üzere kaldıkları sığınaklarda kendilerine sağlanan ya da sağlanmayan desteklerden söz etmişlerdir. Bu kısımda; sosyal, psikolojik ve hukuki destekler değerlendirilmiştir. Sağlanmayan destekler anlamında ön plana çıkan konular; kreş desteklerinin yetersizliği ve bundan dolayı özellikle küçük çocuğu ya da bebeği olan kadınların çalışmıyor oluşu, çocuğunun okul kaydının güvenlik bahanesiyle geciktirilmesi, 1 kadının psikolojik destek talebinin değerlendirilmemesi ve yalnızca psikiyatriye yönlendirilmesi ve 1 kadının da çocuğu için psikolog talebinin karşılanmaması, gizli okul kaydı sürecinde kadına destek olunmaması, kadın ile yapılması gereken kabul görüşmesinin çıkacağı gün çıkış görüşmesiyle bir arada yapılması, can güvenliği riski olan bir dava için polis refakatine yönlendirme yapılmaması gibi konular ön plana çıkmıştır. Kadınlar tarafından olumlu değerlendirilen konular ise 3 kadının adli yardım yoluyla barolardan avukat atanması, 1 kadının çocukların 6284 sayılı kanun kapsamındaki gizlilik tedbiri ile okula kaydettirilmesi, 2 kadına psikolog tarafından destek sağlanması olmuştur.

G1: Yani kadınların mesela çoğunun mesleği yok, ev hanımı. Ya da çocuklarını dışarıda bir okula götürüp, oradan gitme imkanı sağlansaydı kendi işlerine ya da ne bileyim daha güvenli ortamlarda çalışabilecekleri onlara inandırılısaydı daha güzel olurdu... Çalışıyor, bebeği olan var. Bebeği olan çalışmıyor... Daha önce orada kalırken, barodan avukat talebimiz olmuştu, hukuki destek almıştık. Çocuğum okula gidiyordu, mahkeme kararı çıkarttırmıştık, onunla beraber okula yazdırmıştık... Sadece çocuğuma anaokuluna gönderme imkanı sağlanmamıştı.

G2: Aslında iyi tarafları oldu. Orada psikoloğumuzla görüştüm. Ben hani yeni girdiğimde hani derdimi anlattığım zaman gayet rahatladığımı, daha pozitif düşündüğümü, bazen zor zamanlarımda da gittiğim zaman daha rahat çıktığımı... Aslında daha önce hiçbir psikologla görüşmedim sadece kurumda görüştüm. O da bana gayet iyi geldi.

G3: Evde eşim bana bir baskı yapıyordu. Şunu yapmayacaksın, şuraya gitmeyeceksin, mesela bazen kızdığı zaman çocuk okula gitmeyecek. Burada mesela ben çocuğun okula gitmesini çok istiyordum. Çünkü okulu yarım kalmıştı. Onu bile gönderemeyiz dediler. Hiç ilgilenmediler yani gönderemeyiz dediler. Çünkü eşim bulurmuş o yüzden. X mesela bir süre okula gidemedi. O yüzden ben kesinlikle yani orda da aynı diyebilirim, kendi eşimde gördüğüm sıkıntıların çoğunu orada da yaşadım. Başka düşünceyle gittim ama farklı şeylerle karşılaştım. Ne bileyim, bir iş ortamı olur diye düşündüm. Beni yönlendirirler orada mesela, öyle bir şey de yapabilirlerdi.

G4: Yani tabi bazı konularda mesela boşanma kararı aldım onda yardımcı oldular. Baroya gönderdiler mesela noterlikten oraya gönderdiler mesela. O konularda yardımcı oldular.

G5: Ben dedim, “burada psikolog var mı, benim psikoloğa ihtiyacım var. Benim çocuğum buraya geldi, psikoloğa ihtiyacı var.” Çünkü yeni bir hayata başlıyor... Ama orada psikolog yoktu. Hemşiresi vardı... İşe gidip gelirken çocuğu okul zamanı geldi. Yan tarafta bir okul var. Okul kaydı yapıldı. Görevliler götürüp getiriyordu... Oraya naklini aldırarak. Kaydını oraya yaptırdık. Çocuk görünmeyen bir şekilde okula gidip geliyor, ama resmi kaydı yok. Misafir öğrenci olarak ama çocuğun okuduğunu ben devlete beyan etmek zorunda kalıyorum.

G7: Psikolojisi iyiydi. Haftanın 2 günü terapimiz vardı. O psikolog beni tatmin etmiyordu. Bilmiyorum hani bir psikolog ile konuşunca seni bir rahatlatma... Bilmiyorum artık yeni mi göreve başladığı için mi kaynaklanıyordu ya da yaklaşımı mı şeydi. Gerçekten bana şey yaratmıyordu, hani ben bu kişiyle bir konuşayım, dertleşeyim.

G8: Psikolojik destekler ile ilgili benim başvurum oldu çünkü ben yeni antidepresan kullanmaya başlamıştım. İlacım da yanımdaydı, buna devam etmek istiyordum. Hani ölüm düşüncesi vesaire bahsetmişim ya, bunun tekrar etmesini istemiyordum. Ama sadece bir psikiyatru şu ilacı kullanıyorum demeye gitmiştik. Psikolojik destek talebimiz değerlendirilmedi. Büyük çocuğum kendine zarar veriyordu... Bunu söyledim ve çocukla sadece kurumun psikoloğu X Hanım sanırım, konuştu. Sonra yine psikiyatru götürdüler... Evet adli yardım, dilekçe yazdık, gizlilik ve korunma talebim için orada başvuru yaptık. Avukat orada atandı. Onlar bizi araç ile götürdüler, geri getirdiler ama herhangi bir yönlendirme yaparak değil. Sanırım bakanlık boşanmak isteyen isteyen kadınlar avukat, getirmek, götürmek falan, bu bizim hakkımızdı sanırım. Bu kadar yani başka hiçbir şey değil.

G8: **(Bir diğer sığınmak için)** Mesela kızımın okul kaydını ben yaptım, nasıl yapacağımı bilmeden. Gizlilik kararım çıkmamış. Diyorum ki X Hanım nasıl olacak, bilemiyorum diyor. Avukatınız ile görüşeceksiniz diyor. Hiç benimle görüşmediler, gelen hiçbir kadınla da görüşmüyorlar. Canları istediği zaman, ilk ben çıkış kararı verdiğimde giriş belgelerimi doldurdu X Hanım ve o günün tarihi ile doldurdu. Yani oraya giriş yaptığım tarih ile doldurmuştu.

G8: **(Bir diğer sığınmak için)** Sabah adliyede olmak için erken gelecek, rahatı bozulacak yani. Böyle çok korktular. Orada polise ne söyledin falan dediler. Sen mi tek tercih ettin yoksa öyle deseydin falan. Ben polise sadece işte böyle bir durumum var, koruma kararım var işte gizliliğim var, bugün davam var ve eşimden korkuyorum, sizin aracınızla gelmiş gibi yapabilirsiniz. Onlar gidene kadar polis otosunda beklesem falan dedim. Ve polis beni metrobüse kadar bıraktı sonrasında arabayla. Biz binene kadar da beklediler, biz binince de biraz beklediler sanırım. İşte yine oradaki polisins inisiyatifli ile atlatmış olduk. İkinci davamıza beraber geldiler bizimle.

3.8.2.2.1.6. Ekonomik ve Ayni Destekler

Bu kategoride ise 3 kadının konukevlerinde eriştikleri ya da erişemedikleri ekonomik ve ayni desteklere yer verilmiştir. Yine birden fazla sığınakta kalan kadınların maddi desteklerle ilgili farklı uygulamalar olduğunu belirtmeleri dikkat çekmektedir. Maddi destek alınan yerler olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Belediyeler, Kaymakamlıklar ön plana çıkmaktadır. Ayni desteklerin (yiyecek, kıyafet, ped gibi temel ihtiyaçlar) sağlanmasının ise yine kurumdan kuruma değiştiği görülmüştür.

G1: Ekonomik bir desteği yok, bir şeyi yok. 3 ayda 1 Kaymakamlık'tan para gönderiliyor, para gelecek, onunla bir ev kurma şansı yok... Yani kadınlara maddi hiçbir destek sağlanmıyor sanırım orada. Çalışabilecek durumda olanlar evet çalışıyor bir şekilde başının çaresine bakmaya çalışıyor ama çalışamayacak durumda olan yaşlı olanı oluyor, bebeği olan oluyor. Onlar için yapılan hiçbir şey yok... Ve kuruma geliyordu muzlar. Camdan alınıyordu, depoda çürüdükten sonra veriliyordu bize çürüyen yerlerini atın sağlam yerlerini yiyin diye. Çok kötü bir şey yani. Sağlam dururken vermiyorsun ya da çocuklara mama falan kısıtlı veriliyor, bez kısıtlı veriliyor.

G7: Destek fazla yoktu bana göre. X şehri ile kıyaslama yaptığın zaman destek yoktu. O zamanın parasıyla X şehrinde bana büyük miktar çıkarıldı. Her ay da maaş veriliyordu. Y semtinde, Z semtinde de maddi destek yok.

G8: Ben birkaç kere ev temizliğine falan gittim, harçlık çıkarmak için. Bu arada bakanlığa bağlı yerler aylık 300 liraya kadar para veriyor. 2 çocuğum olduğu için sanırım bu kadar para aldım... Bir de şu var, çok önemli. Biz evden pijamalarla çıktık. Kızım ben regl oluyorduk, ikinci bir çamaşırımız yoktu. Ve ben orada depolar gördüm, hiç açılmamış eşofman takımları, iç çamaşırları gördüm. Aynı zaman da ikinci el kıyafetlerinde olduğu başka bir bölüm vardı. Ve bize o yeni takımlardan vermediler. İkinci el kıyafetlerin arasından seçtiler arası yırtık falan ama o kadar ihtiyacımız vardı ki bulduğumuza seviniyorduk. Giderken de olmayan başka birine bırakarak gittik onları. Sıfır verdiklerini geri alıyorlardı giderken. Vermiyorlardı yani yeni çamaşırları... Ped veriyorlardı sayılı, günde bir tane ama yoğunluğum fazla onu vermişler zaten. Neden kısıtlıyorsun, o benim yani senin değil. Ve böyle kendisi veriyormuş gibi bu sana veriyorum gibi.

3.8.2.2.1.7. Çıkış Süreçleri

Çıkış süreçleri kategorisi; kadınların sığınaklardan ayrılmaya karar vermesi, çıkışlarının planlanma süreci, çıkışa hazırlanırken alabildikleri ya da alamadıkları destekleri içermektedir. 7 kadının çıkış süreçlerindeki deneyimlerine yer verilmiştir. Bir kadın eğer çok kararlı olmasa sığınaktaki baskı ortamı nedeniyle yanlış kararlar

alıp şiddet ortamına dönebileceğini ya da şiddet içeren yeni ilişkiler kurmak anlamında riskli durumlar yaşayabileceğini belirtmiştir. Buna benzer olarak 3 kadın daha sığınakların ortamında bunaldıkları için çıkış yapmaya karar verdiklerini belirtmişlerdir. Diğer bir kadın ise kurumda kalan başka bir kadınla yaşadığı tartışmadan sonra ani bir kararla çıkış verdiğini belirtmiştir. 2 kadın ise kaldıkları kurumlarda çıkışa yönelik bir sosyal çalışma yapılmadığını, sadece geriye gün sayıldığını, yeterince destek sağlamadan bir çalışma yürütüldüğünü aktarmıştır. Bunlardan farklı olarak 2 kadın, kaldıkları kurumda çıkış için maddi olarak hazırlandıklarını; eşya, kira gibi maddi desteklerle buluşmalarının sağlandığını ifade etmişlerdir.

G1: Hep beraber çıktık yine bir minibüsle hapishaneden çıkar gibi. Ondan sonra dediler “bir yerde birisi sorarsa nereden geldiğini, kim olduğunu, burası hakkında hiçbir şey söylemiyorsun. İşte normal, şüphe çekmeyecek şekilde... Ben zaten belli bir amaçla çıkmıştım yola. Şöyle söyleyeyim bir kavga, kıyamet, bir tehdit içinde değil, bir mantıklı çıkmıştım yola zaten. O yolda ben amaçlarıma ulaştım. Ama bir kavga, bir kıyamet, bir şiddetin içinden çocuklarımla çıkıp, oraya giden bir kadın olsaydım çok daha kötü çok daha psikolojimi bozan bir durum olurdu. Ben zaten ne istediğimi biliyordum, nasıl bir yolda ilerlemem gerektiğini de biliyordum. Orada ne yaşarsam yaşayayım sabır. Hadi sabret, biraz daha, az kaldı, çok az kaldı. Sürekli kendime böyle telkinlerde bulunuyordum. Yani o kadar kararlı gitmeseydim geri dönerdim. Yapamazdım. O gücü kendimde göremezdim ya da yanlış kararlar alırdım. Aileme dönerdim ya da ne bileyim işte başka bir evlilik yapmaya kalkışardım belki de bir anda böyle. Hatalara düşerdim yani. Oradaki psikoloji ve orada yaşanan şeyler insanı hataya düşmeye... Karşılaştığım tavır, davranışlar hoş değil... Zaten orada yaşarken görmüştük. Kimisi geri dönmüştü, kimisi problem çıkartmıştı, kimisi hastaneye yatırılmıştı o psikoloji bozuluyor. Halbuki orada sağlıklı kadının psikolojisi bozuluyor. Psikolojisi bozuk bir kadını daha da tetikleyip daha uç noktalara varılabiliyor, intihara teşebbüs ettirebiliyor.

G2: Nasıl karar verdim, yani birden apar topar oldu diyebilirim. Aslında o gün yani 1-2 kadınla bir sıkıntım oldu... Güvenlik beni çağırdı. İşte iş yaptığım etkinlik odasında bir sıkıntı yarattığımı, konuşmadığım bir kadın hakkında başka bir kadınla konuştuğum, ettiğim falan söylendi. Ben de öyle bir şey yapmadığımı hani söyledim... Sonra da işte o gün birazcık daraldım bu durumdan dolayı. Artık demek ki son şeylerimdi. Yani kadınlardan dolayı sıkıntı yaşıyordum... Dönme kararı aldım. Eşim de o gün zaten beni aramıştı... Ya da birazcık artık cahilliğim mi diyelim ya da onların mı artık sıkıntısı biraz da benim herhalde cahilliğimden kaynaklı. Dediğim gibi hani bir sıkıntım yoktu kadınlar dışında. O gün de zaten eşim falan aradı işte bugün çıkış var şöyle böyle, ev tuttum zaten demişti. Ev tuttuğunu daha önce görmüştüm ama işte kurumdan çıkayım mı, çıkmayayım mı tedirgindim, kararsızdım. Birikimim vardı. Tek çıkmayı düşündüm. Oradan hiçbir kadınla çıkmayı, aslında düşündüm ama hiçbir yola koymadım. En son tek çıkmak istiyordum. Eşyalarımı falan

da müdürümüzle gidip birlikte almıştık. Birikimimizi de birlikte ayarladık. Eşim işte o gün aradı çıkış vermemi söyledi. Ben de zaten o gün kadınlardan dolayı biraz bunalmıştım hani böyle apar topar bir kararla oldu diyelim.

G3: Ya dediğim gibi çok kendini böyle baskı altında hissediyordum. Çünkü hiç bana göre bir şey değildi. Hani oraya da kendi ayaklarımın üstünde durup oradan destek alıp bir yol çizmeye düşünüyordum. Sonra ben yapamadım, o iyice şey olmaya başladım yani daha kötü hissetmeye başladım. Çünkü yaşadığım olaylar, tartışmalarım olmuştu o bayan ile... İyice şey olmaya başlıyordum, artık burada duramayacağımı, yapamayacağımı... Herkes saatinde gidiyordu, saatinde geliyordu. Bizim orada ne yaşadığımız, çocukların ne yaşadığı, hiç kimse ilgilenmiyordu açıkçası. Bu da bir gerçek yani, acı bir gerçek. Hani keşke bizim için bir şeyler yapılsaydı, çocuklar için özellikle. Hani onlarda mutlaka etkilenmiştir diye düşünüyorum... Güvenliği sağlıyorlar gibi gözüküyor ama bence hiçbir güvenliği yok. Sadece amaç bize baskı, hani dışarı çıkmayacaksın, şu saatte şöyle, camdan bakmayacaksın. İşte şunu yapmayacaksın.

G4: Ondan sonra o ortamdan artık bunalmıştım. Çocuk da çok sıkıldığı için, çocuk için oradan çıkmak istiyordum... Çocuğun psikolojisi de bozuluyordu yani kapalı bir alandasın gün boyunca. Bir saatle yetinilmiyor bir çocuk. Çıkıyor dışarı ama belirli bir saatte hemen içeri giriyorsun. Girmek istemiyordu yani.

G5: X Hanım dedi ki, sana 6 ay uzatma. 3 aylık gelenlere çıkış veriyor ya, kadınlar ağlıyor. Niye ağlıyorsun? X Hanım gönderiyor. Bizim günümüz doldu. 2 gün kaldı, 3 gün kaldık, 5 gün kaldı. Günlerini söylüyorlar. 2 günde bir hatırlatma yapıyorlar. Şu kadar günün kaldı. Evini tut, çıkman lazım. Şu kadar zamanın var. Bir an önce burayı boşaltman lazım... Tabi o süreçte bana hiçbir şey denilmiyor. Sadece ev bulup çıkman gerekiyor. Bak, 3. ay geldi. Dedim ki peki, yardımcı olacak mısınız? Evi ben nasıl tutacağım. Para biriktirdin mi hiç dedi bana... Maddi olarak destek yok. Ev olarak destek yok. Hiçbir şekilde destek yok. Sen kazıyorsun, tırmalıyorsun. O şeyi inşa ediyorsun. Saatin de doldu, dışarı çıkacaksın. Çıkışlar yapılıyor bugün. O duygu çok başka bir duygu. O duyguya hazırlık var ya... Şu gün gideceksiniz, hazırlığınızı yapın deniliyor sana. Hani cezaevinden çıkarken 2 gün sonra çıkışlar olacak. İsmi okunanlar çıkacak. Ona göre hazırlığınızı yapın. Tüm koğuştakiler hazırlığını yapar da, hangisinin ismi okunursa o çıkar ya, öyle bir duyguyu vallahi yaşadım.

G7: Müdür yardımcısı. O zaman elimde bebek var. Bir birikimim yok. Ev çok aradım. Üç ay boyunca ara ara artık umudumu da kestim. Tahammülüm kalmadı. İnsanlar farklı gözle bakıyordu artık. Millet soruyor eşin ne iş yapıyordu. Bir ev baktım mesela. Beğendiğim bir şekildeydi ev. Adam diyor ki sen nasıl kirayı ödemeyi düşünüyorsun. O zaman da kirası 750 milyonu. X Belediyesi o zaman ona göre para çıkarıyor. Kirana göre para çıkarıyor. Çünkü X hanım dedi, 750 dedim, tamam dedi biz ona yardımı bağlarız... Bankada 300 liram vardı, onu çektim. Bir yeğenim vardı, o bana 400 lira gönderdi. Orada sadece iki defa para aldım. Bir 500 lira aldım bir de çıkmamıza yakın 1000 lira aldım... Ayrıldığı gün çok mutluydum, çok neşeliydim. Görevli dedi sen beni çok arayacaksın, valla dedim çok mutlu olacağım. Masaya vurduğum, çok iyi hatırlıyorum dedim ayaklarımın üstünde duracağım, inşallah bir daha sığınmaya düşmeyeceğim dedim. Aç bile kalsam evimde kalmayı tercih edeceğim. Allaha çok şükür gün geçtikçe yükseldim, aşağı inmedim. Yani gerçekten de o tecrübe benim için bir yandan çok sıkıntılıydı bir yandan da gücüme güç kattı.

G8: Aslında hiç kafama yatmamıştı ama oradan o kadar bunaldım ki bir an önce çıkmak istedim. Orada kalıp hayatımızı kurup, hayatımızı kazanmak değil de, oradan bir an önce kurtulurum diye yanlış kararlar alabileceğimizi bence örneklemiş olduk... İşte hayatını kurmak istiyor, zaten yanlış bir evliliğin hayatını böyle yaptığını düşünüyor. Ama orada öyle bir şey ile karşılaşılıyor ki ya eşine dönüyor, ya sevgilisine, ya da üçüncü bir kişi... Bir personel vardı, 2 yıldır orada kalan bir kadın vardı. Bunu da hiç kontrol etmiyorlardı. İşte çıkış planlaması, çıkıyor mu kalıyor mu, isteyen çıkmış, kovdukları olmuş. 2 yıldır orada kalan kadının odasında kalıyordu personel. Onu ayırıyordu bizden, onu odasına çağırıyor muhabbet ediyorlardı... Böyle işte yani. Hani kimsenin aşağılandığını görmedim orda ama dediğim gibi kaderine terkedilmiş.

G8: **(Bir diğer sığınmak için)** Süren doldu zaten uzatman da doldu. Ama dedim hiçbir uyumsuzluğum yok, buraya alıştık gerçekten, kızım kaç kere okul değiştirdi bu süreçte, borçlarımı ödedim, eşim üzerime kredi çekmişti onu ödedim, borçlarımı bitirdim. Çalışıyordum, onu dedim zaten para biriktiremememe sebebim, borçlarım, onları bitirdim. Ama dedim şimdiden sonra para biriktirmeye başlayacağım hani siz beni de biliyorsunuz kimseye üstünlük taslayacak falan değilim. Ama hayır, burada işler öyle olmuyor, biz daha önce tecrübe ettik, işte bak sen bile diyorsun biz burada eskiz falan, bunu dedirtmeyeceğiz kimseye falan diyerek. Çık demediler bana, çıkman gerekiyor dediler.

3.8.2.2.2. Duygulara İlişkin Deneyimler

Kurumsal deneyimlerden farklı olarak kadınların konukevlerinde yaşadıkları duygular, “Duygulara İlişkin Deneyimler” alt kategorisinde toplanmıştır. Bu kategori; “Olumlu Deneyimler” ve “Olumsuz Deneyimler” olarak 2 alt kategoriye ayrılmıştır.

3.8.2.2.2.1. Olumlu Deneyimler

Sığınaklarda kalan kadınların olumlu gördükleri duygusal deneyimler; “Güvende Hissetme”, “Bağımsızlık, Özgüven ve Özgürlük” ve “Kadın Dayanışması” olarak 3 alt kategoriye ayrılmıştır.

3.8.2.2.2.1.1. Güvende Hissetme

Yine görüşülen kadınlardan 3 tanesi, sığınaklardaki zorlayıcı koşullara rağmen bir kurum bünyesinde olma halinin kendilerini güvende hissettirdiğini ifade etmişlerdir.

G1: Güvenilir bir yer olması. En azından biliyorsun ki orası hani resmi bir kurum. Çocuklarımı bırakıp işe gidebilirim. Arkamda kaygı bir şey olmadan. Yani tabi ki tedirginlik oluyor... Ama yine de çevreye bakarak hani kalabalık bir ortamda ve hani

iyi iletişim kurduğun insan bir tane, iki tane de olabilir onların göz kulak olacağını düşünüyorsun hani o şekilde de bir rahatlık oluyor açıkçası...

G5: Ben kendi adıma iyi ki de gitmişim. Neden iyi ki de gitmişim? Bir kimseye eyvallahım yoktu. Ama can güvenliğim de yoktu. Hakikatten can güvenliğim yoktu. Her gün “caba şimdi, ne zaman öldürecek bu adam?” Hiç pişmanlık yaşamadım.

G8: “Beni artık kimse dövemeyecekti o gittiğim yerde. Evet belli kurallar vardı ama bizim evde daha korkuncu vardı.”

3.8.2.2.2.1.2. Bağımsızlık, Özgüven ve Özgürlük

Görüşmelerde öne çıkan ve olumlu duygusal deneyimlerin içerisinde ele alınabilecek bağımsızlık, özgüven ve özgürlük teması altında birleşebilecek anlatılar öne çıkmıştır. 4 kadın bu anlamda deneyimlerini paylaşmışlar; istemedikleri durumlara hayır diyebilme, sınır koyabilme, hayatları ya da çocukları ile ilgili kararları kendileri alabilme ve ısrarcı olabilme, hayatlarını kendilerine ait hissetme, özgür hissetme, kendi ayakları üzerinde durabildiklerini hissetme, tek başına bir şeyleri başarabilmenin güvenliğini hissetme gibi konularda yol kat ettiklerini anlatmışlardır.

G1: Şimdi onlara hayır diyebiliyorum. Hayır böyle diyebiliyorum. Beni olduğum gibi kabul etmeyi öğrendiler. Hiçbir şekilde benim üzerimde ya da çocuklarımın üzerinde biz senin için de böyle yaptık, bu hakkımız var diyemiyorlar. Ben kendi çabamla geldim. Ben hayır diyeb... ama onlar yapsaydı biz de senin için bunu yaptık, çocuklarına baktık, işte senin için böyle yaptık, nankörsün gibi hakaret boyutlarına varan söylemler olacaktı. Ben bunu yediremezdim kendime... Özgürlük alanı sağladı, kendime dair bir hayatım oldu, kendi ayaklarım üzerinde durabileceğimi onlara gösterdim. Daha mutlu, daha çocuklarımı özgür yetiştireceğim bir ortam sağladı bu bana. Çocuklarımın giydiğine varana kadar karışarlardı. Zaten bizde öyle bir sıkıntımız var bir de çocukların da kız çocuğuysa dikkat etmen gerekiyor. Kısa giydiremezsin... Yani... suçlu değil de sen giydirdiğinde suçlu oluyorsun... Ben böyle olmadığını ispatlamaya çalıştım açıkçası ve başarılı olduğumu düşünüyorum bu konuda. Oldukça yol kat ettim yani... Şunu gördüler aslında beni maddi konularla ya da manevi konularla yıldıramayacak. Ben ayaklarım üzerinde durabiliyorum. Bir yola çıktım, o yolda gayet de istikrarla ilerliyorum... Her şey tam dört dörtlük olmuyor ama hani en azından birikim yapma şansınız oluyor oradan eve çıkıp kendi ayakları üzerinde durmak için bir imkan sağlıyor.

G3: Çok fazla böyle bir yere gidemiyordum hani uzak yerlere, böyle kendi çevremde şey yapıyordum. Orada mesela X Hanım şuraya gidip avukatla görüşmen gerekiyor demişti. Ben de ilk defa kendi başıma bir şey yapacaktım çocuklarla birlikte. Orada onu başarı ile yaptım ve orada kendime güvendim mesela. Hani artık çocuklarla kendim, tek başıma rahatım, tek başıma da bir şeyler yapabilirim diye güven geldi açıkçası.

G4: Ben iyi ki gitmişim yani gitmeseydim bu ana gelemezdim ben. Çünkü ailemde çok baskı vardı boşanma kararıyla. Çünkü senelerce baskı uyguluyorlardı bana. Geçineceksin... Seni mecbur hissettiriyorlardı. Annem de boşanmadan kaynaklandığı için, yaşadığı için aynı şeyleri bir de hiç kimseden destek almadığı için, bu çok zor, eşin olsun ama onun gölgesi senin üstünde olsun diyordu. Ben de hani bunu kanıtlamak amaçlı o şekilde kanıtladığım için de pişman değilim... Bir çevremiz çok baskıcı bir çevre olduğu için özellikle bayan, kızlara, kadınlara yani. Kadın bunu nasıl yapabilir ya da kadın nasıl kendi şeyi ile ayrılabilir? Erkek ne kadar kötü de olsa o kadın çekmek zorunda. Ayrılıyorsa tamam, kocayı beğenmiyor derler.

G7: Gittiğimde pişman olmadım. Allah'a çok şükür evimi kurdum. Benim için daha çok güzel oldu. Belki ezilirdim belki daha çok yıpranırdım belki ne bileyim daha çok kötü şeyler de yaşayabilirdim ama çok şükür önümü görmeye sağladı.

3.8.2.2.1.3. Kadın Dayanışması

Derinlemesine görüşme yapılan kadınlardan 4 tanesi kurumlarda yaşadıkları tüm sıkıntılara rağmen orada tanıştıkları bazı kadınlarla sığınak sürecinde yardımlaştıklarını, dayanıştıklarını ve hatta bazılarıyla sığınak sonrasında da görüşmeye devam ettiklerini belirtmişlerdir.

G1: X Ablayla konuşuyoruz. İşte onlar X iline yerleşmiş zaten. Ben hala gideceğim yanlarına ama onunla zaten biz abla kardeş gibiydik. Ben gittiğimde çocuklarının çocuklarıyla ilgilendiğini, Y zaten bebektir çok seviyordum ben onun bebekliğini... Çocukları alıp bir hafta sonu kalıp gelmek istiyorum.

G2: Yani nasıl diyeyim uyum gösterdiğim insanlar da oldu, orada doğum yaptığım için hani bana el atan insanlar oldu, benim attıklarım oldu. Aslında yardımseverlik konusu daha fazla oluyordu çünkü kalabalık, birimiz bir şey yapıyorduk, öbürümüz bir şeye el atıyorduk. Kimisi bazıları yapmıyordu o da ayrı bir konu. Ama çoğunluk öyle yani anlaşabilen insanlar da zaten çoktu. İstisna oluyor birkaç kişi. Çünkü çok gelip giden olduğu için devamlı sürekli kalan bir kaç insan vardı. Anlaşabiliyordum onlarla da uyum içerisindeydim.

G3: Mesela X. Orada onu tanımıştım. Bana çok iyi yaklaşmıştı. Ben de öyle. Bir onunla iyi anlaşmıştık diyebilirim. Şu anda hala görüşüyorum zaten. Yani dediğim gibi orada iyi ki tanıdım, iyi ki oraya gitmişim dediğim iyi yanımla X'i tanımak diyebilirim.

G4: Tabi ki farklı insanlar tanıyorum, sonuçta şuan çok samimi olduğum bir arkadaş edinmiş oldum. Çocuklar için biraz kısıtlanıyordu ya hani çocuklar, o yüzden üzülyordum biraz şey konusunda ama iyiydik yani arkadaşlarla. Yani personelle de yani. Bir kaç kişi haricinde iyiydik.

3.8.2.2.2. Olumsuz Deneyimler

Kadınların sığınaklarda yaşadıkları olumsuz duygular ise “Ortak Yaşam Zorlukları” ve “Suçluluk, Baskı ve Denetlenme” olarak 2 alt kategoriye ayrılmıştır.

3.8.2.2.2.1. Ortak Yaşam Zorlukları

Kadınlardan 3 tanesi sığınakta diğer kadınlarla sürekli beraber olma halinin, bir çok şiddet hikayesini paylaşmanın kendisinin onları duygusal olarak zorladığını belirtmiştir. Bir diğer taraftan sığınaklarda birçok zorlayıcı durumu olan kadının bir arada yaşamak zorunda olduğunu, zaman zaman kalan diğer kadınlarla tartışmalar ya da sorunlar yaşadıklarını ve bu durumun da kendilerini ortak yaşamda zorladığını ifade etmişlerdir.

G1: Her bir kadının ayrı bir psikolojik problemi ayrı bir sorunu var. Onlar anlatıyor onlara üzülyorsun, kendini kıyaslıyorsun. Kadınların kendileri hakkında konuşmaları bile yasaktı. Kendi sorunlarını orada anlatmaları bile yasaktı. Kimse kimsenin neden oraya geldiğini, ne olduğunu doğru düzgün bilmiyordu bile. Bu da insanlarda bir güven problemi yaratıyor... Orada dururken psikolojisi daha çok bozuluyordu. Uyku saatinde uyumak zorundasın, yersen bu, yemiyorsan yemek yeme... Hani yeterince kötü beslendiklerini falan düşünüyorum açıkçası. Ve ben kendi çıktığım yoldaki mücadelede onları böyle bir hayatı yaşamak zorunda bıraktığımı düşündüğüm için de üzülyordum açıkçası onlar için.

G2: Genelde iyiydik ama bazı hani kadınlarla tabi ki iletişimim iyi olmadı. Ben iyi olduğum görevlilere başka şeyler söyleyip böyle karışma falan, ortalığı karıştırma gibi olayları da olmuştu. Ben de bazen işte yapıyordum bazı hatalar... Psikolojik anlamda mesela birisi kendi oturup derdini anlattığı zaman benden işte daha kötü olduğunu düşünüp üzülyordum. Bazen oturup birbirimize hani ağladığımız da oluyordu. Yani kendimden daha kötü, çok çok kötü halde olan insanları düşünüyordum. Biraz duygusal olduğum için daha kendimi kaptırıyordum. Kendim onları yaşamış gibi hissediyordum. Kendi sıkıntılarımla unutup. O şekilde ama işte oraya da gelip giden insan çok olduğu için işte benim de ilk zamanki hallerimden, hani hareketlerim değişmeye başladı. Çünkü her türlü insan geldiğini hani herkesin huyunun falan değişik olduğunu, o şekilde... Bu sığınmaevleri olmasa tabi ki kadınlar, bir çok kadınlar sıkıntıya düşebilir yani olmasa ama olduğu zaman da hani tabi ki kurallarına kaldığımız sürece uymak zorundayız. Ha hala bile hayatımda keşke hani gitmeseydim keşke hani böyle çeşit çeşit insan görmeseydim falan filan diyorum. E demek yaşayacak durumum varmış yaşadım ama biraz da daha tecrübeli oldum hani yaşantımdaki insanlara hani herkese güvenemeyeceğimi her türlü insan olmuş olacağını görmüş oldum bu şekilde. Ne bileyim kalabalık ortamda falan... Orası bana nasıl yansıdı, bilemiyorum hani dediğim gibi kalabalık ortam. Birine bir şey diyordun, farklı bir şey anlıyordu. Başka bir şey çıkarıyordu. Bu gerçekten hani yıprandığımı

fark ettim. Zamanla sinirlendiğimi hatta kurum içerisinde de iyice sinir olup başkalarına çattığımı fark ettim.

G3: Oradaki ortam. Çünkü her şey oluyordu, mesela önümüzde bir bayan bayılıyordu. Akli dengesi yerinde olmayan bir bayan varmış. Camı açıp güvenliğe bir şeyler yapıyormuş. Bunlar hep konuşuluyordu. Kapımız kilitlenmiyordu, o da çok enteresan. Kim ne olduğu belli değil, orada hiç kimseyi tanıımıyorsun. Bir geçmişini, bir şeyini bilmiyorsun.

3.8.2.2.2.2. Suçluluk, Baskı ve Denetlenme

Görüşme yapılan kadınlardan 6 tanesi sığınakların katı kuralları, koşulları, işleyişi ya da çalışanların tutumuna bağlı olarak kendileri suçlu, baskı ve denetim altında hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu da zaman zaman yaşadıkları şiddetle ilgili kendilerini suçlamalarına neden olmuştur. 4 kadın kendilerini “cezaevinde” kalır gibi hissettiklerini, bir kadın ise kendisini “mahkum” gibi hissettiğini belirtmiştir.

G1: Yani böyle bir baskı hissediyor insan üzerine. Baskı gibi bir şey. Sanki suçlu olan senmişsin, buraya gelmişsin gibi... Yani kaçıyor muyuz birilerinden gibi falan bir şey. Hep öyle bir baskı hissettim. Yani karşıdaki görevlilerin konuşmalarından hep onu hissettim. Sanki suçlu olan senmişsin, buraya gelmişsin gibi. Sanki sürekli kadınların bir hatası varmış gibi. Herkes bir suçlayıcı gözle bakıyor. Giriyorsun işte kapıda güvenlikle göz göze bile gelemesiniz, erkeklerle konuşamazsınız, erkek... Kafanızı bile kaldırmayacaksınız, önüne bakıp yürüyeceksin...

G2: Ne bileyim hani ilk böyle bir şey yaşadığım için biraz kendimi hani ilk kapalı yerdeyim, hani izin alıp çıkmak zorundayım, biraz cezaevinde gibi bir şey hissettim öyle anımsattı bana. Kalmış da değilim ama biraz hani nasıl hani tamam kural olmuş tabi ki bizim için iyi ama biraz sanki daha fazla kurallı gibi hissettim. Ama mecbur olduğum için de kabullenmek zorunda kaldım diyelim... İlk çıktığım zaman kendime böyle nasıl diyeyim size ya, yani şimdi cezaevi demek istemiyorum belki biraz ağır kaçıyor ama hani şimdi devamlı hani kapalı bir yerdeydik, ara ara hani dışarı çıkıyorduk, normal ev hayatındaki gibi değildi. O konuda hani biraz hani çıktığım zaman sanki uzun yıllar cezaevindeymişim de çıkmışım gibi hissettim ama tabi ki cezaevinde full içeride kalıyorsun o konuda farklıydı... Birkaç ay hatta şeye kurumdaki gibi saatlere uydum. Gerçekten yaptım bunu. Kalkma saatleri, yatma saatleri, çocukların ara öğününü... Dediğim gibi aynı kuralları evde uyguluyordum. Bazen hani bir şey yapıyordum, hani birine soracağım gibi yani yine, o şekilde hissetmeye başladım... İzin almam gerekiyormuş gibi.

G3: Zaten üzgündüm, mutsuzdum. Oranın ortamı da beni iyice şey yapmıştı yani ne bileyim, acaba gideceğim yer yine böyle mi diye daha çok endişelenmiştim açıkçası. Çocuğum da sıkıntı olmuştu, o orayı hiç şey yapmadı. Hemen ilk gün gidelim gidelim diye çok ağlamıştı. İki gün boyunca ağladı orada. Onu durdurmam, susturmam da zor oldu... Gerçi çıktıktan sonrada çok zor atlattım yani, ne düşünceyle gittim çok farklı çıktım. Yani işte öyle yani, ne biliyim hep kural her şey, bir şey yapamıyorduk, çok

kısıtlayıcıydı. Sanki cezaevindeydik. Hiç cezaevine girmedim ama cezaevindeymiş gibi hissettim kendimi. Yani şu an anlatırken bile tekrardan aynı şeyleri yaşıyormuş gibi hissediyorum açıkçası... Yemin ediyorum hani akşamı görmüyorduk çünkü camdan bakamadığımız için gündüzü de pek görmüyorduk. Pencereden de bakamıyorduk. Perde açılmıyordu... Yemin ederim cezaevinde gibiydim.

G5: “Sen mahkumsun. Sen suçlusun. Seni yeni bir hayata adım atarken desteklemesi gerekiyor. Bir mahkum gibi yaşıyor.”

G7: Evet burada gerçekten açık cezaevi gibi dedim. Her gün dışarı çıkıyorsun ya. Haftada üç gün izin kullanıyorsun. Akşam eve dönüyorsun. X semtinde de kaldım. O izlenimi yaratmadı bende. Ama burada ciddi anlamda yıprandım. Biraz daha kalmaya devam etseydim ilaç kullanmaya başladım... Yani, gerçekten ciddi anlamda oradan çıktığım gün de dedim. Gerçekten dedim ciddi anlamda benim psikolojimi çok bozdunuz, ben hiç bunu hak etmiyorum. Dedim bir insan bir hata yaptığı anda hepsi bir anda kıyaslamaya hakkınız yok. Herkes kendi yaşadığı şeyi yaşar, herkes kendi hayatından sorumludur. Şimdi ben senin hayatını çekebilir miyim, ya da sen benim hayatımı çekebilir misin. Yok, birisi hata yapıyor, hepimiz bir anda. Birisine yasak geliyor, hepiniz çıkamazsınız. Niye, o onu yaptı.

G8: Çok yadırgadım yani bizi ararken eldiven giymelerini. Kendimi kötü hissetmişim, o zaman işte sanki cezaevine girdiğimi düşündüm.

Bu bölümde kadınların Bakanlık ve Belediyelere ait sığınaklarda yaşadıkları hem kurumsal, (fiziksel koşullar, kurallar, ortak yaşam ve işbölümü, çalışanların yaklaşımı ve hiyerarşi, destekler ve ayrılma süreçleri) hem de duygulara dair deneyimlerine yer geniş biçimde verilmiştir. Bütün bu dinamiklerin kadınların sığınak deneyimi ve bireysel güçlenme süreçlerini ne kadar belirleyici olduğu görülmüştür. Burada öne çıkan konu; özellikle bu sığınakların zorlayıcı koşullarının ve desteklerdeki eksikliğin kadınların sığınak süreçlerini olumsuz etkilediğidir. Ancak halen şiddetten uzaklaşma ve diğer kadınlarla ortaklaşma alanları olması açısından sığınaklarla ilgili olumlu duygu ve düşünceler de kadınlar tarafından ifade edilmiştir.

3.8.2.3. Feminist Sığınak Deneyimleri

Bu alt kategoride görüşme yapılan kadınlardan feminist yöntemlerle yürütülen bir sığınakta kalan kadınların deneyimlerine yer verilmiştir. Bu alt kategoride “Kurumsal Deneyimler” ve “Duygulara İlişkin Deneyimler” olarak 2 alt kategoriye ayrılmıştır.

3.8.2.3.1. Kurumsal Deneyimler

Bu alt kategoride feminist sığınaklara dair kurumsal deneyimler yer almakta ve yapılan görüşmelere göre bu alt kategori de; “Fiziksel Koşular”, “Kurallar ve İşbölümü”, “Çalışanların Yaklaşımı ve Hiyerarşi”, “Sosyal, Psikolojik, Hukuki ve Ekonomik Destekler” ve “Çıkış Süreçleri” olarak 5 alt kategoriye ayrılmıştır.

3.8.2.3.1.1. Fiziksel Koşullar

Bu bölümde feminist sığınak deneyimi olan 2 kadının deneyimlerine yer verilmiştir. Yalnızca feminist sığınakla kalan bir kadın odaların paylaşımlı olduğunu ancak kişisel ihtiyaçları ve alanları için imkanlar olduğunu belirtmiştir. Diğer bir kadın ise daha önce kaldığı sığınaklardan farklı olarak binada parmaklık, güvenlik vb. olmamasına şaşırdığını belirtmiştir.

G6: Bina olarak çok güzel. Bazı odalar kalabalıktı, normal. İki kişilik odalar da vardı hani bebekli olan aileler için. Diğer türlü de normal, rahat kullanabileceğimiz şekilde. Dolaplarımızda kişisel malzemelerimizin hepsi vardı. Bornozumuz, havlumuz ayrı. Gidip onları değiştirme imkanımız da vardı. Çamaşırlarımızı yıkayıp, kurutabiliyorduk. Ütümüzü yapabiliyorduk. Bunları yapabiliyorduk. Bağışçılar giysi gönderiyorlardı, yeni ayakkabı veya bir şeyler. Onları da paylaşarak kullanabiliyorduk.

G8: Gittik, binaya hayret ettim. Parmaklık yok. Kapıyı çaldık, bize kapıyı açtılar normal.

3.8.2.3.1.2. Kurallar ve İş Bölümü

Bu bölümde feminist sığınakta kalan 2 kadın, bir önceki bölümde sığınakların kurallarıyla ilgili bölümlerin aksine feminist ilkeler ve yöntemlerle yürütülen sığınakta sıkı ve denetleyici kuralların olmadığını; sadece gizlilik ve şiddetsizlik kuralı olduğunu belirtmişlerdir. Kadınlardan bir tanesi daha önce başka bir sığınakta kalmamasına rağmen arkadaşlarından ve çevresinden duyduğu ortam ve kurallar nedeniyle tedirgin olduğunu ama hiç kaygı duyduğu gibi bir baskı ortamıyla karşılaşmadığını belirtmiştir. Diğer kadın ise daha önce devlete/belediyelere bağlı birçok sığınakta kaldığı için buradaki kuralları görünce şaşırdığını belirtmiştir.

Sığınaktaki iş bölümü ise önceki bölümden farklı olarak kadınlar arasında sırayla bir iş bölümü ile yapıldığı belirtilmiştir.

G6: Kurallar çok yapıcıydı. Olması gerekenler... Mesela hiçbir şekilde ben, ailem, vallahi hani ben olduğum sığınanın yerini bilmiyordu. Tamam ailemizle görüşme olanağımız, telefonumuz elimizden alınmıyordu. Sadece bizden istedikleri, sorumlunun benden istediği şöyleydi, hani kimseye bu yeri söylemeyin... Hiç aranmadım ben. Öyle bir şey hiç başıma gelmedi... Telefon ve paramızı yanımızda tutabiliyorduk... Dolaplarımız da kilitliydi ama kendimizin şeyiydi, faaliyetiydi... Temizlik de sırayla. Genel temizliğini başkaları gelip yapıyordu. Sonra hani oda düzenleme veya araların kontrolü, mutfak temizliği, şu, bu, her gün bir kadın sorumlu oluyordu. Sıraya koymuştuk, öyle... Öyle alışveriş listemiz vardı. Yazıyorduk, herkes. Diyorduk ki şu, şu olsun kahvaltıda. Neler isteyebiliriz mesela kahvaltıda, bütçemiz var. Şu da olsun, bu da olsun, onun gibi şeyler alabiliyorduk... Yani toplu olarak herkes ne isteyeceğini söyleyebiliyordu...

G8: X Hanım benim valizleri taşımama yardım ediyor işte, o karşıladı bizi. Nasıl yani, aranmadık ve valizlerimizi çıkarıyorlar. Sonra işte o gün görüştük, haftada bir gün görüşeceğimizi söylediler bize... Onlar için temel 2 kural olduğunu söylediler, şiddetsizlik ve gizlilik. Evin bir anahtarı olduğunu, son çıkanda kalacağını anahtarın falan. Allahım nasıl yani dedik. İşte dolapta, mutfakta bir şeyler var, yiyebiliyor muyuz dedik, tabi ki sizin onlar...

3.8.2.3.1.3. Çalışanların Yaklaşımı ve Hiyerarşi

Bu alt kategoride ise görüşme yapılan 2 kadın feminist sığınakta personelin yaklaşımını ilgili önceki bölümlerdekini farklı olarak hiyerarşik değil eşit ilişkilenebilir çalışan, denetlemeyen, açık iletişim kuran, destekleyici olarak tanımlamışlardır.

G6: Gittim, çok güzel bir yerdi. Karşılanmam çok güzeldi. Sonra böyle tahmin ettiğim gibi bir olay ile hiç karşılaşmadım. Ne kapalı kapılar, ne başında duran bir kişi, istediğin zaman girip, istediğin zaman çıkmak. Aynı bir ev ortamı gibi rahattık. Başımızda sorumlular vardı ama sadece bize destek için yanımızdaydı... Yani istediğimiz zaman gidip konuşabilirdik onlarla. Hani konuşamazsak da diğer kadınlar ile bir sorun yaşadık, mesela arayabiliyorduk, ben şöyle bir sorun yaşadım, bana yardım edebilir misiniz veya çok kötü hissediyorum kendimi, onlar evde yoklar, akşamları başımızda beklemiyorlardı, öyle bir güzellik vardı. Serbest bırakıyorlardı bizi. O zaman şey diyordum yani, arayıp konuşabiliyordum onlarla gece bile olsa. Hani ben çok kötüyüm, sizin ile konuşmak istiyorum, beni dinleyebiliyorlardı. Her şekilde.

G8: Personelin kendi tabağını, kendi bulaşğını yıkadığını gördüm mesela. Bir şey alıyorlar işte hani biz alışmışız ya hep onlara hizmet etmeye, el pençe durmaya, işte bir şey alıyorlar, ben vereyim diyorum, hayır hayır diyorlar. Biz olduğumuz yerlerde yemiyorlar, odalarında yiyorlar yani bizi rahatsız etmemek adına, hani birlikte oturmamak değil. Bizim kullandığımız bardakları, tabakları kullanıyorlar.

3.8.2.3.1.4. Sosyal, Psikolojik, Hukuki ve Ekonomik Destekler

Bu alt kategoride görüşme yapılan 2 kadın feminist sığınakta erişebildikleri desteklerden söz etmişlerdir. Burada en öne çıkan destek düzenli bireysel görüşmelere dayanan sosyal destek olmuştur. Bir diğer dikkat çeken destek de psikolojik destek olarak sayılabilir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde bir kadın çocuğuyla ilgili istismar durumuyla mücadelede çok önemli sosyal, psikolojik ve hukuki destekler aldığını ifade etmiştir. Buna ek olarak kadınların yönlendirildikleri kurs ve seminerlerin yanı sıra atölye ve kadınların bir araya gelebildiği toplantıların kadınlarla ortak yaşam konusunda ya da şiddetsiz iletişim, flört şiddeti gibi tematik konularda farkındalık yarattığı dikkat çekmiştir. Ekonomik ve ayni destekler ise yol desteği, bebek bezi ve sağlık desteği olarak sıralanmıştır.

G6: Evet. Ondan sonra ben gittim oraya, adrese göre. Sonra işte bana bez falan verdiler, yol parası verdiler. Hani ne yapabiliriz, sizinle yine konuşacağız... İlk başta hani şiddet gördüğümüz için psikoloğa yönlendiriyorlar. Sonra, çocukta bariz meydandaymış yaşadığı durum. Ondan sonra bana bir konuşma verdiler, bir metin hazırladılar, çocuğun psikoloğu. Sonra ilk benim çocukla konuşmamı... İlk öyle psikoloğu çocuk ile öyle bir iletişime girmedim. Kendini ne zaman hazır hissederse benim ile konuşacak bu durumu diye. Çocuğum çok ürkekti, içine kapanık. Ondan sonra o yazıyı bana verdiler. Bir gün onunla bana ayrı oda verdiler, özellikle oğlumla ikimize. Tek kalabiliyorduk. Çünkü çocuğun kendini rahat hissetsin diye, benimle konuşabilsin, bağdaşabilsin diye. Orada o yazıyı okudum çocuğuma. İyi dokunma, kötü dokunma neler ve ona kimin zarar verebileceğini. İşte o zaman anlattı bana. Gerçekle yüzleşti... O süreçte de bana çok yardımcı oldular. İşte çocuğum bile hayata tekrar yeniden tutundu yani. İyi durumda şuan... Dişlerim, o şiddetten dökülmüştü önleri, ben hep başörtüm kapalı geziyordum ağzımda. İlk geldiğimde dediler ki, sen niye böyle geziyorsun. Gördüler dişlerim yok. Kötü bir durumdu. Mesela diş doktoru sevgi ile, ben öyle bir sıcaklık görmemiştim, severek beni tedavimi gördü... Boşanma süreci olsun, çocuğumun... Benim için en önemli, çocuğumun yaşadığı şeyi öğrenip onunla mücadele etmek oldu. Bir dava açtık ve davayı kazanmam oldu... İlk geldiğimde çok korkuyordum demiştim ya böyle bir yer duyunca ama sonra baktım her şey daha iyi. Gittikçe her istediğimi yapmaya başladım. Hani onların sunduklarını, gerektikçe hepsinden faydalanmaya çalıştım. Hani saatinde gittim, saatinde geldim, psikolog randevularımı aksatmadım. Çünkü onlar bana o imkanı sağlamışlarsa hem çocuğumu hem kendimi... Hepsine gittik, seminerler oldu katıldım, makyaj kursuna

bile gittim. Bir sürü şey yaptık yani. Bize bir sürü, yani aklınızın alabileceği, benim hayatım da görmeyeceğim şeyi orada başışçılara, Allah bin kere razı olsun ve de gönüllülerden.

G8: Biz X ile hep bunları konuştuk. Psikolojimizi düzeltmek için, hayatımızı planlamak için... O görüşmeleri en verimli şekilde değerlendirmeye çalıştık. Bunu gerçekleştirdik, çok mutluyum bu yüzden yani daha verimli de olabilirdi ama yapabileceğimin en iyisini yapmaya çalıştım... Mesela her hafta yaptığımız toplantılar vardı. Kadın toplantıları, anne toplantıları... 15 günde bir her biri... Birinde evin sorunlarını, ihtiyaçlarımızı beklentilerimiz, aramızdaki sorunları falan konuşuyorduk. Diğerinde sadece anneyi anne olmayı konuşuyorduk. Sıkıntılarımızı ihtiyaçları ilerde neler yaşayabileceğimizi falan konuşuyorduk... Şiddetsiz iletişim diye bir kitap okuyorduk anne toplantılarında... Ben o zaman şiddeti şu zannediyordum; dövemezsin bağıramazsın azarlayamazsın. O tür konuşarak bağırma gibi. Hayır diyememek de şiddetmiş mesela. Kendimize uyguladığımız şiddet de varmış. O kadar düşünemediğim şey varmış ki mesela. Şiddet neymiş yani ne kadar detaylı bir şeymiş... Mesela şiddetin sinyallerinden bahsetmiştik. Flört şiddetinden bahsetmiştik.

3.8.2.3.1.5. Çıkış Süreçleri

Çıkış süreçleriyle ilgili yapılan görüşmelerde feminist sığınak çalışmasında diğer sığınak çalışmalarından farklı olarak öne çıkan konu çıkış sürecinin sosyal çalışmanın bir parçası olarak planlanması ve takip edilmesi olmuştur. Çıkışa karar vermek ve hayata geçirmek kadının aktif olarak katıldığı bir süreç olarak yürütülmüştür.

G6: O kadınların, hani onlar biliyorlar, o şeyi gelmiş mi, güveni gelmiş mi, onlar anlıyorlardı. Öyle konuşmalar yapıyoruz ilk başta. Hani ne yapabiliriz, dışarı çıkınca ne yapabilirsin. Bu tarz konuşmalar yapılıyordu. Kendimi hazır hissettiğim zaman, hani tamam artık çıkabilirim ben... Yol paramızı verdiler. Çıkacağım için taksi parası diye. Gideceğin yere kadar, onlar bir para veriyorlar. Sonra veda ediyoruz, çıkıyoruz.

G8: İşte övündüğüm bir ay var size demiştim başında da, planlanır. Oradaki çıkışınıza da kalış sürenize de beraber karar verilir. Diğer yerlerdeki gibi fiks 6 ay değildir yani. 2 yıl kalan bir kadın da olmuş ihtiyaçları doğrultusunda, 6 ay sonra gidenler de olmuş... Bizim çıkışa doğru, hani onların belirlediği sürenin dolmasına doğru, çıkış planlayalım. Biz yine çıkış planlaması yapılmasını beklemeden, çıkış yapma kararı verdik. Bu beni çok mutlu eden bir şey. Kanatlandık ve uçtuk. Hiçbir zaman çık demediler bize.

3.8.2.3.2. Duygulara İlişkin Deneyimler

Bu alt kategoride, bir önceki kadın “konukevlerine” dair bölüm ile ortaklaşan temalar dikkat çekmiştir. Kadınlar tarafından feminist sığınaklarda deneyimlenen duygular

“Kadın Dayanışması”, “Bağımsızlık, Özgüven ve Özgürlük”, “Ortak Yaşam Zorlukları” olarak 3 alt kategoriye ayrılmıştır.

3.8.2.3.2.1. Kadın Dayanışması

Bir önceki bölüme benzer olarak görüşme yapılan kadınlardan bir tanesi sığınakta tanıştığı bazı arkadaşları ile hala görüşüğünü ifade etmiştir.

G6: Evet evet arkadaşlarım, evet çok iyi. Onlarla da güçlendiğimiz kadınlar bir arada. Arkadaşlarım ile hala görüşüyorum. Bağımsız koparmadık, seviyoruz birbirimizi. Hep insan olmaktan geçiyor. Onlar bize çok şey veriyor ama alabilen kadın alıyor, alamayan kadın da yine hayatını aynı şekilde devam ettirebiliyor. Mesela orda şiddetin ne türde olduğunu...

3.8.2.3.2.2. Bağımsızlık, Özgüven ve Özgürlük

Bu alt kategoride de görüşme yapılan 2 kadın da bir önceki bölüme benzer olarak öne çıkan ve olumlu duygusal deneyimlerin içerisinde ele alınabilecek bağımsızlık, özgüven ve özgürlük teması altında birleşebilecek anlatılar öne çıkmıştır. 2 kadın bu anlamda deneyimlerini paylaşmışlar; istemedikleri durumlara hayır diyebilme, sınır koyabilme, özgür hissetme, umutlu hissetme gibi konularda yol katettiklerini anlatmışlardır.

G6: Ama bana şuan kimse bir şey yapamaz. Bir fiske dahi vuramaz. Bunun bilincindeyim. Ama kabullenmiyorum artık kimsenin bir lafını bile. Ben dinlemek istemeyeceğim zaman, seni dinlemeyeceğim diyorum... Evet, çünkü çok zor bir durumla karşı karşıyaydım. Hiçbir şey yapamıyordum. Toparlanamıyordum. Ben korkularımdan o evden çıkmadım. Belki bunları da yaşamayacaktım. Hani sığınma evinin düzgün olduğunu, bu kadar ilgilendiklerini bilseydim, daha da o evde durmazdım. Ama bilmiyordum... Yani sorumlular ile daha çok, yani ben onlarla hayat buldum. Konuşmayı beceremiyordum, iki lafı bir araya getiremiyordum. Çok korkuyordum, aşırı derecede. Bir telefon, mesaj gelsin benim şeklim değişiyordu. Tamam ben, ne olursunuz beni burada saklayın, şey yapın. Hani ben bir sürü şey anlatıyorum, kolay gibi geliyor ama onların sayesinde kolay olduğunu anlıyorum... Ama burası beni hayata yeniden döndürdü. İyi ki buradan geçmişim diyorum. Ben çok kötü sanıyordum.

G8: Hata yapsam, yanlış da yapsam, onunla da kendimi sevmemi, bunun insana dair olduğunu, bunları öğrendim orada. İyi ki yolumuz oradan geçti. Hayatı boyunca sevilmemiş, şiddet mağduru, ... hiç kimsesi olamayan, yapayalnız,... bir kadın olarak girdiğim sığınaktan; özgür, kendine güvenen, insanları seven, umutlu bir kadın olarak çıktım ben. O kapıdan öyle girdim ve öyle çıktım...

3.8.2.3.2.3. Ortak Yaşam Zorlukları

Bu alt kategoride de diğer bölüme benzer olarak kadınların feminist sığınakta da kalan diğer kadınlarla tartışmalar ve kavgalar gibi ortak yaşama bağlı zorluklar yaşadıkları dikkat çekmiştir. Ancak tam bir karşılaştırma olamasa da bu yaşanan zorluklardan etkilenme halinin diğer bölüme göre daha az olduğu görülmektedir. Bu farkın ortak yaşama dair yapılan çalışmaların, düzenli bireysel ve grup görüşmelerinin olabileceği düşünülmektedir.

G6: Diğer kadınlar ile iyiydi yalnız bazıları ile işte sığınak kurallarına uymamak gibi, içeride yaptıkları, hani bazı kadınlarla konuşabiliyorduk bu şekilde. Bazıları gerçekten de oranın bazı şeyleri ile, yani faydalanmıyorlardı da, psikoloğa gitmiyorlardı. Mesela daha çok, ne bileyim, farklı şey yapabiliyorlardı. Onlarla birazcık şey yapamıyordum, sorun yaşıyordum... Ötekileştirme yoktu hani bir taraf, bir tarafı. Mesela fikirlerimizin uyuşmadığı kadınlar oluyordu, onlarla da hiçbir sorun yaşamıyorduk. Onun fikri ona, benim fikrim bana. Yani farklı şeylerden tartışmalar hani bazen oluyordu.

G8: Sığınakta bunu hissettim, onlar bu işi çözmek için varlar ve ben onlara ne kadar çok yardımcı olursam onlarda bana o kadar yardımcı olabilir. Bunun için, evde kavgalar oluyor, kadınlar ile birbirimize giriyoruz, çocuklar falan ama hani günlük geçici olaylar, sıkıntılar bilmem ne işte bunları hiç konuşmadık. Çıkarken de bunu söyledim, burada bunu hiç yapmak istemedim, bir an önce amaca ulaşmak istedim ve biz X ile hep bunları konuştuk.

Bu bölümde de kadınların feminist yaklaşımla yürütülen bir sığınağa dair kurumsal (fiziksel koşullar, kurallar ve iş bölümü, çalışanların yaklaşımı ve hiyerarşi, destekler ve çıkış süreçleri) ve duygulara dair deneyimlerine yer verilmiştir. Bu bölümde dikkat çeken kadınların Bakanlık/belediye sığınakları ve feminist yaklaşımla yürütülen sığınakla ilgili deneyimlerinin büyük ölçüde farklılaşmasıdır. Kurallar, çalışanın yaklaşımı, destekler ve çıkış süreçleri anlamında yürütülen çalışmalar ciddi anlamda farklılıklar içermektedir. Duygulara dair deneyimlerde ise feminist perspektifle yürütülen sığınakların kadınların bağımsızlaşma ve güçlenme süreçlerine olumlu etki

ettiği ancak kamu sığınaklarına benzer olarak ortak yaşam zorlukları anlamında benzeştikleri görülmektedir. Buradaki farklılaşan nokta ise bu ortak yaşama dair yürütülen çalışmalıdır.

3.8.3. Sığınmak Sonrasına Dair Deneyimler

Bu ana kategoride derinlemesine görüşme yapılan 8 kadının farklı sığınak deneyimlerinden sonra erişebildikleri ya da erişemedikleri desteklere ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Bu ana kategori “Kurumsal Sosyal, Ekonomik ve Ayni Destekler” ve “Kişisel Sosyal ve Ekonomik Destekler” olarak 2 alt kategoriye ayrılmıştır.

3.8.3.1. Kurumsal Sosyal, Ekonomik ve Ayni Destekler

Bu bölümde görüşme yapılan 8 kadının sığınaklardan ayrıldıktan sonra erişebildikleri ya da erişemedikleri kurumlardan talep edilen sosyal, ekonomik ve ayni desteklere yer verilmiştir. 3 kadın Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyesinden eşya/kıyafet yardımı, 2 kadın belediyeden maddi destek aldığını belirtmiştir. 2 kadın ise maddi destek için kaymakamlıktan destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Bir kadın ev kirasıyla ilgili hiçbir destek alamadığını ifade etmiştir. Kadınlar tarafından “çocuk parası” diye ifade edilen Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın çocuklar için bağladığı sosyal ekonomik destekten söz etmişlerdir. 3 kadın bu desteği alabildiklerini belirtirken, kadınların başvuru süreçlerinde yaşadıkları zorluklar dile getirilmiştir. 2 kadın bu anlamda ev incelemesine gelen sosyal çalışmacıyla yaptıkları görüşmelerde yaşadıkları zorluklardan bahsetmişlerdir. Gelen sosyal çalışmacının kadının koşullarını ve biricik durumunu görmeksizin “sen aslında çalışabilirsin”, “zaten ev ailenin değil mi” gibi söylemleri sıkıntı yaratmıştır. Ek olarak sigortalı çalışan kadınların bu desteği alamamaları çok büyük bir problem olarak öne çıkmıştır. Sigortalı çalışıyor olmak kadınları çocuk bakımıyla ilgili ekonomik anlamda bağımsız hale gelebilmeleri için yeterli değildir. Kreş desteklerinin de kadınlara sağlanmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca gizlilik kararı olan 1 kadının ikamet gösteremediği ve “fakirlik kağıdı” alamadığı için ekonomik desteklerden faydalanmaya devam edemediği

öğrenilmiştir. Bunun haricinde feminist sığınak deneyimi olan 2 kadın çıkış süreçlerinde gönüllülerden eşya desteği aldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca çıktuktan sonra da kadın örgütünün dayanışma merkezinden hukuki ve psikolojik destek almaya devam ettiklerini belirtmişlerdir.

G1: Ev kiraladım. Çıkarken de Büyükşehir Belediyesi'nin, X Belediyesi'nin eşya desteğini aldım. 2. el eşyalardı ama o şartlarda yapılacak şeyler onlardı. Kıyafet desteğini ben kabul etmedim zaten... Yok kira desteği almadım. Çocuk desteği de bir çocuğum için verildi, diğerine gerek duyulmadı ben çalışıyorum diye... Karşımdaki kadın, sosyal hizmetlerdeki böyle kadın eve geldi. Ben çocuğun için ihtiyacın olmadığını düşünüyorum gibi bir tabirde bulundu. Onun eline bırakılmış bir şeydi, onu ilgilendiren hiçbir şey yoktu. Bir de şey çalışıyorsanız, sigortalıysanız böyle bir şeye ihtiyacınız olmadığı söyleniyor... Kaymakamlık bile sigortan varsa bir şey alamazsın... Sigortasız çalışsan sağlık güvencen yok. Çocuğun doktora gidemiyor. Sigortalıysan diyor, sigortalı çalışıyorsan destek alamazsın. Bu durumda insanı sigortasız çalışmaya itiyorlar ya da çalışıyorsa da çalışmıyorum demeye itiyorlar. Yalan konuşmaya itiyorlar. Asgari ücret şu an 1600 lira, benim kiram 900. 2 tane çocuğum var. Sen bana bakıcı imkanı sağlamıyorsun. Yakınım yok, ailem yok. Ailem olsa da bakmak zorunda değiller sonuçta onlar benim çocuğum. Benim aldığım maaş belli... Giyiniyorlar, büyüyorlar. E mutfak giderleri var. Çocukların dengeli beslenmesi gerekiyor, her gıdadan alması gerekiyor. Çocuğumun devam eden tedavisi var. Sürekli kontrollerinin olması gerekiyor, destek alması gerekiyor. Onunda maddi bir gideri oluyor... Uzak bir okula gidiyorsa servisle gitmesi gerekiyor. Servis ücreti ödüyorsunuz. Ama siz sigortalı bir işte çalışıyorsanız hiçbir şey yapamıyorsunuz... 565 lira mı aldık, bir şey aldık... Bir yıl. Bir yıl sonra tekrar dosyayı yenileyip teslim etmek gerekiyor gibi şeyler. Benim koruma kararım varken, gizlilik kararım varken ben ikametgah alamıyordum. İkametgah alamayınca muhtarlıktan fakir kağıdı alamıyordum. Fakir kağıdım alamayınca da ben başvuru yapamıyorum. Yapamadım yani daha... Tabi ikametgahımı belli edersem bu sefer çocuklarımla babası bulacak. Bir taraftan tehdit ediyor zaten... Ne bir etüt merkezinin,... ne bir kreşir oraya gönderilmesini sağlamıyor, bakıcı desteği sağlamıyor... Yalnız bırakırsan elinden alırım diyor... Çaresiz bırakıyor. Kadınlar bu süreçte zaten geri dönen kadınları da görmüştük. Yapabileceği başka bir şeyi olmadığı için, mesleği olmadığı için, ev hanımı olduğu için geri dönen kadınları da biliyoruz. O yaşadığı cehenneme geri dönüyor işte. Ya da ailesinin yanına gidip, ikinci kocayı kurtuluş görüyor.

G2: Tabi çıktım birkaç gün içerisinde işte eşya yok, işte ufak almaya çalışacağım ama işte bizim müdürümüz söylemişti alabileceğim yerleri... Sonra işte bana eşya yardımı alabileceğimi, Büyükşehir Belediyesi'ne başvurabileceğimi, numarasına kadar verdi bana. İşte X semtinde çocuk hizmetlerine başvurabileceğimi... Çocuk yardımı, Aile Sosyal Politikalar. Onun dışında işte yakınımda olan kaymakamlığa başvurabileceğimi erzak, kömür yardımları için. Bu şekilde beni yönlendirdi. Ben de hemen işte telefonla arandığı için Büyükşehir Belediyesi'ni arayıp sıkıntımı anlattım. Oradan birkaç gün içerisinde X semtinde işte çocuk hizmetlerine gidip başvurdum. Artık hani gelmelerini falan bekledim. Zaten fazla zaman sürmeden her ikisi de gelip okey denildi... Burada Belediye'ye başvurdum. Yardım kartı olduğunu duymuştum içinde hani her gün ekmek alacağım bir kartım daha var ayrıyeten. Onun dışında 2

ayda bir alıyorum onu. Çocuk yardımı 2 senedir devam ediyor, bir sene daha devam edecekmiş son olarak. 2 senem doldu, 1 senem daha var.

G3: (sosyal yardım için ev incelemesine gelen kadın) Çünkü gelen bayan bana diyor ki sen çalışabilirsin. Evet tamam ben çalışabilirim, doğru. Elim ayağım tutuyor, sağlıklıyım da çok şükür. Ama benim çocuklarım küçük. Hani ben onları nasıl bırakayım. Bana diyor ki, bir de bana akıl veriyor, diyor ki sen onları okula bıraktıktan sonra işe gidebilirsin. Saat 9'dan sonra bir iş var mı yani? Veya onları sonrasın da ben nasıl alacağım? Yani nasıl bir işte çalışacağım. İş-KUR'a başvurdun mu, İş-KUR'a başvur diyor. Tamam İş-KUR'u ben de biliyorum, hani çocuklarıma bakan biri olsa, çocuklarım biraz daha büyük, yetişkin olsalar, hani ben de o zaman çalışmak isterim zaten... Sigortasız. O da mesela çok yanlış. Ben mesela istediğim bir iş yerinde çalışıp, onlar da destek olmuş olsa daha iyi olmaz mı? Bence parayı veriyorlar, evet çok şükür, Allah razı olsun, o parayı vermeseler gerçekten ben perişan olurum yani. Evet o para ile geçimimi sağlıyorum ama, sonrasın da şöyle bir şey yapıyorlar, yine bir psikolojik baskı, onaylanmayabilir diyor bak. Yani onaylanmaması için ne neden var. Benim annem yok, babam yok, eşim yok, yani bu çocuklara ben bakıyorum. Hani benim bir işte çalışma imkanım da yok, çocuklardan sebep. Aslında her şey ortada. Ama buna rağmen gelen bayan bana sen çalışabilirsin, işte senin maaşın belki onaylanmayabilir çünkü sen çalışabilir durumda gözükyorsun diyerekten. Onlarda aslında bir baskı yapıyorlar.

G4: Annemlerden, annemler aynı binada olduğumuz için eşyalar falan da, ev de büyük geniş hani ailesi de destek veriyor deyip şey yaptılar. Ailem normalde destek vermiyor ama ben çalıştığım için kendi ayaklarım üstünde kalıyordum. İşe başladım hemen. Kendi geçimimi de sağladığım için yani şey olmadı, kimseden de destek almadım... İşte ev kendi üstüme değil benim annemin evi. Sonuçta diyorum annem hani durumun iyi olmadığı için şuan kira almıyor dedim ama şey yapmadılar. Senden daha kötü insanlar var diye herhalde, onaylamadılar.

G5: ...Oradan çıkarken bana para vermediler. Evin kira kontratını yaptım. Gösterdim. Eşya yardımında bulunmadılar. Hiçbir şekilde, hiçbir kiramı karşılamadılar... Hiçbir şekilde hiçbir destek almadım. Ta ki çocuğum için ilk çıktım ya, param yok. Çocuğumun tedavi cihazı parasına ihtiyacım var. Kaymakamlığa müracaatta bulundum... Benim maddi yardıma ihtiyacım var. Evi tuttu da, sadece kıyafetlerim var. İşe gidip gelmeye kıyafet ayarlamıştım ya, sadece kıyafetim var. Ev tuttuysam, eşyalarımı vermek zorunda kaldım. Bakanlığın içindeki eşyalarımı alamıyorum. Depoya koyacak bir kira gelirim yok ki vereyim, orada kirada dursun. 2 de yorganım var. Başka bir şeyim yok. Dedim ki benim maddiye ihtiyacım var, eşyaya ihtiyacım var. X Kaymakamlığı'na dilekçe yazdım. Araştırılacak, incelenecek dedi. Bir de dedim çocuğumun yıllık cihaz parası var, raporlarını da götürdüm... Orada bana yardımcı oldular. Ücreti ne kadarsa sen öğren, sen onu öde. Biz onu bir şekilde hallederiz dediler... Makbuzla birlikte getirdim, teslim ettim mesela. Orada bana yardımcı oldular. Ama önce parayı ben ödedim. Ben o para olmasa ne ile ödeyeceğim?

G6: Sığınağında kaldığım kadın örgütü dışından evet. Bir de bu Kadın Koordinasyon Merkezi. Buzdolabı şeyimi karşıladı. Bu X Belediyesi şey verdi, koltuk falan. Geri kalanını şey yaptı, gelip baktı Kadın Koordinasyon Merkezi. Buzdolabı verdi mesela. Ama sığınaktan da şey verdiler, yatak, baza. Hani gönüllülerin verdiği, bir tane küçük ısıtıcı falan... İlk şey yaptığında verdiler. Bu Belediye de verdi. 500 TL mi, 600 TL

mi hatırlamıyorum, birde bu Kadın Koordinasyon Merkezi yiyecek kartı vermişti ayda 200 TL. O kadar... Yani gönüllülerden olan desteğim devam etti. Psikolog, psikiyatri, avukat olsun hani onlar ile görüşebildim.

G7: Sonra çıktığımda da Belediye 1000 lira çıkarttı, onun dışında yok. Yok ben öyle ciddi anlamda destek almadım. Daha iyi bir maaş olsa, hani 1000 lira olsa, ben yine kendimi çekip, çevirebilirim.

G8: Biz hemen evimizi tuttuk, küçücük bir ev bulmuştum X semtinde. Burası çıkmadan önce ve hemen sonuca ulaşmak istedim. Borcum yoktu, para biriktirmiştım, eşyaları onlar ayarladılar, kadın örgütü gönüllüsü bizimle evinin bütün eşyalarını paylaştı... Her şeyini bize bıraktı, işte çatal bıçağına kadar... Biz çıkmak istedik ve oradan ayrıldıktan sonrada bizimle iletişimi kopartmadılar. Destek almaya devam ettik. Herhangi bir soru sorduğumda, cevabını benim bile bildiğim, emin olmadığım onların kesin olarak bildiği belki, mutlaka uzman biri ile görüşüp, o uzmanla beni görüşturdüler. Yine kafama takılan bir şey olduğunda aramaya çekinmemi söylediler.

3.8.3.2. Kişisel Sosyal ve Ekonomik Destekler

Yapılan görüşmelerde kurumsal desteklere ek olarak; özellikle bu desteklerin yetersiz kaldığı noktalarda kadınların kişisel sosyal ağlarından bu destekleri buldukları dikkat çekmiştir. 3 kadın bu anlamda yaşadığı deneyimleri paylaşıırken; 1 kadın ev kirası için ablasından destek aldığını, 1 kadın iş bulmak için halası tarafından desteklendiğini, 1 kadın da hem kira hem de çocuğunun kreş harcamaları için arkadaş çevresinden destek aldığını belirtmiştir.

G3: Kadın sığınmaevinden çıktıktan sonra ablam beni karşılamıştı. Bir süre ablamda kaldım. Daha sonra bir yardım yerine başvurdum. Biraz da ablam üstüne para koydu. Bir ev kiraladık, uygun bir ev. 500 diye hatırlıyorum kirasını. Orada bir çekyat almıştık. Fazla şey yapamamıştık. Çünkü 2 çocukla ablamda da kalamazdık. Öyle bir başladık... Sonra buraya geçince zaten bir arkadaş ortamım da çok yoktu bir yakınım akrabam hiç kimsem yoktu. Ama bu çocuğumun okulundan bayanlarla tanıştıktan sonra bir merdiven işi temizlik işi derken çok iyi oldu açıkçası... Benim yine ablam vardı hani bana destek oldu. O olmasaydı çok olumsuz şeyler yaşayabilirdim. Kendimi bu kadar çabuk toplayamazdım bir şeyler yapamazdım. Onun sayesinde biraz başardım diyebilirim.

G5: Dedim halama, benim işe ihtiyacım. Bir ev, bir de işe ihtiyacım var. Şu an bakanlıkta kalıyorum. Çocuğumla orada kalabileceğim, ödeyebileceğim türden bir ev tutmama ve bir işe girmeme yardımcı olur musun Bakarız dedi. Ben birkaç kişiye daha haber verdim. Genelde akrabalarımı. Halam cevap verdi. X semtinde iş görüşmesine gittim.

G7: Evet, ilk yattığında 390 lira oldu. Zaten benim 400 liraydı. Millet bana dışarıdan destek olmasaydı zaten ben kendimi geçindiremezdim... Şimdi daha yeni kreşe

verdim... Onların bazıısı hani çocuğunu da getir diyordu. Kimisi 20 lira, kimisi 50 lira veriyordu çocuğuma, öyle. Şimdi ben çalışıyorum, ben beğenmediğim işe gitmiyorum artık. Mesela bana ters gelen yere gitmiyorum artık...Evet, çünkü artık daha çok ayaklarımın üstünde durabiliyorum. O zaman kim ne diyorsa, benim çocuğuma 1 gün bakanın gidip 3 gün evini temizliyordum. 1 gün bakmış diye ona minnet borcu duyuyordum. Şimdi düşünüyorum, 3 gün onun evini temizliyorum, 150 liradan say, 3 gün 450 lira. Ne ben o kadar şey yapayım. Benim çocuğum 3 gün okula gidiyor, kalan iki gün ise kendime tatil yaparım ya da çocuğum ile zaman geçiririm. İlk başlarda çok ezildim. İlk sefer gerçekten ciddi anlamda sıkıntı çektim. Millet bana el attı ama ben onlara karşılığını kat ve kat verdim.

Bu bölümde ise kadınların sığınak sonrası deneyimlerine detaylı şekilde yer verilmiş ve kadınların kaldığı sığınak modellerine göre ayırım yapılmamıştır. Çünkü kadınlar; Bakanlık, belediye ya da kadın örgütü tarafından yürütülen sığınaklarda kalmış olmalarından bağımsız olarak aynı sosyal politikalara ve destek mekanizmalarına tabidirler. Genel anlamda özellikle sigortalı bir işte çalışan kadınların sığınaktan ayrıldıktan sonra maddi desteklere erişimde sıkıntılar yaşadıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra kreş desteklerinin yetersizliği de dikkat çekmiştir. Ayrıca sığınak sonrası sosyal destek mekanizmalarının yetersizliği nedeniyle kadınların kendi sosyal ağlarından destek almaya çalıştıkları ve birçok sorunla karşılaştıkları öğrenilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. FEMİNİST BİR SIĞINAK MODELİNE DOĞRU ÖNERİLER

Bir önceki bölümlerde sığınaklarla ilgili güncel eleştirilere yer verilmiş ve hem sığınakların ve sığınaklarla ilgili birimlerin işleyişine ve genel anlamda sosyal politikalara dair problem alanlarına detaylı şekilde yer verilmiştir. Bu kısımda öne çıkan eleştiriler ve problem alanlarına dair bu araştırmanın ortaklaşan sonuçları da ortaya konup değerlendirilerek ilgili problem alanlarına yönelik önerilere yer verilecektir. Bütün problem alanlarına yönelik önerilerin detaylandırılabilmesi için bu bölüm; Sığınakların İşleyişine Dair Öneriler, Kurumsal Yapılara Dair Öneriler, Sosyal Politikalara Dair Öneriler olarak 3 ana başlık altında toplanmıştır. Ayrıca güncel tartışmalar ve eleştiriler bölümünde de vurgulandığı gibi Dünya’da Türkiye’de sığınaklarla ilgili ortaklaşan ve ayrışan problem alanları bulunmaktadır. Bu çalışma Türkiye’de yaşayan kadınların deneyimlerine yer verdiği ve Türkiye’deki sosyal politikalara odaklandığı için, öneriler de Türkiye özelinde ele alınmıştır. Ancak Türkiye ve Dünyada ortaklaşan sorun alanları olduğundan, özellikle feminist politikaya dair bazı öneriler daha geniş şekilde düşünülebilmektedir. Bölümün sonunda ise araştırma kapsamında sığınak deneyimi olan kadınların sığınaklarla ilgili önerilerine yer verilecektir.

4.1. Sığınakların İşleyişine Dair Öneriler

Sığınak çalışmasına dair öneriler feminist yaklaşım temel alınarak feminist sığınak çalışması deneyimleri üzerinden verilecektir. Bu yaklaşımı temellendirirken; Avrupa Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ağı’nın (WAVE) Aralık 2007’de yayınladığı Şiddetten Uzakta: Bir Sığınak Nasıl Kurulur? Nasıl Yürütülür? adlı kitabına, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın “Kadın Da(ya)nışma Merkezleri ve Sığınaklar Nasıl Olmalı Pratik Bilgiler El Kitabı”na ve araştırmacının kişisel feminist sığınak deneyiminden yararlanılacaktır.

Bu bölümde sığınakların işleyişine ve çalışmasına yönelik önerilere geçmiş çalışmalara ve bu çalışmanın ortaya koyduğu anlatılara referans verilerek yer verilecektir. Bu kısım sığınak çalışmasına dair detaylı önerilerde bulunabilmek adına; Fiziksel Koşullar ve Konum, Gizlilik ve Güvenlik, Kurallar, Çalışanların Yaklaşımı ve Hiyerarşi, Sosyal Çalışma ve Destekler, Toplu Yaşam ve Dayanışma, Çocuk ve Ergen Çalışması ve Sığındktan Çıkış Süreçleri olarak başlıklandırılmıştır.

4.1.1. Fiziksel Koşullar ve Konum

Çoğunlukla sığınakların daha “güvenli” olacağı gerekçesiyle gözlerden uzak ve gündelik yaşamdan izole edilmiş bir konumda olması gerektiği algısı bulunmaktadır. Oysa tam tersine; kadınların ve çocukların gündelik yaşamlarını rahatça sürdürebilecekleri, hukuki işlemlerini yapabilecekleri, eğitim, kurs ve sağlık gibi hizmetlerine kolayca erişebilecekleri yerlerin sığınak konumu olarak belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca sığınak binası engelli, yaşlı, bebek ve çocukları da gözetten fiziksel koşullara sahip olmalıdır. Sığındakta çocuklar için ayrılmış alanların olması çok önemlidir. Sığınaklarda kadın ve çocuklar için özel alanların yanı sıra ortak kullanım alanlarının da olması toplu yaşamı güçlendirmektedir. Kadınlarla yapılan çalışmalarda bu alanların sığındakta kadın dayanışmasını güçlendirici bir unsur olduğu bilinmektedir. Bu nedenle kadınların bir arada zaman geçirebileceği ve paylaşım yapabileceği alanların bulunması çok değerlidir. Ancak her kadının ve varsa çocuklarının ayrı odaları ve banyoları olması özel alan ve dinlenme ihtiyaçlarına da cevap verebilmek açısından önemlidir. Bunun yanı sıra sığınak çalışanlarının ya da gönüllülerin kullanımı için uygun bir çalışma ofisinin ve kadınlar ile çocuklarla yapılacak görüşmeler için gizliliğin korunabileceği bir görüşme odasının bulunması da gerekmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, t.y.).

4.1.2. Gizlilik ve Güvenlik

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın “Kadın Da(ya)nışma Merkezleri ve Sığınaklar Nasıl Olmalı Pratik Bilgiler El Kitabı”na (t.y.) göre; feminist ilkelerle yürütülecek bir sığınak çalışmasının gizlilik ve güvenlik boyutuna detaylı biçimde yer verilmiştir.

Sığınakların adresleri gizlidir ve adres bilgilerini paylaşmak ilgili kanunlar ve yönetmelikler gereğince suç kapsamındadır. Bu gizlilik kuralları sığınakta çalışan ya da hizmet veren herkes için de geçerli olmalıdır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı tüm sığınakların kamusal görünürlüğü olan yazışma adresleri ŞÖNİM olarak belirlenmiştir. Belediyeler ise bu yazışmaları sığınakların bağlı oldukları müdürlükler üzerinden yürütmektedir. Sığınağı bulunan kadın örgütleri ise dayanışma merkezlerini yazışma adresi olarak kullanmaktadırlar. Sığınakta kalan kadın ve çocuklar da gizliliği korumakla her zaman yükümlüdürler. Kadınlar sığınaktan ayrıldıktan sonra da sığınanın yerini gizli tutmaya devam etmelidirler. Çocuklarla da sığınanın gizliliğini korumaları üzerine yaşlarına uygun şekilde bir gizlilik çalışması yürütülmelidir. Gizlilik meselesi kadınlarla ve çocuklarla yürütülen sosyal çalışmanın her zaman bir parçası olmalı; hem bireysel görüşmelerde hem de toplantılarda bu konuya rutin biçimde yer verilmelidir. Kadınlar resmi işlerini özellikle gizlilik kararı yoksa sağlık işlemlerini de sığınanın bulunduğu yerden uzakta gerçekleştirmeli, sosyal buluşmalarını da bu bölgeden uzakta yapmalıdırlar. Son olarak sığınakta kalan kadın ve çocukların verilerinin paylaşılmaması ve özenle saklı tutulması da önemli bir gizlilik kuralıdır.

Sığınakta güvenlik meselesinin ise birden fazla boyutu bulunmaktadır. Sığınağa gelen her kadın ve çocukla kendi risk durumları analiz edilerek bireysel güvenlik planları yapılmalıdır. Bu güvenlik planı kadın ve çocukların hayatlarındaki gelişmelere göre güncellenmeli ve rutin olarak konuşulmalıdır. İntihar riski yüksek olan kadın ve çocuklar ile kesinlikle psikolojik ve psikiyatrik destek alınarak bir sosyal çalışma yürütülmelidir. Sığınakta güvenlik konusu bireysel olarak konuşulması gereken bir konu olduğu kadar toplu yaşamı da ilgilendiren bir konudur. Bu nedenle kadınlarla yapılan toplantılarda da güvenlik konusunun üzerinde durulması ve eğer riskli bir durum olursa neler yapılması gerektiğinin konuşulması gerekmektedir. Acil durumlar için de kadınlarla hep birlikte güvenlik planları yapılmalıdır. Özellikle eğer gönüllü ve çalışanlar 7/24 sığınakta bulunmuyorlarsa, acil durumlarda yapılması gerekenler önceden planlanmalı ve bu gibi durumlar için kadınların her zaman çalışanlara ulaşabilecekleri sürekli açık olan bir telefon bulunmalıdır.

Unutulmamalıdır ki; kadınlar sığınaktan ayrıldıktan sonra kapısında güvenlik ya da başka bir personelin olmadığı bir ortamda, kendilerinin ve çocuklarının güvenliklerini sağlamak durumunda kalacaklardır. Bu nedenle sığınak çalışması boyunca aynı zamanda kendi güvenliklerini sağlama deneyimini de kazandırmalıdır. Bu nedenle sığınakta kadınların başında sürekli güvenlik görevlilerinin durması güçlenme sürecine zarar vermekte; aksine kadınların denetlendiği ve baskı altında tutulduğu bir pratiği pekiştirmektedir. Güvenlik personelinin yaklaşımlarının kadınların sığınak deneyimini nasıl olumsuz etkilediğine önceki bölümlerde bu zamana kadar yapılmış çalışmalarda ve bu çalışmanın nitel verilerinde geniş biçimde yer verilmiştir.

Sığınaklarda güvenlikle ilgili diğer önemli önlemler ise; sağlam kapılar, sığınağı çevreleyen sokakları ve kapı önünü gösteren bir kamera sistemi, zemin katlardaki pencerelerde demir bulunmasıdır. Ancak daha önce sığınakta kalan kadınlarla yapılan çalışmalara göre sığınakların dikenli teller, parmaklıklar, demir kapılarla çevrili olmasının sığınaklara dair “cezaevi” algısını arttırdığı ve kadınları bir suçlu gibi hissettirdiği bilinmektedir (Soydinç, 2018). Bu çalışmanın verileri de kadınların bu türlü “güvenlik” önlemlerinden olumsuz etkilendiğini ortaya koymuştur. Bu çalışmada da kadınlar hem İlk Kabul Birimleri hem de sığınakların fiziksel koşulları; bina yapısı, yeri, düzeni gibi konularda düşüncelerini belirtmişlerdir. Sığınakların izole ve şehirden uzak bir yerde olması, demir parmaklık, kamera, siyah cam gibi koşulları nedeniyle yine “cezaevi”ne benzetilmesi söz konusu olmuştur.

Sığınakların kadın ve çocuklar için güvenli hale getirilmesi elbette çok önemlidir. Ancak bunu yaparken kadınları “tecrit etmek” uygun bir yöntem değildir. Kadınların sığınaktan ayrıldıktan sonra şiddetten uzak hayatlarına bağımsız olarak devam edecekleri düşünüldüğünde bu “olağanüstü” güvenlik önlemleri de sürdürülebilir olmadığından güçlendirici bir çalışmanın parçası olmaktan oldukça uzaktır.

4.1.3. Kurallar

Sığınak çalışmasında kurallar kadınları ve çocukları denetlemek için değil, onların güvenliğini sağlamak, toplu yaşamı şiddetsiz ve dayanışma zemininde yürütebilmek için olmalıdır. Bu nedenle sığınak çalışmasında en temel kurallar; gizlilik ve şiddetsizlik kuralı olmalıdır. Gizliliği korumak ve güvenlik tedbirlerine uymak sığınak yaşamında kadınların üstlenmesi gereken temel bir sorumluluktur. Bu sorumluluğu yerine getirmemek hem kendilerini hem de başka kadın ve çocukların güvenliğini tehlikeye atmak demek olacağından bu konuda şeffaf kural ve yaptırımların olması önemlidir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, t.y.). Şiddetsizlik kuralı ise sığınak çalışmasının temelini oluşturmaktadır. Çünkü sığınaklar kadın ve çocukların şiddetten uzak bir yaşam kurmaları için bir geçiş ortamıdır. Bu nedenle sığınakta da şiddet ve tahakkümden uzak bir ortam kurulması çok önemlidir. Sığınakta kalan kadın ve çocukların şiddetten uzak yaşam alternatiflerini ve ilişki pratiklerini görmeleri ve deneyimlemeleri açısından da sığınak ortamının şiddetsizlik ilkesi üzerine kurulması gerekmektedir.

Bunun dışındaki tüm kuralların kadınların ve çocukların katılımıyla oluşturulması gerekmektedir. Kadınlara “üstten bildirilmiş” kurallar hiyerarşik bir iktidar yaratmakta; kadına şiddet uygulayan kişinin iktidarının yerini kurumun iktidarı almaktadır. Bu anlamda yapılan çalışmalara güncel eleştiriler bölümünde detaylıca yer verilmiştir. Bu çalışma da sığınaklardaki katı ve denetleyici kuralların kadınların sığınak deneyimini ne denli olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Yapılan görüşmelerde 7 kadın, sığınaklarda detaylı eşya aramaları, telefon, para ve kişisel eşyalara el konulması, yatış, kalkış, yemek ve sigara saatleri, giriş-çıkış izinleri gibi katı ve kısıtlayıcı kural ve uygulamalarından söz etmişlerdir. Birden fazla sığınakta kalmış olan kadınların deneyimlerine ayrıca yer verilmiştir. Her yerde farklı uygulama ve kurallar, kurum çalışanlarının insiyatifine bırakılmış keyfi uygulamalardan (bit şampuanı ile yıkanma kuralı, gelen her kadını ona bilgi vermeksizin psikiyatri hastanesine gönderme vb.) söz edilmiştir. Ayrıca birden fazla sığınak deneyimi olan kadınlar her sığınakta farklı kural ve uygulamalardan söz etmişlerdir.

Benzer şekilde KSGM'nin Kadın Sığınmaevleri Kılavuzu'na (2008) göre; sığınaklarda katı kuralların ve hiyerarşik yürütme modellerinin kadınların kendi hayatıyla ilgili karar verebilmelerini ve güçlenmelerini engelleyebileceği belirtilmiştir. Sığınaktaki kurallar bir kontrol aracı değil; kalanların yaşam hakkını ve güvenliğini korumak için alınan önlemler olmalıdır. Sığınak yaşamını planlarken şiddet içermeyen, eşitlik ve dayanışmanın hakim kılındığı, farklılıklara saygı gösterildiği, kadınların duygu ve düşüncelerini ifade edebildiği, toplumsal yaşama katılımının sağlandığı bir ortamın yaratılmasına ve sürdürülmesine dikkat edilmelidir. Sığınakla ilgili kural ve işleyiş katılımın kalanlar için güçlendirici bir yönü bulunmaktadır. Bu deneyim kadınların hayatlarını düzenleme ve kontrol etme duygularını geliştirmelerine de önemli bir katkı sağlamaktadır (Soydinç, 2018: 44)

Bunu paralel olarak bu çalışmada feminist yaklaşımla yürütülen bir sığınakta kalan kadınlar, bir önceki bölümde sığınakların kurallarıyla ilgili bölümlerin aksine feminist ilkeler ve yöntemlerle yürütülen sığınakta sıkı ve denetleyici kuralların olmadığını; sadece gizlilik ve şiddetsizlik kuralı olduğunu belirtmişlerdir. Kadınlardan bir tanesi daha önce başka bir sığınakta kalmamasına rağmen arkadaşlarından ve çevresinden duyduğu ortam ve kurallar nedeniyle tedirgin olduğunu ama hiç kaygı duyduğu gibi bir baskı ortamıyla karşılaşmadığını belirtmiştir. Diğer kadın ise daha önce devlete/belediyelere bağlı birçok sığınakta kaldığı için buradaki kuralları görünce şaşırdığını belirtmiştir. Sığınaktaki iş bölümü ise önceki bölümden farklı olarak kadınlar arasında sırayla bir iş bölümü ile yapıldığı belirtilmiştir.

4.1.4. Çalışanların Yaklaşımı ve Hiyerarşi

Sığınaklarda çalışanların yaklaşımı ve işleyiş biçiminin kalan kadın ve çocukların sığınak deneyimleri üzerinde ne kadar belirleyici olduğu bu çalışma ve bundan önceki tüm çalışmaların yer verdiği üzere ortaya konmuştur. Bu çalışma kapsamında; görüşme yapılan kadınlardan 4 tanesi kaldıkları sığınakta çalışanlar tarafından olumlu karşılandıklarını ve desteklendiklerini belirtmişlerdir. Bu olumlu ve destekleyici tavırlar kadınların sığınak deneyimi açısından oldukça belirleyici olduğu görülmüştür. Ancak 7 kadın da personel tarafından suçlanma, yargılanma, sert davranma, kararlarına

müdahale etme, kontrol etme ve denetleme, üstünlük kuran ve ayrımcı (etnik köken, siyasi görüş, çalışıp/çalışmama, giyim tarzı, psikiyatrik durum vb.) söylemlerde bulunma, tutanak tutmak ya da kurumdan atmak ile tehdit etme gibi kötü muamelelere maruz bırakıldıklarını kaydetmişlerdir. Yine bu bölümde de her sığınakta farklı yaklaşımlar ya da personelin inisiyatifine kalmış keyfi uygulamalar dikkat çekmiştir. Bu kötü uygulamaların kadınları yaşadıkları şiddetle ilgili suçlu hissettirdiği hatta 4 kadının çalışanların bu davranışlarını şiddet uygulayan kişi/kişiler ile özdeşleştirdikleri görülmüştür. Feminist yaklaşımla yürütülen sığınakta kalmış olan Bu 2 kadın ise feminist sığınakta çalışanların yaklaşımını ilgili önceki bölümlerdekini farklı olarak; hiyerarşik değil eşit ilişkilenmeye çalışan, denetlemeyen, açık iletişim kuran, destekleyici olarak tanımlamışlardır.

Tüm bunları toparlayacak olursak; sığınaklarda çalışanların yaklaşımına dair en önemli konulardan bir tanesi sığınaklarda kalan kadınların hayatlarıyla ilgili kararlarına kesinlikle müdahale edilmemesi gerektiğidir. Kadınlar kendi kararlarını vermekte özgür olmalı, onlara şiddetle baş edebilmeleri ve alternatifler yaratabilmeleri için alanlar yaratılmalıdır (Şahinoğlu, 1998). Bu nedenle sığınak çalışmasında kadınların kendi hayatlarına ilişkin karar verme hakkına saygı göstermek çok önemlidir. Çoğunlukla akrabalar, arkadaşlar ve sosyal kurumlardaki uzmanlar kadına ne yapacağını anlatmaya çalışmaktadırlar. Şimdiye kadar maruz bırakıldığı şiddetten ötürü hayatının kontrolünü kaybettiğini düşünen ya da kendi kararlarını alamayacağı düşünülen kadın için bu gibi “tavsiyeler” ya da “dayatmalar” baskı yaratmaktadır. Bu nedenle sığınakta kalan kadınlara kendisiyle ilgili en iyi kararı onun vereceği ve kararına saygı gösterileceği aktarılmalıdır. Sığınaklarda kadınların maruz bırakıldıkları şiddetle ilgili yargılanmadan, suçlanmadan, kanıt göstermek zorunda bırakılmaksızın, şiddetin sorumluluğunun yalnızca şiddet uygulayana ait olduğu unutulmadan desteklenmesi ve dayanışma içerisinde olunması çok önemlidir (Wave, 2007).

Kadın örgütlerinin bir kısmı; sığınaklarda çalışanların ve gönüllülerin kadınlardan oluşması gerektiğini vurgulamışlardır. Erkek şiddetine maruz bırakılmış kadınların bir erkeğe şiddetle ilgili yaşadığı durumları açması ve bir çalışma yürütebilmesi duygusal

anlamda zorlayıcı görünmektedir. Çalışanların da yine kadın olduklarından ötürü şiddete maruz kalan kadınlardan oluşması ve dayanışma üzerinden bir çalışma yürütmesi gerektiği düşünüldüğünde; böyle bir deneyimi yaşaması mümkün olmayan bir erkeğin kadınlarla bu ilişkiyi kurabilmesi imkansızdır. Ancak çalışan kadınların da kadın odaklı bakış açısına sahip olması, gelen kadınlara yargılayıcı ve üstten bir tavırla yaklaşmaması, kendi kararlarını ve düşüncelerini kadınlara empoze etmeye çalışmaması, şiddetin her kadın için kadın olmaktan kaynaklı bir tehdit olduğunun bilincinde olması gerekmektedir. Ayrıca sığınakta kalan kadınlara yönelik yardımsever bir tutum ile yaklaşp, kendisini hiç şiddet görmemiş ve görme ihtimali de olmayan “kurtulmuş kadın” pozisyonunda tutması, kadınlara hayatları hakkında “öğütler” vermeye çalışması sığınaklarda kalan kadınlar üzerinde olumsuz etkiler yaratacaktır (Akt. Şahinoğlu, 1998). Bu nedenle sığınak çalışanları toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile mücadele eden, mağdur suçlayıcı olmayan ve kadını yargılamayan, kadın beyanını esas alan bir yaklaşıma sahip olmalıdır. İstanbul Sözleşmesi’nin 18. maddesine göre; sığınakta sunulacak destekler toplumsal cinsiyet perspektifiyle ele alınmalı ve şiddete maruz bırakılan kadının insan haklarına ve güvenliğine odaklanmalıdır (Avrupa Konseyi, 2012).

Sığınaklar kadın ve çocukların şiddetten uzak bir yaşam kurlmaları için bir geçiş aracıdır. Bu nedenle sığınakta da şiddet ve tahakkümden, eşitsiz ilişkilerden ve hiyerarşiden uzak bir ortam kurulması çok önemlidir. Sığınakta çalışanlar, kadınlar ve çocukların hepsinin arasında yatay ve dayanışma temelinde bir ilişki olmalıdır. Sığınaklarda gönüllü ya da profesyonel destek veren kişilerin sayısı da destek ihtiyacı olan kadın ve çocukların sayısına göre ayarlanmalıdır. Yine çalışanların konuyla ilgili yeterliliği ve yetkinliği olması çok önemlidir. Kalan kadınların farklılıklarına saygı gösterilmeli ve kalan her kadın ayrımcılığa maruz bırakılmadan destek alabilmelidir. Sığınaklarda kalanlar ve çalışanlar arasında da bir hiyerarşinin oluşma riski her zaman bulunmaktadır. Çalışanlar ve kalanlar arasındaki güç ilişkilerini dengelemek için uygulanabilecek bazı pratik stratejiler bulunmaktadır. Örneğin; sığınakta eski kalanların sığınak çalışanı olarak istihdam edilmesi konusuna öncelik verilebilir. Yine bir önceki bölümde vurgulandığı gibi; sığınak kurallarının yalnızca kalanların

güvenliği ve gizliliğini korumak için yapılandırılması ve kadınları denetleyici niteliğe sahip olmaması, bu kuralların oluşturulması sürecine kalan kadınlar aktif biçimde katılımlarının sağlanması hiyerarşik yapının önüne geçebilmek için kullanılabilecek yöntemlerdendir. Ayrıca kalan kadınların sığınakla ilgili anonim geri bildirimler verebilecekleri mekanizmalar da yaratılmalıdır (Murray, 1988: 91-92).

4.1.5. Sosyal Çalışma ve Destekler

Güncel eleştiriler bölümünde ortaya konan verilere paralel olarak bu çalışmada da sosyal desteğin sığınak çalışmasının etkileri anlamında belirleyici olduğu ve yetersiz sosyal desteğin kadınların sığınak çalışmasındaki güçlenme süreçlerini olumsuz etkilediği görülmüştür. Bu kısımda; sosyal, psikolojik ve hukuki destekler değerlendirilmiştir. Sağlanmayan destekler anlamında ön plana çıkan konular; kreş desteklerinin yetersizliği ve bundan dolayı özellikle küçük çocuğu ya da bebeği olan kadınların çalışmıyor oluşu, çocuğunun okul kaydının güvenlik bahanesiyle geciktirilmesi, 1 kadının psikolojik destek talebinin değerlendirilmemesi ve yalnızca psikiyatriye yönlendirilmesi ve 1 kadının da çocuğu için psikolog talebinin karşılanmaması, gizli okul kaydı sürecinde kadına destek olunmaması, kadın ile yapılması gereken kabul görüşmesinin çıkacağı gün çıkış görüşmesiyle bir arada yapılması, can güvenliği riski olan bir dava için polis refakatine yönlendirme yapılmaması gibi konular ön plana çıkmıştır. Kadınlar tarafından olumlu değerlendirilen konular ise 3 kadının adli yardım yoluyla barolardan avukat atanması, 1 kadının çocukların 6284 sayılı kanun kapsamındaki gizlilik tedbiri ile okula kaydettirilmesi, 2 kadına psikolog tarafından destek sağlanması olmuştur. Yine birden fazla sığınakta kalan kadınların maddi desteklerle ilgili farklı uygulamalar olduğunu belirtmeleri dikkat çekmektedir. Maddi destek alınan yerler olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Belediyeler, Kaymakamlıklar ön plana çıkmaktadır. Aynı desteklerin (yiyecek, kıyafet, ped gibi temel ihtiyaçlar) sağlanmasının ise yine kurumdan kuruma değiştiği görülmüştür. Feminist perspektifle yürütülen sığınakta kalmış olan kadınların deneyimlerinde ise en öne çıkan destek, düzenli bireysel görüşmelere dayanan sosyal destek olmuştur. Bir diğer dikkat çeken destek de psikolojik destek olarak sayılabilir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde bir kadın

çocuğuyla ilgili istismar durumuyla mücadelede çok önemli sosyal, psikolojik ve hukuki destekler aldığını ifade etmiştir. Buna ek olarak kadınların yönlendirildikleri kurs ve seminerlerin yanı sıra atölye ve kadınların bir araya gelebildiği toplantıların kadınlarla ortak yaşam konusunda ya da şiddetsiz iletişim, flört şiddeti gibi tematik konularda farkındalık yarattığı dikkat çekmiştir. Ekonomik ve aynı destekler ise yol desteği, bebek bezi ve sağlık desteği olarak sıralanmıştır.

Sığınakların işlevini yerine getirebilmeleri için her kadınla ve her çocukla düzenli ve hedefli sosyal çalışma yürütülmesi çok önemlidir. Sığınak kabulünden sonra her kadın ile hedefleri belirlenmeli ve buna yönelik planlar yapılmalıdır. Kadınların kendi hayatlarına dair hedeflerini kendilerinin belirlemeleri çok önemlidir. Sosyal çalışmacı onun hedefleri doğrultusunda kadının kaynaklarını fark etmesinde ona destek olmalı ve hedeflerine ulaşmasının önünde engeller varsa bu engelleri aşabilmesi konusunda onunla dayanışmalıdır. Sığınaktaki sosyal çalışma sırasında kadınların ve çocukların ihtiyaç duydukları hukuki, psikolojik, sağlık, eğitim gibi konularda desteklere erişimlerinin sağlanması da çok önemlidir.

Ayrıca yapılan tüm bu yönlendirmelerin kadının can güvenliğini tehlikeye atmayacak güvenlik planları ve risk analizi yapılarak sığınak dışında gerçekleşmesi önemlidir. Kurumun psikoloğunun kadınla sığınakta görüşmesi yerine kadının psikoloğun bulunduğu merkeze gitmesi ya da sığınakta bir hemşire bulunması yerine kadınların sağlık sorunları için daha sonra da kullanacakları hizmetlerden yerinde yararlanması daha uygundur. Çünkü yapılan tüm yönlendirmelerin ve verilen tüm desteklerin sağlandığı sığınakların geçici olarak destek alınan kurumlar olduğu, hedefin sığınak sonrası bağımsız ve şiddetsiz hayata yönelik deneyim kazanmak olduğu unutulmamalıdır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, t.y.) Bu anlamda kadınlara her desteği sığınak içinde sunmaya çalışarak onları gündelik hayattan tecrit etmek uzun vadede sığınak sonrası yaşamları için güçlendirici değildir. Bunun yanı sıra ihtiyaçları ve durumları analiz edilmeksizin sığınak çalışmasında kadınlara gittikleri her resmi kurum ya da hastane, eğitim gibi işlerinde refakat edilmesi de aslında kadınları güçlendirici bir çalışma pratiğinden uzaklaşmaktadır. Kadınlara özel ihtiyaçları

doğrultusunda elbette ki eşlik edilerek destek verilebilir, ancak öncelikli olarak kadınların bu görüşmeleri ve gündelik işlerini kendilerinin yapmalarına alan açmak, gerekli bilgileri vererek ve endişelerini paylaşarak onları teşvik etmek gerekmektedir.

Ayrıca bir diğer önemli nokta olarak; Türkiye’de birçok sığınakta psikologların sığınakta sürekli kaldığı hatta zaman zaman gece vardiyasında çalıştığı bilinmektedir. Bu çalışma biçimi psikologların kadınlarla esas olarak kurması gereken ilişki biçiminin dinamiklerini tamamen değiştirmektedir. Sığınaklar 7-24 psikologun bulunması gerektiği klinikler değildir; bu anlamda kadınlar psikolojik desteğe ihtiyaç duydukları zaman psikologa yönlendirilmeli ve bu çerçevede bir destek ilişkisi kurulması sağlanmalıdır.

4.1.6. Toplu Yaşam ve Dayanışma

Sığınak çalışmasında toplu yaşam, sığınak hayatında birçok zorluğu beraberinde getirirse bile kadın dayanışması ile güçlenmeye yönelik de önemli bir alan açmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, t.y.). Çünkü kadınlar sığınağa geldiklerinde yaşadıkları şiddetin yalnız kendi başlarına gelen bir olay olmadığını, kadın olmalarından kaynaklandığını ve yalnız olmadıklarını görmektedirler. Sığınak ortamı bu nedenle kadınların birbirlerine destek olabilecekleri ya da dayanışabilecekleri alanlar yaratabilmektedir. Bu çalışmada da derinlemesine görüşme yapılan kadınlardan 4 tanesi kurumlarda yaşadıkları tüm sıkıntılara rağmen orada tanıştıkları bazı kadınlarla sığınak sürecinde yardımlaştıklarını, dayanıştıklarını ve hatta bazılarıyla sığınak sonrasında da görüşmeye devam ettiklerini belirtmişlerdir. Ancak birbirinden farklı gündelik ya da kültürel alışkanlıkları olan kadınların bir arada toplu yaşamı paylaşması zaman zaman anlaşmazlıklara ve çatışmalara sebep olmaktadır. Bu çalışmada bütün sığınak modellerinden kalan kadınlar için ortak olumsuz deneyimler sığınakta toplu yaşama dair zorluklar olarak ön plana çıkmıştır. Ancak dayanışmanın ve feminist yaklaşımın temel alındığı sığınak çalışmasında toplu yaşamın kendisini güçlendirmek çalışmanın bir parçasıdır.

Bu nedenle sığınakta toplu yaşamı güçlendirmek için çalışmalar yürütülmesi çok önemlidir. Öncelikle kadınlar sığınağa kabul edilmeden ve gelir gelmez onlarla toplu yaşama dair konuşmak ve genel bilgilendirmeler yapmak hazırlıklı hissetmeleri açısından önemlidir. Bu anlamda kadınların bir araya gelip yaşadıkları sorunları konuşabilecekleri düzenli toplantıların olması gerekmektedir. Buna ek olarak; kadınların güncel ihtiyaçlarına ya da sorun alanlarına göre çeşitli konularda (şiddetsiz iletişim, cinsel sağlık, hukuki haklar, kadın dayanışması, çocuk ve ergen gelişimi, güvenli internet ve sosyal medya kullanımı vb.) düzenlenebilecek atölye çalışmaları da tematik faydasının yanı sıra grup dinamiğini güçlendirmede önemli rol oynamaktadır. Bunun dışında kadın ve çocuklarla oyun, film, sanat etkinlikleri de sığınak yaşantısını güçlendirebilecek faaliyetlerdir. Sığınakta temizlik, yemek, alış-veriş gibi rutin gerekliliklerin kadınlar tarafından nöbetleşe gerçekleştirilmesi kadınlar arasındaki kolektif hareket etme davranışını ve sığınak yaşantısına katılımı destekler niteliktedir. Ancak bu işleyiş biçiminin sığınak toplantıları aracılığıyla çalışanlar tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

4.1.7. Çocuk ve Ergen Çalışması

Kadınlar sığınaklara çoğunlukla çocukları ile birlikte gelmektedirler. Bu nedenle sığınakta çocuk ve ergenlerle de düzenli çalışmaların yürütülmesi hem onların hem de kadınların güçlenme süreçleri açısından çok önemlidir. Bu anlamda sığınakta çocukların da maruz kaldıkları ya da tanık oldukları şiddetin etkileri ile çalışabilecek, onlar için güvenli alanlar yaratabilecek, onların ihtiyaçlarını tespit edip yönlendirme yapabilecek ve sığınak içerisinde toplu yaşamda da çocukları gözetebilecek sosyal çalışmacıların olması gerekmektedir. Ayrıca çocukların okul kayıtlarının gizli biçimde yapılması, kreş, psikolog-psikiyatrist, sağlık, kurs ve eğitim yönlendirmelerinin yapılması da sığınakta yürütülen çocuk çalışmasının önemli bir parçasıdır.

Kadınlar sığınakta kaldıkları süre içerisinde kendi hayatlarını toparlama mücadelesi içindeyken, kimi zaman çocuklarının yanında durmakta zorluk yaşayabilir, sığınakta çocuklarına şiddet uyguladığı görülebilir. Bu süreçte, hem çocuklara dışarıdan destek verip hem de çocukların ihtiyaçlarını anneye göstermek, aralarındaki iletişimi ve

sorumluluk duygusunu güçlendirmek, ihmal ve istismarı önlemeye çalışmak için çalışmalar yürütülmelidir. Bu amaçla, sığınakta annelere yönelik etkileşimli toplantılar, çocuk ve ergenlere yönelik grup çalışmaları yapılması önemlidir. Çocuk ve ergen çalışması konusunda deneyimli psikolog veya sosyal çalışmacı tarafından yapılabilecek bu toplantılar; çocuk ve ergenlerin hem ev işleyişi ve toplu yaşama dair ihtiyaçlarını dile getirebilmesine olanak verir, hem de şiddetsiz yöntemlerle iletişim kurma, kendini ifade etme, başkalarının düşüncelerini ve ihtiyaçlarını dinleyebilme ve problem çözme becerilerini geliştirmeleri için bir alan açar. Sığınakta bulunan çocuk ve ergenlerin yaş dönemine ve ihtiyaçlarına uygun etkinlik ve atölyeler de yapılmalıdır. Ergenlerle güvenli sosyal medya kullanımı, toplumsal cinsiyet rolleri, flört şiddeti, şiddetsiz iletişim gibi konulara odaklanmak başlı başına güçlendirici olabilmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, t.y.)

Sığınaklarda çocuklar gibi ergenler de çalışma yürütülmesi çok önemlidir. Güncel eleştiriler bölümünde defalarca ele alındığı gibi; Türkiye’de ŞÖNİM’lere bağlı sığınaklara Kadın Konukevleri Yönetmeliği gereğince 12 yaşından büyük oğlan çocuklarının alınmadığı bilinmektedir. Ancak bu durum hem oğlan çocukları hem de sığınağa gitmesi için ondan ayrılması istenen kadınlar için başlı başına şiddet ortamına geri dönme sebebi haline gelmektedir. Tüm bunların aksine ergen oğlan çocuklarıyla da sığınakta birebir görüşmeler ve grup çalışmaları ile etkili bir sosyal çalışma yürütülebilmektedir. Yönetmelikte yer alan bu konunun ergen oğlanların diğer kalan kız çocuklarını ya da kadınları “istismar edebileceği” yönündeki endişeler olduğu düşünülmektedir. Ancak bu bakış açısı hiçbir biçimde çocuk odaklı yaklaşıma uygun değildir. Öncelikle 18 yaşından küçük herkes uluslararası sözleşmeler gereğince çocuktur (Birleşmiş Milletler, 1989). Ayrıca çocuklar arası akran zorbalığının ya da istismar biçimlerinin onları birbirinden ayırarak önlenmeye çalışılması son derece yüzeysel bir yöntemdir. Bunun aksine sığınakta hem kadınlarla hem de çocuklarla çocuk odaklı perspektiften istismarla ilgili konuşulmalı ve çalışma yürütülmelidir.

4.1.8. Sığınaktan Çıkış Süreçleri

Sığınaklar; kadınların ve varsa çocuklarının şiddetin onlarda yarattığı etkileri onarmaya çalıştıkları, şiddetten uzak ve güvenli alanlarda hayatlarıyla ilgili kendi kararları doğrultusunda ne yapmak istediklerinin üzerine düşünebilecekleri, plan yapıp harekete geçebilecekleri yerlerdir. Bu nedenle sığınaklar geçici kalınabilen yerler olarak kurgulanmıştır. Kadınların sığınaklarda güçlenme sürecindeki hedeflerine ulaşip bağımsız hayatlarını kurmak üzere sığınaklardan ayrılmaları gerekmektedir. Ancak yapılan çalışmalar ve bu çalışmanın verileri; kadınların özellikle sığınaktan çıkış süreciyle ilgili çalışmanın ve planlamanın yeterli şekilde yürütülmediği ve yine her yerde değişiklik gösterdiği yönündedir.

Bu çalışmaya katılan kadınlardan biri eğer çok kararlı olmasa sığınaktaki baskı ortamı nedeniyle yanlış kararlar alıp şiddet ortamına dönebileceğini ya da şiddet içeren yeni ilişkiler kurmak anlamında riskli durumlar yaşayabileceğini belirtmiştir. Buna benzer olarak 3 kadın daha sığınak ortamında bunaldıkları için çıkış yapmaya karar verdiklerini belirtmişlerdir. Diğer bir kadın ise kurumda kalan başka bir kadınla yaşadığı tartışmadan sonra ani bir kararla çıkış verdiğini belirtmiştir. 2 kadın ise kaldıkları kurumlarda çıkışa yönelik bir sosyal çalışma yapılmadığını, sadece geriye gün sayıldığını, yeterince destek sağlamadan bir çalışma yürütüldüğünü aktarmıştır. Bunlardan farklı olarak 2 kadın, kaldıkları kurumda çıkış için maddi olarak hazırlandıklarını; eşya, kira gibi maddi desteklerle buluşmalarının sağlandığını ifade etmişlerdir. Çıkış süreçleriyle ilgili yapılan görüşmelerde, feminist sığınak çalışmasında diğer sığınak çalışmalarından farklı olarak öne çıkan konu; çıkış sürecinin sosyal çalışmanın bir parçası olarak planlanması ve takip edilmesi olmuştur. Çıkışa karar vermek ve hayata geçirmek kadının aktif olarak katıldığı bir süreç olarak yürütülmüştür.

Her kadının şiddet deneyimleri kadın olmalarından doğru ortaklaşır ancak güçlenme süreçleri birçok farklı dinamiğe bağlı olarak biriciktir ve her kadının kendi koşulları ve kaynaklarına göre sığınakta kalmaya ihtiyaç duyabileceği süreçler de farklılık göstermektedir. Bu nedenle sığınakta kalan bütün kadınlar için standart bir süre

belirlemek yerine, bu dinamikleri de dikkate alarak kadınlarla hedefli çalışma yaparak süreleri belirlemek gerekmektedir. Ancak bu hedeflere ulaşamıyorsa da bunun önündeki engellerle çalışmak da sosyal çalışmanın önemli bir parçasını oluşturur. Kadınları ve çocukları hedefleriyle ilgili kaynaklara ve desteklere yönlendirmek çok önemlidir.

Tüm bu çalışmaya rağmen bazen kadınların hayatlarına dair adım atmakta zorlandığı ve bu sorumluluğu almaktan kaçındığı görülmektedir. Bu anlamda kadınların hizmetlere erişimlerinin önündeki engellere yönelik çalışmalar da yürütülmeli, gerekirse sosyal inceleme raporlarıyla desteklenmelidir. Bazen kadınlarla yürütülen sosyal çalışmadan bağımsız olarak şiddet döngüsüne bağlı dinamikler; sosyal ya da psikolojik bir takım engeller nedeniyle kadınlar sığınak çalışmasında belirledikleri hedefler için sorumluluk almaktan kaçınmakta ya da şiddet yaşadıkları ilişkilerine dönebilmektedirler. Bu konuya “Kadınların Şiddet Yaşadıkları İlişkiden Çıkmalarının Önündeki Zorluklar” bölümünde detaylı şekilde yer verilmiştir. Bu engeller üzerine de kadınlarla yürütülecek sosyal çalışma ve psikolojik destek yönlendirmeleri önem taşımaktadır. Ancak eğer bir kadın sığındıktan ayrılıp şiddet yaşadığı ortama geri dönmeye karar verirse, bu kararı ile ilgili durumu beraber değerlendirmek ve düşünmesine fırsat yaratmak çok önemlidir. Bu çalışmadan sonra hala kararlıysa, bir önceki bölümlerde de detaylıca yer verildiği gibi son karar kendisine bırakılmalıdır. Sığınak çalışmasında hiçbir kadına “kurtarıcı” rolü ile yaklaşılmamalıdır. Bu aşamada kadın ile bir daha şiddet yaşaması halinde uygulayabileceği bir güvenlik planı üzerine konuşulması gerekmektedir. Kadınlar şiddet uygulayan kişiye dönse bile sığınak sürecindeki deneyimi, öğrendikleri bilgiler ve fark ettikleri alternatifler onların aslında aynı kişi olarak dönmediği anlamına gelmektedir. Ayrıca kadın ile sığınağın yerini gizli tutmaya devam etmesi ve ihtiyaç duyması halinde dayanışma merkezinden destek alabileceği ya da sığınağa tekrar başvurabileceği bilgisi paylaşılmalıdır. Kadınlar sığınaklardan ne şekilde ayrılmış olurlarsa olsunlar danışma/dayanışma merkezlerinden destek almaya devam edebilmelidirler. Zaman zaman yukarıdaki bölümlerde bahsedilmiş olan gizlilik ve şiddetsizlik kuralına uyulmaması halinde

sığınak desteği kesilmek durumunda kalan kadınlarla da istekleri dahilinde dayanışma merkezi üzerinden ilişki devam ettirilebilmelidir.

4.2. Kurumsal Yapılara Dair Öneriler

Bir önceki bölümde sığınak çalışması özelinde önerilere detaylı şekilde yer verilmiştir. Bu kısımda ise sığınaklar ve ilgili kurumsal birimlere dair önerilere yer verilmiştir. Kolluk Birimleri ile ilgili deneyimler hem eleştirilerde hem de bu çalışmada çok fazla ön plana çıktığı için, öneriler de ayrıca ele alınmıştır. Bunun yanı sıra ŞÖNİM, İlk Kabul Birimleri ve Kadın Dayanışma Merkezleri'ne dair önerilere yer verilmiştir.

4.2.1. Kolluk Birimleri

Türkiye’de güncel sistemde sığınak desteği talep eden kadınlar Yönetmelik’te ŞÖNİM referans edilerek “tek kapı sistemi” denilmesine rağmen, genellikle “güvenlik” gerekçesiyle öncelikle kolluk kuvvetlerine yönlendirilmektedir. Ancak, kolluğa başvurmanın doğrudan suçu çağrıştırmaması, şikayet etme zorunluluğu olduğunu düşünmeleri ve kolluk kuvvetlerinden gelecek her türlü görev ihlalden ve olumsuz yaklaşımdan çekinmeleri, kadınların başvuru yapmalarını zorlaştırmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016: 44) Bu anlamda kadınların genellikle şiddete maruz bırakıldıktan sonra ilk bilgi aldıkları ve temas ettikleri yerler kolluk birimleri olduğu düşünüldüğünde kadınların burada yaşadığı deneyim kritik bir önem taşımaktadır. Ancak kolluk birimlerine başvuran kadınların deneyimleri ve anlatıları kolluk birimlerinde yaşadıkları kötü muamelelerin sıklıkla başlarına geldiğini göstermektedir. Özellikle kadın örgütleri tarafından kadınlardan alınan veriler yıllar içerisinde kadınların en fazla kötü uygulamaya maruz kaldıkları birimlerin kolluk birimleri olduğu göstermiştir. Bu konunun detaylarına eleştiriler bölümünde yer verilmiştir. Bu çalışmada da; kadınlarla yapılan görüşmelerde sığınak başvuru süreçlerinde kolluk ile yaşadıkları olumlu ya da olumsuz deneyimin, aldıkları doğru veya yanlış bilginin kadınların sığınak süreçlerini ne kadar doğrudan etkilediği görülmüştür. Görüşülen kadınlardan 6 tanesi kolluk ile yaşadıkları olumsuz deneyimleri paylaşmışlardır. Polislerin kendilerini şiddet uygulayanla barıştırmaya

alışmaları, şiddet uygulayanla işbirliği kurmaya çalıştıkları, sığınaklarla ilgili yanlış ya da caydırıcı bilgi verdiklerini, kadınlara sığınak başvurusu sürecinde kötü muamelede bulundukları (durumunu dikkate almama, bekletme, gereksiz yere yönlendirme, şiddet öyküsünün detaylarını anlattırma, süreçler hakkında bilgi vermeme vb.) öğrenilmiştir. Görüşülen kadınlardan bir tanesi sığınak başvurularının birinde polis tarafından yaşadığı sözlü tacizi de dile getirmiştir. Ayrıca kadınların sığınaklara götürölme sırasında bilgilendirilmemeleri de onlar da belirsizlik duygusunu ve endişeyi artırmıştır. Buna karşın polis tarafından olumlu karşılanmanın ve doğru bilgilendirilen kadınların sığınak başvurusunu desteklemek açısından ne kadar önemli olduğu görölmüştür. 4 kadın kollukla yaşadığı olumlu deneyimden söz etmişlerdir. Görüşülen bazı kadınların birden fazla sığınak başvurusu deneyimi olduğundan birden fazla deneyiminden söz edilmiştir. Bu anlamda kadınların sığınakla ilgili ilk temas ettikleri yerlerin kolluk birimleri değil kadın odaklı çalışan 7-24 erişilebilir merkezler olmalıdır. Ancak kolluk birimlerine gidilmek durumunda kalındığında da kolluk birimlerinde özellikle kadına yönelik şiddet, 6284 hakkında bilgi sahibi olan ve kadın odaklı yaklaşıma sahip kadın çalışanların olması gerekmektedir. Bunun dışında bütün ilgili çalışanların rutin şekilde bilgilendirilmesi ve eğitim alması gerekmektedir. Daha önce kolluk kuvvetlerine yönelik bu anlamda eğitimleri düzenlenmiş olsa da, özellikle OHAL döneminden sonra çalışanların bir çoğunun görevden alınması ya da yer değiştirmesi sonucu eğitim almış memurların sayısı azalmıştır. Bu eğitimlerin rutin şekilde devam etmesi çok önemlidir.

4.2.2. şÖNİM'ler ve Kadın Da(ya)nışma Merkezleri

şÖNİM'lerin halen yeterli sayıya ulaşmaması ve özellikle büyük şehirlerde yalnızca 1 tane oluşu ve pratikte 7-24 hizmet vermemesi güncel eleştiriler bölümünde detaylı şekilde tartışılmıştır. Özellikle personel yetersizliği ve çalışan personelin yaklaşımı gibi güncel sorun alanları; şÖNİM'lerin uluslararası ve ulusal mevzuatlarda yer alan ilkeler kapsamında destek veremediğini ortaya koymaktadır. Belediyelere bağlı Kadın Danışma/Dayanışma Merkezleri'nin de azlığı nedeniyle kadınların sığınak gibi desteklere erişimi zorlaşmaktadır. Bu durum kadınların sığınaklarla ilgili bilgiye çoğunlukla kolluk birimleri ya da mülki amirlikler tarafından ulaşması anlamına

gelmektedir ki bu birimler kadınlara yönelik destek çalışmalarında en çok olumsuz uygulamanın bildirildiği yerlerdir. Bu konunun detaylarına ilgili bölümlerde yer verilmiştir. Ayrıca İstanbul’da ve diğer birçok ilde; belediyelere bağlı sığınakların kadınları kendi inisiyatifleriyle sığınağa kabul edemedikleri, sadece ŞÖNİM’ler üzerinden kabul edebildikleri görülmüştür (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2016: 29). Bu durum da ŞÖNİM’lerin yetersiz kaldığı noktada kadınların sığınak desteğine erişimini yine yalnızca kolluk ve mülki amirlikler üzerinden mümkün kılmaktadır. Oysa ki kadının sığınaklarla ilgili sağlıklı bilgiye erişme yeri bu birimler olmamalıdır. Kadınları sığınaklarla ilgili sağlıklı bilgiye yargılanmadan ve kötü muameleye maruz kalmadan erişebilmeli, gerekirse farklı desteklere de yönlendirilmelidir. Tüm bu nedenlerle 21. Kadın Sığınakları ve Dayanışma Merkezi Kurultay Sonuç Bildirisi’nde de önerildiği gibi; farklı illerdeki ŞÖNİM’ler arasında fiziksel koşullar, çalışan nitelikleri ve çalışma pratiklerindeki ayrılıkları engellemek için bir standart getirilmeli, ŞÖNİM’lerin koşulları ve çalışmaları kadınların bilgilerinin gizliliğinin korunduğu ve kadından yana bakış açısı ile etkin ve 7-24 hizmet verecek hale getirilmelidir.

4.2.3. İlk Kabul Birimleri

Sığınaklara dair problemleri alanlardan bir diğeri ise İlk Kabul Birimleridir. Bu konuya da eleştiriler bölümünde detaylıca yer verilmiştir. Belirtilen sorunların büyük bir bölümü kapasitenin çok üzerinde kabul yapıldığı için kalabalıktan kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada da kadınlar İlk Kabul Birimleri’nin fiziksel koşullarından doğru yaşadıkları zorlukları paylaşmışlardır. Yapılan görüşmelerde 6 kadın İlk Kabul Birimlerinin fiziksel koşullarından; bina yapısı, yeri, düzeni ve kalabalık ve kaotik yaşam koşullarından yaşadıkları sıkıntıları dile getirmişlerdir. İlk Kabul Birimleri’nde yaşanan bir diğer sıkıntı ise Yönetmelik’te “2 haftaya kadar” şeklinde sınırlandırılan geçici kalma süresinin uzaması ve sığınakara nakil edilene kadar kalan kadınların desteklere erişemeyerek hayatlarına dair plan yapmakta oldukça gecikmeleridir. Yine bu çalışmada; birden fazla İlk Kabul Birimleri’ni deneyimleyen kadınların farklı yerlerde farklı koşullar gözlemledikleri ve yönetmelikte maksimum 15 gün ile sınırlanmış kalış süresinin aşıldığı durumlar olduğu görülmüştür. Ayrıca sosyal destek sisteminde ara aşamalar (danışma/dayanışma merkezleri) yeterli düzeyde olmadığı

için farklı desteklere ihtiyacı olan kadınlar (engellilik, psikiyatrik durumlar, fiziksel rahatsızlıklar vb.) da İlk Adım Merkezleri'nde barınmaktadır ve bu birimler ilgili kişilere destek verebilecek düzeyde yeterli görülmemektedir. Bu noktada özellikle çocukların gizli okul kaydının yapılması gibi bürokratik işlemlerin aksadığı öğrenilmiştir. Bu konuda öne çıkan bir diğer problem ise İlk Kabul Birimleri'ndeki zorlayıcı kural ve uygulamalar olmuştur. Bu anlamda kadınlar; telefonlarına el konulduğunu ve sadece belli saatlerde telefonla görüşmelerine izin verildiğini belirtmişlerdir. İlk Kabul Birimleri'nin kadınlar tarafından "toplama merkezi" olarak tanımlanması dikkat çekmiştir. Bu çalışmada da benzer olarak; yapılan görüşmelerde 5 kadın İlk Kabul Birimleri'nin katı kurallarından söz etmişlerdir. Özellikle detaylı eşya aramaları, para ve telefonlara el konulması, dışarı çıkma yasakları, giriş-çıkış ve sigara, yemek, yatış, banyo saatleri gibi kuralların kendilerini zorladığını ifade etmişlerdir. 1 kadın İlk Kabul Birimi için "cezaevi" benzetmesini kullanırken, bir kadın da orada yaşadığı baskı ve denetimi evde eşinden gördüğü şiddete benzetmiştir. İlk Kabul Birimleri'yle ilgili bir diğer önemli konu da çalışanlardan doğru kadınlara uygulanan kötü muameledir. Bu çalışmada da önceki çalışmalara benzer olarak; 5 kadın İlk Kabul Birimleri'nde çalışanların kendilerine kötü muamelede bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu kötü uygulamalar arasında; eşya arama, kadınlarla ilgilenmeme ve görüşme yapmama, sert yaklaşımlarda bulunma, yargılayıcı ve aşağılayıcı cümleler kullanma, şiddet hikayesini didik didik anlattırma ve yargılayıcı tepkilerde bulunma gibi örnekler bulunmaktadır. Görüşülen kadınlardan bir tanesi kurumun erkek güvenliği tarafından sözlü tacize maruz bırakıldığını belirtmiştir. Görüşülen kadınlardan bir diğer ise İlk Kabul Birimi'ndeki kötü muamelenin kadınları şiddet ortamına dönmesine sebep olduğunu ve caydırıcı etkisinin olduğunu belirtmiştir. Başka bir kadın da benzer olarak İlk Kabul Birimi'nde yaşadığı kötü muamelenin evde yaşadığı şiddetten daha iyi olmadığını ve kadınlar için şiddet ortamına geri dönüşe sebep olabileceğini ifade etmiştir. Bu haliyle İlk Kabul Birimleri kadınları şiddet ortamına dönmek zorunda bırakan "caydırma merkezileri" haline gelmiştir.

Eğer bu birimlerin sığınaktan önce bir “ara aşama” olması ve kadınların ihtiyaçlarının tespit edilmesi amaçlanıyorsa bu anlamda ŞÖNİM’lerin kadın danışma/dayanışma merkezi işlevini yerine getirecek şekilde düzenlenmesi ve kadın dayanışma merkezlerinin sayılarının artırılması ve kadınların desteklenebileceği şekilde niteliğinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Böylelikle kadınlar, sığınaklara yönlendirilmeden önce farklı ihtiyaçları tespit edilerek ilgili destek mekanizmalarına yönlendirilebilir. Kadın odaklı yaklaşıma sahip yeterli sayıda çalışan olduğunda bu birimlerde “güvenliği sağlamak” gerekçesiyle insan haklarına aykırı kuralların uygulanmasına gerek kalmayacaktır. Bu anlamda ŞÖNİM ve İlk Kabul Birimi’ndeki meslek elemanlarının yanı sıra destek personellerinin de kadın odaklı yaklaşım anlamında eğitim ve atölye çalışmalarına katılmaları gerekmektedir. Elbette bu eğitimlerin içeriğinin gerçekten kadından yana olarak planlanması için devletin de bu anlamda bütüncül bir yaklaşıma sahip olması ve bu eğitimlerin içselleştirilebilmesi için rutin şekilde tekrarlanması gerekmektedir. Ancak başta da belirtildiği gibi kadınların sığınak öncesi aşamada derinlemesine değerlendirilip (koşulları, kaynakları, yaşadığı şiddetin etkileri, ihtiyaçları, riskleri, yönlendirilebileceği destek mekanizmaları vb.) ilgili yönlendirmelerin yapılabileceği kadın danışma/dayanışma merkezleri olduğunda İlk Kabul Birimi gibi bir yapıya zaten ihtiyaç kalmayacaktır.

4.3. Sosyal Politikalara Dair Öneriler

Sığınaklar ve sığınaklarla ilgili birimlerin kurumsal yapısına ve çalışma biçimine dair önerilerden yola çıkarak genel anlamda sosyal politikaların da bu önerileri destekleyici şekilde bütüncül olarak ele alınması ve dönüşmesi gerekmektedir. Bu nedenle sosyal politikalara dair önerilere ayrıca yer verilmiş; Sığınak, Da(ya)nışma Merkezlerinin Sayıları ve Ayrılan Bütçeler, Sığınaklara İlgili Bilgiye Erişim ve Sığınak Kabulleri, Kadınların Farklı İhtiyaçlarına Özel Politikalar, Personel Eğitimleri ve Süpervizyon, Sığınak Sonrası Sosyal Politikalar ve Destekler ve Kadına Yönelik Şiddet ve Başvurularla İlgili Verilerin Düzenli Tutulması ve Paylaşılması olarak başlıklandırılmıştır.

4.3.1. Sığınmak, Da(ya)nışma Merkezlerinin Sayıları ve Ayrılan Bütçeler

Sığınaklarla ilgili güncel eleştiriler bölümünde kadın örgütlerinin izleme çalışmaları ve İstanbul Sözleşmesi ve CEDAW gibi uluslararası sözleşmelere dair izleme raporları ve gölge raporların hepsinde Türkiye’de sığınaklara ayrılan bütçenin ve sığınak sayısının başvuran bütün kadın ve çocukların ihtiyacını karşılamak noktasında yetersiz olduğunu göstermektedir. Hem Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın sığınaklara ayırdığı bütçe ve Bakanlığa ait sığınak sayısının olması gereken standardın çok altında olması, hem de belediyelerin büyük bölümünün Belediye Kanununca belirlenmiş sığınak açma zorunluluğuna uymadıkları sayılar ve istatistiklerle ortaya konmuştur. Ayrıca yine kadınların sığınak öncesi ve sonrası süreçte desteklenmeleriyle ilgili çok önemli yerler olan; Kadın Dayanışma Merkezleri’nin de belirlenen standardın çok altında olduğu rakamlarla ortaya konmuştur. Bu bağlamda 21. Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı Sonuç Bildirgesi’nde; ŞÖNİM ve belediyelerin da(ya)nışma merkezlerine ve sığınaklara yeterli bütçe ayrılması, kapatılan da(ya)nışma merkezleri ve sığınaklar yeniden açılması, ŞÖNİM, sığınak ve dayanışma merkezi olmayan il ve ilçelerde bu birimler açılması, mevcut birimlerin sayıları artırılması ve yereldeki kadın örgütlerinin bu alandaki çalışmaları desteklenmesi gerektiğine dair öneriler sunulmuştur. Ayrıca yerel yönetimlerde kadın ve cinsiyet eşitliği odaklı çalışmaların bu alanda uzmanlaşmış ve tecrübeli kişiler tarafından yürütülebilmesi için belediyelerde eşitlik birimleri ve kadın müdürlükleri açılmalı, sığınaklar ve dayanışma merkezleri eşitlik birimi veya kadın müdürlüklerine bağlı birimler olmalıdır.

Ayrıca ŞÖNİM’lerin ve belediyelerin danışma merkezleri ve sığınaklarında tercüman bulundurulması ve kadınlara ana dillerinde destek alması sağlanması gerektiği de belirtilmiştir. İstanbul Sözleşmesi’ne uygun olarak kadınların mülteci olmasına bakılmaksızın aynı desteklerden yararlanması sağlanmalı ve yapılan tüm çalışmalar mülteci kadınların özel ihtiyaçlarına uygun hale getirilmelidir.

Sığınaklara ayrılan bütçenin yetersizliği bir önceki bölümlerde değinilen; İlk Kabul Birimi ve sığınaklarda kapasitenin üzerinde kişinin kalmasına, fiziksel koşulların

kötüleşmesine, kadın ve çocuklara ayrılacak maddi desteklerin yetersizliği, çalışan kişi sayısının az olması ve buna bağlı yaşanan bütün problemlere zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle devletin kadın yönelik şiddetle samimi şekilde mücadele ettiğini göstermesi için sığınaklara ayrılan bütçeleri, kamuya bağlı sığınak sayısını artırarak sosyal politikaların bu doğrultuda iyileştirilmesi için kaynak yaratmalıdır. Kadınların şiddetle mücadele etmelerindeki en önemli araçlardan olan kadın da(ya)nışma merkezleri ve sığınaklar için hem bakanlık hem de yerel yönetimlerce ayrılan bütçe artırılmalı, şeffaf olarak yönetilmeli ve mevcut bütçe toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı hale getirilerek bütçenin planlama aşamasında bağımsız kadın örgütlerinden bu konuda görüş alınmalıdır.

4.3.2. Sığınaklara İlgili Bilgiye Erişim ve Sığınak Kabulleri

Yapılan bu çalışmada; sığınaklarla ilgili bilgiye erişim ve yönlendirmeler konusunda görüşme yapılan kadınların sığınaklarla ilgili bilgiye yakın ya da farklı zamanlarda birçok çeşitli kaynaklardan ve kanallardan eriştiği görülmüştür. Bu bilgi bazen akraba, arkadaş, komşu gibi yakınlardan; bazen televizyon ve internet gibi iletişim araçlarından alınmıştır. Ayrıca kadınlar sığınakların varlığını ve işleyişini polis, savcı, doktor, ŞÖNİM, 183 gibi kamu kurumları ya da çalışanlarından öğrendiklerini paylaşmışlardır.

Kadınların özellikle şiddete maruz bırakıldıktan sonra bu nedenle gittikleri polis, savcı, doktor gibi kişilerin kadınları sığınaklar hakkında bilgilendirmesinin ne kadar kritik önemde olduğu görülmüştür. Bu nedenle kadınların sığınaklarla ilgili bilgiye sağlıklı şekilde erişebilmeleri için bu alanda kadınlarla temas edebilecek bütün kamu çalışanlarının bilgilendirilmesi ve kadın odaklı bir yaklaşıma sahip olmaları için çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir.

Türkiye’de Bakanlığa ve belediyelere bağlı sığınakların işleyişini düzenleyen “Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik”e göre; sığınak desteğine ihtiyaç duyan kadın ve çocukların sığınaklara erişimlerinde çeşitli zorluklar ve ayrımcılıklar olduğu görülmektedir. Eleştiriler bölümünde kadın örgütlerinden

alınan bilgiler ve CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmelerin izleme raporları ve gölge raporlarına da dayanarak öne çıkanlar; 12 yaş üzeri oğlan çocukları, 60 yaş üzeri kadınlar, engelli kadınlar, psikiyatrik tedavi gereksinimi olan kadınlar, mülteci kadınlar ve LGBTI+'lar olarak ön plana çıkmıştır. Bu konuya çalışmanın güncel eleştiriler bölümünde detaylı biçimde yer verilmiştir.

İstanbul Sözleşmesi İzleme Komitesi olan GREVIO Türkiye devletine; sığınak ihtiyacı olan tüm kadınların özgül durumlarına göre risk ve ihtiyaç analizi yapılarak güvenli barınma desteği sunulmasını, şiddete maruz kalan kadınlar için kolay erişilebilen ve uzmanlaşmış sığınak sayısının ve kapasitelerinin artırılmasını, yönetmeliğin 12 yaş üstü oğlan çocuklar, 60 yaş üzeri kadınlar gibi sığınak desteğine erişemeyen kadın ve çocuklara yönelik ayrımcılığı kaldırılacak şekilde yeniden düzenlenmesini, şiddete maruz bırakılan kadın ve çocukların ivedi ihtiyaçlarını karşılayacak ve onların destekleyecek ilk kabul birimlerine alternatif “filtreleme” mekanizmasının oluşturulmasını, sığınak kurallarının kadınların çeşitliliğine ve insan haklarını gözetken ve onları güçlendiren bir kültürü teşvik etmesi için düzenlenmesi tavsiyelerinde bulunmuştur. Aynı şekilde hem İstanbul Sözleşmesi Gölge Raporu'nda hem de 21. Kadın Sığınakları ve Dayanışma Merkezleri Kurultayı'nda; sığınaklarda yetersiz personel sebebiyle çocuk-ergen çalışmasının nitelikli şekilde yürütülmediği göz önünde bulundurularak 12 yaş üstü oğlan çocuklarıyla birlikte sığınağa başvuran kadınlar için 6284 ve “Kadın Konukevleri Yönetmeliğinde” yer alan kadının can güvenliği riski aranmaksızın ayrı bir ev sağlanarak destek çalışmasının yürütülmesini kapsayan madde işletilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

4.3.3. Kadınların Farklı İhtiyaçlarına Yönelik Özel Politikalar

Kadınların cinsiyetlerinden ötürü maruz bırakıldıkları şiddet deneyimleri ortaklaşsa da, güçlenme süreçlerinde birçok dinamiğe bağlı olarak farklı desteklere ihtiyaçları bulunmaktadır. Sığınaklar için başvuruda bulunan kadınların da birçok farklı nedenle sığınak talebinde bulundukları bilinmektedir. Özellikle sığınak kabullerinde ayrımcılık yaşayan engelli, 60 yaş üstü, psikiyatrik problemleri olan, 12 yaşından büyük oğlan çocuğu olan, LGBTI+ ya da mülteci kadınların bu anlamda farklı destek

modellerine ihtiyaçları bulunmaktadır. Ancak ŞÖNİM’ler, Kadın Dayanışma Merkezleri ve İlk Kabul Birimleri bu ihtiyaçların tespitinde ve karşılanmasında hem sayısal hem niteliksel olarak yetersiz kalmaktadır. Ayrıca birçok kadın ekonomik nedenler ve kadın yoksulluğu nedeniyle barınma ihtiyacından doğru sığınak talebinde bulunmakta ve sıcak şiddete maruz kalmadıkları için sığınak kabullerinde dirençle karşılaşmaktadırlar. Ancak hali hazırda yalnızca barınma ve ekonomik anlamda güçlenmeye ihtiyaç duyan kadınların yönlendirebileceği destek modelleri bulunmamaktadır. İstanbul Sözleşmesi Gölge Raporu’nda da yer aldığı gibi (2017); yoksulluk sebebi ile sığınaklara yapılan başvurular doğrultusunda kadın yoksulluğuna yönelik politikalar yürütölmeli ve bu bağlamda etkin sosyal-ekonomik destek modelleri üretilmelidir.

Bir diğerk önemli konu olarak, mülteci kadınlar için de tercöman desteğı bulunan ve bürokratik işlemleri için de destek alabilecekleri sığınaklara erişimleri oldukça kısıtlıdır. Ayrıca eğer Türkiye’de “sıcak şiddet yaşamadıkları”na “kanaat getirilirse” ŞÖNİM sığınaklarına kabul edilmemekmekte ve çok yölü bir ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Yine psikiyatrik desteğı ihtiyacı olan ya da fiziksel anlamda bakım desteğıne ihtiyaç duyan kadınlar için de destek mekanizmaları ve modelleri oldukça yetersizdir. Bunun gibi bütün durumların her biri aslında kendi içinde uzmanlık, donanım ve kaynak gerektirmektedir. Bu politkanın yalnızca ŞÖNİM’ler ya da İlk Kabul Birimleri üzerinden yürümesi bu haliyle mümkün değildir. Bu nedenle özellikle keşişimsellik¹⁴ perspektifi doğrultusunda kadınların farklı ihtiyaçlarına yönelik modeller ve sosyal destek mekanizmaları üzerine bütöncöl sosyal politikaların oluşturulması gerekmektedir. Şu anda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın gündeminde olan; “Kadın Konukevlerine İhtisaslaşma İlk Sistemli Şekilde Kuruluş İş Akışlarını Oluşturulması ve Sürdürülebilirliğı Projesi” (2018)

¹⁴ Keşişimsellik teorisi ilk kez 90’larda siyah feministler Kimberle Crenshaw ve Patricia Hill Collins tarafından kadınların Amerika’da yaşadıkları çok boyutlu baskılanma ve ikincilleştirilme deneyimlerini yorumlamak için ortaya atılmıştır. Feministlerinin evrensel bir kadınlık deneyimi ya da ezilme biçiminden bahsedilemeyeceğı üzerine yaptıkları eleştiriler üzerine, keşişimsel feminizm kavramı güncel olarak birçok farklı ayrımcılık boyutunu bir arada değerkendirmek için kullanılmaktadır.

kadın “konukevleri”nin ihtisaslaşmasına dair pilot çalışmalar yürütmektedir. Ancak bu projeye ve pilot çalışmalara dair veriler kamusal şekilde paylaşılmadığı için henüz detaylı bilgiler yaygınlaşmamıştır. Yukarıda belirtilen nedenlerle kadınların farklı ihtiyaçlarına yönelik uzmanlaşmış destekler ve modeller oluşturulması gerekse de ihtisaslaşma adı altında ayrımcı uygulamaların gündeme gelmesi riskli görülmektedir. Ayrıca kadına yönelik şiddetle mücadelede bütüncül anlamda sosyal politikaların eksikliklerinin ihtisaslaşma ile çözülmeye çalışılması problemlili görülmektedir. Bu brojenin oluşturulma ve pilot çalışma sürecindeki toplantılara kadın örgütleri dahil edilmediğinden bu konuyla ilgili detaylı değerlendirmelerin yapılabilmesi ancak yine bu sığınaklarda kalan kadınların deneyimlerini öğrenerek mümkün olacaktır.

4.3.4. Personel Eğitimleri ve Süpervizyon

Hem güncel eleştiriler hem de öneriler bölümünde sığınaklar ve ilgili birimlerde çalışan bütün kamu personeli, meslek elemanları ve destek elemanlarının yaklaşımlarının kadınların maruz bırakıldıkları şiddet sonrası güçlenme süreçlerinde ne derece belirleyici olduğu ortaya konmuştur. Bu nedenle alanda çalışan polis, sosyal çalışmacı, avukat, psikolog gibi kadınlara doğrudan destek vermekle yükümlü profesyonellerin meslek içi eğitimi kadına karşı şiddetle mücadelede kilit önem taşımaktadır.

Türkiye’de yakın dönemde bu anlamda bazı çalışmalar yürütülmüştür. Son 10 yıl içerisinde hazırlanan bir takım protokoller ve çalışmalar mevcut olmakla birlikte; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın 2013-2016 yılları arasında yürüttüğü Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi bu alanda çalışan kamu personelinin kapasitesini geliştirmek için atılan ilk ciddi ve kapsamlı adımdır. Projede; kadına yönelik şiddetle mücadelede toplumsal cinsiyet, şiddet biçimleri, şiddete maruz bırakılan kadınla görüşme, risk değerlendirme, adli rapor düzenleme, yasal düzenlemeler, İstanbul Sözleşmesi, 6284 sayılı Kanun gibi konularda eğitim içeriklerinin hazırlandığı; eğitici ve çalışan eğitimleri aracılığıyla çok sayıda polisin, sağlık çalışanının, aile mahkemesi ve AÇSHB çalışanının katılımcı olduğu belirtilmiştir. Ancak görüyoruz ki bu çalışmalar, şiddete uğrayan kadınların korunması, güçlendirilmesi ve faillerin

cezalandırılması için yeterli değildir ve kadınların halen karşılaştıkları birçok kötü uygulama bulunmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017)

Bu nedenle meslek içi eğitimler; ilgili personele yalnızca mesleki bilgilerin verilmesini değil, aynı zamanda kendi cinsiyetçi tutumları ile yüzleşebilmelerine bağlı olarak yaklaşımsal bir dönüşümü de amaçlamalıdır. Deneyim paylaşımı ve eğitimlerin sistematik bir şekilde yürütülmesi ve yaygınlaştırılması, düzenli aralıklarla tekrar edilmesi ve devamlılığının sağlanması bir gereklilik ve devletin yerine getirmesi gereken bir yükümlülüktür. Bu nedenle, kadına yönelik şiddetle mücadele ve cinsiyet eşitliğinin kolluk, sosyal hizmet, sağlık, eğitim çalışanları gibi meslek gruplarının mesleki eğitim müfredatlarının bir parçası olarak görülmesi ve önleyici bir bakış açısının benimsenmesi gerekmektedir. Buna ek olarak, İstanbul Sözleşmesi Gölge Rapor'da (2017) da belirtildiği gibi; feminist sığınak hareketinden faydalanılarak sığınaklarda çalışanlara periyodik eğitimler ve hangi pozisyonda çalışırlarsa çalışsınlar süpervizyon desteği verilmelidir. Kadın ve çocuklarla sosyal çalışma yapan personel alanında eğitilmiş olmalı ve zamanla değişebilen sosyal destek mekanizmalarından haberdar olacak şekilde desteklenmelidir.

4.3.5. Sığınak Sonrası Sosyal Politikalar ve Destekler

Sığınaklara dair güncel eleştiriler bölümünde öne çıkan bir nokta da kadınların ve çocukların sığınak sonrası desteklenmeleri için etkili mekanizmaların ve yeterli sosyal politikaların bulunmamasıdır. Kadınlar için bağımsız hayat kurmalarının önündeki en büyük engeller ücretsiz kreş, ucuz ve güvenceli bir konut ve emeğinin karşılığını alabileceği bir işe erişimin önündeki engeller olarak tartışılmıştır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017). Ücretsiz kreşlerin kontenjanlarındaki düşüş ve kreş desteğine başvuran kadınlara yönelik keyfi uygulamalar kadınların bu desteğe erişimlerini ciddi anlamda kısıtlamakta ve sığınak sonrası hayatlarını sürdürmelerinin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Bu çalışmada da benzer olarak; kadınların çocukları için kreş desteğinden faydalanamadığı görülmüştür. Bu nedenlerle özellikle sığınaklarda kalan ya da ayrılan kadınlar için ayrılması gereken kontenjanlar olmalı ve bürokratik süreçleri kadınlar için kolaylaştırılmalıdır. Kreş ve Gündüz Bakımevleri

Yönetmeliğinde yer almasına rağmen ücretsiz kreş hakkına erişimin güçlüğünden hareketle kreşlerin sayıları arttırılmalı, özel kreşlere ayrılan kontenjanların kullanımının takibi yapılmalıdır.

Kadınların sığınak sonrası yaşamlarını kurmalarının ve sürdürebilmelerinin önündeki bir diğer engel ise güvenceli bir işe erişimlerinde yaşadıkları zorluklardır. Kadınları istihdam etmek amacıyla ŞÖNİM ve İŞKUR arasında bir protokol bulunmasına rağmen, iş piyasasındaki cinsiyet eşitsizliğine dair bütüncül politikalar olmadığından kadınlar geçimlerini sağlayacakları güvenceli işleri bulmakta zorlanmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 30). Bu nedenle kadınlar için özel önlemler olarak; istihdam yaratacak programlar, kota uygulamaları gibi modeller belirlenmeli ve sosyal politikalar her aşamasında kadınların iş yaşamanına katılımı için desteklenmelidir. Yukarıda belirtilen kreş meselesi de aslında bu bütüncül politikaların bir parçasıdır.

Ayrıca kadınlar iş bulabilse dahi buldukları işlerden elde ettikleri gelir özellikle çocukları olması halinde yeterli olmamaktadır. AÇSHB tarafından çocuklar için kadınlara sağlanan Sosyal Ekonomik Destek (SED) yardımı bulunmaktadır. Ancak bu destekler kadınlar sigortalı işe girdiğinde kesilmektedir. Bu nedenle kadınlar güvencesiz ve sigortasız işlerde çalışmaya mecbur bırakılmaktadırlar. Bu konu bu çalışmada da kadınların sığınak sonrası deneyimlerini anlatırlarken öne çıkmıştır. Kadınlar tarafından “çocuk parası” diye ifade edilen Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın çocuklar için bağladığı sosyal ekonomik destekten söz etmişlerdir. 3 kadın bu desteği alabildiklerini belirtirken, kadınların başvuru süreçlerinde yaşadıkları zorluklar dile getirilmiştir. 2 kadın bu anlamda ev incelemesine gelen sosyal çalışmacıyla yaptıkları görüşmelerde yaşadıkları zorluklardan bahsetmişlerdir. Gelen sosyal çalışmacının kadının koşullarını ve biricik durumunu görmeksizin “sen aslında çalışabilirsin”, “zaten ev ailenin değil mi” gibi söylemleri sıkıntı yaratmıştır. 3 kadın Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyesinden eşya/kıyafet yardımı, 2 kadın belediyeden maddi destek aldığını belirtmiştir. 2 kadın ise maddi destek için Kaymakamlık’tan destek aldıklarını ifade etmişlerdir. Bir kadın ev kirasıyla ilgili hiçbir destek alamadığını ifade etmiştir. Ek olarak sigortalı çalışan

kadınların bu desteği alamamaları çok büyük bir problem olarak öne çıkmıştır. Sigortalı çalışıyor olmak kadınları çocuk bakımıyla ilgili ekonomik anlamda bağımsız hale gelebilmeleri için yeterli değildir.

Kadınların ve varsa çocuklarının şiddetten uzaklaşarak yeni bir yaşam kurabilmesinin önündeki bir diğer büyük engel de barınma meselesidir. Kadınların sığınaktan ayrıldıktan sonra düşük miktarda kira ödeyebilecekleri güvenli geçiş evlerinin ve sosyal konutların olması gerekmektedir. Avrupa’da örnekleri bulunan bu çalışmalara iyi örnekler bölümünde detaylıca yer verilmiştir. Ancak Türkiye’de bu tür modeller ve sosyal politikalar bulunmadığından kadınlar kendi evlerini tutsalar bile hayatlarını sürdürmekte zorlanmaktadırlar. Bu anlamda İlçe Belediyeler Sosyal Yardım Müdürlükleri; Mülki Amirlikler ya da Valilikler ise Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları üzerinden kadınlara kira yardımı ya da tek seferlik maddi desteklerde bulunabilmektedirler. Ancak bu destekler özellikle çocuklu kadınların hayatlarını sürdürmesinde yeterli olmamaktadır. Ayrıca aynı SED yardımında olduğu gibi sigortalı çalışan kadınlar bu desteklerden faydalanamamaktadır. Bu nedenle Avrupa’da olduğu gibi kadınların sığınaklardan ayrıldıktan sonra kalabilecekleri geçiş evleri ya da sosyal konut modelleri geliştirilmelidir. Kadınların gelir durumlarına göre masraflarını karşılayabilecekleri farklı seçenekler ve alternatifler üretilmelidir. Bunun yanı sıra; gizlilik kararı olan kadınların kira ya da aynı desteklere başvurduklarında sistemde ikametleri görünmediği için dosyaları açılamamakta ve desteklere erişememektedirler. Bu çalışmada da gizlilik kararı olan 1 kadının ikamet gösteremediği ve “fakirlik kağıdı” alamadığı için ekonomik desteklerden faydalanmaya devam edemediği öğrenilmiştir. Gizlilik kararı olan kadınların ikametleri sistemde görünmediğinden Mülki Amirlikler ve belediyelerin hepsinde aynı sorun yaşanmaktadır. Bu nedenle yeni modellerin geliştirilmesinin yanı sıra var olan sosyal ve ekonomik destek mekanizmalarının bürokratik prosedürleri ve altyapısı kadınların ihtiyaçlarına ve durumlarına uyumlu hale getirilmelidir. Ek olarak çocuğu olmayan kadınlar için süreli kira yardımı ya da tek seferlik maddi destek dışında bir mode bulunmamaktadır. sığınaktan ayrılan kadınlara verilen süreli sosyal ve ekonomik destekler kadının çocuğu olup olmadığına bakılmaksızın sağlanmalıdır.

Ayrıca kadınların sığınaktan ayrıldıktan sonra da eve çıktığı yerdeki sosyal hizmet birimi ya da danışma merkezinden ilk süreçte ihtiyaç duydukları sosyal, hukuki, psikolojik destekleri almaya devam edebilmesi de büyük önem taşımaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017: 30-31). Aksi takdirde kadınlar sığınak sonrası yaşamlarını kurarken karşılaştıkları zorluklarla mücadele etmekte yalnız bırakılmaktadırlar. Bu da kadınları yeniden şiddet yaşadıkları ya da yaşama riski bulunan ortamlara geri dönmeye zorlamaktadır. Bu noktada da yine kadın odaklı çalışan ŞÖNİM ve Kadın Danışma/Dayanışma Merkezleri'nin sayısal azlığı bir problem alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan bu çalışmada da; özellikle bu desteklerin yetersiz kaldığı noktalarda kadınların kişisel sosyal ağlarından bu destekleri buldukları dikkat çekmiştir. 3 kadın bu anlamda yaşadığı deneyimleri paylaşıırken; 1 kadın ev kirası için ablasından destek aldığını, 1 kadın iş bulmak için halası tarafından desteklendiğini, 1 kadın da hem kira hem de çocuğunun kreş harcamaları için arkadaş çevresinden destek aldığını belirtmiştir. Feminist bir kadın örgütünün sığınağında kalan kadınlar ise kurumun gönüllüleri üzerinden de çeşitli maddi ve ayni desteklere erişebildiklerini ifade etmişlerdir. Bütün bu nedenlerle kadınların sığınaklardan ayrıldıktan sonra da destek alabilecekleri, erişilebilir, kadın odaklı çalışan dayanışma merkezlerinin ve sosyal destek mekanizmalarının bulunması gerekmektedir. Eleştiriler bölümünde değinildiği gibi bu Dayanışma Merkezleri'nin aile odaklı çalışan ve ailenin bütünlüğünü gözetken yaklaşımlar ya da belediye bünyesinde “halka hizmet” yaklaşımı ile değil; kadınların bağımsızlaşması ve güçlenmelerini hedefleyen kadın odaklı perspektifi temel almalıdır.

4.3.6. Kadına Yönelik Şiddet ve Başvurularla İlgili Verilerin Düzenli Tutulması ve Paylaşılması

Türkiye’de de kadına yönelik sistematik olarak uygulanan erkek şiddetinin geçen yıllar boyunca yoğun şekilde yaşanmaya devam ettiği bilinmektedir. Ancak Türkiye’de kadına yönelik şiddetle ilgili istatistiki veri tutulmasında ve paylaşılmasında problemler yaşanmaktadır. Türkiye’nin taraf olduğu İstanbul

Sözleşmesi de imzacı devletlere kadına yönelik şiddetle ilgili düzenli veri tutma ve bu verileri paylaşma ile ilgili bir sorumluluk vermektedir. Türkiye’de şiddete maruz bırakılan kadın ve çocukların çoğunlukla başvurduğu ilk kurum olan kolluk kuvvetlerinin verileri ya da bu anlamda detaylı bir veri tabanı bulunan ŞÖNİM’lerde toplanan verilen kamusal olarak paylaşılmamaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2017).

Kadına yönelik şiddet ve bu anlamda kadınlar tarafından yapılan başvuruların doğru şekilde toplanması, raporlanması ve yorumlanması, kadına yönelik şiddetin boyutunu ve biçimlerini görmek, verilen desteklerin yeterliliğini değerlendirmek için çok önemlidir. Bu verilere erişemiyor iken, etkili bir izleme çalışması yapmak ve politika üretmek son derece zor görünmektedir. Bu nedenle kadına yönelik şiddet alanında güncel araştırmaların yapılması, ilgili kurumlarca toplanan verilerin kamusal biçimde düzenli olarak paylaşılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra; emniyet birimleri, adli birimler, sağlık kurumları ve sosyal hizmet kurumları kendilerine yapılan başvuruları titizlikle kaydetmelidir. Böylece kadınların ihtiyaçları ve sorunları bütünlüklü olarak görülebilecek ve kaynaklar bu bilgiler doğrultusunda geliştirilebilecektir.

4.4. Özel Bölüm: Araştırma Kapsamında Sığınak Deneyimi Olan

Kadınlardan Öneriler

Bu özel bölüm; bir ya da birden fazla sığınak deneyimi yaşamış kadınların anlatılarından yola çıkarak aslında konunun doğrudan “özneleri” olarak yaptıkları önerilere yer vermek için oluşturulmuştur. Görüşmeler boyunca kadınların sığınakların kurallarına, işleyişine, işlevine, çalışanların yaklaşımına dair birçok tespiti ve önerisi olmuştur. “Siz olsaydınız...” ifadesi üzerinden kadınlar kendi duygularıyla birleştirdikleri deneyimleri üzerinden ideallerindeki sığınak çalışmasını tariflemişlerdir. Bu feminist çalışmada kadınlarla birlikte kadınlar için politika üretmek amaçlandığından onların sığınak deneyimlerinin yanı sıra önerilerine de özel olarak yer verilmek istenmiştir.

G1: Bence daha eğitimli, daha kadınları anlayacak birileri orada çalışsa yönetim olarak çok daha iyi olabilirdi. Daha ben ben değil de, hani kadınlar gözüyle, kadınların, onların yerine kendini koyup, onların psikolojilerini düşünecek bir yönetici olsa çok daha iyi olurdu... Ben olsam kadınlara mesela her gün bir saat çay saati tadında böyle sohbet, muhabbet kurabilecekleri, birbirleriyle iletişim kurabilecekleri, birbirlerine destek olabilecekleri bir ortam sağlamaya çalışırdım... 3 katlı, 5 katlı apartman tarzında bir yerden ziyade daha yaşam alanı olabileceği, onların böyle spor yapabileceği, daha mutlu olabileceği, akşamları birlikte vakit geçirebildikleri, eğlenebilecekleri... Kaldığımız kurumdaki şartlar bunu desteklemiyor yani. Daha çok insana psikolojik baskı, daha mutsuz edici, daha böyle ay geride ne oluyor acaba tereddütünde bırakan şeylerle gidiyorsunuz işe. Bu da mutsuz ediyor insanı. Şimdi bundan sonra ne olacak, ne bitecek, nasıl yaparım, nasıl ederim diye sürekli bir kaygı içerisinde oluyor insan... Kadınlar isterlerse her şeyi yapabilirler. Sadece kadınlara biraz özgüven vermek gerekiyor, kendilerine yaşam alanı sağlamak gerekiyor. Ailelerinden ayrı, herkesten ayrı, mantıklı düşünebilecekleri, mantıklı karar alabilecekleri, böyle mutlu oldukları bir ortam sağlanırsa çok daha mantıklı kararlar alıp, hiçbir engel tanımayacaklarına inanıyorum ben. Kendimden biliyorum. O kadar çok güçsüz, bitkin, çaresiz hissettiğim anda böyle bir karar alıp ben bunu yapmam gerekiyor, yapmalıyım... Birisine hayatımı feda etmek zorunda değilim. Ben demeyi öğretilmeli kadınlara yani. Önce kadınlar kendisi için yaşamayı öğrenmeli, sonra çocukları için, çevresi için zaten çabalıyor. Ama kadınlar hep birilerine hizmet etmek için, hep birilerine yaranmak için, hep birilerini mutlu etmek için dünyaya geldikleri anlatılıyor.

G2: O konuda bilemiyorum işte dediğim gibi her kaldığım yerin farklı olduğunu ben de İlk Adımlarda kalınca gördüm. Hani bazı yerlerin daha kurallı, bazılarının daha hafif olduğunu fark ettim. Yani bilemiyorum hepsinin kurallarının aynı olması, belki herkesin yaşamı açısından daha belki iyi olabilir. Hani kiminin daha az sıkı kimin daha rahat olması falan. Belki orta kararlı olabilirdi.

G3: Güvenliği sağlıyorlar gibi gözüküyor ama bence hiçbir güvenliği yok. Sadece amaç bize baskı, hani dışarı çıkmayacaksın, şu saatte şöyle, camdan bakmayacaksın. İşte şunu yapmayacaksın... Mesela paramızı bile şey yapabiliyorlardı, yani paramız bile onların elindeydi. Ne kadar harcayacağız, nereye gideceğiz. Ben mesela bunları şey yapmazdım, bunları değiştirirdim... Yani insanlar dışarı çıkıp nereye gideceğini ne harcayacağını bilirler. Zaten zorluktan geldikleri için akıllıca davranırlar. Ama her şeyimize müdahale ediyorlardı. Ne kadar para vereceklerine onların karar vermesi. 7 milyon liraya şu çocuğa simit ve su alırsın yani. Onun parası... Ne bileyim bu kadar sıkı olmasını devlet niye... belki bizi korumak için ama mesela şeye bile gittiğimiz zaman şoförle konuşmayacaksın diyorlar. Ben neden şoförle konuşayım ki. Yok şoförle konuşmayacaksın, göz göze bile gelmeyeceksin. Sürekli bir baskı bir kural.

G4: Bu kısıtlama konusunda o kişiye bırakırdım. İnsan zaten o koruma şeyini kendisi bilir hani benim çok korunmaya ihtiyacım var beni kısıtlayın diyebilir ya da o zaten dışarı çıkmaması gerekiyorsa çıkmaz yani. Dışarı çıkıyorsa da benim bir şeyi dışarı çıktığımda bana bir zarar gelmez deyip şey yapar. Yani böyle kısıtlamalar değiştirilebilir kişisine göre. O zaten sana söyler yani. O böyle her, bütün kişilere baskı uygulamaları yanlış... Riskine göre şey yapılabilirdi.

G5: Kadın sığınmaevleri olmalı. Ama çerçevesi ve çevresi düzgün olmalı. Toplum tarafından burası kadın sığınmaevi diye adlandırılan, kapının önünde kadın sığınmaevi durağı diye yazan bir kadın sığınmaevi olmamalı. Madem sen bir kadını izole etmek istiyorsun. Ama yaşamdan izole edemezsin. Yaşamdan izole edilmiş, hapislanevari bir kadın sığınmaevi olamaz. İnsanların duygularına zincir vuramazsın. İnsanları bir cinsel hayatı var. İnsanların bir sosyal hayatı var. Ekonomik hayatı var. İnsanların bir bilinç düzeyi var. Bunlara kelepçe vuramazsın. Zaten kadınlar o kelepçe vurulmuş bir ortamdan, hapislaneden geliyor. Evi düzgün olsa zaten kalkıp da ben geldim kadın sığınmaevine diyemez... Daha içeri girerken zaten... İmza at, parmak bas. Göz muayenesi yapacaklar. Göz okuma yapacaklar. Güvenlik güzel. Ama güvenlik kendince güzel. Kadınlara baskı ile... Güvenlik öyle sağlanmaz. En başta güvenlik zaafiyetini ortadan kaldırıyorum. Kapıdan içeri girdiğin zaman kenarlara iki tane çiçek asmayla, bahçede spor aleti koymayla ki onlar da aylar sonra yapıldı, korunma olmaz. Sen bu çocukların ya da bu kadınların okuma, yazmalarını biliyor musun? Etkinlik düzenleyeceksin. El işi, boncuk, takı yaptırıyorlar. Pazarda satıyorlar. Kermes yapıyorlar. Takı ile ben ne iş yapabilirim? Takı kursumuz açılmıştır. Rehabilitasyon amaçlı... Takı kursuna katılmak isteyenler... Burada bir takı öğretmenimiz var. Ben sen maaş veresin diye oradaki kursa zorunlu gitmek zorunda değilim... Öbür türlü adamın zulmünden kaçıyor. Ya da ailesinin baskısından kaçıyor. Ama toplumun baskısından, sıkıntısından kaçıp gelen bir kadına özgürlük sürecinin vermiyorsun.

G6: Sadece diğer sığınakların da, kadınların korkularını yenmesi için aynı şekilde olmasını çok isterim. O zaman başıma bir şey geldiği zaman, gidebileceğim bir yerlerin olması çok güzel. Şimdi tamam güçlendim, ayaktayım. Ama 2 gün sonra başka bir erkeğin şiddetine maruz kaldığım zaman, gidebileceğim, danışabileceğim... burada bir de danışabiliyorsun, hani her istediğin işi yapabiliyorsun. Ama geldim hep korkularım vardı. Burası ile korkularımı atlatmış oldum. Ama bana desen ki, düştüğün zaman seni X kadın örgütü almaz, başka yere git, gitmem. Yine gitmem, yapamam yani öyle bir cesaretim olmaz. Onu çekerim yine de gitmem. Çünkü artık baskı altında kalmak, kimsenin baskısı altında değilim, kendi doğrum, yanlışım, yaşayacağım ama kimsenin isteyeceği doğrultuda değil, kendim doğrultumda. Yaşırsam da kendim yaptım derim yani... Hani biraz durumum iyi olsun diyorum. Oraya hep katkı sağlamak istiyorum. Böyle gittiğim yerlere de söylüyorum, eğer bir yere bağış yapacaksanız oraya yapın. Bir de gönüllü olacaksanız orada olmalısınız. Ben inşallah bir gün o işi yapabilirim.

G7: İlk başta neyi değiştirdim, kuralları değiştirdim. Tabi ki bazı kuralları. Kurallar her zaman yerinde, bir önlem alma amacıyla ama insanları rencide etmeden. Ben kural severim. Orada kural öğrendim, annem de kuralcıydı ondan dolayı da bana kurallar hiç koymuyordu. Çünkü zoruma gitmiyordu... Ama bazı kuralları tabi ki değiştirdim... Şu kuralı mesela birisi hata yaptı mı, hepsi bir yerde, ceza almaması lazım.

G8: X kadın örgütü bizi evirdi çevirdi, bambaşka insanlar yaptı. Orada yasaklar yoktu, giriş çıkış saatleri yoktu. Ama biz onlara olan saygımızdan, orada yapılan işe saygımızdan, hani iyi anne babaya itaat gibi, onlardan hiçbir şeyinizi saklamazsınız da, onların koyduğu kurallara uyarsınız ya. Öteki de size baskı yapıyordu, sizde yalan söyleyip yapacağınızı yapıyorsunuzdur... Zaten her şeye izin veriyorlar, neden yalan söyleyeyim ki, dışarda kalmak istiyorum, dışarıda kalıyorum...Yeniden, yeniden,

bıkmadan, tutanak tutarız atarız korkusu olmadan yaşadım orada ben. Birisi ile tartıştığım da, eyvah bunu söylersem beni atarlar demedim, şunu dedim, şiddet iyi bir şey değil, hayatımızdan şiddeti çıkarmalıyız. Şiddet olmadan da tartışabiliriz. Bize bunu öğretmişlerdi. Ve bunu uygulamak için bir fırsat olduğunu düşündüm, tartışmalar olduğunda. İyi bir okuldu orası ve sanıyorum biz iyi bir derece ile mezun olduk oradan. X kadın örgütü bize kanatlar taktı ve şunu söylüyorlardı, onlar vardı sadece görmenizi sağladık... Bir gün çocuklarım mezun olduklarında, yeterli gelire sahip olduğumuzda, ne bileyim belki sahip olduğumuz meslek ile belki sahip olduğumuz maddi olanaklar ile onların birer gönüllüsü olacağım. Bunu istiyoruz, bunu hedefliyoruz, sırada ki amacımız bu.

Bu bölümde kadınların sığınaklara dair birebir önerilerinin de önceki çalışmaları ve eleştirileri destekleyici nitelikte olduğu görülmüştür. Sığınak deneyimi olan kadınların sığınaklara dair önerilerinde öne çıkan konular; Kadınlara özgür kalabileceği, kendi kararlarını alabileceği ve birbirleriyle dayanışma içinde olabilecekleri alanların yaratılması, kadınların izole edilmemesi, çalışanlar tarafından baskıcı ve denetleyici uygulamaların olmaması, kuralların da bu anlamda düzenlenmesi ve her yerde standart uygulamaların olması, inisiyatifte göre değişmemesi, güvenlik önlemlerinin kadınların risk durumlarına göre onlarla birlikte planlanması, kadınların kararlarına ve yaşamlarına müdahale edilmemesi ve kendi istekleri ve hedefleri doğrultusunda desteklenmeleri şeklinde sıralanabilmektedir.

SONUÇ

Özellikle “özel alan” olarak tariflenen ev içi şiddeti gündeme getiren kadın hareketi; şiddetle mücadelede kendi kurumlarını oluşturmuş ve kadın dayanışmasının önemini ortaya koymuştur. Bu anlamda sığınaklar kadınların şiddetten uzaklaşıp ihtiyaç duydukları desteklere erişebilecekleri yerler olduğu kadar; kadınların dayanışma içinde olabilecekleri, kadın olmalarından ötürü yaşadıkları şiddetin ve tüm deneyimlerinin bireysel olmaktan çıkıp politikleşebileceği mücadele alanlarıdır. Kadınların birçok farklı dinamik nedeniyle içinde bulundukları şiddet döngüsünden çıkabilmeleri için de önemli rolü olan sığınaklar, güçlenmeye ve “iyileşme hali”ne referans edebilecek; güven, kontrol, özgüven ve bağımsızlık, kadın dayanışması gibi birçok duygunun onarılması, geri kazanılması ya da keşfedilmesi için bir geçiş ortamı ya da aracı sayılmaktadır. Bu çalışmada da sığınakların erkek şiddetine maruz bırakılan kadınların ve çocukların güçlenme süreçlerinde ve kadına yönelik şiddetle mücadelede çok önemli bir politik araç olduğu ortaya konmuştur. Ancak sığınakların hangi yaklaşımla yürütüldüğü ve genel anlamda kadına yönelik şiddetle mücadele alanındaki sosyal politikalar, kadınların şiddet sonrası güçlenme süreçlerinde oldukça belirleyici olmaktadır. Feminist bir yaklaşıma sahip olmayan sığınaklar, işlevinin ve çıkış noktasının aksine, güncel devlet politikaları nedeniyle kadınlar için başlı başına bir baskı ve kontrol aracı haline dönüşmektedir. Ayrıca kadına yönelik şiddetle mücadelede yetersiz destek mekanizmaları ve kadın odaklı yaklaşımla yürütülmeyen sosyal politikalar; kadınların şiddet ortamına dönmesi ya da bağımsız hayatlarını sürdürememeleri ile sonuçlanmaktadır. Bu nedenle sığınakların, sığınaklara dair birimlerin, kurumların, bu alana dair bütün destek mekanizmalarının ve sosyal politikaların bu perspektiften değerlendirilmesi gerekmektedir.

Öncelikle sığınakların fiziksel koşulları ve konumu, gizlilik ve güvenliği, kuralları, çalışanların yaklaşımı gibi işleyişe dair konuların feminist perspektifle değerlendirilmesi; kadınların haklarına gözetken, onları tecrit etmeyen ve baskı altına almayan, maruz bırakıldıkları şiddetle ilgili yargılanmadan; kadınların özgürleşmesi, hayatlarına dair kontrolü ellerine almaları ve bağımsız hayatlarını kendi aldıkları kararlar ve hedefleri doğrultusunda istedikleri şekilde kurabilmelerini destekleyici

şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Sığınaklar kadınlar için şiddet ortamında yaşadıkları denetimin bir tekrarı değil, şiddetten uzaklaşma ve özgürleşme süreci için güçlenme ve dayanışma alanları olmalıdır. Aksi halde kadınlar kendilerini son derece yoğun baskı ve denetim altında hissettiklerini dile getirmiş ve sığınaklar için sık sık “cezaevi” benzetmesi kullanmışlardır. Feminist yaklaşımla yürütülen sığınakta kalan kadınların deneyimleri ise sığınaklardaki kural ve işleyişin çok daha özgürleştirici ve aynı zamanda destekleyici olduğunu ortaya koymuştur. Bütün bunları yaparken sığınakta kalan kadınlarla toplu yaşam sorunlarına yönelik çalışmalar yürütülmesi ve kadınların kadın olmalarından kaynaklı yaşadıkları deneyimlerin ortaklaşma alanlarını bulabilecekleri bir dayanışma ilişkisi kurulması çok önemlidir. Bunun yanı sıra, kadınların ihtiyaç duydukları sosyal destek kaynaklarına yönlendirilemeleri ve yalnızca sığınak sürecindeki sıcak şiddet sonrası durumlarına yönelik değil, sığınak sonrası hayatlarına geçiş için de desteklenmeleri gerekmektedir. Aksi halde kadınların sığınakta kaldıkları süre “gün doldurmak”tan öteye geçemeyecektir. Güncel olarak işleyişte olan bütün sığınakların yasal statülerine bakılmaksızın feminist prensiplerle yürütülmesi bu anlamda çok önemlidir. Ancak var olan sistemde kadınların kaldıkları sığınakların her birindeki işleyiş, uygulama ve kurallar birbirinden farklıdır ve kişisel inisiyatifler bu anlamda belirleyici olmaktadır. Oysa ki sığınak talebinde bulunan bütün kadınların eşit standartlarda ve yukarıda belirtilen bir yaklaşımla yürüyen bir sığınakta kalmaya aynı şekilde hakkı bulunmaktadır.

Ayrıca sığınakların feminist ilkelerle yürütülmesine karşın, destek sistemlerinin diğer kurum ve araçları bu ilkelerden ve yaklaşımdan uzak olduğunda kadınlar için güçlendirici sonuçları da kısıtlı kalacaktır. Bu nedenle sığınak çalışmasına destek olan tüm mekanizmaların, kurumların, araçların ve sosyal politikaların da bu bağlamda dönüştürülmesi gerekmektedir. Bütün bu nedenlerle öneriler bölümünde detaylıca açıklandığı gibi; sığınaklara, dayanışma merkezlerine ve şiddetle mücadele alanındaki tüm birimlere ayrılan bütçelerin artırılması ve çalışma yaklaşımının da kadının özgürleşmesi ve güçlenmesini temel alan şekilde yapılandırılması gerekmektedir. İlgili birimlerde çalışan bütün meslek elemanlarına, destek personeline, kolluk, sağlık personeli ve kamu çalışanlarına yönelik olarak kadına yönelik şiddet ve destek

mekanizmaları ilgili bilgi sahibi olmasının yanında kendi cinsiyetçi tutumlarıyla yüzleşebilecekleri ve kadın odaklı yaklaşımı içselleştirebilecekleri rutin eğitim, atölye ve süpervizyon çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir.

Bir başka önemli nokta olarak sığınaklara erişimlerde ayrımcılığa maruz bırakılan 12 yaşında oğlan çocukları, 60 yaş üzeri kadınlar, LBTI+'lar, mülteci kadınlar, engelli kadınlar ve psikiyatrik desteğe ihtiyacı olan kadınlara yönelik sığınak desteğinin yanı sıra özel ihtiyaçlarına yönelik destek mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle İlk Kabul Birimleri'nde ya da sığınaklarda kaynak, personel yetersizliği ve kapasite eksikliği nedeniyle "zorunda kalındığı ifade edilen" ancak aslında tercih edilen baskıcı ve otoriter yöntemler acilen terk edilmeli ve ilgili kaynaklar ayrılarak kadın odaklı bir yaklaşımla sosyal destek modelleri oluşturulmalıdır. Buna benzer olarak ekonomik nedenler ve kadın yoksulluğu nedeniyle barınma ihtiyacından doğru sığınak talebinde bulunan kadınların yönlendirebileceği destek modellerinin oluşturulması gerekmektedir.

Sığınak çalışmasında kadınlarla yürütülen çalışmanın önemli boyutlarından biri de kadınların varsa çocuklarıyla birlikte sığınak sonrası bağımsız hayatlarını sürdürebilmelerinin önündeki engelleri kaldırmaktır. Bu engellerden en önemlileri olarak; güvenceli işlere, kreş desteklerine ve güvenli sosyal konut modellerine erişim için politikalar geliştirilmelidir. Ayrıca sığıntan ayrılan kadınlara çocuklu ya da çocuksuz olmasına bakılmaksızın sosyal ve ekonomik destek sağlanmalı, bu desteklere erişimde sigortalı çalışma gibi kriterler engel olmamalıdır.

Özelde sığınaklara dair, genelde ise sosyal politikalara dair bütün bu önerilerin temelinde; kadına yönelik şiddetin nedeninin cinsiyet eşitsizliğine dayandığı ve çözümün de ancak bu politikaların kadının güçlenmesi ve bağımsızlaşması odağında bütüncül olarak dönüştürülmesi gerektiği yatmaktadır. Ancak kamuya bağlı sığınakların ve genel anlamda sosyal politikaların feminist modelden ciddi şekilde ayrılan bir yaklaşıma ve işleyişe sahip oldukları görülmektedir. Kamuya bağlı sığınakların feminist modelden temel farkı; bu sığınaklarda kadınlarla dayanışma fikri

yerine, kadınların “devlete sığınması” fikrinin hakim olmasıdır. Yerel yönetimlere bağlı sığınaklarda ise bu yaklaşım genellikle “halka hizmet” odağında şekillenmiştir. Bu noktada sığınaklarda kadınlara sağlanan destekler onlara “bahşedilen”, sağlanamayan destekler ya da kötü uygulamalar da devletin “yetemediği” durumlar olarak sunulmaktadır. Bunun yanı sıra özellikle son yıllarda daha da yükselen bir eğilim olarak; güncel devlet politikalarının “aile kurumu”nun korunması üzerine kurulması sosyal politikalara da doğrudan yansımıştır. Aile kurumu; kadını ikincilleştiren, özel alana hapseden, emeğini sömüren sistemin devamını sağlamak için kurgulanmıştır ve bu sistemin kadınlara uyguladığı tüm şiddet “ailenin korunması” adına altında romantize edilmektedir. Devlet politikaları böyle iken; devlet tarafından yürütülen sığınak çalışmaları da kadının bağımsızlaşması ve özgürleşmesini samimiyetle önceleyen bir yaklaşıma sahip olması beklenemez.

Başa dönecek olursak, sığınaklar kadınlara bahşedilen yerler değil, kadınların mücadelesiyle bizzat talep ettikleri ve oluşturdukları politik yerlerdir. Bu nedenle sığınakların şiddetle mücadelede bir araç olabilmesi ancak kadınların deneyimlerinden yola çıkan ve kadınlar tarafından üretilen politikalarla mümkündür. Nihai amaç ise; kadınların şiddete maruz kalmadıkları, özgür, bağımsız ve eşit yaşayabilecekleri sığınaksız bir dünya için mücadele etmek olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar-Savran G.: **Beden Emek Tarih: Diyalektik Bir Feminizm İçin**, Kanat Kitap, İstanbul, 2013.
- Açıkel S.: **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınmaevi Önlemi: Türkiye Önlemi**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2009.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı: **Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Uygulama Yönetmeliği (2013)**, Kanun Numarası: 6284, Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi: 18.01.2013 Sayı: 28532, (Çevrimiçi)<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130118-2.htm>, 10 Nisan 2019.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı: **Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik (2015)**, Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi: 30.04.2015 Sayı: 29342, (Çevrimiçi)<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150430-4.htm>, 5 Mart 2019.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı: **Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik (2013)**, Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi: 05.01.2013 Sayı: 28519, (Çevrimiçi)<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130105-5.htm>, 10 Şubat 2019.
- Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun: **Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (2013)**, Kanun Numarası: 6284, Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi: 20.03.2012 Sayı: 28239, (Çevrimiçi)<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>, 5 Ocak 2019.
- Alpago C.: **Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınmaevleri Olgusu**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2006.
- Altınay A., Arat Y.: **Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet**. Punto Baskı Çözümleri, İstanbul, 2017.
- Avrupa Konseyi: **Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi, kısa adıyla İstanbul Sözleşmesi (2011)**, Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi: 08.03.2012, Sayı: 28227, (Çevrimiçi)<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.htm>, 7 Nisan 2019.

- Ben-Porat A, Srour-Bondarevsky N.: **Length of Women's Stays in Domestic Violence Shelters: Examining the Contribution of Background Variables, Level of Violence, Reasons for Entering Shelters, and Expectations.** Journal of Interpersonal Violence, 2018; 20 (1), (doi: 10.1177/0886260518811425)
- Berktaş F.: **Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları**, Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir, 2013, 2-23.
- Berktaş F.: **Tarihin Cinsiyeti**, Metis Yayınları, İstanbul, 2006.
- Berns N.: **Framing the victim: Domestic violence media and social problems**, New York: Aldine de Gruyter, 2004.
- BİA Haber Merkezi: "Mor Çatı: "Sığınaksız Bir Dünya İçin" Feminist Sığınak Mücadelesi", **BİA Haber Merkezi**, 2015, (Çevrimiçi) <https://m.bianet.org/bianet/kadin/162876-mor-cati-siginaksiz-bir-dunya-icin-feminist-siginak-mucadelesi>, 30 Mart 2019.
- BİA Haber Merkezi: "Türkiye'de Kaç Kadın Sığınmaevi, Kaç ŞÖNİM Var?", **BİA Haber Merkezi**, 2016, (Çevrimiçi) <https://m.bianet.org/bianet/kadin/181326-turkiye-de-kac-kadin-siginmaevi-kac-sonim-var>, 4 Ocak 2019.
- Birleşmiş Milletler: **Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)** (1979), (Çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf>, 8 Şubat 2019.
- Birleşmiş Milletler: **Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi** (1989), Yayınlandığı Resmi Tarihi: 12.12.1991, Sayı: 17, (Çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c073/tbmm19073049ss0017.pdf>, 11 Nisan 2019.
- Butler J.: **Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Alt Üst Edilmesi**, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- Bybee D., Sullivan C.M.: "Predicting Re-Victimization of Battered Women 3 Years After Exiting a Shelter Program", **American Journal of Community Psychology**, 2005; 36, (1/2), (doi: 10.1007/s10464-005-6234-5).
- Çağlar-Gürgey F.İ.: "Ev-İçi Şiddet Davalarında Yargıcın Tarafsızlığı", **Ankara Barosu Dergisi**, Ankara Barosu Başkanlığı, 2015.
- Çakır S.: "Kadın Araştırmaları Bilimde Neleri, Nasıl Sorguluyor, Neleri Değiştirmek İstiyor?", **İnsan, Toplum, Bilim Dergisi**, der. Lordoğlu K., Kavram Yayınları, 1995.

- Cattaneo L.B.,
Chapman A.R.: **The process of empowerment: A model for use in research and practice**, American Psychologist, 2010; 65(7): 646-659, (doi: 10.1037/a0018854).
- Cattaneo L.B.,
Goodman L.A.: “What is empowerment anyway? A model for domestic violence practice, research, and evaluation.”, **Psychology of Violence**, 2015; 5(1): 84-94, (doi: 10.1037/a0035137).
- Cinsel Şiddetle
Mücadele Derneği: **Gençlerin Toplumsal Cinsiyet ve Flört Şiddeti Algılarına Yönelik Araştırma Raporu**, (hızl. Özlem Çolak), Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği: İstanbul, 2017.
- Cinsel Şiddetle
Mücadele Derneği: **Gençler Arası İlişkilerde Flört Şiddeti Eğitimciler İçin Bilgilendirici Broşür**, (hızl. Nurgül Öztürk), Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği: İstanbul, 2017.
- Cinsiyet Eşitliği
İzleme Derneği
(CEİD): **Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi Kadınlara Yönelik Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması**, (hızl. İlknur Yüksel-Kaptanoğlu), Ankara, 2018.
- Clark A.: **Women’s Silence, Men’s Violence: Sexual Assault in England**, Pandora: London, 1987.
- Connell R.W. ve
Messerschmidt
J.W.: **Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. Gender & Society**, 2005, 19, 829-859.
- Cruikshank B.: **The Will to Empower: Democratic Citizens and Other Subjects**, NY: Cornell University Press, 1999.
- Curnow S.A.: **The Open Window Phase: Helpseeking and Reality Behaviors by Battered Women**, **Applied Nursing Research**, 1997; 10 (3): 128-135.
- Dallam S.J.: **A model of the retraumatization process: A meta-synthesis of childhood sexual abuse survivors' experiences in healthcare**, Dissertation Abstracts International: The Sciences and Engineering, 2010; 71(2-B): 920. (Çevrimiçi) <http://psycnet.apa.org/record/2010-99160-236>, 24 Nisan 2019.
- Dobash R.E.,
Dobash R.P.: **Women, Violence, and Social Change**, Routledge: London and New York, 1996.
- Donovan J.: **Feminist Teori Amerikan Feminizminin Entelektüel Gelenekleri**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1997.
- Ecevit Y., Uygur
G., Çağlar F.İ., v.d.: **Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir, 2011.

- Edmonds P.: **Women/Children Fleeing Abuse, Who Needs Housing, Housing First**, 2002.
- Edwards A.: “Male Violence in Feminist Theory: an Analysis of the Changing Conceptions of Sex/Gender Violence and Male Dominance”, Hanmer J, Maynard M (Ed). **Women, Violence and Social Control**, Humanities Press International: New Jersey, 1990: 13-29, (doi: 10.1007/978-1-349-18592-4).
- Ekal B.: “Sığınakların Yarım Yüzyıla Yaklaşan Tarihi Işığında Türkiye ve Avrupa’daki Sığınak Deneyimlerini Birlikte Düşünmek, Aile ve Devlet Arasında: Belediye Sığınakları Üzerine Bir Etnografik Çalışmanın Düşündürdükleri”, **2010’larda Erkek Şiddetine Karşı Kadın Sığınakları, Dayanışma Merkezleri ve Dayanışma Politikaları: Türkiye’den ve Avrupa’dan Deneyim Paylaşımları**, 2016.
- Ekal B.: **Women's Shelters in Turkey: Whose Responsibility?**, *Ethnologie Française*, 2014; 44 (2): 237-245, (doi: 10.3917/ethn.142.0237).
- Ellsberg M., Heise L.: **Researching Violence Against Women: A Practical Guide for Researchers and Activists**, World Health Organization PATH: Washington, 2005.
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights): **Violence Against Women: An EU-Wide Survey**, Publications Office of the European Union: Belgium, 2014.
- Gengler A.M.: **Defying (Dis)Empowerment in a Battered Women's Shelter: Moral Rhetorics, Intersectionality, and Processes of Control and Resistance, Social Problems**, Vol. 59, No. 4, 2012, University of California Press on behalf of the Society for the Study of Social Problems, 2012.
- Goodman L.A., Thomas K., Cattaneo L.B. v.d.: **Survivor-defined practice in domestic violence work: Measure development and preliminary evidence of link to empowerment**, *Journal of Interpersonal Violence*, 2016; 31(1): 163-185, (doi: 10.1177/0886260514555131).
- Gregory K., Nnawulezi N. ve Sullivan C.M.: **Understanding How Domestic Violence Shelter Rules May Influence Survivor Empowerment**, *Journal of Interpersonal Violence*. 2017: 1-22, (doi: 10.1177/0886260517730561).
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü: **Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması**, (hızl. İlknur Yüksel Kaptanoğlu, Alanur Çavlin, Banu Akadlı Ergöçmen), Ankara, 2014.

- Hanicsh C.: **Kişisel Olan Politikadır**, çev. Erişkin A.N. ve Duranay H., Kocaeli, Kül İletişim, 2013.
- Hartmann H.: **“Marksizm’le Feminizmin Mutsuz Evliliği” Kadının Görünmeyen Emeği**, Hazırlayan: Acar-Savran G., ve Tuna-Demiryontan N., İstanbul, Kardelen Yayınları, 128-161, 1992.
- Hartmann H.: **Marksizm’le Feminizm’in Mutsuz Evliliği**, Agora Kitaplığı, 2006.
- Herman J.: **Travma ve İyileşme**, Basic Books, 1992. Çev. Tamer Tosun, Literatür Yayıncılık: İstanbul, 2007.
- Hollander J.A.: **Vulnerability and Dangerousness: The Construction of Gender through Conservation about Violence**, Gender and Society, 2001; 15: 83-109.
- Hooks B.: **Feminizm Herkes İçindir**, İstanbul, Bgts Yayınları, 2012.
- Hooper C.A.,
Warwick I.: **Gender and the politics of service provision for adults with a history of childhood sexual abuse**, Critical Social Policy, 2006; 26(2): 467-479, (doi: 10.1177/0261018306062596).
- İçişleri Bakanlığı
Mahalli İdareler
Genel Müdürlüğü: **Kadın Sığınmaevi Modelleri Türkiye ve Çeşitli Ülke Uygulamaları**, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, (hızl. Aslıhan Burcu Öztürk, Zehra Tosun), Ankara, 2010.
- İlkkaracan P.,
Gülçür L. ve
Arın C.: **Sıcak Yuva Masalı: Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz**, Metis Yayınları, İstanbul, 1996.
- İstanbul
Sözleşmesi
Türkiye İzleme
Platformu: **Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin hükümlerini yürürlüğe koyan yasal ve diğer tedbirler hakkında Türkiye’nin İlk Raporuna İlişkin Sivil Toplum Örgütlerinin Gölge Raporu**, 2017, (Çevrimiçi)
<https://www.morcati.org.tr/attachments/article/441/istanbul-sozlesmesi-izleme-platformu-golge-raporu.pdf>, 10 Mayıs 2019.
- Itzhaky H.,
Ben Porat A.: **Battered Women In Shelters: Internal Resources, Well-being and Integration**. Affilia, 2005; 20(1): 39-51, (doi: 10.1177/0886109904272117).
- Kadın
Cinayetlerini
Durduracağız
Platformu: **2017 Veri Raporu**, 2017. (Çevrimiçi)
<http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2845/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2017-veri-raporu>, 3 Mart 2019.

Kadın Dayanışma Vakfı Kolektif:	Kadına Yönelik Şiddet Kitapçığı , Ankara, 2017.
Kadın Dayanışma Vakfı:	Kadın Dayanışma Merkezi 2018 Faaliyet Raporu , Kadın Dayanışma Vakfı, Ankara, 2018.
Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) Komitesi:	CEDAW Komitesinin Nihai Yorumları: Türkiye'nin 7. Dönem Raporu'na Dair Sonuç Gözlemleri (2016), (Çevrimiçi) http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/CEDAW-Komitesinin-Nihai-Yorumlari.pdf , 9 Mart 2019
Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubu (GREVIO):	Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)'nin hükümlerinin hayata geçirilmesini sağlayan yasal ve diğer tedbirlere ilişkin GREVIO (İlk) Değerlendirme Raporu Türkiye , 2018, (Çevrimiçi) https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2018/11/13/grevio-rapor-turkce.pdf , 2 Şubat 2019.
Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG):	Çocuk Bakımı Devlet Eliyle Kadınlar Yüklenemez! , 6 Ocak 2017, (Çevrimiçi), http://www.keig.org/cocuk-bakimi-devlet-eliyle-kadnlara-yuklenemez/ , 10 Mayıs 2019.
Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği:	Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) , t.y., (Çevrimiçi) http://www.kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararası-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/cedaw/ , 16 Nisan 2019.
Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği:	Kadın Bakış Açısından Türk Ceza Kanunu: TCK Tasarısı Değişiklik Talepleri , TCK Kadın Çalışmaları Grubu, İstanbul, 2003.
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM):	Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020) , Ankara, 2015.
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM):	Kadın Sığınmaevleri Kılavuzu , (hızl. Sultan Karataş, Ülker Şener, Nur Otaran), Ankara, 2008.
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM):	Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet , (hızl. Henrica Jansen, Sunday Üner, Filiz Kardam), Ankara, 2009.

- Kammerer N., Mazelis R.: “Trauma and retraumatization.”, **Krizden Sonra: Felaketlerden Sonra Travmadan İyileşme Panel Toplantısı**, Maryland, Amerika Birleşik Devletleri, 2006.
- Kandiyoti D.: **Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar “KİMLİKLER VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜMLER”**, çev. Bora A., Özbay F., Sayılan F., Tapınç H., Tekeli Ş., İstanbul, Metis Yayınları, 1997.
- Karataş S., Şener Ü.: **Kadın Sığınmaevleri Kılavuzu**, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü: Ankara, Otaran N (Ed), 2008.
- Kasturirangan A.: **Empowerment and programs designed to address domestic violence**, Violence Against Women, 2008; 14(12): 1465-1475, (doi: 10.1177/1077801208325188).
- Kepenek E.: **BİA Haber Merkezi**, 2019, (Çevrimiçi) <https://bianet.org/bianet/erkek-siddeti/205372-erkekler-2018-de-255-kadini-oldurdu>, 8 Nisan 2019.
- Kerestecioğlu F.: “Kadına Yönelik Şiddet ve Mor Çatı Deneyimi”, Kum B., Gülçiçek F., Selek P., Başaran B. (Ed), **Özgürlüğü Ararken Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri**, Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, İstanbul, 2005.
- Kümbetoğlu B.: **Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2005, 53-71
- Kümbetoğlu B.: “Feminist Yöntem ve Kadın Çalışmalarına İlişkin Bazı Sorular, Sorunlar”, Sancar S (Ed), **Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar**, 1, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011.
- Lyon E., Lane S. ve Menard A.: **Meeting Survivors’ Needs: A Multi-State Study of Domestic Violence Shelter Experiences**, Washington, 2008. (Çevrimiçi) <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/225025.pdf>, 17 Şubat 2019.
- Marshall G.: **Sosyoloji Sözlüğü**, çev. Akınhay O. ve Kömürcü D., Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 2009.
- Martin P.Y.: **RapeWork: Victims, Gender and Emotions in Organization and Community Context**, New York: Routledge, 2005.
- Matar-Curnow S.A.: **The Open Window Phase: Help-seeking and Reality Behaviors by Battered Women**, 1997.
- McCue M.L.: **Domestic Violence: A Reference Handbook**. California, 2008.

- McGirr S.A.,
Sullivan C.M.: **Critical Consciousness Raising as an Element of Empowering Practice with Survivors of Domestic Violence.** Journal of Social Service Research, 2017; 43(2): 156-168, (doi:10.1080/01488376.2016.1212777).
- McKim A.: **‘GettingGut-Level’: Punishment, Genderand Therapeutic Governance,** Genderand Society, 2008, 22:303–23.
- Michel A.: **Feminizm,** çev. Tekeli Ş., İstanbul, İletişim Yayınları, 1993.
- Miller-Clevenger
B. J., Roe-
Sepowitz D.: **Shelter Service Utilization of Domestic Violence Victims,** Journal of Human Behavior in the Social Environment, 2009; 19: 359–374, (doi: 10.1080/10911350902787429).
- Millett K.: **Cinsel Politika,** çev. Seçkin Selvi, İstanbul, Payel Yayınları, 2000.
- Millett K.: **Cinsel Politika,** çev. Selvi S., İstanbul, Payel Yayınları, 2000.
- Mitchell J.: **Kadınlar: En Uzun Devrim,** çev. Tınç F., Acar-Savran G., İnal G., Tekeli Ş., Torun Ş., Zihnioğlu Y., İstanbul, Agora Kitaplığı, 2006.
- Mooney J.: **Gender, Violence, and the Social Order,** Macmillan Press: Hampshire; St. Martin’s Press: New York, 2000, (doi: 10.1057/9780230597396).
- Mor Çatı Kadın
Sığınağı Vakfı: **Mor Çatı: Alo 183 İstanbul Sözleşmesi’ne Uygun Değil,** 7 Şubat 2018, (Çevrimiçi), <https://www.morcati.org.tr/tr/444-mor-cati-alo-183-istanbul-sozlesmesi-ne-uygun-degil>, 11 Nisan 2019.
- Mor Çatı Kadın
Sığınağı Vakfı: **Sığınak Tartışması Üzerine,** 12 Eylül 2018, (Çevrimiçi), <https://www.morcati.org.tr/tr/471-siginak-tartismasi-uzerine>, 9 Mart 2019.
- Mor Çatı Kadın
Sığınağı Vakfı: **Sığınak,** t.y., (Çevrimiçi), <https://www.morcati.org.tr/tr/neler-yapiyoruz/siginak>, 7 Şubat 2019.
- Mor Çatı Kadın
Sığınağı Vakfı: **2010’larda Erkek Şiddetine Karşı Kadın Sığınakları, Dayanışma Merkezleri ve Dayanışma Politikaları: Türkiye’den ve Avrupa’dan Deneyim Paylaşımları Konferansı,** (hızl. Bilge Güler, Büşra Özcan, Duygu Doğan, Esra Çalışkan, Seda Çavuşoğlu, Selime Büyükgöze, Umut Erdem, Yasemin Temizarabacı) İstanbul, 2017.
- Mor Çatı Kadın
Sığınağı Vakfı: **2017 İlk 6 Aylık Faaliyet Raporu,** İstanbul, 2017.
- Mor Çatı Kadın
Sığınağı Vakfı: **2018 Yılı Faaliyet Raporu,** İstanbul, 2018.

- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **Cinsel Şiddeti Dile Getirmek Güç Ama Mümkün**, İstanbul, 2016.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **Erkeklerin Şiddetine Karşı Dur! Yaşamı Değiştir!**, İstanbul, 2016.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **İstanbul Sözleşmesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kadın Örgütlerinin Gölge Raporu**, İstanbul, 2018.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **İstanbul Sözleşmesi Bugün Yürürlüğe Girdi: Erkek Şiddeti İle Mücadelede Uygulama Alanı Bulacak Mı?**, 1 Ağustos 2014 (Çevrimiçi), <https://www.morcati.org.tr/tr/neler-yapiyoruz/basin-aciklamalari/265-istanbul-sozlesmesi-bugun-yururluge-girdi>, 18 Nisan 2019.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede Önemli Bir Başlangıç: Veri Toplama ve Yönetim Modellerine Karşılaştırmalı Bakış**, (hızl. Berna Ekal, Duygu Doğan), İstanbul, 2017.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede “İyi” Uygulamalar**, (hızl. Yasemin Temizarabacı), İstanbul, 2017.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **Sığınaklar Nasıl Olmalı?**, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 2012.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **Mor Çatı Deneyimi Kadına Yönelik Şiddete Dair Neler Anlatıyor?: Kadına Yönelik Şiddet Değerlendirme Raporu**, (hızl. Aslı Elif Sakallı, Duygu Doğan, Hazal Günel, Zuhale Güreli), Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 2017.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **Kadın Da(ya)nışma Merkezleri ve Sığınaklar Nasıl Olmalı? Pratik Bilgiler El Kitabı**, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, t.y.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı: **Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmaları İzleme Raporu Mart 2016**, (hızl. Açelya Uçan, Damla Gürkan, Deniz Bayram, Hazal Günel, Martina Patrizia Gaidzik, Perihan Meşeli, Selin Kaner, Esen Özdemir), İstanbul, 2016.
- Moroğlu N.: **Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi**, 6284 sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi, 2012, (Çevrimiçi) http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1169.pdf, 11 Mart 2019.
- Murray S.B.: **The Unhappy Marriage of Theory and Practice: An Analysis of a Battered Women's Shelter**, The Johns Hopkins University Press, 1988.

- National Center For Injury Prevention and Control: **The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey: 2015 Data Brief – Updated Release, 2018, (Çevrimiçi),** <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/2015data-brief508.pdf>, 20 Nisan 2019.
- National Center For Injury Prevention and Control: **The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS): 2010-2012 State Report, 2017, (Çevrimiçi),** <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/NISVS-StateReportBook.pdf>, 16 Şubat 2019.
- National Network To End Domestic Violence (NNEDV): **13th Annual Domestic Violence Counts Report, 2019, (Çevrimiçi),** <https://nnedv.org/mdocs-posts/2018-report/>, 15 Haziran 2019.
- National Network To End Domestic Violence (NNEDV): **Domestic Violence Count: 07 A 24-hour census of domestic violence shelters and services across the United States, 2007, (Çevrimiçi),** <https://nnedv.org/content/domestic-violence-counts-2007-census-report/>, 23 Nisan 2019.
- National Organization for Women (NOW): **Violence Against Women in the United States: Statistics, 2009, (Çevrimiçi)** <https://now.org/resource/violence-against-women-in-the-united-states-statistic/>, 23 Şubat 2019.
- National Public Radio, Inc (US): **Women/Children Fleeing Abuse, 2002, (Çevrimiçi).** <https://www.npr.org/news/specials/housingfirst/whoneeds/abuse.html#other>, 20 Mart 2019.
- Nichols A.J.: **Gendered organizations: Challenges for domestic violence victim advocates and feminist advocacy, Feminist Criminology, 2011; 6(2): 111-131, (doi: 10.1177/1557085111398117).**
- O'Toole, L.L.- Schiffman, J. R.: **Gender Violence: Interdisciplinary Perspectives, New York: New York University Press, 1997.**
- Orava T.A., McLeod P., Sharpe D.: **Perception of control, depressive symptomatology and self-esteem of women in transition from abusive relationships, Journal of Family Violence, 1996; 11(2): 167-186, (doi: 10.1007/BF02336668).**
- Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE): **Well-Being and Safety of Women, 2019, (Çevrimiçi)** https://ec.europa.eu/fpi/news/new-survey-reveals-violence-against-women_en, 20 Mayıs 2019.
- Özen B.: **Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sivil Toplumun Yeri: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Şefkat-Der Örneği, Yüksel Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2015**

- Öztan E.: “Feminist Araştırmalar ve Yöntem”, Saygılıgil F. (Ed), **Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları**, Dipnot Yayınları, Ankara, 2015.
- Öztunalı-Kayır G.: “Kadınlar ve Psikolojik Şiddet”, Mor Çatı Kollektifi (Ed), **Evdeki Terör**, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 1996: 93-96.
- Pektaş E.: **Cinsellik Şiddet Emek**, İleri Kitaplığı, İstanbul, 2017.
- Peláez, M.W.: **Portugal Turns to Prevention to Take on Its Domestic Violence Problem**, News Deeply, 2017, (Çevrimiçi)
<https://www.newsdeeply.com/womenandgirls/articles/2017/05/31/portugal-turns-to-prevention-to-take-on-its-domestic-violence-problem>, 18 Ocak 2019.
- Philips A.: **Demokrasinin Cinsiyeti**, çev. Türker A., İstanbul, Metin Yayınları, 2012.
- Pleck E.: “Domestic Tyranny: The Making of American Social Policy against Family Violence”, **Colonial Times to the Present**, University of Illinois Press: Chicago, 2006.
- Poster M.: **Eleştirel Aile Kuramı**, çev. Tapınç H., İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1989.
- Ramazanoğlu C.: **Feminizm ve Ezilmenin Çelişkiler**, İstanbul, Pencere Yayınları, 1998.
- Roberts A.R.: **Myths, facts, and realities regarding battered women and their children: An overview**, Handbook of domestic violence intervention strategies: Policies, programs, and legal remedies (pp. 3–22). New York: Oxford University Press, 2002.
- Rosenberg S.D., Mueser K.T., Friedman M.J., v.d.: **Developing effective treatments for posttraumatic disorders among people with severe mental illness**, Psychiatric Services, 2001; 52(11): 1453- 1461, (doi: 10.1176/appi.ps.52.11.1453).
- Şahinoğlu A.: **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınaklarının Rol ve İşlevleri Türkiye’den Bir Deneyim: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı**, Yüksek Lisan Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1998.
- Sallan-Gül S.: **Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri: Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?**, Bağlam Yayıncılık: İstanbul, 2012.

- Sancar S.: **Birkaç Arpa Boyu...**, Türkiye’de Kadın Çalışmaları: Bilanço 1975-2010, Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan, Editör: Özer P., Yayına hazırlayan: Karakaya D., Öztekin Ç., Türkçe yayın hakları: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011 1. baskı: İstanbul, Eylül 2011.
- Sancar S.: **Erkeklik, İmkansız İktidar**, İstanbul, Metis Yayınları, 2008.
- Saygılıgil F.: **Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları**, Dipnot Yayınları, 2015.
- Scully D.: **Cinsel Şiddeti Anlamak: Tutuklu Tecavüzcü Erkekler Üzerine Bir İnceleme**, Routledge: London, 1994. Çev. Şirin Tekeli ve Laleper Aytekin, Metis Yayınları, İstanbul, 2004.
- Sezgin H.: **Partneri Tarafından Şiddet Görmüş ve Kadın Sığınma Evinde Barınan Kadınların Kullandıkları Başetme Yöntemleri İle Algıladıkları Sosyal Desteğin Ruhsal Sağlıkları İle İlişkisinin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, 2007.
- Sığınaksız Bir Dünya: **Hakkımızda**, (t.y.), (Çevrimiçi), <http://www.siginaksizbirdunya.org/tr/biz-kimiz/hakkimizda>, 6 Nisan 2019.
- Sığınaksız Bir Dünya: **21. Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı Sonuç Bildirgesi**, Sığınaksız Bir Dünya, 2018, (Çevrimiçi) <http://www.siginaksizbirdunya.org/tr/kurultaylar/sonuc-bildirgeleri/108-21-kadin-siginaklari-ve-da-ya-nisma-merkezleri-kurultayi-sonuc-bildirgesi>, 20 Mart 2019.
- Soydınç L.: **Kadın Sığınağı Modellerinin Kadınların Ruh Sağlığına Etkileri Üzerine Nitel Bir İnceleme**, Yüksel Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2018.
- Sullivan C.M.: **Domestic Violence Shelter Services: A Review of the Empirical Evidence**, National Resource: PA, Harrisburg, 2012. (Çevrimiçi) <https://www.dvevidenceproject.org/wp-content/uploads/ShelterResearchSummary.pdf>, 8 Şubat 2019.
- Taylor & Francis Group, LLC: **Shelter Service Utilization of Domestic Violence Victims**, 19:359–374, Journal of Human Behavior in the Social Environment, 2009.
- TCK Kadın Çalışma Grubu: **Kadın Bakış Açısından Türk Ceza Kanunu TCK Tasarısı Değişiklik Talepleri**, Yayına Hazırlayan: Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Derneği, İstanbul, 2003.
- Toplum Gönüllüleri Vakfı: **Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Rehberi**, (hızl. Başak Tuğsavul, Kübra Karagöz, Leyla Soydınç), İstanbul, 2017, 3-4.

- Tortamış B.: **Sığınma Evinde Kalan Kadınlarda Şiddet Öyküsü Açısından Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Benlik Saygısı ve Beden Algısının Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009.
- Türk Ceza Kanunu (TCK): **Türk Ceza Kanunu (2004)**, Kanun Numarası: 5237, Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi: 26.09.2004 Sayı: 25611, (Çevrimiçi) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, 20 Nisan 2019.
- Türkiye CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu: **Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması (CEDAW) Komitesi'ne Sunduğu 7. Periyodik Dönem Gölge Raporu** (2016), (Çevrimiçi) <http://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/cedaw-gölge-2016-TR.pdf>, 18 Nisan 2019.
- Tutty L.M., Weaver G., Rothery M.A.: **Residents' views of the efficacy of shelter services for assaulted women**, Violence Against Women, 1999; 5(8): 898-925, (doi: 10.1177/10778019922181545).
- Tutty L.M.: **Effective Practices In Sheltering Women Leaving Violence In Intimate Relationships**, Toronto: YWCA Canada, 2006, (Çevrimiçi) <https://ywcacanada.ca/data/publications/00000013.pdf>, 12 Şubat 2019.
- Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi: **LGBTİlere Yönelik Ayrımcılıkla Mücadeleye Yönelik İnsan Hakları Eğitimi Programı Eğitimci El Kitabı**, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi Yayınları: İstanbul, 2015.
- United Nations Economic and Social Council: **Progress towards the Sustainable Development Goals Report of the Secretary-General. High-level political forum on sustainable development, convened under the auspices of the Economic and Social Council Economic and environmental questions: Sustainable development**, 2017, (Çevrimiçi) <https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2017/secretary-general-sdg-report-2017--EN.pdf>, 19 Ocak 2019.
- Violence Against Women Europe (WAVE): **2015 Factsheet**, Austria, 2015, (Çevrimiçi) http://files.wave-network.org/researchreports/2015_WAVEFactSheetWSS.pdf, 3 Şubat 2018.
- Violence Against Women Europe (WAVE): **2017 Factsheet**, Austria, 2017, (Çevrimiçi) https://www.big-berlin.info/sites/default/files/uploads/1612_2016_WAVE_Statistics.pdf, 5 Şubat 2019.

- Violence Against Women Europe (WAVE): **Şiddetten Uzakta**, Austrian Development Cooperation, Viyana, 2004, Çev. Zeynep Korkman, Mor Çatı Yayınları, Önsöz Matbaacılık Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- Violence Against Women Europe (WAVE): **Country Report 2017: The Situation of Specialist Support Services in Europe**, Austria, 2018, (Çevrimiçi) http://files.wave-network.org/researchreports/WAVE_CR_2017_180702_web.pdf, 10 Nisan 2019.
- Violence Against Women Europe (WAVE): **Women's Shelters Report**, Austria, 2015: 8 (Çevrimiçi) https://files.wave-network.org/researchreports/WAVE_Report_2015.pdf, 6 Şubat 2019.
- Violence Against Women Europe (WAVE): **Wave Report 2015: On The Role Of Specialist Women's Support Services In Europe**, Austria, 2016, (Çevrimiçi) https://files.wave-network.org/researchreports/WAVE_Report_2015.pdf, 10 Nisan 2019.
- Walby S.: **Patriyarka Kuramı**, Blackwell Publishers, 1997. Çev. Hülya Osmanağaoğlu, Dipnot Yayınları: Ankara, 2016.
- Walker E.: **The Battered Woman**, Harper and Row: New York, 1979.
- Wekerle C., Wolfe D.A.: **Dating Violence in Mid-Adolescence: Theory, Significance and Emerging Prevention Initiatives**, Clinical Psychology Review, 1999; 19 (4): 435 – 456, (doi: 10.1016/S0272-7358(98)00091-9).
- Women's March Global: **End Violence Against Women**, 2019, (Çevrimiçi) <https://womensmarch.global/womens-wave/wp-content/uploads/sites/20/2018/12/Anniversary-End-Violence-Against-Women.pdf>, 14 Şubat 2019.
- World Health Organization: **Violence against women**, 2017, (Çevrimiçi) <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>, 10 Ocak 2019.
- Yıldırım A.: **Sığınaklarda Kalan Kadınların Uğradığı Şiddetin Boyutları**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1996.
- Yıldırım A.: **Sıradan Şiddet**, Boyut Yayıncılık: İstanbul, 1998.

EK 1. SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1.Doğum tarihi ve doğum yeriniz nedir?

2.Okur-yazarlık durumunuz nedir?

☐ Okur-yazar ☐ Okur-yazar değil

3.Eğitim durumunuz nedir?

En son mezun olunan okul:

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Yüksek Okul/Üniversite ☐ Yüksek Lisans/Doktora

Varsa yarım bırakılan okul:

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Yüksek Okul/Üniversite ☐ Yüksek Lisans/Doktora

4.Medeni Durum:

☐ Bekar ☐ Evli ☐ Boşanmış ☐ Boşanma Sürecinde ☐ Eşi Vefat Etmiş

5.İlişki Durumu:

☐ Partneri Var ☐ Partneri Yok

6.Çocuğunuz var mı? Varsa kaç tane?

7. Hangi semtte oturuyorsunuz?

8.Yaşadığınız ev kira mı? Kira ise; miktarı ne kadar? Kira değilse ev kime ait?

9.Kiminle beraber yaşıyorsunuz?

10.Daha önce çalıştınız mı? Evet ise hangi işlerde?

11.Şu an çalışıyor musunuz? Evet ise hangi işte?

12.Düzenli aylık bir geliriniz var mı? Varsa aylık gelir durumunuz nedir?

☐ 0 - 999 TL ☐ 1.000 - 2.999 TL ☐ 3.000 ve üzeri

13.Sosyal güvenceniz var mı?

14.Aldığınız düzenli bir maddi destek var mı? Varsa nereden?

☐ Belediye ☐ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ☐ Kaymakamlık
☐ Valilik

☐ Sivil Toplum Kuruluşu ☐ Aile ☐ Arkadaş

15. Eğer destek alıyorsanız; bu maddi destek ile hangi ihtiyaçlarınızı karşılayabiliyorsunuz, hangilerini karşılayamıyorsunuz?

16.Şu anda aldığınız düzenli bir sosyal destek (danışmanlık, psikolojik destek vb.) var mı? Varsa nereden?

☐ Belediye ☐ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ☐ Sivil Toplum Kuruluşu

17.Aldığınız herhangi bir psikiyatrik tanı var mı? Varsa lütfen belirtin.

18.Herhangi bir psikiyatrik ilaç kullanıyor musunuz?

19.Daha önce hiç psikologa gittiniz mi? Evet ise ne kadar süre görüştünüz?

20.Daha önce kaç defa sığınak talebinde bulundunuz? Daha önce kaldığınız sığınak sayısına göre lütfen sığınak türünü işaretleyin ve tarihleri belirtin.

(1) Sığınak Türü:	(2) Sığınak Türü:	(3)Sığınak Türü:
☐ Belediye	☐ Belediye	☐ Belediye
☐ Bakanlık	☐ Bakanlık	☐ Bakanlık
☐ Sivil Toplum Kuruluşu	☐ Sivil Toplum Kuruluşu	☐ Sivil Toplum Kuruluşu
Kalış Süresi:	Kalış Süresi:	Kalış Süresi:
Giriş Tarihi:	Giriş Tarihi:	Giriş Tarihi:
Çıkış Tarihi:	Çıkış Tarihi:	Çıkış Tarihi:

21. Kaldığınız sığınakta ya da sığınaklarda ne tür destekler aldınız?

☐ Maddi Destek	☐ Sosyal Destek	☐ Psikolojik Destek	☐ Hukuki Destek
☐ Eğitim Desteği	☐ Sağlık Desteği		

EK 2. YARI YAPILANDIRILMIŞ DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME FORMU

A) Isınma Sorusu:

1. Şu anda neler yapıyorsunuz, neler uğraşıyorsunuz? Kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

B) Sığınak Öncesi:

1. Sığınağa başvurmadan önce neler yaşamıştınız?
2. Sığınak başvurusu yapmaya nasıl ve hangi noktada karar verdiniz?
3. Sığınaklarla ilgili bilgiye hangi kaynaktan eriştiniz? Başvuru süreci sizce nasıldı?

C) Sığınak Esnası:

1. Sığınağa gittiğiniz ilk günü hatırlıyor musunuz? Biraz tarif eder misiniz?
2. Sığınak deneyiminiz nasıldı? Kuralları, işleyişi, personeli, kalan diğer kadınları ve çocukları düşündüğünde genel olarak neler söyleyebilirsiniz?
3. Sığınağa başvurmanızda etkili olan bir duyguyu ya da olayı yeniden yaşamanıza ya da anımsamanıza sebep olan herhangi bir durum oldu mu?
4. Sığınakta size iyi gelen neler oldu?
5. Sığınaktan ayrılmaya nasıl karar verdiniz?
6. Tüm bu olumlu ve olumsuz sığınak deneyimine baktığınızda ne olsaydı, ne değişseydi daha iyi olurdu dersiniz?

D) Sığınak Sonrası:

1. Peki şimdiye geldiğimizde sığınağa gitme kararınızla ilgili ne düşünüyorsunuz?
2. Sığınak sonrası devam eden ya da yeni başlayan bir kurumsal destek süreci oldu mu?
3. Sığınaktan ayrıldıktan sonra çevrenizin, arkadaş ve ailenizin yaklaşımı nasıl oldu?
4. Sığınaktan çıktıktan sonra kurumsal takip sistemine girmek istediniz mi? Sığınaktan kimseyle; personel ya da kalan kadınlardan iletişimi sürdürdünüz mü?
5. Sığınaktan ayrıldıktan sonra hayatınızda nelerin değişeceğini düşündünüz?